

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Õigusteaduskond
Eraõiguse osakond

Karin Orgulas

Statsionaarne õpe, 3. aasta

**MAAÕIGUSLIKUD PROBLEEMID RIIGIKOHTU
ADMINISTRATIIVOSAKONNAS 1930. AASTAL ÄRAKIRJA
ERA.1356.2.102 NÄITEL**

Uurimistöö II

Juhendajad:
MA Karin Visnapuu
Prof. dr. iur Marju Luts-Sootak

TARTU 2019

Sisukord

Sissejuhatus	3
1 Kvantitatiivne analüüs maaõiguslikest probleemidest Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel	8
1.1 Maaõiguslike probleemide jaotus	8
1.2 Asutused ja institutsioonid, mille otsuste peale kaevati	10
1.3 Rahuldatud ja rahuldamata jäetud kaebused	13
2 Kvalitatiivne analüüs maaõiguslikest probleemidest Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel	15
2.1 Juurdelõike andmine	15
2.2 Probleemid seoses maade tagasi- ning väljaandmisega	24
2.3 Maa planeerimine	40
2.4 Raielankide vabaksandmine	76
2.5 Probleemid seoses linnade ja alevite maaga varustamise seadusega	80
2.6 Maasaajate kinnitamisest ja määramisest	86
2.7 Inventari võõrandamisest tõusetunud probleemid	113
2.8 Menetlusõiguslikud probleemid	116
2.9 Muud maaõiguslikud probleemid	128
Kokkuvõte	132
Land law problems in the practice of the administrative department of the Supreme Court of Estonia in 1930 on the basis of archival document ERA.1356.2.102	136
Kasutatud materjalid	140

Sissejuhatus

Koos 1918. aastal toimunud poliitiliste muutustega, millest olulisim oli Eesti Vabariigi väljakuulutamine 24. veebruaril 1918¹, kaasnesid ka suured majanduslikud reformid, mis mõjutasid suurt osa Eesti elanikkonnast. Juba manifestis kõigile Eestimaa rahvastele oli välja toodud Ajutise Valitsuse ülesanne välja töötada õigusaktid maaküsimuse lahendamiseks.²

Maareform puudutas suurt osa Eesti elanikkonnast – maareformist osasaajate arv ulatus ümber 400 000 inimeseni, mis moodustas 2/3 põllumajandusega tegelevast rahvastikust ning pool Eesti rahvastikust.³ Theodor Pooli, kes oli aastatel 1919–1921 Eesti põllutööminister ning üks maareformi väljatöötajatest⁴, sõnade kohaselt oli „Eesti maareform kindla kaalumise tagajärg, orgaaniline lüli selles heitluses, mida Eesti rahvas oli pidanud oma olemasolu ja riikliku iseseisvuse eest ning ka üks olulisemaid eeltingimusi selle võitluse võiduleviimiseks.“⁵

Maareformile pani õigusliku alusel Asutava Kogu poolt 10. oktoobril 1919. aastal vastu võetud maaseadus⁶, mille § 1 alusel võõrandati riikliku maatagavara loomiseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad koos päraldiste ning põllumajandusliku inventariga.⁷ Kuigi maaseadus oli maareformi teostamise tuumiktekst, võeti järgnevatel aastatel vastu palju erinevaid seaduseid ning määruseid, mis pidid lahendama maareformi teostamisel tekkinud küsimusi ning probleeme – muuhulgas võeti 28. jaanuaril 1920. aastal vastu määrused maareformi teostamiseks (edaspidi MTM)⁸ maaseaduse § 28 põhjal. 26. mail 1925. aastal võeti vastu maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus⁹, 17. mail 1927 maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 2¹⁰ ning 21. detsembril 1928. aastal maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 3¹¹. Oluline õigusakt oli ka 16. juunil 1925. aastal vastu võetud riigimaade põliseks

¹ Manifest kõigile Eestimaa rahvastele. – RT 1918, nr 1.

² Manifest kõigile Eestimaa rahvastele p 7.

³ *Sine auctore*. Maareformi tulemusi. – Meie Maa, 10. november 1939, nr 171 (2866), lk 2.

⁴ *Sine auctore*. Theodor Pool 40-aastane. – Sakala, 9. detsember 1930, nr 144, lk 4.

⁵ Pool, T. Maareform. – Eesti: maa, rahvas, kultuur. Tartu 1926, lk 453.

⁶ Maaseadus. – RT 1919, nr 79/80.

⁷ Maaseaduse § 1 esimese märkusega sätestati, et võõrandamise alla ei kuulu: 1) linnade, heategevate ja teaduslike asutuste, maakondade ja valdade päralt olevad mõisad ja maad; 2) maatükid (*Landstellen*, BES § 597 p 5), kui nad rüütlimõisa omanikkude päralt ei ole; 3) surnuaiad, kirikute ja kloostrite alune pind ühes tarviliku õuemaaga; 4) mõisa rentnikkude päralt olev ühe mõisa inventar, kui nimetatud rentnikud enne 11. novembrit 1918. aastal rendilepingu põhjal mõisat ise tegelikult pidasid ja kui nad ei ole rüütlimõisa omanikud; 5) kiriku mõisate ja maade pidajate inventar.

⁸ Määrused maareformi teostamiseks. – RT 1920, nr 16/17. Töö kirjutamisel on kasutatud kodifitseeritud väljaannet: määrused maareformi teostamiseks, kodifitseeritud väljaanne. – RT 1927, nr 106.

⁹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus. – RT 1925, nr 95/96.

¹⁰ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 2. – RT 1927, nr 52.

¹¹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 3. – RT 1929, nr 3.

tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus¹², mille alusel loodi riiklikust maatagavarast iseseisvad maakohad põllumajapidamiseks.¹³ Maareformi peamiste põhjustena on nähtud maanälja kustutamist, maa tagastamist selle harijate kätte, suur-maapidamiste asendamist väikemaapidamisega ning ajaloolise ülekohtu heastamist.¹⁴ Iseseisvate põllupidajate arvu suurendamine oli oluline nii poliitiliselt, et tekiks inimesi, kes oleks Eesti riigi iseseisvuse selgrooks, kui ka majanduslikult uue riigi rajamisel.¹⁵ Maareformiga seoses on välja toodud ka selle mõningaid puudusi – kõikide maasoovijate lootusi ei suudetud maareformiga täita ning killustati edukaid suurtootmisi.¹⁶

Maaseaduse põhjal riigi omanduseks võõrandatud maid oli kokku 2 147 822 tiinu¹⁷ (2 346 495 hektarit), mis moodustas 96% kogu suur-maamandustest. Et kiirendada maasaamise protsessi, andis riik esialgu maad välja ajutiselt ning planeerimata, kuid riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid¹⁸ anti välja MTM § 64 põhjal juba 12. mail 1920. aastal. Nimetatud tehniliste juhtnööride § 1 kohaselt võeti riigimaade planeerimine ette riigimaa otstarbekohase kasutamise võimaldamiseks. Aastaks 1924 oli väikemajapidamistena välja antud 80,5% planeeritud kruntidest ning kõige rohkem loodi kohti suurusega 15–25 tiinu (16,5–27,5 ha).¹⁹

Maareformi ning -seaduse alusel tekkinud probleemid jõudsid ka Riigikohtusse. Asutava Kogu poolt 21. oktoobril 1919. aastal vastu võetud Riigikohtu seaduse²⁰ esimese paragrahvi alusel teostas Riigikohus Eesti Vabariigis ülemat kohtuvõimu. 12. veebruaril 1919. aastal vastu võetud administratiivkohtu korra²¹ kohaselt olid kõik Riigikohtu otsused lõplikud. Eesti kohtusüsteem oli kolmeastmeline ning neljalüliline – esimeseks lüliks olid rahukohtunikud ehk jaoskonnakohtunikud, teiseks lüliks ehk rahukohtunike apellatsiooniasutused olid rahukogud. Kolmas lülili oli Kohtupalat ning neljandaks lülili Riigikohus.²² Administratiivkohtu korra § 1

¹² Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus. – RT 1925, nr 109/110.

¹³ Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 1 lg 1: „Maaseadusega ja maaseaduse laiendamise seadusega loodud riiklikust maatagavarast, mis asub väljaspool linnade ja alevite administratiivpiirkondi ning raudteejaamade, suvituskohade ja alevikkude piirkondi, mis maakonnaavalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatud, lahutatakse maakohad põllumajapidamiseks: a) iseseisvateks väikemaapidamiseks ja b) kõrvaltööhärguna peetavates käsitöö, kalameeste, maatöölise ja aiapidamise maakohtadeks ning antakse põliseks tarvitamiseks või omanduseks käesolevas seaduses ettenähtud alustel.“

¹⁴ Pool, T. *op cit*, lk 451.

¹⁵ Pool, T. *op cit*, lk 452.

¹⁶ Rosenberg, T. Maaküsimus ja 1919. aasta maareform Eestis: põhjused, eeldused ja tulemused. – Rosenberg, T. Künnivaod. Uurimusi Eesti 18.–20. sajandi agraarajaloost. Tartu: 2013, lk 375–378.

¹⁷ Tiin ehk tessatin on endisaegne pindalaühik, 1 tiin suurus on ligikaudu 1,1 hektarit. – Eesti keele seletav sõnaraamat, <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=tiin> (vaadatud 14.03.2019).

¹⁸ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid. – RT 1920, nr 69/70.

¹⁹ Pool, T. *op cit*, lk 464.

²⁰ Riigikohtu seadus. – RT 1919, nr 82/83.

²¹ Administratiivkohtu kord. – RT 1919, nr 10.

²² Riigikohtu brošüür. Riigikohus. Arvutivõrgus kättesaadav: https://issuu.com/riigikohus/docs/riigikohus_broz_h_est, 2013, lk 29–30 (vaadatud 25.03.2019).

kohaselt oli administratiivasjus kohtulik võim rahukohtunikel, rahukogudel ja kõrgemal Riigikohtul. Riigikohtu administratiivosakond oli kõrgeimaks halduskohtuks, kus arutati kaebusi ministeeriumite, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiivasutuste otsuste, korralduste ja määruste peale; samuti revisjonikaebusi rahukohtunike ning rahukogude otsuste peale administratiivasjus.²³ Administratiivkohtu korra § 27 kohaselt sai nii rahukohtuniku kui ka rahukogu otsuste peale revisjonikaebuseid esitada ühe kuu jooksul otsuse kuulutamise päevast. Maareformist tulenevad probleemid jõudsid peamiselt just Riigikohtu administratiivosakonda, kuna maasaajate määramine, juurdelõigete andmine ning maa planeerimine oli erinevate administratiivasutuste pädevuses.

Maareformist tekkinud maaõiguslikke probleeme on uuritud nii Eesti Vabariigi esimese iseseisvusperioodi jooksul kui ka peale taasiseseisvumist. 1926. aastal ilmunud „Eesti: maa, rahvas, kultuur“ kogumikus on Theodor Pool esitanud põhjaliku ülevaate maareformi käigust.²⁴ Ka aastatel 1920–1940 ilmunud ajakirjas Õigus leidis erinevate õigusteadlaste maaõiguse teemal kirjutatud artikleid.²⁵ Uuemal ajal on maareformi temaatikat uurinud professor Tiit Rosenberg, kelle poolt koostatud Eesti 1919. aasta maareformi histograafiast on võimalik leida maareformi teemalisi kirjutisi.²⁶ Maareformi reguleerinud õigusaktide rakendamise praktikat Riigikohtu tsiviilosakonnas on uurinud Karin Visnapuu oma magistritöös.²⁷ Administratiivosakonna praktikat maaõiguslikes küsimustes on uuritud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna eraõiguse osakonnas kirjutatud uurimistöodes aastate või säilikute kaupa.²⁸

Käesoleva uurimistöö peamiseks eesmärgiks on uurida ning välja selgitada, milliseid maaõiguslikke probleeme esines Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal. Töö tuumikmaterjaliks oli Rahvusarhiivi säilik leidandmetega ERA.1356.2.102, mis koondas endasse pooled Riigikohtu administratiivosakonna 1930. aastal tehtud lahendid. Antud töö on

²³ Administratiivkohtu kord § 6.

²⁴ Pool, T. *op cit*, lk 445–471.

²⁵ Gyldenstubbe, K. Õigusteoreetilisi mõtteid Maaseaduse puhul. – Õigus 1924, nr 6, lk 129 jj.

Puusep, P. Maasaajate määramine ja administratiivkohus. – Õigus 1922, nr 1, lk 4–8.

Tjutrjumoff, I. Asjade alluvus, mis tekivad vaidluste puhul Maaseaduse tarvitamise üle. – Õigus, 1924, nr 3, lk 68–69.

²⁶ Rosenberg, T. Eesti 1919. aasta maareformi historiograafia. – Künnivaod. Uurimusi Eesti 18.–20. Sajandi agrarajaloost. Tartu: 2013, lk 379–400.

²⁷ Visnapuu, K. Maareformi reguleerinud õigusaktide rakendamine Riigikohtu tsiviilosakonnas 1920–1924. Magistritöö: Tartu 2017.

²⁸ Zere, L. Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1922. aastal. Uurimistöö: Tartu 2017 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).

Viks, S. Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1926. aastal. Uurimistöö: Tartu 2017 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).

mõtteline järg autori varasemale uurimistööle²⁹, mis käsitles samuti administratiivosakonna praktikat maaõiguslikes küsimustes ära kirja ERA.1356.2.103 näitel. Mõlema töö uurimisobjektiks on valitud vaid üks säilik, kuna 1930. aastal esines maaõiguslikke probleeme palju. Kohtulahenditele on viidatud kohtulahendi ning kuupäeva täpsusega, kuna 1930. aasta kohtulahendite ära kirjad on pagineerimata. Sarnaselt säilikule ERA.1356.2.103 ei olnud ka käesoleva töö raames uuritav säilik korrastatud probleemide ega kohtulahendite numbrite alusel, mistõttu tuli töö jaoks relevantsete lahendite leidmiseks läbi töötada terve säilik.

Aastal 1930 tegi Riigikohtu administratiivosakond kokku 1085 lahendit³⁰ ning uuritav säilik sisaldas kokku 543 kohtulahendit. Neist maaõiguslike probleemidega oli puutumus 268 lahendil, mis moodustas 49,4% säilikus leiduvate lahendite koguarvust ning 24,7% kõikidest Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud lahenditest. Samuti olid töö kirjutamisel olulisteks allikateks relevantsete õigusaktid ning maaõiguse alane sekundaarkirjandus.

Uurimistöös püütakse leida vastus järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas jagunesid säilikus ERA.1356.2.102 leidunud maaõiguslikud probleemid ning milliseid maaõiguslikke probleeme esines aastal 1930. Riigikohtu administratiivosakonna praktikas enim?
2. Milliste institutsioonide ja asutuste peale uuritud säilikus leiduvates lahendites esitati kõige rohkem kaebusi?
3. Millistele õigusaktidele kohtulahendites kõige rohkem viidati?

Lahendite analüüsimisel on kasutatud nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset metoodikat, mille alusel on uurimistöö jaotatud kahte suuremasse peatükki. Esimeses peatükis analüüsitakse Riigikohtu administratiivosakonna lahendeid kvantitatiivselt. Teises peatükis analüüsitakse Riigikohtu administratiivosakonna maaõiguslikke probleeme käsitletud lahendeid kvalitatiivselt. Kvalitatiivse analüüsi puhul on toodud välja erinevad probleemgrupid ning on esitatud kokkuvõtted konkreetsetest kaasustest ning Riigikohtu seisukohtadest. Sarnaste lahendite puhul on samatüübilistele lahenditele viidatud kohtulahendi numbri täpsusega.

Käesolevas uurimistöös on töö mahukuse huvides jäetud välja Riigikohtule kaebuse esitanud volinikkude nimed, kui kaebajal oli kaebuse esitanud esindaja kaudu. Samuti olid paljud

²⁹ Orgulas, K. „Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.103 näitel.“ Uurimistöö: Tartu 2018 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).

³⁰ *Sine auctore*. Ülevaade kohtute koosseisu ja tegevuse kohta 1930. aastal. – *Õigus* 1931, nr 6, lk 266.

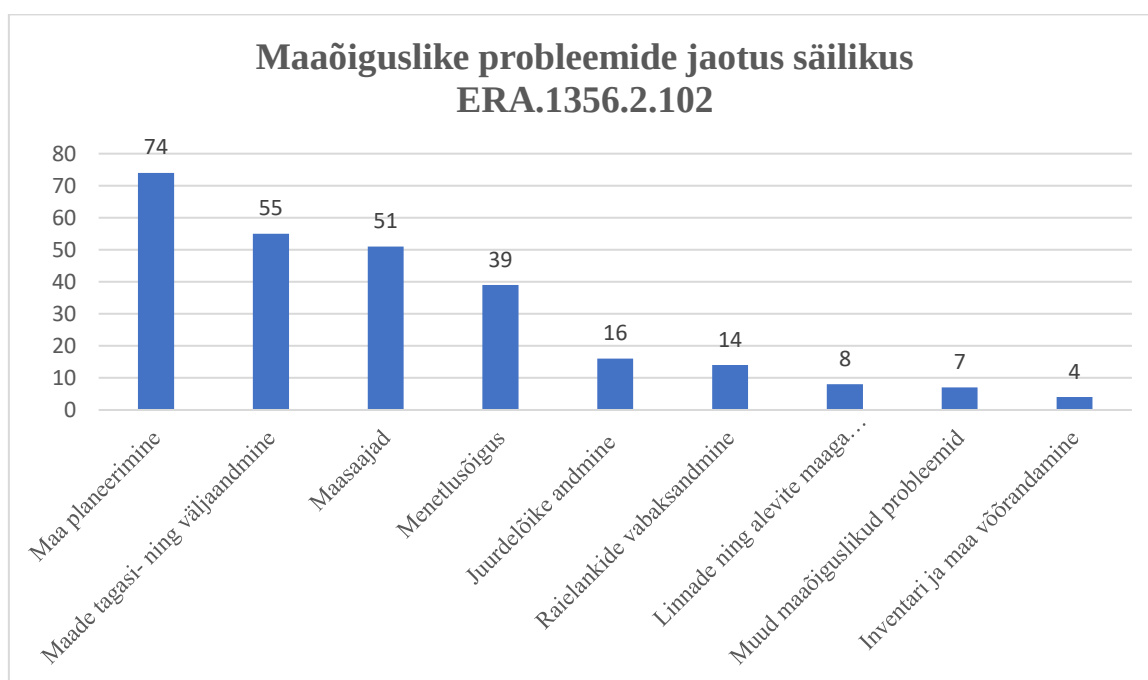
Riigikohtu poolt tehtud lahenditest väga lühikesed (1-2 lk pikkused) ning tihti puudus lahenditest asjaolude kirjeldus. Kuna töö autori hinnangul oli töö põhirõhk Riigikohtu seisukohtadel, ei ole nimetatud lühikeste lahendite puhul uuritud originaalset kohtutoimikut, et asjaolude kirjeldusest ülevaadet anda. Kui lahendis oli viidatud varasemale Riigikohtu poolt tehtud lahendile, on varasema lahendi kokkuvõtte esitatud vaid juhul, kui see oli arutatava kohtuasja puhul relevantne. Nimetatud abinõud on kasutusel vaid uurimistöö piiratud mahu, sh ajamahu, tõttu.

1 Kvantitatiivne analüüs maaõiguslikest probleemidest Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel

1.1 Maaõiguslike probleemide jaotus

Aastal 1930. tehti Riigikohtu administratiivosakonna kokku 1085 lahendit.³¹ Rahvusarhiivis leiduv säilik ERA.1356.2.102 sisaldas 543 Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud kohtuotsust. 543-st lahendist sisaldas maaõiguslikke probleeme 268 lahendit, mis moodustas 49,4% säilikus ERA.1356.2.102 olevatest lahenditest ning 24,7% kõikidest Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud lahenditest. Väljatoodud statistika viitab asjaolule, et aastal 1930. moodustasid maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonna praktikast väga suure osa – säilikus ERA.1356.2.102 olevatest lahenditest pooled oli maaõiguslikud.

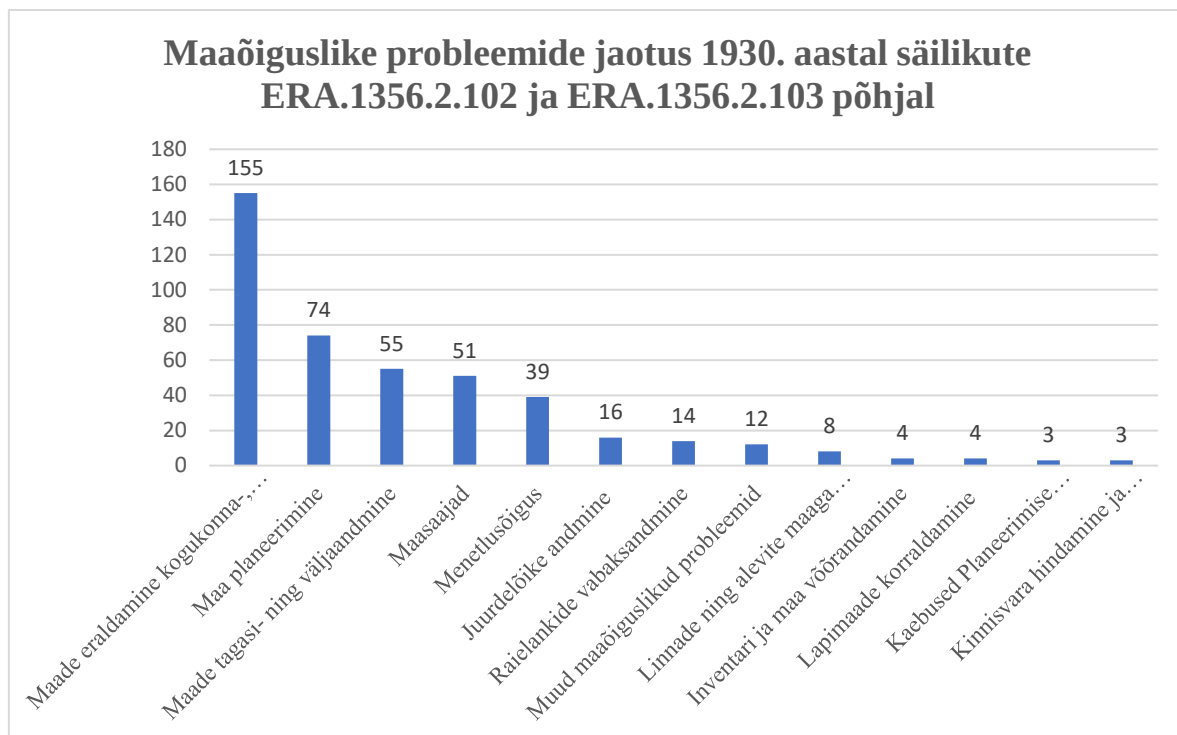
Joonis 1. Maaõiguslike probleemide esinemine Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel.

³¹ *Sine auctore*. Ülevaade kohtute koosseisu ja tegevuse kohta 1930. aastal. – Õigus 1931, nr 6, lk 266.

Kokku lahendas Riigikohtu administratiivosakond ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103³² näitel 1930. aastal maaõiguslikke küsimusi 438 lahendis, mis moodustas 40,4% kõikidest Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud lahenditest.

Joonis 2. Maaõiguslike probleemide esinemine Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1930. aastal ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel.

Kõige enam esines 1930. aastal Riigikohtu administratiivosakonnas maaõiguslikke probleeme seoses maade eraldamisega kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse³³ alusel, kokku oli 155 lahendit, mis nimetatud probleemi käsitlesid. Kohtulahendeid, kus peamine probleem tulenes maade planeerimisest, leidis 74. Maasaajate kinnitamise ja määramisega seoses tuli ette 51 lahendit ning maade tagasi- ja väljaandmist puudutas 45 lahendit. Palju oli ka menetlusõiguslikke probleeme, kus asja sisulisel poolel oli olemas puutumus maaõiguslike probleemidega, kuid lahendit rahuldamine või rahuldamata jätmine tulenes vormilistest nõuetest.

³² Ära kirja ERA.1356.2.103 analüüs on esitatud autori eelmises uurimistöös. – Orgulas, K. „Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.103 näitel.“ Uurimistöö: Tartu 2018 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).

³³ Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus. – RT 1926, nr 16.

1.2 Asutused ja institutsioonid, mille otsuste peale kaevati

Kõige rohkem kaevati Riigikohtu administratiivosakonda 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel maaõiguslike probleemidega seoses Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale. Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale kaevati 103-l korral, mis moodustas 38,4% esitatud kaebuste hulgast. Planeerimise Peakomisjonile võis edasi kaevata kohalike riigimaade korralduskomisjonide otsuste peale, kes koostasid riigimaade planeerimise kavasid, ühe kuu jooksul alates riigimaade korralduskomisjoni otsuse väljakuulutamise päevast.³⁴ Planeerimise Peakomisjon asus Maakorralduse valitsuse juures ning tema koosseisus olid esimehena kohtupalati liige, Maakorralduse valitsuse direktor, Riigimetsade valitsuse direktor, Planeerimise Peakomisjoni alaline liige Põllutööministri määramisel ning maamõõdu inspektor.³⁵ Planeerimise Peakomisjon arutas riigimaade korralduskomisjonide otsuste peale esitatud kaebusi avalikul koosolekul, kuulas ära kohale ilmunud asjaosaliste selgitused ning kinnitas planeerimiskava, muutes vajaduse korral riigimaade korralduskomisjonide otsuseid.³⁶ Asjaosaliste ehk puudutatud isikute asja arutamisele ilmumine ei olnud kohustuslik ning ei takistanud asja arutamist.³⁷ Planeerimise Peakomisjoni otsused olid lõplikud ning nende peale sai ühe kuu jooksul Riigikohtule administratiivkorras edasi kaevata.³⁸

Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuste peale esitati 88 kaebust. Põllutööministeeriumi Katastri ja Maakorralduse osakond alustas tegevust 26. novembril 1918. aastal, kui ametisse määrati Maakorralduse osakonna juhataja. 1. juulil 1919. aastal nimetati osakond Maakorralduse Peavalitsuseks. 1. novembril 1919 ühendati Maakorralduse Peavalitsusega Riigimaade Peavalitsus. Alates 1921. aastast kandis nimetust Maakorralduse Peavalitsus.³⁹ Aastal 1926 oli algatatud kahe Põllutööministeeriumi alla kuuluva peavalitsuse – Maakorralduse Peavalitsuse ja Metsade Peavalitsuse – ühendamine ühiseks direktsiooniks. Põllutööminister oli seisukohal, et mida tihedam on koostöö ja side nende kahe nimetatud Peavalitsuse vahel, seda otstarbekohasemalt oli võimalik valitseda ning lahendada tekkinud

³⁴ MTM § 59.

³⁵ MTM § 60.

³⁶ MTM § 62.

³⁷ MTM § 62 märkus 1.

³⁸ MTM § 63.

³⁹ Rahvusarhiivi infosüsteem.

http://ais.ra.ee/index.php?module=202&op=5&tyyp=2&otsing_id=&sess_id=4604ab674ba8574b4314ccc0e6bc8a05&pealkiri=&naita_ridu=&sort=&active=1&viitekood=&leidandmed=&tasand=&kokku=1&id=110000009233&v_id=110000009227 (vaadatud 25.02.2019)

tüliküsimusi.⁴⁰ 1. veebruarist 1927. aastal ühendati Maakorralduse Peavalitsus Metsade Peavalitsusega ühiseks Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuseks.⁴¹

Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse pädevusse kuulus muuhulgas maaseaduse muutmise ja täiendamise seaduse alusel tagasiandmisele kuuluvate varade kindlaksmääramine.⁴² Samuti kuulus Peavalitsuse pädevusse maaseaduse alusel võõrandatud varanduste valitsemine ja maade korraldamine.⁴³ Maaseaduse § 1 põhjal võõrandatud ja Põllutööministeeriumi poolt üle võetud ehitised, kui neid ei oldud määratud riiklike asutuste jaoks, müüs Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus ära või andis neid oma äranägemise järgi rendile.⁴⁴ Nimetatud ülevõetud ehitised hinnati Peavalitsuse poolt ära, võttes arvesse ehitise väärtust, ärakasutamise otstarvet ning võimalusi.⁴⁵

Rahukogude ning rahukohtunike otsuste peale esitati kaebuseid 53 korral. Administratiivkohtu korra § 1 alusel oli administratiivasjus kohtulik võim rahukohtunikel, rahukogudel ning kõrgemal Riigikohtul. Ajutise Valitsuse 25. novembri 1918 määruse alusel avati Eestis neli rahukogu: Tallinna-Haapsalu, Tartu-Võru, Rakvere-Paide ning Viljandi-Pärnu.⁴⁶ Rahukohtunikude pädevusse kuulusid: a) protestid ja kaebused kohalike valla- ja alevinõukogude (volikogude) otsuste peale; b) protestid ja kaebused kohalike valdade ja alevite valitsuste ning nende üksikute valitavate ametnikkude tegevuse peale; c) protestid ja kaebused kohalike jaoskonna miilitsaülemate tegevuse peale.⁴⁷ Rahukogudele allusid: a) protestid ja kaebused linna- ja maakonnarahukohtunike (volikogude) määruste ja otsuste peale; b) protestid ja kaebused linna- ja maakonnavalitsuste, nende osakondade (komisjonide), kui ka üksikute valitavate ametnikkude tegevuste peale; c) kaebused maakonna komissaride peale.⁴⁸ Nii rahukohtunike kui ka rahukogude otsuste peale võis edasi kaevata Riigikohtusse ühe kuu jooksul.

⁴⁰ *Sine auctore*. Postimees "Kahe ametkonna ühendamine peadirektori alla. Põllutööministri uuem kavatsus" 23. 12.1926, nr 349, lk 7.

⁴¹ Rahvusarhiivi infosüsteem.

⁴² Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määruse §-de 1, 2, 10 ja 13 muutmise ja täiendamise määrus § 1. – RT 1928, nr 34.

⁴³ MTM § 2.

⁴⁴ MTM § 100

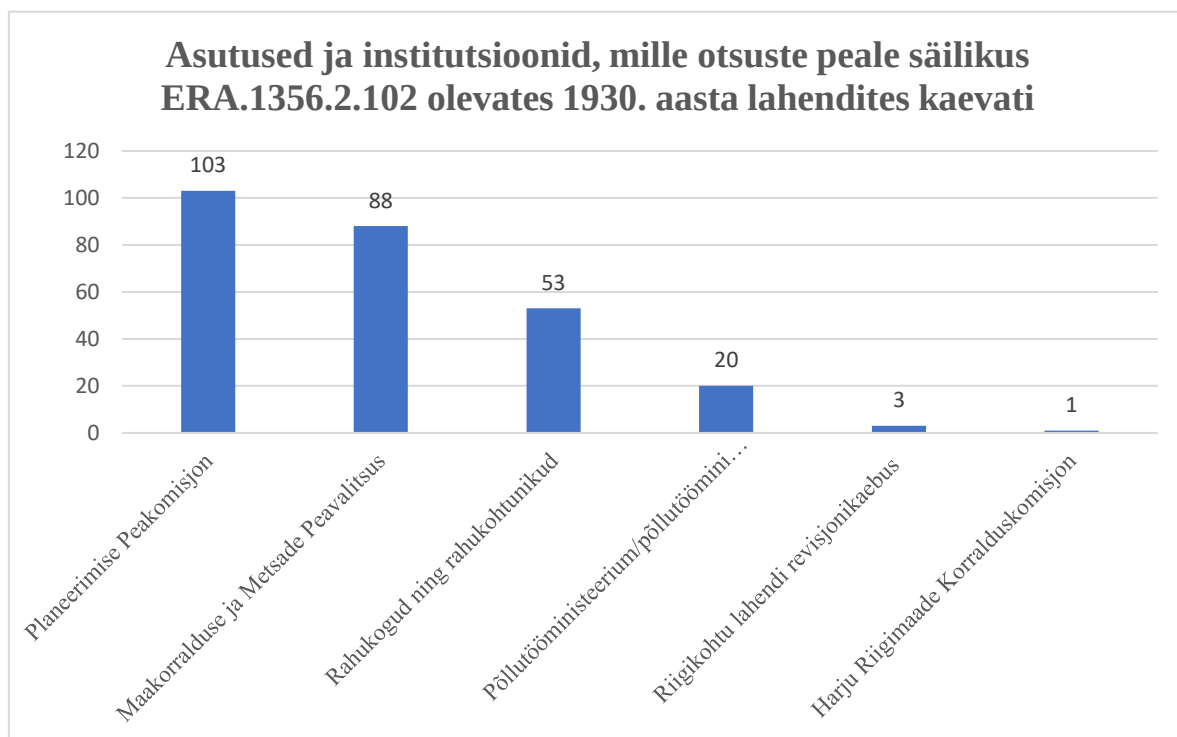
⁴⁵ MTM § 101

⁴⁶ Anepaio, T. Rahukogud (ringkonnakohtud) Eesti Vabariigis 1918–1940. https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumentid/rahukogud_ringkonnakohtud_eesti_vabarii_gis.pdf (vaadatud 25.03.2019).

⁴⁷ Administratiivkohtu kord § 4.

⁴⁸ Administratiivkohtu kord § 5.

Joonis 3. Asutuste ja institutsioonide jaotus, mille otsuste peale kaevati Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel.

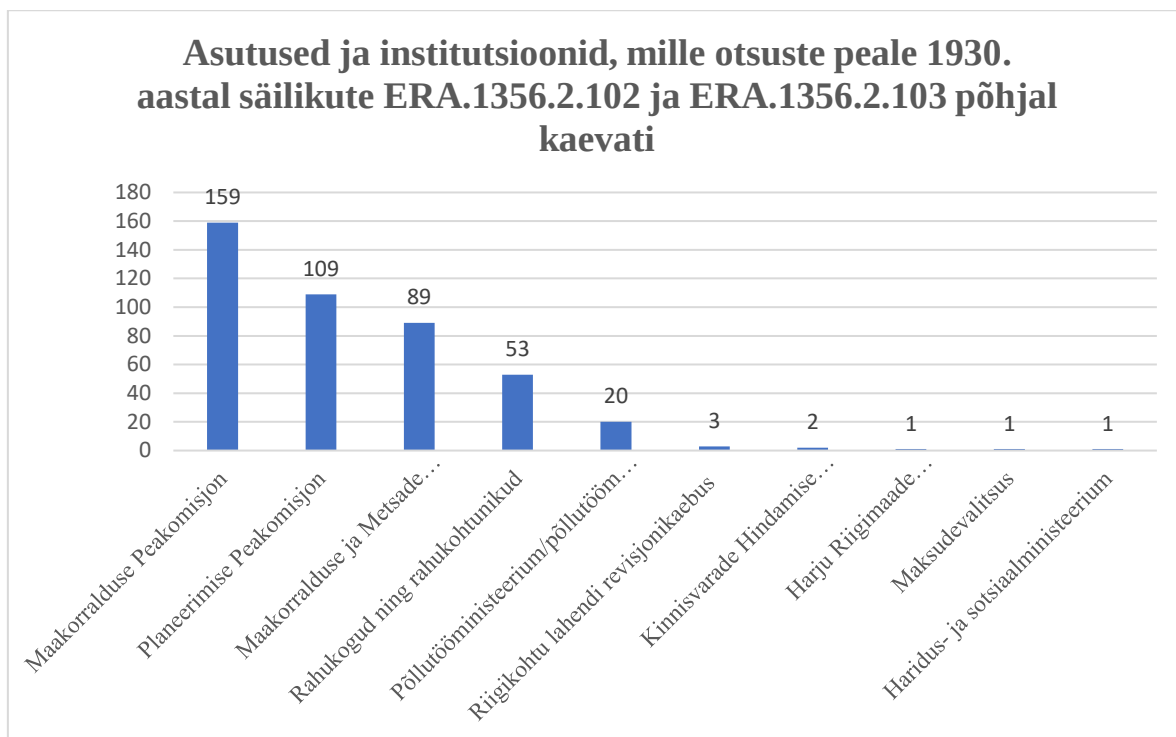

Enim kaevati Riigikohtu administratiivosakonda 1930. aastal ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel maaõiguslike probleemidega seoses Maakorralduse Peakomisjoni otsustega seoses. Maakorralduse Peakomisjon kuulus Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse võimkonda.⁴⁹ Kohalikud korralduskomisjonid loodi kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 6 alusel. Kohalike korralduskomisjonide otsuste peale oli võimalik edasi kaevata Maakorralduse komisjonile, ning Maakorralduse komisjonide otsuste peale oli võimalik edasi kaevata Maakorralduse Peakomisjonile.⁵⁰ Maakorralduse Peakomisjoni otsuste peale oli omakorda võimalik edasi kaevata Riigikohtusse. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuste peale esitati kokku 248 kaebust, mis moodustas 56,6% kõikidest säilikutes ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 sisalduvatest maaõiguslikest kaebustest.

Joonis 4. Asutuste ja institutsioonide jaotus, mille otsuste peale kaevati Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1930. aastal ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel.

⁴⁹ MTM § 2.

⁵⁰ Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus § 14-15.

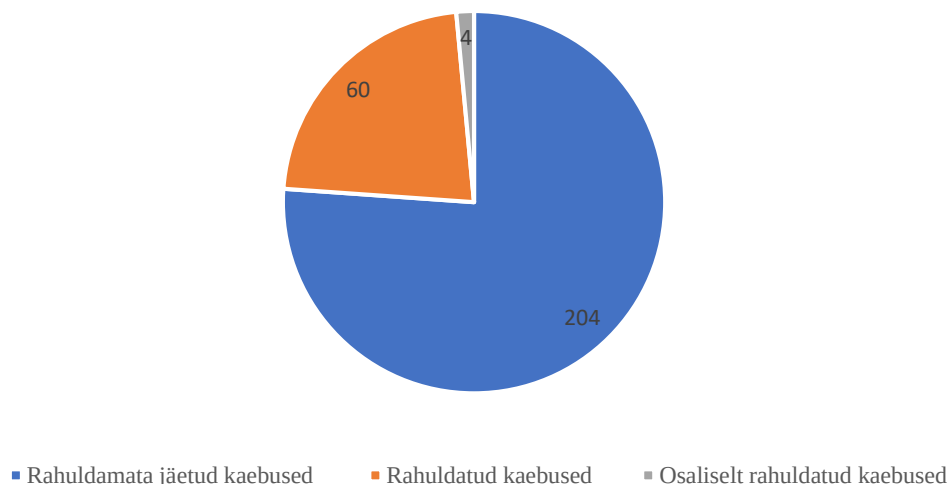

1.3 Rahuldatud ja rahuldamata jäetud kaebused

Säilikus ERA.1356.2.102 leiduvatest maaõiguslikest probleemidest rahuldas Riigikohtu administratiivosakond 60 kaebust ning osaliselt 4 kaebust. Rahuldamata jäeti 204 kaebust. Esinenud kaebustest rahuldas Riigikohtu administratiivosakond täielikult või osaliselt 23,9% ning rahuldamata jäeti 76,1% kaebustest.

Joonis 5. Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal rahuldatud ja rahuldamata jäetud maaõiguslike kaebuste arv ära kirja ERA.1356.2.102 näitel.

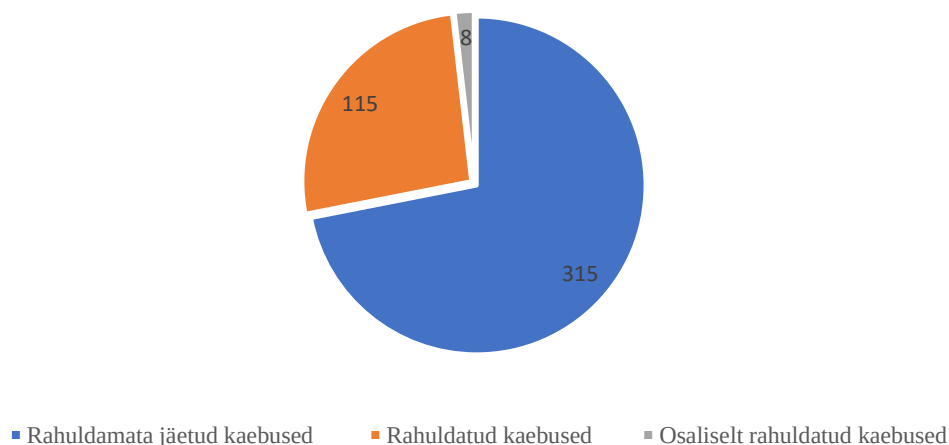
Rahuldatud ja rahuldamata jäetud maaõiguslikud kaebused 1930. aastal säiliku ERA.1356.2.102 näitel

Kokku rahuldati, nii täielikult kui ka osaliselt, Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal 123 kaebust maaõiguslike probleemide peale ning 315 kaebust jäeti rahuldamata. Seega kõikidest maaõiguslikest 1930. aastal Riigikohtu administratiivosakonnas tehtud otsustest rahuldati täielikult või osaliselt 28,1% kaebustest ning rahuldamata jäeti 71,9% kaebustest. Kuna suurem osa, ligi kolmveerand kõikidest maaõiguslikest kaebustest jäi Riigikohtu administratiivosakonna poolt rahuldamata, viitab see asjaolule, et alamad institutsioonid said kaebuste korrektse rahuldamisega peamiselt hakkama.

Joonis 6. Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal rahuldatud ja rahuldamata jäetud maaõiguslike kaebuste arv ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel.

Rahuldatud ja rahuldamata jäetud maaõiguslikud kaebused 1930. aastal säilikute ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel

2 Kvalitatiivne analüüs maaõiguslikest probleemidest Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal ärakirja ERA.1356.2.102 näitel

2.1 Juurdelõike andmine

Käesolevas alapeatükis on käsitletud probleeme, mis tõusetusid väiksematele krunditele juurdelõigete andmisest. Juurdelõikeks nimetati riigi- või suurtalu maast väikemajapidamisele eraldatud lisamaad.⁵¹ Riigimaade planeerimise üheks eesmärgiks peale uute kohtade loomise oli ka elujõuetutele väikekohtadele maa andmine juurdelõigete kaudu. Riigimaid korraldavatel ametnikel oli kohustus jõuda selgusele, millised majapidamised nii era- kui ka riigimaadel täiendamist vajasisid, märkima ära vajalikud juurdelõiked konkreetsetele taludele ning määrata kindlaks ka isikute poolt soovitatavad maavahetused.⁵² Maakorraldaja kohustuseks oli ka välja selgitada, milliseid olemasolevatele taludele kuuluvaid ülearuseid maaosasisid oli võimalik krundite küljest eraldada. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 15 kohaselt oli majapidamiste suurendamine juurdelõigete andmise läbi soovitatav siis, kui 1) majapidamisse kuuluv maa-ala keskmise suurusega perekonnale ärapidamist ei võimaldanud 2) kõrvaltööhara peetud krunt ei võimaldanud loomapidamist 3) juurdelõike andmise läbi oli võimalik parandada ebasoodsat haritavate maade vahekorda ja sellega majapidamise tasuvust tõsta. Juurdelõigete andmisel tuli arvestada majapidamiste tõeliste vajadustega.⁵³

Isikute palved, kes juurdelõikeid soovisid saada, edastati riigimaade korralduskomisjonide alaliste liikmete – riigimaade ülemate – kätte. Riigimaade korralduskomisjonide alalised liikmed oli kohustatud saadud sooviavaldused läbi vaatama ja nende alusel korraldama planeerimistööde ettevalmistamist.⁵⁴

Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööridega oli kindlaks määratud ka maksimaalsed talude suurused, mis juurdelõigete andmise tulemusena võisid tekkida. Krundid rajati ühe perekonna töönormi suuruses, st et keskmise suurusega perekond (3-4 inimest) suudaks maa ilma alaliselt palgatud sulaseta ära harida. Oluline oli ka tingimus, et maa võimaldaks perekonnale korralikku äraelamist ilma kõrvalteenistusega. Kuna talude suurus olenes

⁵¹ Eesti keele seletav sõnaraamat, <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=juurdel%C3%B5ige> (vaadatud 18.02.2019)

⁵² Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 1. – RT 1927, nr 46.

⁵³ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid §-d 13–15.

⁵⁴ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 3.

kohalikest oludest, maapinna omadustest ning majapidamise viisidest, pidi maakorraldaja iga krundi puhul määrama eraldi normaaltalu suuruse. Normaaltalu suuruse ülempiiriks oli 25 hektarit, millest suuremaid, kuni 50 hektarilisi krunte võis planeerida vaid kaaluvatel põhjustel.⁵⁵

Kohtuasjas nr 114⁵⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Ann Reichani kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Võru vallas asuva Kanametsa metsavahikoha maade planeerimise ja selle koha maadest väikemaapidajatele juurdelõigete andmise pärast. Riigikohtu hinnangul anti maaseaduse § 22⁵⁷ kohaselt seni väiketaludena rendil olnud riigistatud maade saamiseks maaseaduse § 15 lit a⁵⁸ alusel eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võis riik maid uuesti kruntida.⁵⁹ Nimetatud õigused omandasid ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatöölise kohate pidajad, kui nad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel olid pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.⁶⁰ Asjatoimetuste kohaselt oli endist Kana metsavahikohta pidanud eraldi kaks Mihkel Reichani pärijat, ning maade planeerimisel on neile mõlemale Kana metsavahikohast normaalsuuruses krunt planeeritud. Samuti ei olnud Riigikohtu hinnangul kaebaja tõendanud, et endise Kana metsavahikohast eraldatud juurdelõigete andmisega ümberkaudsetele taludele oleks rikutud kaebaja õiguslikke ning varalisi huvisid. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 137⁶¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Saare kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Otepää kiriku renditalude planeerimise asjas. Karl Saare talukoha külge liideti naabertalu 7 vakamaa suurune maatükk, mille omanik esitas kaebuse Tartu riigimaade korralduskomisjoni. Korralduskomisjon liitis maatüki naabertalu maade külge tagasi. Korralduskomisjoni otsuse peale esitas Karl Saar Planeerimise peakomisjoni kaebuse, milles palus 7 vakamaa suuruse maatüki tema maade külge jätta. Peakomisjon jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja krundile oli maad juurde antud ning krunt oli küllalt elujõuline. Kaebaja leidis, et ilma juurdelõiketa oli tema krunt elujõuetu ning naabertalu krundi suurus olevat 35 ha, st naabertalu krundi suurus ületas riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride

⁵⁵ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 31.

⁵⁶ RKA00 25.03.1930, 114 – ERA.1356.2.102.

⁵⁷ Maaseadus § 22: „Riigistatud maade saamiseks § 15 lit a alusel, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida (§-de 17 ja 18 alusel).”

⁵⁸ Maaseadus § 15 lit a: „Riikliku maatagavara maa antakse: a) põllumajapidamiseks põliselt (pärandatavalt) tarvitada väikemaapidamistena sellekohase eriseaduse järele.”

⁵⁹ Maade uuesti kruntimine toimus maaseaduse §-de 17 ja 18 alusel.

⁶⁰ Maaseaduse § 22 märkus 1: „Käesolevas paragrahvis tähendatud väiketalude rentnikkude Õigused omandavad ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatöölise kohtade pidajad, kui nemad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.”

⁶¹ RKA00 14.02.1930, 137 – ERA.1356.2.102.

§-s 31⁶² ettenähtud 25 ha suurust normi. Lisaks leidis kaebaja, et vaidluse all olev maa-ala ei olnud naabertalunikule tähtis, kuna ta oli seda pikka aega välja rentinud. Riigikohus leidis, et kaebaja krunt oli kõrvaltöoharu koht, mille suurus oli 7,7 tiinu. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 32⁶³ järgi oli kõrvaltöoharu kohtade suuruseks mitte üle 5 ha, seega puudus kaebajal alus nõuda oma krundile maad juurdeplaneerimiseks ning jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 145⁶⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Elmar Rosenstrauchi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Selli mõisa järelejäänud endiste renditalude planeerimise asjas. Kaebaja palus oma krundile maad juurde planeerida naabruses olevalt riigiraiesmikult. Kuna see maa ei kuulunud planeerimisele leidis Riigikohus, et riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 12 alusel⁶⁵ ei olnud lubatud raiesmikelt juurdeldõikeid anda ning jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 152⁶⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eriina Raudjase kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Saaremaal Hellamaa vallas asuva Rintsi kirikumõisa ja Kosla koolimaade planeerimise asjas. Kaebaja leidis, et ei olnud vajadust Kosla koolimaadelt planeerida erikrunti nr 11 ametnikukoha nime all. Lisaks leidis kaebaja, et osa maad oli ära planeeritud sinna, kus selle järele vajadust polnud ning et maa oli suuremalt osalt kõlbmatu, mistõttu oli kaebaja krunt selle läbi väiksemaks muutunud. Riigikohus leidis, et riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-de 13, 17, 18, 28 ja 32⁶⁷ alusel võis riigimaade

⁶² Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 31: „Krundid iseseisva väikemajapidamise asutamiseks rajatakse ühe perekonna töönormi suuruses, so nii suurtena, et nad keskmise suurusega perekonna tööjõuga (3-4 h) ilma alaliste palgalisteta ära haritud võiksid saada ning selle juures perekonna rahuloldavat äraelamist võimaldaksid ilma kõrvalteenistusest. Et sarnaste kohtade või nn normaaltalude ja aianduskruntide suurus kohalikkudest oludest, elanikkude kultuurilisest tasapinnast, majapidamise viisidest ja maapinna iseäraldustest ja muust oleneb, siis peab maakorraldaja, välja minnes ülevähtähendatud asjaolude hinnangust, ära määrama, kui suur nn normaaltalu või aianduskrunt antud kohal olema peab. Normaaltalu suuruse ülemmäär on 25 ha põllumajanduseks kõlblikku maad, millest suuremaid, kuni 50 hektarilisi maakohti võib planeerida ainult iseäranis kaaluvad põhjusil.“

⁶³ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 32: „Kõrvaltöoharukrundid jagunevad suuruse järgi kahte liiki: a) maa-eluaseme krundid, mis koosnevad võimalikult aiamaast ja rohumaast loomapidamiseks, kogusuuruses mitte üle 5 ha (ehituskruntide väljaandmise juhtnöörid § 3, RT 1927, nr 29);

b) ametmeeste krundid, kus võimalikult peale aia- ja rohumaad ka vähemal määral (1/2–3 hektari) põldu olemas. Esimesed on mõeldavad põllu-, tööstus ja teistele töölistele, kes alaliselt, vähemalt põllutöö hooajal, väljaspool asukohta teenistuses peavad olema ja koht perekonna eluasemeks on, kuna teised sündsad on käsitöölistele, metsatöölistele, kalameestele ning muile, kelle kutse kohal elamist ja põllu harimist võimaldab.“

⁶⁴ RKA00 18.03.1930, 145 – ERA.1356.2.102.

⁶⁵ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 12: „Juhtumisel, kui planeerimise põhijoonte määramine metsamaa juurdesaamisest oleneb ja metsaülem selleks nõusolekut ei avalda, küsib maakorraldaja motiveeritud ettepaneku juures riigimaade korralduse komisjoni alalise liikme kaudu nõusolekut kohaliselt metsarevidendilt. Ei järgne ka siis kokkulepet, esitatakse toimetuse lahendamiseks peavalitsuse kaudu põllutöoministrile.“

⁶⁶ RKA00 18/25.03.1930, 152 – ERA.1356.2.102.

⁶⁷ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 13: „Välja minnes seisukohast, et riigimaade planeerimise eesmärgiks on peale uute kohtade loomise ka elujõuetute väikekohtade täiendamine juurdeldõigete andmise läbi,

planeerimisel renditaludelt juurdelõikeid teha planeerimise piirkonnas asuvate väikemaapidajate kasuks. Samuti neid maid ära kasutada kõrvaltöõharu kruntide ja ametimeeste kruntide loomiseks. Maaseaduse § 22 ja planeerimise juhtnööride § 18 alusel oli õigus renditalude suurust ka vähendada, kuid talu suurus ei võinud olla madalam kui maaseaduse §-is 17⁶⁸ ettenähtud normis. Krundi suurus oli enne planeerimist 40,6 tiinu ning pärast planeerimist 29,85 tiinu, seega talu suuruse vähendamine ei ole toimunud suuremas ulatuses, kui seadusega lubatud. Riigikohus jättis seetõttu kaebuse rahuldamata. Ka analoogselt kohtuasjas 115⁶⁹ leidis Riigikohus, et kaebaja talu oli peale planeerimist ning teisele talule juurdelõike andmist endiselt normaalsuuruses.

Kohtuasjas nr 173⁷⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Ado Kurvitsa kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Hummuli mõisa maadest Ado Kurvitsa popsikohale juurdelõike andmisest keeldumise pärast. Planeerimise peakomisjon oli Riigikohtu hinnangul õigesti Ado Kurvitsa kaebuse tagajärjeta jätnud, kuna vaidlusalune juurdelõige oli kavatsatud

nende majapidamiste elujõuliseks muutmise otstarbel (kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse elluviimise määrus § 8, RT 1926, nr 70), niisama ka majapidamiste lahus seisvate maatükkide koondamine, peab maakorraldaja selgusele jõudma, missugused majapidamised nii era- kui ka riigimaadel täiendamist vajavad, ära tähendama tarvilised juurdelõiked, niisama ka kindlaks määrama soovitatavad maavahetused. Samal ajal tuleb selgitada, missugused olemasolevatele majapidamistele (end. renditalud jne.) kuuluvad maaosad, kui ülearused, ilma kahjuta võivad ära lõigatud saada (kauged heinamaatükid jne.).“

§ 17: „Endised renditalud, kui nad oma suuruse poolest elujõulised on, korraldatakse võimalikult endises suuruses (riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 4 muutmise seadus, RT 1926, nr 85). Selle juures tuleb aga nendel taludel asuvad väikemajapidamised vabadiku kohad jne. taludest eraldada iseseisvate, võimalikult elujõuliste kohtadena.“

§ 18: „Renditalu maadel ja planeerimise piirkonnas asuvate väikemaapidamiste, muuseas ka eramaadest lahutatavate vabadiku kohtade (kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korralduse seadus, RT nr 16 – 1926) suurendamiseks, seaduse täitmisest tingitud eriotstarbekohtade eraldamiseks, niisama ka ehituskruntide rajamiseks iseäranis tungiva tarviduse korral, tuleb, kui muud riigi maatagavara läheduses või piirkonnas ei asu, ära kasutada ka renditalude maad, viimaseid vastavalt vähendades. Selle juures peab aga arvestama iga talu majapidamise seisukorraga ja põhimõtte järele käima, et maakorraldus ei tohi ühtki väikemajapidamist halvata; sellepärast tuleb ärälõikeid teha eestkätt ekstensiiv majapidamiste maadest nii, et talude inventar ja loomad endiselt ka kitsamal pinnal täielikku kasutamist leiaksid.“

§ 28: „Piirkonnas võimalikkude põllutööliste, metsatööliste, tööstustööliste, käsitööliste, ametmeeste ja kalameeste, lühidalt kõrvaltöõharu kruntide arvu kättesaamiseks tuleb selgitada:

a) kui suur on lähema ümbruskonna (valla) põllumajapidamiste tarvidus alalise palgalise tööjõu järel (põllutööl. arv);

b) missugused muud alalised teenistuse võimalused samas ümbruskonnas olemas: metsatööl (metsatööl, arv), turbatööstuses, kaevanduses, vabrikutes, veskites jne. (tööstustööl. arv); mitu käsitöölist ümbruskonna elanikkudelt tööd saada võivad (rätsepad, kingsepad, sepad, puusepad jne) ja kui palju ametnikke ja teenijaid kohalikkudes riigi- ja omavalitsuseasutustes ja eraettevõtetes teenistust leiavad.

Suuremate veekogude ääres tuleb peale selle selgitada ka elamise võimalusi kalapüügist, so kui palju kalamehe perekondi ära elada võiks kohapeal, arvesse võttes veekogu kalarikkust.

Võrreldes olemasolevate väikemaapidamiste arvu, kus maapidaja pea tegevusalaks mõni eelpoolnimetatud kutsetest, teoreetiliselt võimalikkude kõrvaltöõharukohtade arvuga ning arvesse võttes olemasolevaid maasoove, selgub, kas uusi kõrvaltöõharukruntide otstarbekohane asutada ja kui palju.“

⁶⁸ Maaseadus § 17: „Põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes ainult maapidamisest elavad ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalist olusid.“

⁶⁹ RKA00 11.02.1930, 115 – ERA.1356.2.102.

⁷⁰ RKA00 25.03.1930, 173 – ERA.1356.2.102.

Hummuli aleviku piiridesse arvata. Lisaks ei olnud kaebaja popsikoha eraldamise küsimus käesoleva kohtuasja arutamisel planeerimise peakomisjonil veel lõplikult otsustatud, mistõttu puudus alus peakomisjonil juurdelõike tegemiseks. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 182⁷¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Rudolf Hinti kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere vallas asuva Valgeveski talule juurdelõike andmisest keeldumise pärast. Planeerimise peakomisjon liitis Rudolf Hintile kuuluva Valgeveski krundiga planeerimiskavas ettenähtud krundid 8a ja 9a. Kruntide liitmisega kasvas Valgeveski krundi suurus 10,4 hektarini. Rudolf Hint kaebas planeerimise peakomisjoni otsuse peale, kuna tema hinnangul tuli Valgeveski krundile anda veel lisaks juurdelõikeid, et Valgeveski krundile saaks planeerida elujõulise normaaltalu. Hint oli krunti kasutanud Tähtvere mõisa renditaluna. Hint väitis oma kaebuses, et planeerimise peakomisjon oli rikkunud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 1, mille kohaselt oli planeerimise eesmärgiks väikseid majapidamisi võimaluse korral suurendada nende elujõuliseks muutmise mõttes. Valgeveski krundi põllumaad asusid mäe serval, mistõttu suurte vihmasadude korral uhtus vesi põllult seemne ning põllult saaki saada ei olnud võimalik. Seega ei olnud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 31 kohaselt tema perekonnale rahulolevat äraelamist võimaldatud. Hinti arvates oleks tulnud juhtnööride § 13 põhjal Valgeveski talu juurdelõigete läbi elujõuliseks muuta. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 17 alusel oleks tulnud krunt Hinti hinnangul endises suuruses korraldada ja temale kui Vabadussõjas viibinud sõdurile anda. Riigikohus täheldas, et kõne all olev koht oli planeeritud kui eluaseme-koht ning endisest 3 vakamaa suurusest krundist oli saanud 10,4 hektari suurune krunt. Riigikohtu hinnangul ei olnud planeerimise peakomisjon riigimaade planeerimise tehnilisi juhtnööre rikkunud. Kaebaja väide, et tema krunt tulnuks normaaltaluks planeerida, kuna kaebaja oli Vabadussõjas osalenud, ei olnud Riigikohtu hinnangul piisavalt põhjendatud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 187⁷² arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Elki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kavilda asunduse talu nr 266 planeerimise asjas. Kavilda vallas asuvate endiste koolikohtade ja renditalude planeerimise ning Kavilda kirikumõisa kruntide nr 8 ja 9 ümberplaneerimise kava vastu oli Jaan Elki kaebus jäetud nii Tartu riigimaade korralduskomisjoni kui ka Planeerimise peakomisjoni poolt rahuldamata. Peakomisjoni põhjenduste kohaselt ei kuulunud maasaajate määramine riigimaade korralduskomisjoni kompetentsi, juurdelõike andmine krundile nr 27 oli vajalik selle krundi elujõuliseks tegemiseks ning juurdelõike andmine kaebaja krundile nr 266 Soova metsa maast ei olnud

⁷¹ RKAOo 28.03.1930, 182 – ERA.1356.2.102.

⁷² RKAOo 28.03.1930, 187 – ERA.1356.2.102.

võimalik, kuna Tartu maavalitsus oli otsustanud selle metsa looduskaitse alla võtta. Peakomisjoni hinnangul oli kaebaja krunt nimetatud piirides elujõuline. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Elk, et krundile nr 27 tehtud juurdelõige kaebaja maast ei olnud seaduslik, kuna krundi omanik ei olnud planeerimise soovi õigel ajal avaldanud. Samuti oli kaebaja krunt normaaltaluks arvatud, mistõttu tema krundi vähendamine oleks saanud toimuda vaid tema nõusolekul. Planeerimiskomisjonid ei olnud kaebaja hinnangul korrektselt täitnud Maakorralduse peavalitsuse ettekirjutusi ümberplaneerimiste kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et kaebaja ei toonud välja, millist korraldust ning millises ulatuses ei olnud Planeerimiskomisjonid korrektselt täitnud. Materjalide kohaselt oli Elki poolt kasutatud koha suuruseks enne planeerimist 10,6 tiinu ning planeerimisjärgselt oli tema krundi suuruseks 13,65 tiinu, seega oli kaebaja krunt hoopis suurenenud. Riigikohtu hinnangul oli krundile nr 27 juurdelõike andmine õigustatud.

Kohtuasjas nr 194⁷³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Kressi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale tema väikemajapidamisele Tähtvere mõisa maast juurdelõike andmisest keeldumise pärast. Peeter Kressile eraldati Tähtvere valla Uulitsa talust ühe vakamaa suurune popsikoht. Tähtvere mõisa maade planeerimisel palus ta oma krundile maad juurde anda. Kressi krundile planeeriti 3,5 vakamaad põllu- ja 5 vakamaad heinamaad juurde. Kress esitas planeerimise peakomisjonile palve, et tema krundile veel maad juurde planeeritaks, kuna olemasolevast maast oli elujõulise väikekoha asutamiseks vähe. Planeerimise peakomisjon Kressi palvet ei rahuldanud, mistõttu esitas Kress kaebuse Riigikohtusse⁷⁴. Kressi hinnangul oli temale kasutada antud põllumaa Mihail Rostovtsevi kasutuses, kes ei andnud põllumaad vabatahtlikult Kressile. Mihail Rostovtsev oli esitanud kaebuse Riigikohtusse⁷⁵, milles nõudis, et vaidluse all olev põllumaa talle jääks. Kress väitis, et kui kohus annab põllumaa Rostovtsevi kasutusse, siis jäävat Kress juurdeantud maast ilma. Riigikohtus jättis Peeter Kressi kaebuse rahuldamata põhjusel, et Mihail Rostovtsevi kohtusjas oli planeerimise peakomisjoni otsus vaidluse all oleva põllumaa planeerimise kohta käivas osas tühistatud. Lisaks leidis kohus, et kuna Kressile oli maad juba juurde antud, tuli tema kaebus talle maa juurdeandmise osas tagajärjeta jätta. Riigikohus märkis, et Kressil on võimalus planeerimise peakomisjonilt paluda, et talle antaks maad mujalt. Samasisulist Tähtvere mõisa

⁷³ RKAoo 08.04.1930, 194 – ERA.1356.2.102.

⁷⁴ RKAoo 08.04.1930, 196 – ERA.1356.2.102.

⁷⁵ Rostovtsev, Mihaili kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 30. aprillist 1929. Tartumaal Tähtvere mõisast eraldatud Paju Kõrtsikoha korraldamise kohta. – ERA.1356.2.8376.

maast juurdelõike andmise probleemi käsitles Riigikohus ka lahendis 195.⁷⁶ Ka selles lahendis oli paralleelselt käimas teine kohtuvaidlus ning ka Riigikohtu põhjendused olid samad.

Kohtuasjas nr 210⁷⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Turu kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Lasinurme mõisas oleva veski nr 8 talu planeerimise asjas. Planeerimise peakomisjoni otsusega oli kinnitatud Olju-Veski nr 8 talu planeerimine, millega oli talu maast määratud 0,57 tiinu maad Vana-Kõrtsi maa omanikule, kuna talu nr 8 oli piisavalt elujõuline. Kaebuses Riigikohtusse leidis Turu, et kuna tema krundist eraldati maad, siis oli rikutud tema talu nr 8 piire ning juurdelõige oli antud talule, mis oli normaaltalu suuruselt suurem. Kaebaja seletas, et kehtivate määruste kohaselt ei olnud võimalik eramaade külge riigimaid üldse planeerida. Riigikohtu hinnangul võis riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduse nr 2 § 2 p 3⁷⁸ kohaselt eramaade omanikkudele juurdelõikeid riigimaadest anda. Maaseaduse § 22 kohaselt võis riigimaid ka uuesti kruntida ning koha kasutaja nõusolekut kruntimiseks uuesti vaja ei olnud. Olju-Veski koha suurus peale planeerimist oli 34,97 tiinu, seega kooskõlas maaseaduse § 17 normidega. 0,57 tiinu maad, mis juurdelõikena anti Vana-Kõrtsi talule, ei olnud kaebaja kunagi kasutanud. See maa oli olnud Vana-Kõrtsi koha omaniku kasutuses ning Vana-Kõrtsi talu omanik oli kaebajale maa kasutamise eest ka renti maksnud. Seega polnud kaebajal üldse seaduslikku alust nõuda selle maatüki enda krundi külge liitmist. Samuti polnud kaebaja selgitanud, milliseid riigimaade planeerimise juhtnõude eeskirju piiride kohta oleks planeerimisega rikutud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Ka kohtuasjas nr 564⁷⁹ jõudis Riigikohus järeldusele, et kaebaja krundi suurus oli vastavuses maaseaduse §-s 17 sätestatud normidega ning puudus alus krundile maad juurde anda.

Kohtuasjas nr 579⁸⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mats Roose kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kaiu vallas asuva Toomja küla renditalude planeerimise asjas. Toomja küla renditalude planeerimise kava esitamisel oli Mats Roose Pilli-Hindreku nr 108 krundist eraldatud koha nr 132 juurde 2,5 ha karjamaad, Vainu saunale 0,06 ha rohumaad. Selle vastu liideti Pilli-Hindreku talu külge 0,85 ha suurune maatükk, Pilli-Hindreku krundi kogusuurus oli 45,69 ha. Pilli-Hindreku talu oli kahes tükis – peakoht ning 8,63 ha suurune

⁷⁶ RKA00 08.04.1930, 195 – ERA.1356.2.102.

⁷⁷ RKA00 08.04.1930, 210 – ERA.1356.2.102.

⁷⁸ Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr 2 § 2 p 3: „Põliseks tarvitamiseks või omanduseks on õigus saada 3) eramaade omanikkudel — nende päralt olevatele hüpoteegiüksustele riigimaadest külge liidetavaid juurdelõikeid.“ Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr 2. – RT 1927, nr 54.

⁷⁹ RKA00 04.11.1930, 564 – ERA.1356.2.102.

⁸⁰ RKA00 14.11.1930, 579 – ERA.1356.2.102.

Patelepa heinamaa. Kaebaja palus Riigikohtul tühistada peakomisjoni otsuse, kuna äralõige tehti peakohast, mitte lahusolevast heinamaast. Samuti oli kaebaja hinnangul rikutud maaseaduse §-i 5⁸¹ ning Pilli-Hindreku krunt ei vastanud enam seaduses sätestatud normidele. Riigikohus hindas asjaolusid ning asus seisukohale, et koha nr 108 suurus vastas maaseaduse § 17 ettenähtud normidele. Riigikohus selgitas, et maaseaduse § 5 ei kuulunud käesoleval juhul üldse kohaldamisele ning riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-de 17 ja 18 kohaselt võis iseenesest endistest rendikohtadest väikemajapidamistele juurdelõikeid anda, kui see renditalu senist majapidamist ei halvanud. Juurdelõikeid võis anda nii peakoha krundist, kui ka lahusseisvatest maatükkidest. Lõpetuseks leidis kohus, et käesolevas asjas ei rikutud seaduste ega määruste norme.

Kohtuasjas nr 610⁸² arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Trikki, Eduard Veltmanni, Jakob Promiseni, Jaan Promiseni ja Eduard Lindströmi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Meremõisa Roondla tagavaramaade planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna maaseaduse § 15 märkus 1⁸³ põhjal võis riik riigimaid jätta ka oma pidamisele. Käesoleval juhul oli osa Roondla krundi maadest jäetud riigi tagavaramaadeks. Asjaolu, et kaebajad kui väikeostukohtade omanikud neid maid tähtajaliste rendilepingute alusel olid kasutanud heina- ja karjamaadena, ei andnud maaseaduse põhjal kaebajatele õigust nõude nende rendimaade liitmise enda ostutalude külge. Kas ostukohtadele riigi tagavaramaadest nende elujõu tõstmiseks juurdelõikeid anda või mitte, selle küsimuse üle otsustajaks oli Põllutöoministeerium planeerimise komisjonide kaudu. Riigikohus selgitas, et praeguses asjas ei olnud näha, et ministeerium oleks otsustanud kaebajate krunditele juurdelõikeid anda.

Kohtuasjas nr 611⁸⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Tamme kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Lohusoo õigeusu koguduse koolikoha planeerimise asjas. Peakomisjoni otsusega otsustati Joosep Karu palve rahuldada ning krundist nr 11 (omanik Karl Tamm) osa põllumaad liita väikekoha nr 260 külge. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et Joosep Karu krunt olevat juba piisavalt suur ning et Joosep Karule ei oleks tohtinud maad juurde planeerida kaebaja krundist. Riigikohtu selgituste kohaselt oli et Lohusuu õigeusu kirikumõisa renditalude ja Mustvee kirikumõisa renditalude planeerimine toimunud ühel ajal. Ühel ja samal päeval esitati asjast huvitatuile nende maade planeerimise kavad, samuti oli ühel ja samal päeval

⁸¹ Maaseadus § 5: Kõik võõrandatava maa peale tehtud a) rendilepingud, b) metsa ja maapõuevaranduste kasutamise lepingud kaotavad makswuse.

Märkus: Põllutöoministeeriumil on õigus neid lepinguid uuendada.”

⁸² RKAOo 12.12.1930, 610 – ERA.1356.2.102.

⁸³ Maaseaduse § 15 märkus 1: „Riik võib maid ka oma kätte jätta pidamiseks.“

⁸⁴ RKAOo 12./19.12.1930, 611 – ERA.1356.2.102.

olnud planeerimise kavade läbivaatamine Tartu riigimaade korralduskomisjonis ja Planeerimise peakomisjonis. Mõlema kirikumõisa maade planeerimise oli toimunud eraldi ning mõlema planeerimise dokumendid olid koondatud erinevatesse aktidesse. Krundi nr 260 omanik Joosep Karu oli maamõõtjale esitanud palve planeerida tema 5-tiinulisele krundile maad juurde, kuna krunt ei võimalda tema perele äraelamist. Joosep Karu ei olnud selgitanud, kas ta soovib juurdelõiget Lohusuu või Mustvee kirikumaast. Maamõõtja oli Joosep Karu palve liitnud Mustvee kirikumõisa planeerimise asja juurde ning Mustvee kirikumõisa maade planeerimise arutamisel on Joosep Karu palve tagajärjeta jäetud. Tartu Riigimaade korralduskomisjon arutas Joosep Karu palvet vaid Lohusuu kirikumõisa maade planeerimise suhtes. Planeerimise peakomisjon oli Joosep Karu palvet arutanud nii ühe kui ka teise kirikumõisa maade planeerimisel, kuid otsustas Lohusuu kirikumõisa maade planeerimisel Joosep Karule eraldada osa põllumaad kaebaja krundist nr 11. Riigikohus selgitas, et kuna Joosep Karu ei olnud öelnud, et ta soovib juurdelõiget saada Mustvee kirikumõisa maadest, pidi Tartu Riigimaade korralduskomisjon arutama Joosep Karu soovi mõlema, st Lohusuu ja Mustvee kirikumõisa maade suhtes. Seetõttu oli väär ka peakomisjoni otsus, millega otsustati Joosep Karule eraldada just Lohusuu kirikumõisa maadest maad, kuna kaaluda oleks tulnud ka maa eraldamist Mustvee kirikumõisa maadest. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja uueks arutamiseks Planeerimise Peakomisjonile tagasi.

Kohtuasjas nr 738⁸⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Raudsepa kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Uusna mõisa maade planeerimise asjas. Peakomisjon jättis Jaan Raudsepa kaebuse rahuldamata, kuna kaebajal oli 8 hektarit põldu ning juurdelõikena palutud põllutükk ei tunginud kaebaja maadesse. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et peakomisjoni otsus kuulus tühistamisele, kuna juurdelõikena palutud maatükk ulatus otse tema talu õueni, normaaltaludel olevat rohkem põllumaad kui temal ning riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 16⁸⁶ lubas sellisel korral juurdelõike anda. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna puudus alus palutud põllumaatüki kaebaja maa külge liitmiseks. Kaebajal oli 8 hektarit põllumaad ning oli tuvastatud, et vaidluse all olev põllumaa ei tunginud kaebaja maasse. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 16 nägi ette vaid selliste maatükkide

⁸⁵ RKA00 04.11.1930, 738 – ERA.1356.2.102.

⁸⁶ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 16: „Üksikud lahusseisvad maatükid, mis elujõuetute väikekohtade korraldamisest üle jäävad ja uute kruntide loomiseks sündsad ei ole, niisama ka olemasolevate kruntide piiridesse siiluna tungivad väiksed maaribad, peaaesjalikult niisugused, mille suurus üle 3 ha ei ulata, võivad juurde lõigatud saada ka suurematele piiriäärsetele majapidamistele, kusjuures juurdelõigete saamiseks muude ühesuguste tingimuste juures eesõigus on eramaaomanikel, kellelt kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korralduse seaduse alusel maad võõrandatud (RT 1926, nr 16).“

juurdelõikamise, mis tungisid talu piiridesse kiiluna. Kaebaja poolt palutud maatükk vaid piirdus kaebaja talu maadega ning ei takistanud maa kasutamist.

Kokku lahendas uuritavas säilikus Riigikohtu administratiivosakond 16 kohtuasja seoses juurdelõigete andmisest tekkinud probleemidega. Nimetatud lahenditest rahuldati vaid üks kaebus, mis viitab asjaolule, et Planeerimise Peakomisjonil oli juurdelõigete andmisel kujunenud välja korrektne praktika, mis ei vajanud Riigikohtu poolt muutmist. Üks peamisemaid probleeme, miks kaebajad olid Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale kaebuseid esitanud, oli kaebajate seisukoht, et neile eraldatud maade suurus oli väiksem kui seaduses sätestatud normid ette nägid ning seetõttu palusid eraldada endale juurdelõikeid. Esines ka kaebusi isikute poolt, kelle maadest oli juurdelõikeid tehtud ning kes väitsid, et juurdelõigete tegemine nende kruntidest halvab maapuuduse tõttu nende majapidamise. Maaseaduse § 17 nägi ette, et põliseks tarvitamiseks anti maad ühe perekonna ja kahe tööhobuse töönormi suuruses. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 31 kohaselt oli normaaltalu suuruse ülemmääraks 25 hektarit.

2.2 Probleemid seoses maade tagasi- ning väljaandmisega

Maaseaduse § 1 nägi ette, et riikliku maatagavara loomiseks võõrandati riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse §-s 597 olid tähendatud, koos kõigi nende päraltolemiste ja kõlbuliku põllumajandusliku inventariga (sh mõisa omaniku või rentniku omandis olev inventar). Sama sätte märkus 1 nägi ette erandid, millised maad võõrandamise alla ei kuulunud. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse §-s 3 sätestati alused, millal maaseadusega võõrandatud varandus (st maad või inventar või osa nendest) tagastati nende endistele omanikkudele: 1) rüütlimõisa omanikult võõrandatud maatükid 2) kirikuteenijate senistes alalistes asukohtades väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire asuvatest koguduste maadest kirikuteenijate isiklikuks tarvitamiseks eraldatud maad 3) maakohad, mis endisele maaomanikule või tema lastele temalt võõrandatud maadest maaseaduse § 15 p a mõtte kohaselt kasutamiseks antud, koos sellel maakohal asuva metsaga, viljapuudega ja uuele majapidamisele vajalike hoonetega 4) enne 25. oktoobrit 1919. aastal selleaegsete alevite administratiivpiirides asunud, rüütlimõisast lahutatud, kui ka tegelikult eraldatud ja endiste omanikkude poolt ehituste alla võetud, kuid seni kinnistusraamatute järgi lahutamata ehitusplatsid 5) suvilad Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud suvitus- ja ravitsuskohtades 6) Põhja- ja Lõuna-Eestis 1919. aastal ning Petserimaa ja Narva-tagustel maadel 1922. aastal raielank, kui varasemalt metsa raiutud ei ole üle normi ja metsateenijate

palgad endise omaniku poolt tasutud. Nimetatud normi spetsiifilisus viitab sellele, et peale maaseaduse jõustumist olid nimetatud probleemid tõusetunud ning tekkis vajadus maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse regulatsiooni järele.

Kohtuasjas nr 45⁸⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Rõandi kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale talu piirides kasvavast metsast osa katastri metsaks arvamise pärast. Riigirendi talust Everti nr 31 eraldati metsa 4,5 tiinu ulatuses. Kaebuses Maakorralduse ja Metsade peavalitsusele selgitas kaebaja, et nimetatud maa oli tunnistatud kaebaja tasuta omandusse ning Põllutööminister oli selle otsuse ka kinnitanud. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse⁸⁸ kohaselt tuli katastrimets heina- ja karjamaa metsa hulka arvata vaid siis, kui seda oli võimatu lahutada kaardi või looduse tegelike olude kohaselt heina- ja karjamaa metsast. Kaebuses Riigikohtule selgitas kaebaja, et peavalitsusel puudus pädevus osa metsast katastrimetsaks arvata, kui nimetatud maa oli kaebajale tasuta üle antud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et tasuta omandusse üleminekuks oli määratud vaid heina- ja karjamaal kasvava metsa omanduseks andmine talu rentnikutele. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse kohaselt jäid endised otsused heina- ja karjamaal kasvava metsa kohta kehtima ning heina- ja karjamaa metsa hulka võis arvata väiketalu käes oleva katastrimetsa vaid siis, kui seda oli võimatu lahutada ülejäänud metsast. Kohtuasja dokumentide kohaselt oli kaebaja saanud tasuta omanduseks vaid heina- ja karjamaametsa, mitte katastrimetsa. Nimetatud metsa ei olnud kaebaja maade hulka üldse loetud ning kuna vaidluse all olevat metsa oli võimalik ka ülejäänud metsast lahutada, oli Riigikohtu hinnangul metsa katastrimetsaks arvamine põhjendatud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulist katastrimetsaks arvamise probleemi Maakorralduse ja Metsade peavalitsuse poolt lahendas Riigikohus ka lahendites nr 46⁸⁹ ja 302⁹⁰.

Kohtuasjas nr 47⁹¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Hansmanni, Peeter Rõmmeli ja teiste revisjonikaebust Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale kaebeasjas Läänemaa riigirentnikkude ja metsa ja hoonete omandusõiguse kindlaksmääramise komisjoni otsuse vastu metsa ja hoonete omaks tunnustamise kohta. Rahukogule esitatud kaebuses selgitasid kaebajad, et Läänemaa riigirentnikkude ja metsa ja hoonete omandusõiguse kindlaksmääramise komisjon

⁸⁷ RKA00 07.02.1930, 45 – ERA.1356.2.102.

⁸⁸ Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseadus. – RT 1914, nr 51/52.

⁸⁹ RKA00 07.02.1930, 46 – ERA.1356.2.102.

⁹⁰ RKA00 04.11.1930, 302 – ERA.1356.2.102.

⁹¹ RKA00 14./28.02.1930, 47 – ERA.1356.2.102.

jättis kinnitamata otsuse, millega kaebajate hooned ning kinnistud oleks tunnistatud nende omaks, kuna nimetatud kruntide suhtes olid endised otsused juba olemas. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata, kuna maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse § 7⁹² kohaselt jäid jõusse endiste määruste alustel tehtud ja Põllutööministri poolt kinnitatud otsused hoonetesse puutuvad osas, kuna heina- ja karjamaal kasvava metsa suhtes jäi rentnikule kasutamise õigus seaduse §-des 1 ja 2⁹³ ettenähtud ulatuses, kas tasuta või tasu ees. Ainult need otsused, mis Põllutööministri poolt olid kinnitamata jäänud, vaadati maakonnakomisjonide poolt uuesti läbi. Kaebajate õigused metsa ning hoonete kohta oli otsustatud ning ei saanud seetõttu uuesti arutusele tulla. Riigikohtule esitatud kaebuses palus kaebajad rahukogu otsuse tühistada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Põllutööministri poolt juba kinnitatud otsused ei kuulunud maakonnakomisjonides uuesti läbivaatamisele. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse §-i 7 käsitles Riigikohus ka lahendis nr 486⁹⁴, kus Põllutööministeerium oli samuti otsuse juba kinnitanud.

Kohtuasjas nr 49⁹⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Manfred Glehni pärijate kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse direktori otsuse peale Nõmme linnas Jälgimäe asunduse juures oleva Glehni pargi koos hoonetega ja selle ümbruse maa ja hoonete tagasiandmisest keeldumise pärast. Kaebajad palusid anda neile kuuluvad krundid tagasi maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 4 alusel, sh Mustamäe loss 43,88 tiinu suuruses. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse direktori otsusega jäeti palve rahuldamata, kuna palutud maad tegelikult ehitiste alla eraldatud ei olnud, samuti polnud sellel maal

⁹² Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseadus § 7: „Vabariigi Valitsuse poolt 11. juunil 1920 a vastu võetud määruse maaseaduse põhjal riigistatud mõisate renditalude rendilepingute uuendamise kohta (RT 1920, nr 89/90) ja Vabariigi Valitsuse poolt 4. märtsil 1921 a vastu võetud määruse 11. juunil 1920 a maaseaduse põhjal riigistatud mõisate renditalude rendilepingute uuendamise määruse täiendamise kohta (RT 1921, nr 19) alusel põllutööministri poolt kinnitatud otsused hoonete kohta käivas osas jäävad jõusse, kuna heina- ja karjamaal kasvava metsa kohta rentnikul kasutamisoigus jääb selle seaduse §-de 1 ja 2 ettenähtud ulatuses, kas tasuta või tasu eest, nagu see kinnitatud otsuses tähendatud. Nimetatud määruste põhjal tehtud otsused, mis põllutööministri poolt seni kinnitamata, vaadatakse maakonna komisjonis uuesti läbi käesolevas seaduses ettenähtud korras ja alustel.“

⁹³ Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseadus § 1: „Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude pidajatega uuendatakse rendivahekord nende käes kasutada olevate maade kohta kuni nende maade planeerimiseni, kusjuures rentnikul õigus jääb tema käes kasutada oleval heina- ja karjamaal kasvavat metsa tarvitada oma majapidamise vajadusteks vastavalt selle seaduse § 2 põhjal kindlaks määratud metsatarvitamise õigusele ja põllutööministeeriumi poolt maksmapandavatele tarvitamisnormidele.“

§ 2: “Peale talude planeerimist omandab rentnik tema talu piiridesse jääma heina- ja karjamaa peal kasvava metsa kohta tarvitamisõiguse: a) tasuta, kui praegune rentnik rendiõiguse temale müüjaga või pärandajaga kokku vähemalt 40 a jooksul seda talu pidanud rendivahekorra alusel; b) tasu eest, mis vastab metsa taksihinnast iga aasta kohta, mille võrra rentnik rendiõiguse temale müüjaga või pärandajaga kokku talu alla 40 a on pidanud rendivahekorra alusel.”

⁹⁴ RKAoo 10.10.1930, 486 – ERA.1356.2.102.

⁹⁵ RKAoo 09.12.1930, 49 – ERA.1356.2.102.

majapidamist, mis oleks seda kui ehituskrunti iseloomustanud. Samuti oli nimetatud maad kasutatud põllumajandusliku maana. Kaebajad palusid peadirektori otsuse tühistada, kuna maa oli endiste omanikkude poolt ehituste alla võetud. Samuti oldud üle kuulatud kaebajate poolt palutud tunnistajaid. Riigikohus arutas asja ning jõudis järgnevalt lahendusele. Kaebajate palved jäeti tagajärjeta kolmel põhjusel: 1) palutud maa-ala tegelikult ehitiste alla eraldatud ei olnud 2) palutud maa-alal polnud eraldi majapidamist, mis oleks iseloomustanud seda kui ehituskrunti 3) maad on põllumajanduslikult kasutatud koos Jälgimäe mõisaga. Tunnistajate ülekuulamisel olid aga need kolm väidet valeks osutunud. Tegelikult oli Glehni lossi maa Jälgimäe mõisa maast eraldatud, samuti oli osa maast renditud ehituskruntidena välja. Samuti ei oldud maad põllumajanduslikult kasutatud. Seega ei saanud Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse direktori otsus jõusse jääda ning Riigikohus rahuldab kaebuse. Ehituskruntide tagasiandmist käsitles ka lahend nr 373⁹⁶, kus kaebajad ei olnud korrektsel ajal kaebust esitanud ning Riigikohus jättis kaebuse seetõttu rahuldamata.

Kohtuasjas nr 60⁹⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Charles Stackelbergi kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Külmanõmme maatüki võõrandamiselt vabastamise ja kaebaja omanduseks andmisest keeldumise pärast. Kaebaja palus talle tagasi anda maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5 alusel⁹⁸ Külmanõmme maatükk. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus jättis kaebuse rahuldamata põhjusel, et kaebaja tegelikult Külmanõmme maatükki maaseaduse täiendamine ja muutmise seaduse ilmunise ajal ei kasutanud. Kaebuses Riigikohtule selgitas kaebaja, et valdas seaduse ilmunise ajal nimetatud kohta oma metsavahi Piirako kaudu. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leidis, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5 alusel ei olnud õigust kohta tagasi saada, kui omandaja ostetud kohta tegelikult ei olnud pidanud nimetatud seaduse ilmunise ajal, kuna koha tegelik pidamine oli selle seaduse ilmunise hetkel üheks krundi tagasiandmise eeltingimuseks. Asjas puudus vaidlus selle üle, et Charles Stackelberg ei olnud seaduse ilmunise hetkel krunti tegelikult pidanud. Kohtuvaidluste raames küsitleti ka metsavaht Piirakot ning selgus, et Piirako

⁹⁶ RKAoo 04./25.03.1930, 373 – ERA.1356.2.102.

⁹⁷ RKAoo 24.01 ja 11.02.1930, 60 – ERA.1356.2.102.

⁹⁸ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 5: „Käesoleva seaduse § 4 ette nähtud korras vabastatakse võõrandamisest ja antakse lepingu põhjal omandajatele maatükid ja maaosad, mille kohta on sõlmitud võõrandamislepingud pärast 12. juulit 1917 a, kuid enne 25. oktoobrit 1919 a ja kui lepingu põhjal omandajad on asunud nende maa-alade valdamisele enne 25. okt. 1919 a ja praegu tegelikult neid peavad, ning kui omandatud maatüki suurus ei ole üle 50 ha kõlblikku maad. On maatükk suurem, siis antakse tagasi kuni 50 ha kõlblikku maad. Ühiselt mitme isiku nimel omandatud maatükkidest antakse tagasi iga kaasomaniku kohta kuni 50 ha kõlblikku maad.

Märkus. Alevite administratiivpiirides kui ka maakonnaavalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatavates alevikkude ehituspiirkondades ei või maad tagasi anda ühele isikule üle ühe hektari.“

oli rendivahekorras riigiga Külmanõmme krundil ja maksis koha eest ka renti, olles seega koha tegelik pidaja. Seetõttu oli Charles Stackelbergi kaebus alusetu.

Kohtuasjas nr 95⁹⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Rolf Anrepi kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Löve tuuleveski mittetagasiandmise pärast. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsusega oli Löve mõisa endise omaniku Rolf Anrepi palve tagasi anda maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p 1¹⁰⁰ põhjal Löve mõisa tuuleveski jäetud rahuldamata, kuna nimetatud veskit ei saanud lugeda tööstusettevõtteks, mis eelnimetatud seaduse ja selle elluviimise määruse § 2¹⁰¹ põhjal tagasiandmisele kuulus. Kaebaja hinnangul sõltus asja lahendus sellest, kas veski oli maksustamisest tegelikult vabastatud¹⁰² või mitte. Kõik veskid, mis jahvatasid võõrast vilja rohkem kui oma vilja, olid kaebaja selgituste põhjal tööstusliku iseloomuga. Riigikohus selgitas, et viidatud seaduse elluviimise määruse põhjal kuulusid veskid endistele omanikkudele tagasiandmisele, kui veskid olid maksustamisest vabastatud kui tööstuslikud ettevõtted oma tööstusliku sisseseade poolest, mh juhul kui veskites oli rohkem kui neli paari veskikive. Riigikohtu hinnangul polnud tõendatud asjaolu, et veski oma sisseseadmete poolest oleks olnud tööstuslik ettevõtte ning jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulisi veskitega seotud kaebusi

⁹⁹ RKA00 09.12.1930, 95 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁰ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p 1: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi endistele omanikkudele: 1) tööstuslike ettevõtete ehitused ja sisseseaded ühes kõigi päraldistega, kui need ettevõtted ei olnud vabastatud maksustamisest otsekoheste maksude seaduse § 453 põhjal. Ühes ettevõtetega antakse tagasi ettevõttele tarvilik maa-ala, mille suuruse määrab põllutööminister kokkuleppel raha- ja kaubandustööstusministriga, kuid mitte üle praegusel ajal kasutada oleva maa-ala, igal juhtumisel aga mitte üle 50 ha.“

¹⁰¹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 elluviimise määrus § 2: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi endistele omanikkudele tööstuslike ettevõtete ehitused ja sisseseaded ühes kõigi päraldistega, kui nende ettevõtete sissesead ja tööjõud ületas otsekoheste maksude seaduse (VSK V köide 1914 vlj) § 463 ülesloetud normid, nagu:

a) telliskivi-, katusekivi-, poti-, lubja-, tärklise-, tõrva- ja puu kuiv-destillatsiooni tehased, või- ja juustuvabrikud, milles töötasid üle 20 palgatud töölise ka mehaanilise jõu tarvitamise juures;
b) saeveskid, milles oli mehaanilise jõu tarvitamisel üle ühe saeraami, või kus saeraami juures oli sissesead, mis võimaldas laudsepa tööde ilmet kandvate toodete valmistamist;
c) tuule-, vee- ja muul mehaanilisel jõul töötavad jahuveskid, milles oli üles seatud üle nelja paari kive või üle ühe valtsi (vee jõul töötavatel jahuveskitel aga üle kahe valtsi); samuti ka veskid, kus sisse seatud kruubi valmistamiseks üle nelja mörseri, või kus kanga vanutamise, villa kraasimise või muid sarnaseid mittejahujahvatamise sisseseadeid oli üle ühe komplekti igast liigist;
d) taimeõli tööstusettevõttes, kui neis töötas üle kümne palgatud töölise, või kui neis oli sisse seatud üle kolme käsi-õlipressi; mehaanilise pressi tarvitamisel aga – kui ettevõtte töötas üle nelja kuu aastas.“ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 elluviimise määrus. – RT 1929, nr 8.

¹⁰² Otsekoheste maksude seaduse § 463 põhjal.

lahendas Riigikohus ka lahendites 96¹⁰³, 97¹⁰⁴, 98¹⁰⁵, 99¹⁰⁶, 100¹⁰⁷, 101¹⁰⁸, 102¹⁰⁹, 105¹¹⁰, 190¹¹¹, 281¹¹² ja 443¹¹³. Nimetatud lahendites olid Riigikohtu põhjendused samad eespool kirjeldatud lahendiga, st kaebajad ei olnud tõendanud, et tegemist oleks olnud tööstusettevõtetega, ning Riigikohus kaebusi ei rahuldanud. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p-st 1 tõusetunud probleeme lahendas Riigikohus ka lahendites 275¹¹⁴, 277¹¹⁵, 499¹¹⁶ ja 573¹¹⁷. Nimetatud lahendites Riigikohus rahuldas kaebused, kuna Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus oli ekslikult leidnud, et nimetatud määruses ei olnud ette nähtud õllevabrikute tagastamist. Riigikohus selgitas, et ka õllevabrikud (st mistahes ettevõtted) kuulusid endistele omanikkudele tagastamisele, kui ettevõtte vastas maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p-s 1 sätestatud nõuetele. Riigikohus rahuldas kaebuse ka kohtuasjades nr 349¹¹⁸ ja 481¹¹⁹ põhjusel, et Riigimaade ja Metsade Peavalitsus ei olnud otsuses puutööstuse kaebajale tagastamisel ära märkinud, millised hooned ja sisseseaded koos ettevõttega tagastamisele kuulusid.

Kohtuasjas nr 189¹²⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Tomsoni kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Loodi asunduse krundi nr 36 tagasiandmise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 3 järgi anti maaseaduse alusel võõrandatud varandustest tagasi nende endistele omanikkudele maakohad, mis nendele või nende lastele nendelt võõrandatud maadest maaseaduse § 15 p a mõtte kohaselt kasutamiseks antud. Loodi mõisast planeerimisel eraldatud talu nr 36 tagasi saamiseks eelpoolnimetatud seaduse alusel ei olnud kaebajal mingit õigust,

¹⁰³ RKAOo 05./09.12.1930, 96 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁴ RKAOo 05./09.12.1930, 97 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁵ RKAOo 05./09.12.1930, 98 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁶ RKAOo 09.12.1930, 99 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁷ RKAOo 09.12.1930, 100 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁸ RKAOo 09.12.1930, 101 – ERA.1356.2.102.

¹⁰⁹ RKAOo 09.12.1930, 102 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁰ RKAOo 09.12.1930, 105 – ERA.1356.2.102.

¹¹¹ RKAOo 07.10.1930, 190 – ERA.1356.2.102.

¹¹² RKAOo 09.05 ja 03.06.1930, 281 – ERA.1356.2.102.

¹¹³ RKAOo 15.04.1930, 443 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁴ RKAOo 09.05.1930, 275 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁵ RKAOo 09.05.1930, 277 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁶ RKAOo 30.05 ja 03.06.1930, 499 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁷ RKAOo 07.10.1930, 573 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁸ RKAOo 09.05 ja 03.06.1930, 349 – ERA.1356.2.102.

¹¹⁹ RKAOo 05.12.1930, 418 – ERA.1356.2.102.

¹²⁰ RKAOo 24.01.1930, 189 – ERA.1356.2.102.

kuna maaseaduse alusel ei olnud kaebajalt midagi võõrandatud. Samasisulist probleemi lahendas Riigikohus ka lahendites nr 120¹²¹ ja 372¹²².

Kohtuasjas nr 204¹²³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Vankeri kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Pornuse mõisa juures oleva Tartu-Siil nr 4 koha tagasiandmise asjas. Kaebaja selgitas, et ta oli nimetatud koha otnud eellepingu alusel Vana-Pornuse mõisa omaniku käest, kuid tal ei olnud võimalust kohta enda nimele kinnistada ja maad kasutama hakata. Maakorralduse ja Metsade peavalitsus leidis, et kaebaja ei olnud nimetatud kohta kasutanud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5 alusel vabastati võõrandamisest ja anti lepingu põhjal omandajatele tagasi maatükid ja maaosad, mille kohta oli sõlmitud võõrandamislepingud pärast 12. juulit 1917. aastal, kuid enne 25. oktoobrit 1919 ning kui lepingu põhjal omandajad oli asunud nende maade valdamisele enne 25. oktoobrit 1919. a ning pidasid neid kohti seaduse kehtima hakkamise ajal. Kaebaja oli ise Põllutöoministeeriumile esitatud avalduses selgitanud, et ta ei saanud nimetatud kohta kasutada, kuna koha endine rentnik oli kohta edasi kasutanud. Seetõttu puudus ka seaduslik alus koha kaebajale tagasiandmiseks, nagu Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus oli õigesti leidnud. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse §-st 5 tõusetunud vaidlust lahendas Riigikohus ka lahendis nr 268¹²⁴, kuid nimetatud lahendis Riigikohus rahaldas kaebuse, kuna Põllutöoministeerium oli ületanud oma pädevust ning asunud iseseisvalt seisukohale lepingu kehtivuse osas.

Kohtuasjas nr 220¹²⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Ernst Hoyningen-Huene kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Lelle mõisa 1919. aasta raielangi tagasiandmisest keeldumise kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja ei olnud esitanud kohtuasjas tõendeid asjaolu kohta, et ta ei oleks 1919. aasta raielangi ära kasutanud. Ka kohtuasjades nr 234¹²⁶ ja 383¹²⁷ nentis Riigikohus, ei kaebajad ei olnud samuti esitanud Riigikohtule asja otsustamiseks piisavalt tõendeid vaidluse all olevate asjaolude kohta.

Kohtuasjas nr 244¹²⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Saaluse valla kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Siksali koolitalu hoonete valla omanduseks andmisest keeldumise pärast. Peavalitsuse otsusega jäeti kaebajate palve

¹²¹ RKA00 11./26.02.1930, 120 – ERA.1356.2.102.

¹²² RKA00 04.03.1930, 372 – ERA.1356.2.102.

¹²³ RKA00 28.02.1930, 204 – ERA.1356.2.102.

¹²⁴ RKA00 17.10.1930, 268 – ERA.1356.2.102.

¹²⁵ RKA00 15.04.1930, 220 – ERA.1356.2.102.

¹²⁶ RKA00 07.03.1930, 234 – ERA.1356.2.102.

¹²⁷ RKA00 05.12.1930, 383 – ERA.1356.2.102.

¹²⁸ RKA00 28.02.1930, 244 – ERA.1356.2.102.

rahuldamata, kuna kirjaliku lepingu puudumisel valla ja Uue-Saaluse mõisa omaniku vahel ei olnud võimalik kindlaks teha, kas hooned pidid peale rendilepingu lõppemist vallale või mõisaomanikule jääma. Kaebuses Riigikohtule leidsid kaebajad, et hooned krundil olid ehitatud valla raha ning materjalide eest, mistõttu tuli hooned anda valla omandisse. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse § 3¹²⁹ põhjal sündis hoonete rentnikkude omanduseks tunnustamine sama seaduse §-des 4–7 ning sama seaduse täiendamise seaduses¹³⁰ ettenähtud korras. Asja otsustamine selle seaduse alusel ei kuulunud Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse pädevusse, mistõttu nentis Riigikohus, et Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus ei saanud sellist kaebust ka arutada. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 2¹³¹ põhjal oleks vaidluse all olevad hooned kuulunud Saaluse valla omanduseks tagasiandmiseks, kui Saaluse vald oleks kindlaks teinud, et tema oli nende hoonete omanikuks 25. oktoobril 1919. aastal ja et need hooned ei olnud sel ajal võõrandatud maade omaniku omanduses ega valduses. Saaluse vald nimetatud seletusi ega selgitusi ei andnud, vaid oli piirdunud seletusega kasutatud materjalide kohta. Hoonete võõrale maale omal kulul ehitamine ei muutnud ehitajat hoonete omanikuks. Kui Saaluse vald leidis, et hoonete omanik oli tema, pidi ta seda ka nõuetekohaselt tõestama tsiviilkohtus. Ka kohtuasjades nr 248¹³² ja 249¹³³ jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata, kuna omandiõiguse tunnistamist võis kaebaja nõuda tsiviilkohtus.

Kohtuasjas nr 263¹³⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Paul ja Elisabet Fersenite kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Olustvere postkontori hoone koos kõrvalhoonetega tagasiandmise asjas. Kaebajad palusid Riigimaade ja Metsade peavalitsuselt nimetatud krunti koos hoonetega endale, kuna kaebajate hinnangul oli hoone seadusliku aluseta riigile Põllutöoministeeriumi poolt üle võetud. Nimetatud postkontor oli maaseaduse põhjal seaduslikus korras üle võetud ning ülevõtmise vastu ei olnud keegi kaebust esitanud. Samuti ei

¹²⁹ Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseadus § 3: „Väiketalude piirides asuvad ehitused lähevad rentnikkude omanduseks tasuta, kui need rentniku, rendiõiguse temale müüja või pärandaja kulul ehk 40 a eest mõisa poolt üles ehitatud ja talu päraltolemistena rentniku ehk rendiõiguse temale müüja või pärandaja käes vahetpidamata kasutada olnud. Muudel juhtumistel tuleb rentnikkudel hoonete eest nende hindamise alusel tasu maksta, maha arvates see osa, missuguses praegune talupidaja ehk rendiõiguse temale müüja või pärandaja isiklikult ehk kogukondlikult hoonete ehituse kuludest osa võtnud.“

¹³⁰ Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse täiendamise seadus. – RT 1925, nr 109/110.

¹³¹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 2 § 2: Maaseadusega võõrandatud maadel asuvad ehitused, mis 25. oktoobril 1919. a ei olnud võõrandatud maade omanikkude omanduses ega nende valdamisel, antakse tagasi nende ehituste omanikkudele. Hoonete otstarbekohaseks ärakasutamiseks eraldatakse võimaluse korral riiklikust maagavarast tarvilik maa-ala, tarvitamiseks üldistel alustel.“

¹³² RKAoo 28.02.1930, 248 – ERA.1356.2.102.

¹³³ RKAoo 07.02.1930, 249 – ERA.1356.2.102.

¹³⁴ RKAoo 07.02.1930, 263 – ERA.1356.2.102.

kuulunud postkontor tagastamisele maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse põhjal. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 397¹³⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond AS Joaveski Puupapi vabriku kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Joaveski maakohast kuni 50 hektari tagasiandmise asjas. Põllutöoministeeriumile antud palves palus Joaveski vabriku omanik anda maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 1 lit b¹³⁶ alusel Joaveski maakohast 50 ha kõlblikku maad tagasi, sest Joaveski maakoht oli lahutatud Palmsi mõisast ja selle koha endise omaniku N. Dellingshauseni õigused olid 1920. aastal sõlmitud müügilepingu alusel läinud üle kaebajale. Vastuseks palvele teatas Riigimaade Peavalitsus, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p 2¹³⁷ alusel oli juba otsustatud kaebajale nimetatud kohast kuni 80 ha maad tagasi anda ning seadus ei näinud ette kahe seaduse alusel maa tagastamist. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et seadustes ei olnud ette nähtud kitsendust, nagu ei saaks mõlema seaduse alusel maad tagasi paluda. Riigikohus arutas asja ning leidis järgnevat. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 1 lit b alusel anti maaseadusega võõrandatud varandused tagasi nende endistele omanikkudele. Kaebaja käest ei olnud Joaveski maakohta maaseaduse alusel võõrandatud. Seetõttu ei saanud kaebajale ka nimetatud seadust kohaldada. Kaebaja oli omandanud Joaveski koha müügilepinguga ning Riigikohtu hinnangul ei läinud lepinguga kõik koha suhtes kehtivad õigused üle. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 434¹³⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Kolga revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viru maavalitsuse otsuse peale ehituskrundi väljaandmise asjas. Ilma asjaolude kirjelduseta ning varasemate instantside otsusteta asus Riigikohus seisukohale, et kaebus kuulus rahuldamisele. Ekslik oli Rahukogu arvamus, et kaebaja ei olnud üldse Väike-Maarja ehituskruntide loosimise sooviavaldusega esinenud. Kaebaja jäeti krundist nr 52 ilma, mille peale esitas kaebaja õigel ajal palve osaleda teiste ehituskruntide loosimisel. Riigikohus selgitas, et igal isik, kes ei olnud loosiga krunti saanud,

¹³⁵ RKA00 04.03.1930, 397 – ERA.1356.2.102.

¹³⁶ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 1 lit b: „Maaseadusega võõrandatud varandusest antakse tagasi nende endistele omanikkudele 1) rüütlimõisa omanikult võõrandatud maatükid b) kui nad on lahutatud mõisatest, mis võõrandamise ajal ei olnud vastava maatüki omaniku päralt ja maatükk seejuures ei sisalda rohkem kui 50 ha haritavat maad; sisaldab maatükk enam kui 50 ha haritavat maad, lahutatakse tema küljest normaalalule vastav osa ja antakse endisele omanikule tagasi, kuid mitte üle 50 ha haritavad maad koos tarvilike hoonetega. Kui tagasi antakse mitu maatükki, siis ei või ühele endisele omanikule tagasiandtavate maatükkide kogusuurus olla üle 50 ha haritavat maad, kusjuures endisel omanikul valikuõigus jääb.“

¹³⁷ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 2 § 1 p 2: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi endistele omanikkudele 2) mõisarentnikkude päralt olevad ettevõtete sisseseaded, sel juhtumisel, kui rentniku päralt olev vastav mõisa inventar ei kuulunud võõrandamisele maaseaduse § 1 märkus 1 p 4 põhjal.“

¹³⁸ RKA00 25.03.1930, 434 – ERA.1356.2.102.

oli õigus osaleda teiste kruntide loosimisel. Seega ei lubatud kaebajal põhjuse ta kruntide loosimisest osa võtta, mistõttu tühistas Riigikohus rahukogu otsuse.

Kohtuasjas nr 461¹³⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jüri Arnoveri kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Alu-Rapla ehituskrundi tagasiandmise asjas. Kaebaja oli 1916. aastal otnud Alu mõisa omanikult neli maatükki, mis asusid Rapla alevkus, maatükid läksid kaebaja valdusesse enne maaseaduse kehtima hakkamist. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 4¹⁴⁰ alusel kuulusid need maatükid kaebajale tagastamisele. Riigimaade Peavalitsus rahuldab kaebuse kolme krundi suhtes, kuid krundi nr 2b osas jäeti kaebus rahuldamata, kuna krunt oli vahepeal võõrandatud ning ei olnud kaebaja tegelikus valduses olnud. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja krunt nr 2b talle tagas anda, kuna krundi tagasiandmisest keeldumise motiive ei näinud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 4 ette. Riigikohus rahuldab kaebuse, leides, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 4 nägi ette ainult maatükkide kohta esitatud lepingute tunnustamist, kuid ei nõudnud, et omandajad oleks krunte ka vallanud. Seetõttu ei olnud seaduslik põhjendus, mis Riigimaade ja Metsade Peavalitsus keeldus krunti tagasi andmast.

Kohtuasjas nr 477¹⁴¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Simasteli kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Rapla alevi kruntide nr 477 ja 2 tagasiandmisest keeldumise pärast. Kaebajale jäeti tagasi andmata krunt nr 477 ja nr 2, kuna kaebaja ei kasutanud neid krunte maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse kehtima hakkamise ajal. Kaebaja palus Riigikohtult maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5 alusel talle nimetatud kaks krunti tagasi anda. Riigikohus, arutanud asja, leidis järgnevat. Kuna kaebaja palus krundi nr 2 kohta esitatud kaebuse läbivaatamata jätta, jättis kohus selles osas kaebuse rahuldamata. Krundi nr 477 osas jõudis Riigikohus järeldusele, et kaebus tuleb rahuldada, kuna rahukogu oli hinnanud vääralt tunnistajate ütlusi. Tunnistajate ütlustega oli tõendatud asjaolu, et kaebaja kasutas krunti nr 477 ka maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse kehtima hakkamise ajal, mistõttu kuulus ka see krunt talle tagastamisele.

Kohtuasjas nr 497¹⁴² arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Palu revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebasjas maaseadusega riigistatud mõisate renditalude

¹³⁹ RKA00 15.04.1930, 461 – ERA.1356.2.102.

¹⁴⁰ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 4: „Kõik need iseseisvate üksustena kinnistusraamatutes tähendatud maatükid kui ka mõisatest lahutamata osad, mille kohta tehtud võõrandamislepingud enne 12. juulit 1917 a, kantakse nende omandajate nimele kinnistusraamatutes Põllutöoministeeriumi poolt väljaantud tunnistuste põhjal. Vastavad tunnistused antakse omandajatele, kui kohus või Põllutöoministeerium tunnustanud nende poolt esitatud lepingud.“

¹⁴¹ RKA00 09./30.05.1930, 477 – ERA.1356.2.102.

¹⁴² RKA00 10.10.1930, 497 – ERA.1356.2.102.

pidajate metsa ja hoonete omandiõiguse kindlaksmääramise Viljandi Maakonnakomisjoni otsuse vastu Soolo nr 11 talu hoonete ja metsa kohta. Viljandi Maakonnakomisjoni otsusega tunnistati kaebaja talu heina- ja karjamaal kasvav mets ning erinevad kaebaja maal asuvad hooned mitte kaebajale kuuluvaks, samuti ei olnud kindlaks määratud katastrimetsa suurus. Kaebaja leidis kaebuses Rahukogule, et Maakonnakomisjon oli otsustamise aluseks võtnud iga hoone vanuse eraldi. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse § 3 alusel arvestati hoonete omandiõiguse maakasutaja kasutamisaja järgi, st kui maakasutaja oli 40 aastat vahetpidamata mõnda hoonet kasutanud, siis tuli ka need hooned, mis hiljem olid juurde ehitatud, rentniku omaks tunnistada. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata, kaebuses Riigikohtule palus kaebaja asja rahukogule uueks otsustamiseks tagasi saata. Riigikohus, hinnanud asja materjale leidis, et Viljandi Maakonnakomisjoni tunnistati riigi omanduseks talu elumaja koos rehaga, lauda ning väiksema aida, kuna need hooned olid mõisa kulul ja mõisa materjalist ehitatud ning hooned ei olnud veel 40 aastat vanad. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse § 3 kohaselt läksid väiketalude piirides asuvad ehitised rentniku omanduseks kas tasuta või vastava tasu eest, mitte aga riigi omanduseks. Ring- ja maakonnakomisjonid pidid välja selgitama ja kindlaks määrama, kas teatav hoone läks rentniku omanduseks tasuta või vastava tasu eest. Rahukogu oli seadust väärtalt tõlgendanud ning ei olnud kaebajale tasu määranud, mistõttu rahuldas Riigikohus kaebuse hoonete kohta käivas osas. Katastrimetsa osas leidis Riigikohus, et katastrimetsa küsimus selgitatakse välja koha planeerimisel, mida kohtuotsuse tegemise ajaks tehtud ei olnud, ning jättis selles osas kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 506¹⁴³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Piirasalu vallavolikogu kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Piirasalu asunduse kruntide nr 54 ja 100 kohta põlise maa tarvitamise õiguse tunnustamise ja kruntide pärisomanduseks müümise asjas. Piirasalu vallale olid nimetatud krundid rendilepingu alusel kasutada antud, kuid ilma klauslita, mis annab õiguse saada krunte põliseks tarvitamiseks, st omandada neid ostu teel. Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse leidis, et neil ei olnud kohustust anda iga krunti põliseks tarvitamiseks, kaebaja sai maad maaseaduse § 15 punkti b¹⁴⁴ kohaselt. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et maaseaduse § 15 punkt b oli kehtima hakanud alles aastal 1927, st enne kruntide rendilepingute sõlmimist. Riigikohus selgitas, et maaseaduse §-s 15 on tähendatud, et riikliku maatagavara maa antakse b) omavalitsustele pikaajaliseks tarvitamiseks, st omavalitsustele anti maa pikaajaliseks tarvitamiseks, mitte põliseks tarvitamiseks § 17 alusel. Maaseaduse §-s 21

¹⁴³ RKA00 10.10.1930, 506 – ERA.1356.2.102.

¹⁴⁴ Maaseadus § 15 p b: Riikliku maatagavara maa antakse: b) hariduselistele, omavalitsuselistele, ühistegeliste, kaubanduselistele ja tööstuselistele asutustele pikaajaliseks tarvitamiseks, kui ka artellidele ühisharimiseks.”

on märgitud, kes väikemaapidamiseks põliselt maad saavad, ning omavalitsusasutusi nende hulgas ei ole. Seetõttu oli alusetu kaebaja väide, nagu oleks maaseaduse § 15 punkt b lisatud aastal 1927, kuna nimetatud punkt oli seaduses olnud olemas selle vastuvõtmisest saadik. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 57¹⁴⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Gabriele Stryki kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Tõrva vesiveski maa-ala kohta. Riigikohtu otsusega 29. veebruarist ja 14. märtsist 1924. a¹⁴⁶ oli tühistatud Tõrva vesiveski kui tööstusettevõtte võõrandamine, kuid mitte maade riigistamine. Enne maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 kehtestamist (aastal 1927) ei olnud võimalust vesiveskile maad tagasi anda, kuna selleks puudus seaduslik alus. Peale nimetatud seaduse kehtestamist otsustati veskile maad eraldada. Maakorralduse Peavalitsuse otsusega hakati läbi viima eeltöid tagastatava maa-ala kindlaksmääramiseks. Kaebaja palus nimetatud peavalitsuse otsuse tühistada ning lugeda võõrandamise alla mittekuuluvaks Tõrva vesiveski kasutatav maa-ala. Samuti palus kaebaja veskile maad tagasi anda vastavalt sellele, mis oli Tõrva veski päralt maaseaduse jõustumise hetkel. Kaebaja hinnangul oli vääär järeldus, nagu pidi Maakorralduse Peavalitsus maa-ala küsimuse lahendama, kuna nimetatud küsimus oli juba varasemalt Riigikohtust läbi käinud ning ametiasutused oleks pidanud lähtuma kohtuotsusest. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning tuvastas, et Tõrva vesiveskile kuulus tagastamisele maa-ala suuruses 3,57 hektarit. Nimetatud maa-ala oli loetud BES § 573¹⁴⁷ järgi päraldiseks. Riigikohus ei lahendanud oma varasemas otsuses küsimust selle kohta kui suures osas tuli maa-ala veskile tagastada ning kas nimetatud maa-ala tuli üldse kaebajale tagastada. Ka maa-ala, mis oli määratud päraldiseks, tuli maaseadusega riikliku maatagavaraks võõrandatuks lugeda.

Kohtuasjas nr 243¹⁴⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Alfred Muelleri kaebust Põllutööministri otsuse peale kruntide väärtuse vahele tasumise asjas. Maakorralduse Peavalitsuse otsusega lubati Valgjärve mõisa endisele omanikule Alfred Muellerile talle maaseaduse § 15 p 1 mõtte kohaselt kasutada antud Valgjärve asundustalu nr 20 ümber vahetada Pikajärve asundustalu nr 5 vastu. Põllutööministeeriumi otsusega anti Pikajärve

¹⁴⁵ RKAoo 07.11.1930, 57 – ERA.1356.2.102.

¹⁴⁶ Stryk, Gabriele kaebus Põllutööministeeriumi otsusele Valgamaal Tõrva alevi vesiveski võõrandamise kohta. – ERA.1356.2.5557.

¹⁴⁷ BES § 573: „Ühe vabriku päralt olevates jagudeks ei arvata mitte üksi selle otstarbeks pruugitavad maatükid, ehitused ja õigused (nii kaugelt, kui need mitte otse valitud ei ole), vaid ka selle asjatoimetuses tarvilikud tööriistad ja masinad, niisama ka poolikul töös olevad vabriku tööd, aga mitte toores tagavara materjal, veel vähem valmid saanud müüma tarvis määratud vabriku tööd.“

¹⁴⁸ RKAoo 07.03.1930, 243 – ERA.1356.2.102.

asunduse krunt nr 5 maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 6¹⁴⁹ alusel Valgjärve talu nr 20 vastu. Riigimaade valitsus saatis kaebajale nõude tasuda kruntide väärtuste vahel. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus ei näinud ette, et koha asemele riiklikust tagavaramaast antud koht oma väärtuse poolest pidi vastama tagasiandmisele kuuluva koha väärtusele. Samuti ei olnud kaebaja hinnangul läbi viidud kruntide hindamine õiglane olnud. Riigikohus selgitas, et tagasiandmisele kuuluva koha asemele antud uus koht pidi oma väärtuse poolest vastama tagasiantavale krundile. Kahe koha väärtuste vahega tuli pooltel arvestada. Riigikohtu hinnangul ei olnud põhjendatud kaebaja väide, nagu oleks kruntide hindamine mingil moel ebaõiglane olnud. Riigikohus sedastas, et neil puudus seaduslik alus sundida Põllutöoministeeriumit kaebaja krunti ümber hindama ning jättis seetõttu kaebuse rahuldamata. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse §-st 6 tõusetunud probleemi lahendas Riigikohus ka lahendis 226¹⁵⁰, kus Riigikohus sedastas, et kolmandatele isikutele ära müüdud ehitisi ei saanud Põllutöoministeerium endise omaniku pärijatele tagasi anda ning ka Riigikohtul puudus pädevus sundida Põllutöoministeeriumit seda tegema. Samuti kuulusid lepingute kehtetuse tuvastamise vaidlused tsiviilkohtusse.

Kohtuasjas nr 290¹⁵¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Sauersteini voliniku kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Vana-Antsla mõisa juurde kuuluva Kraavi kõrtsi kinklepingu mittetunnistamise asjas. Johannes Sauersteini volinik oli pöördunud maakorralduse peavalitsuse poole palvega, lubada temal sõlmida endise Vana-Antsla mõisa omaniku Georg Ungern-Sternbergiga kinkleping eellepingu põhjal, mis oli sõlmitud 3. novembril 1918 Kraavi kõrtsi omandamiseks Johannes Sauersteinile. Lisaks lepidi eellepingus kokku, et Kraavi kõrtsi koht lahutatakse Vana-Antsla mõisast 34,83 tiinu suuruses. Johannes Sauersteini voliniku hinnangul oli maaseaduse § 4¹⁵² põhjal tunnistatud kehtetuks ainult müügilepingud, kuid mitte kinklepingud. Seetõttu ei kuulunud Kraavi kõrtsi koht võõrandamisele. Volinik leidis, et kui tõlgendada maaseaduse § 4 nii, et sellega tunnistati

¹⁴⁹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 6: „Kui tagasiantavad varandused põllutöoministeeriumi poolt üle võetud ja kolmandatele isikutele välja renditud või teiste tehingute põhjal edasi antud, jäävad jõesse põllutöoministeeriumi poolt nende varanduste kohta sõlmitud lepingud, kusjuures omanikud vastamas osas põllutöoministeeriumi õigustesse ja kohustustesse astuvad, arvates 1. juunist 1925 aastast. Tagasiantavate varanduste kasutamisest enne 1. juunit 1925 a. saadud summad maksab riik omanikkudele tagasi, maha arvates 10% administratsioonikuludeks.

Maaseaduse § 15 p a mõtte kohaselt maasaajatele kättesaadav maa-alad ei kuulu tagasiandmisele, ja nende asemele annab riik võimaluse korral endistele omanikkudele riiklikust maatagavarast uued kohad või tasub endistele omanikkudele hiljemalt 3 aasta jooksul, arvates sellekohase nõudmise esitamisest, tagasiandmisele kuuluma koha väärtuse vastavalt riigimaade müügihinnale.“

¹⁵⁰ RKA00 28.01.1930, 226 – ERA.1356.2.102.

¹⁵¹ RKA00 07.02.1930, 290 – ERA.1356.2.102.

¹⁵² Maaseadus § 4: “Võõrandatava maa osade kohta tehtud kreposteerimata müügilepingud tunnistatakse maksusetuks, kui nad on tehtud peale 12. juuli 1917a. ilma seadusliku kreposteerimise loata.”

kehtetuks ka eellepingud, kuulus Kraavi kõrtsi koht tagasiandmisele maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5¹⁵³ alusel. Riigimaade ja Metsade Peavalitsus leidis oma otsuses, et Johannes Sauerstein ei olnud enne 25. oktoobrit 1919. a vaidluse all oleva maa-ala valdamisele asunud ning ei vallanud seda ka otsuse tegemise hetkel. Kaebaja leidis, et maaseaduse §-ga 4 olevat tühistatud ainult müügilepingud, mitte kinkelepingud. Kraavi kõrtsi kohta ei antud Johannes Sauersteinile üle eellepingus kirjas oleval kuupäeval (23. aprill 1919), kuna kõrtsikoht oli lahinguväljaks ning Vana-Antsla mõis võeti riigi omandisse. Riigikohtu hinnangul ei võinud vaidluse all olevat kohta maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5 alusel tagasi anda, kuna täidetud ei olnud §-s 5 loetletud tingimused, mille olemasolul maa-alad tagasiandmisele kuulusid. Kaebaja ei olnud enne 25. oktoobrit 1919. a selle maa-ala valdamisele asunud ning ei olnud ka kohtuvaidluse hetkel selle tegelik valdaja. Riigikohus märkis, et krundi omandisse nõudmine maaseaduse § 4 põhjal oli tsiviilnõue ning ei kuulunud arutamisele administratiivkohtu korras. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 582¹⁵⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl, Georg ja Ernst Bolzi kaebust Põllutööministeeriumi otsuse peale Vana-Vändra vallas asuva Masso talu võõrandamise asjas. Kaebajate kaebus Masso mõisamaa võõrandamise kohta oli jäetud Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse kohaselt rahuldamata, kuna krunt oli kinnistusraamatute kohaselt Hans Bolzi omanduses. Riigikohtule esitatud kaebuses palusid kaebajad Põllutööministeeriumi otsus tühistada ning Masso talu võõrandamiselt vabastada, kuna Masso krunt oli kaebajate omanduseks läinud igamise teel, mille kohta oli esitatud kaebus ka tsiviilkohtule ning Põllutööministeeriumi otsus oli seega ennatlik. Samuti polnud kaebajate hinnangul Maakorralduse komisjoni alalisel liikmel õigust võõrandamisi algatada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Kaebajate seisukoht, et koht oli neile üle läinud igamise teel, oli tõendamata. Samuti polnud esitatud tõendusmaterjali selle kohta, et esitatud oli ka nõue tsiviilkohtu korras. Masso talu võeti üle Hans Boltzi pärijatelt, kes oli kinnistusraamatute kohaselt olnud talu omanik. Võõrandamisaktile tuli MTM § 20¹⁵⁵ kohaselt alla kirjutada

¹⁵³ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 5: „Käesoleva seaduse § 4 ette nähtud korras vabastatakse võõrandamisest ja antakse lepingu põhjal omandajatele maatükid ja maaosad, mille kohta on sõlmitud võõrandamislepingud pärast 12. juulit 1917. a., kuid enne 25. okt 1919. a. ja kui lepingu põhjal omandajad on asunud nende maa-alade valdamisele enne 25. okt 1919. a. ja praegu tegelikult neid peavad, ning kui omandatud maatüki suurus ei ole üle 50 ha kõlbulikkude maad. On maatükk suurem, siis antakse tagasi kuni 50 ha kõlbulikkude maad. Ühiselt mitme isiku nimel omandatud maatükkidest antakse tagasi iga kaasomaniku kohta kuni 50 ha kõlbulikkude maad.

Märkus: Alevite administratiivpiirides kui ka maakonnaavalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatavates alevikkude ehituspiirkondades ei või maad tagasi anda ühele isikule üle ühe hektari.“

¹⁵⁴ RKA00 09.12.1930, 582 – ERA.1356.2.102.

¹⁵⁵ MTM § 20: „§-s 17 tähendatud riigi kätte võetavate varanduste nimekirjad revideerib riigimaade ülem ehk tema asemik ja seab nende põhjal kokku üleandmise akti. Akt tehakse kolmes eksemplaris. Aktile kirjutavad alla

Riigimaade ülemal ehk tema asemikul. Kuna nimetatud koosseisus ei olnud Riigimaade ülema kohta ette nähtud, siis oli ta komisjonis Maakorralduse Komisjoni alalise liikme nime all, kuid tema ülesanded olid samad.

Kohtuasjas nr 692¹⁵⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Staali kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale võõrandatud Tiido ja Matsi talude eest tasumaksmise asjas. Maaseaduse § 15 p a alusel anti nimetatud talukohad kasutada kolmandatele isikutele, mistõttu oli kaebajal õigus saada võrdelist tasu kas maas või rahas maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määruse § 9¹⁵⁷ korras. Riigimaade Amet leidis, et nimetatud talukohad olid iseseisvad väikemajapidamised, mis ei kuulunud endistele omanikkudele tagasiandmiseks ning seetõttu ei saa nende eest anda ka tasu. Kaebaja hinnangul olid Tiido ja Matsi talud talukohad, mitte väikemajapidamised. Riigikohus arutas asja ning kujundas järgnevad seisukohad. Maaseadusega võõrandatud varandusest anti endistele omanikkudele tagasi rüütlimõisa omanikult võõrandatud maatükid, kui nad olid omandatud nende omaniku enda või pärija poolt enne rüütlimõisa omandamist. Tagasiandmata jäi see osa maad, mis kujundas iseseisva väikemajapidamise ja mille pidajaks ei olnud endised rüütlimõisa omanikud. Riigimaade ja Metsade Peavalitsus oli kujundanud aga välja seisukoha, et maatükk, mis kujutab endast iseseisvat talu ning ei ole endise rüütlimõisa omaniku pidamisel, siis see krunt tagasiandmisele ei kuulunud. Riigikohtu hinnangul oli selline seisukoht väär. Riigikohus leidis, et õige oli järgnev tõlgendus: kui maatükil oli välja kujunenud iseseisev väikemajapidamine, mis oli väiksema rendiüksusena lahus tervest maatükist, siis selle maatüki tagasiandmisel jäi tagasi andmata maatükil asunud iseseisev väikemajapidamine, kui selle pidajaks ei olnud endine rüütlimõisa omanik, st isik, kellel oli õigus ülejäänud tervet maatükki tagasi saada. Kuna praegu oli nimetatud iseseisev maatükk antud kasutamisele kolmandatele isikutele, oli endine omanik õigustatud maa eest tasu saama. Riigikohus rahuldab kaebuse. Riikliku maataagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasu suuruse arvutamise probleemi

riigimaade ülem (või tema asemik), ringkonna riigimaade valitseja, kohaliku vallavalitsuse esitaja ja varanduse omanik ehk tema asemik. 1 eksemplar aktist antakse võõrandatud varanduse omanikule, teine jääb põllutöoministeeriumi, kolmas saadetakse riigikontrolli. Märkus. Aktis tähendatakse ära ka need tööstuslised ettevõtted, mis ei kuulu võõrandatud maade päraltolemiste hulka ja sellega võõrandamisele maaseaduse § 1 põhjal, kuid mis asuvad nende maade piirkonnas“

¹⁵⁶ RKA00 05./16.12.1930, 692 – ERA.1356.2.102.

¹⁵⁷ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 9: „Maa-alad, mis Maaseaduse muutmise ja täiendamise seaduse § 6 põhjal tagasiandmisele ei kuulu, hinnatakse maakorralduse peavalitsuse korraldusel riigimaade põliseks tarvitamiseks või omanduseks andmise seaduse (RT 1925, nr 109/110) alusel ja nende maa-alade asemele antakse põllutöoministri korraldusel riiklikust maatagavarast uued maakohad, kusjuures maakohtade väärtuse vahe vastastikku tasutakse kolme aasta jooksul, kokkuleppe päevast arvates. Kui riiklikust maatagavarast maad asemele anda ei ole võimalik, tasub maakorralduse peavalitsus endistele omanikkudele tagasi andmata jäänud maa-alade väärtuse, ülemaltähendatud hindamise alusel, 3 a jooksul, sellekohase nõudmise esitamise päevast arvates.“

käsitles Riigikohus lahendis 403¹⁵⁸, viidates ka riikliku maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seadusele¹⁵⁹, kuid nimetatud lahendis jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata, leides, et maakonnakomisjon määras krundi eest tasu suuruse korrektelt. Kohtuasjades nr 650¹⁶⁰, 656¹⁶¹ ja 675¹⁶² rahaldas Riigikohus kaebused, leides analoogselt kirjeldatud kaasusega, et kui maatükil oli välja kujunenud iseseisev väikemajapidamine väiksema rendiüksusena, mis oli lahus tervest maatükist, siis selle maatüki tagasiandmisel ei anta tagasi iseseisvat majapidamist, kui selle pidajaks ei olnud endine rüütlimõisa omanik. Kui nimetatud iseseisvast majapidamist ei leidunud, kuulus maatükk tagasi andmisele tervikuna.

Kohtuasjas nr 710¹⁶³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Leo Vahli kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Kanavere asunduse krundi nr 39 eest saadud sissetulekute tagasimaksmisest keeldumise pärast. Peavalitsuse hinnangul kuulusid maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 6¹⁶⁴ alusel endisele omanikule tagasiantava koha eest sissetulekud tagasimaksmisele selle aja eest, kui tagasiantav koht iseseisva rendiüksusena välja renditud oli. Kaebaja krunt ei olnud aga iseseiva üksusena välja renditud. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja Peavalitsuse otsus tühistada, kuna kaebaja hinnangul kuulusid sissetulekud talle tagastamisele. Riigikohus rahaldas kaebuse, leides, et seadustes polnud sätestatud tingimust, et tagasiantavad varandused oleksid pidanud moodustama iseseisva rendiüksuse. Seetõttu ei olnud Peavalitsusel ka alust sellisel põhjendusel summade tagasimaksmisest keelduda.

Kohtuasjas nr 681¹⁶⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Elmar Niggoli kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Räpina kirikumõisa ehituskruntide väljaandmise asjas. Kaebaja esitas Peavalitsusele palve jätta talle kasutusse Räpina kirikumõisa maadest planeeritud ehituskrunt nr 28. Peavalitsus jättis palve rahuldamata, kuna kaebaja oli loosi alusel saanud krundi nr 26, kuid ekslikult oli ta juhatatud krundile nr 28 ning et kaebajal oli õigus saada siiski see krunt, mis oli plaanil nr 26 alla märgitud. Kaebuses Riigikohtule palus

¹⁵⁸ RKA00 07./17.10.1930, 403 – ERA.1356.2.102.

¹⁵⁹ Riikliku maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seadus. – RT 1926, nr 26.

¹⁶⁰ RKA00 05./16.12.1930, 650 – ERA.1356.2.102.

¹⁶¹ RKA00 09./16.12.1930, 656 – ERA.1356.2.102.

¹⁶² RKA00 05./16.12.1930, 675 – ERA.1356.2.102.

¹⁶³ RKA00 09./16.12.1930, 710 – ERA.1356.2.102.

¹⁶⁴ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 6: „Kui tagasiantavad varandused põllutööstusministeeriumi poolt üle võetud ja kolmandatele isikutele välja renditud või teiste tehingute põhjal edasi antud, jäävad jõesse põllutööstusministeeriumi poolt nende varanduste kohta sõlmitud lepingud, kusjuures omanikud vastamas osas põllutööstusministeeriumi õigustesse ja kohustustesse astuvad, arvates 1. juunist 1925 aastast. Tagasiantavate varanduste kasutamisest enne 1. juunit 1925 a. saadud summad maksab riik omanikkudele tagasi, maha arvates 10% administratsioonkuludeks.

Maaseaduse § 15 p a mõtte kohaselt maasaajatele kätteantud maa-alad ei kuulu tagasiandmisele, ja nende asemele annab riik võimaluse korral endistele omanikkudele riiklikust maatagavarast uued kohad või tasub endistele omanikkudele hiljemalt 3 aasta jooksul, arvates sellekohase nõudmise esitamisest, tagasiandmisele kuuluma koha väärtuse vastavalt riigimaade müügihinnale.“

¹⁶⁵ RKA00 05.12.1930, 681 – ERA.1356.2.102.

kaebaja määrata talle krunt, mis oli plaanil märgitud nr 28 all, kuna selle krundi peale oli temaga sõlmitud ka leping. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebajaga oli sõlmitud rendileping krundi nr 26 kohta. Kuna kaebaja oli loosimisel saanud krundi nr 26, ei olnud Peavalitsusel ka alust sõlmida temaga rendileping krundile nr 28. Kruntide rendile andmine toimus kinnitatud maaplaani alusel ning asjaolu, et kaebaja ekslikult valele krundile juhatati, ei andnud alust selle krundi temale andmiseks.

Uuritud säilikus lahendas Riigikohus maade tagasi- ning väljaandmisest tekkinud probleeme 55 korral. Nendest 39 kaebust jäeti rahuldamata, 15 rahuldati täielikult ning 1 osaliselt. Riigikohtusse jõudis palju kaebusi maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p 1 põhjal. Nimetatud säte nägi ette, et maaseadusega võõrandatud varandusest anti endistele omanikkutele mh tagasi tööstusettevõtete ehitused ning sisseseaded, kui nimetatud ettevõtted ei olnud vabastatud maksustamisest otsekoheste maksude seaduse § 453 põhjal. Tööstusettevõtete tagastamist reguleeris täpsemalt ka maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 elluviimise määrus. Tööstusettevõtteid puudutavad kaebused jäid suuremas osas Riigikohtu administratiivosakonna poolt rahuldamata, kuna kaebajad ei olnud esitanud tõendeid selle kohta, et nende ettevõtted oleks olnud tööstuslikud. Kuna ligikaudu kolmveerand esitatud kaebustest jäi rahuldamata, viitab see asjaolule, et Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus ning rahukogud said maade tagasi- ning väljaandmisest tekkinud probleemidega üldiselt hästi hakkama.

2.3 Maa planeerimine

Selles alapunktis analüüsitavates kaasustes olid peamisteks lahendatavateks küsimusteks, millised maad kuulusid planeerimisele ja kuidas neid planeerida tuli. Maareformi teostamise määruse §-s 49 nähti ette, et riigi poolt ülevõetud maade otstarbekohase kasutamise võimaldamiseks maaseaduse põhjal võetakse ette Põllutöoministeeriumi korraldusel nende planeerimine. Maade planeerimise eeltöödena kogus riigimaade ülem¹⁶⁶ teated kõigi nõudmiste kohta ning kogutud materjalide põhjal seadis riigimaade ülem iga maaüksuse kohta üles põhijooned, mille alusel maa planeerimine tuli läbi viia.¹⁶⁷ Nimetatud materjalid esitas riigimaade ülem Riigimaade korralduskomisjonile seisukoha võtmiseks. Riigimaade korralduskomisjonis läbivaadatud materjalid esitati omakorda Maakorralduse valitsusele maa

¹⁶⁶ MTM § 2 kohaselt oli Riigimaade ülem maakondades Põllutöoministri esindajaks, kelle põhiülesanne oli nimetatud maakonnas juhtida maakorraldustööde läbiviimist.

¹⁶⁷ MTM § 50-51.

planeerimise otsustamiseks. Maamõõtja, kes pidi silmas pidama kehtivaid õigusakte, iga maaüksuse planeerimiseks kinnitatud põhijooni ning krundi omapärast tulenevaid vajadusi, seadis kokku maade planeerimise kava ning sinna juurde kuuluva seletuse. Kui maamõõtja oli maade planeerimiskava koostanud, esitati kava kohalikele elanikele, asjast huvitatud isikutele ja asutustele selleks määratud ajal ja kohas.¹⁶⁸ Kaebusi kava peale võisid asjast huvitatud isikud esitada riigimaade ülema kaudu korralduskomisjonile kümne päeva jooksul. Kui kaebusi ei olnud esitatud, esitati planeerimiskava Riigimaade korralduskomisjonile kinnitamiseks. Riigimaade korralduskomisjon vaatas kava läbi avalikul koosolekul koos asjast huvitatud isikutega ning komisjon võis kava kas kinnitada või saata selle maamõõtjale tagasi. Riigimaade korralduskomisjoni otsuste peal oli võimalik esitada kaebus Planeerimise Peakomisjonile.¹⁶⁹ MTM § 62 kohaselt võis Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale kaevata edasi Riigikohtule administratiivkohtu korras.

MTM § 64 alusel kinnitas Põllutööminister maade planeerimiseks mõeldud tehnilised juhtnöörid. Tehniliste juhtnööride kohaselt oli riigimaade planeerimise kaheks suuremaks eesmärgiks olemasolevate väikemajapidamiste elujõulisemaks muutmine ning uute elujõuliste majapidamiste asutamine.¹⁷⁰ 1930. aastatel kritiseeriti ajakirjanduses maade planeerimise korraldamist ning kulgu – leiti, et maamõõtjad olid varasemalt planeerimisel palju vigu teinud, osad kohad olid planeeritud suuremaks võrreldes tavalise elujõulise kohaga ning osad kohad olid elujõuetud.¹⁷¹ Peale muudetud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride kinnitamist¹⁷² läks Riigimaade korraldustöö põhjalikumaks.¹⁷³ Alates 1928. aastast alates oli maakorralduse töökava suunatud asundustalude ja väikekohtade ümberkorraldamisele. Aastal 1930 täiendati ja korraldati ümber kuni 6000 maaüksust ehk 97 887 hektarit maad. Põllutööministeerium kavatses aastaks 1933 riigimaadel asuvate majapidamiste ümberkorraldustööd lõpetada.¹⁷⁴ Aastaks 1933 Põllutööministeerium ümberkorraldustöödega lõpuni ei jõudnud, kuna ka 1934. aastal ilmus teateid riigimaade planeerimise kohta.¹⁷⁵

Kohtuasjas nr 116¹⁷⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond 11. veebruaril Katre Pedastsaari kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kanametsa asunduse krunt nr 1 planeerimise

¹⁶⁸ MTM § 52-53.

¹⁶⁹ MTM § 54a-59.

¹⁷⁰ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 1.

¹⁷¹ *Sine auctore*. Maaleht „Väikekohad muudetakse elujõulisteks“, nr 106 (130), 18. september 1930, lk 5.

¹⁷² Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid avaldati esmalt 12. mail 1920 (RT 1920, nr 69/70), muudetud juhtnöörid avaldati 12. mail 1927 (RT 1927, nr 46).

¹⁷³ *Sine auctore*. Maaleht „Väikekohad muudetakse elujõulisteks“, nr 106 (130), 18. september 1930, lk 5.

¹⁷⁴ *Sine auctore*. Maaleht „Väikekohad muudetakse elujõulisteks“, nr 106 (130), 18. september 1930, lk 5.

¹⁷⁵ *Sine auctore*. Maaleht „Uudiseid üle kodumaa. Läänemaalt“, nr 137 (1207), 23. november 1934, lk 4.

¹⁷⁶ RKA00 11.02.1930, 116 – ERA.1356.2.102.

asjas. Kaebaja omandis oli krunt suurusega 2,14 tiinu ning vaidlusaluse Kanametsa asunduse krundi nr 1 suurus oli 9 tiinu. Kanametsa asunduse krundi nr 1 kasutajaks oli kaebuse esitamise hetkel Peeter Pedastsaar. Kaebaja oli avaldanud soovi, et kõnealune krunt tema maa külge liidetaks. Planeerimise Peakomisjon keeldus krunte liitmast, kuna kaebaja krunt oli juba piisavalt elujõuline. Riigikohus leidis, et puudus alus peakomisjoni otsuste tühistamiseks, kuna kaebaja õigushüve ei olnud rikutud. Lisaks leidis Riigikohus, et maatükkide liitmine või lahutamine planeeritavatest riigimaade üksustest kuulus Põllutöoministeeriumi pädevusse. Alles krundi väljaandmisel sai otsustada, kummal isikul oli tähendatud krundi saamiseks suuremad eesõigused. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 119¹⁷⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond 11. veebruaril Jaan Liivalepa kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Karuse kirikumõisa käes oleva Kooli renditalu nr 14 maast tee läbiraajamise kohta. Kaebaja vaidles tee rajamise vastu, kuna tee rajatavat läbi tema põllumaa. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Riigikohtule esitatud Põllutöoministeeriumi ja Jaan Liivalepa vahel Kooli renditalu nr 14 kohta sõlmitud rendilepingu punkti 15 järgi oli Põllutöoministeerium õigustatud rendile antud krundist uut teed läbi rajama, eraldades selleks otstarbeks planeerimise korras rendiobjektist vastava maa-ala. Sama rendilepingu punkti järgi oli rentnik õigustatud nõudma rendi alandamist, kui koha väärtus uue tee rajamise tõttu vähenes.

Kohtuasjas nr 121¹⁷⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Kõiveeri kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kanametsa asunduse Nurme talu nr 197 planeerimise asjus. Naabertalu heinamaale pääsemiseks rajati läbi kaebaja krundi tee ning kaebaja leidis, et esialgselt projekteeritud tee oli 0,25 kilomeetri võrra lühem. Planeerimise peakomisjon leidis, et tee suund oli otstarbekohaselt määratud. Lisaks otsustas peakomisjon kaebaja krundi külge mitte liita kaebaja soovitud heinamaatükki, mis kuulus riigitagavarade hulka. Seda põhjendati komisjonis faktiga, et kaebaja enda krundil oli piisavalt rohumaad. Riigikohus leidis, et Planeerimise peakomisjon oli õigesti leidnud, et kaebaja maatükil oli piisavalt rohumaad. Lisaks leidis Riigikohus, et vaidlus käis tee otstarbekuse üle ning selle küsimuse lahendamine ei kuulunud administratiivkohtus lahendamisele.

Kohtuasjas nr 122¹⁷⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Siimu Normaki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale Voorepere rendiküla maade planeerimise asjas. Kohus leidis, et kaebaja ei tõendanud seda, et asemele antud maa oleks halvem olnud, kui tema

¹⁷⁷ RKA00 18.03.1930, 119 – ERA.1356.2.102.

¹⁷⁸ RKA00 11.02.1930, 121 – ERA.1356.2.102.

¹⁷⁹ RKA00 11.02.1930, 122 – ERA.1356.2.102.

krundist ära lõigatud maa. Riigikohus jättis kaebuse lahendamata, kuna kaebaja ei olnud kaebuses välja toonud seda, milliseid seadusi või määrusi peakomisjon rikkunud oli. Samasisuline probleem esines ka Riigikohtu lahendis 149¹⁸⁰, kus kaebaja ei olnud tõendanud asjaolu, et planeerimisel talle antud maa oli kehvem tema krundilt äraplaneeritud maast.

Kohtuasjas nr 123¹⁸¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Soome ja Albert Tondi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Voorepere rendiküla maade planeerimise asjas. Kaebajate talu krunti tungis haagina naabertalu karjamaa ning kaebajad taotlesid Planeerimise Peakomisjonilt selle maatüki äralõikamist. Peakomisjon leidis, et kõne all oleva karjamaa lõikamine ei olnud otstarbekas ning raskendas naabertalu majapidamist. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, sest Peakomisjoni seisukoht, et maatüki äralõikamine ei olnud otstarbekas, oli korrektne.

Kohtuasjas nr 127¹⁸² arutas Riigikohtu administratiivosakond Villem Kaskvelti, Anna Bestermanni ja Pauline Krausi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Ehmja-Maalse-Kirimäe kõla renditalude korraldamise ja ostutalude Kaskmetsa nr 61 ja Uuetoa nr 62 heinamaade vahetamise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega jäeti kaebus kaebajate käes olevate riigi rendimaade vahetamise asjus rahuldamata. Kaebajate hinnangul ei olnud kruntide vahetamisel arvesse võetud otstarbekohasust ja enne elujõulised ostutalud oli muutunud elujõuetuks ning riigi rendimaade rentnike olukord oli halvenenud. Riigikohtu hinnangul kuulus Planeerimise Peakomisjoni otsus tühistamisele. Maaseaduse § 15, 20 ja 22 muutmise seaduse § 1 märkus 2¹⁸³ alusel oli Põllutöoministeriumil õigus riigimaid piiri õiendamise ja majapidamiste koondamise otstarbel vahetada eraomandis olevate maade vastu. Sellise vahetamise eesmärk oli eelkõige riigimaade piiride õiendamine ning koondamine, mitte eramaade koondamine riigimaade arvel. Nimetatud asjas oli koondatud eraomandis olevaid heinamaatükke, kuna riigi heinamaa oli igal pidajal mitmetes tükides. Riigikohtu hinnangul puudusid andmed selle kohta, et maade koondamisel oleks arvestatud maade väärtusega, mistõttu rahuldas Riigikohus kaebuse.

Kohtuasjas nr 128¹⁸⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eduard Viilo kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Pala mõisa järelejäänud rendimaade planeerimise

¹⁸⁰ RKAOo 18/25.03.1930, 149 – ERA.1356.2.102.

¹⁸¹ RKAOo 11.02.1930, 123 – ERA.1356.2.102.

¹⁸² RKAOo 11.02.1930, 127 – ERA.1356.2.102.

¹⁸³ Maaseaduse § 15, 20 ja 22 muutmise seaduse § 1 märkus 2: „Põllutöoministerium võib riigimaid piiri õiendamise ja majapidamiste koondumiste otstarbel vahetada eraomanduses olevate maade vastu Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud juhtnööride järele.“ – Maaseaduse § 15, 20 ja 22 muutmise seadus. RT 1924, nr 51/52.

¹⁸⁴ RKAOo 11.02.1930, 128 – ERA.1356.2.102.

asjas. Kaebaja palus peakomisjoni otsuse tühistada ning teise koha juurde planeeritud maariba tema krundi külge planeerida, kuna tema arvates oli tema krundi väärtust valesti hinnatud. Riigikohus rahuldaskaubuse, sest nii Tartumaa maakorralduskomisjon kui ka Planeerimise Peakomisjon ei olnud kaalunud kaebaja väidet, et maariba äraplaneerimisega oli ära lõigatud kaebaja ainus ligipääs veele.

Kohtuasjas nr 130¹⁸⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Lille kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Undla asunduses kruntide, Saari ja Tellisekopli külade rendimaade, Kurisoo kõrtsi ja metsavahikoha ning Armiku soo ja vahetuse teel saadud küla ostukohtade maade korraldamise asjas. Maade planeerimisel planeeriti kaebaja krundi küljest ära maad, kaebajale anti vastu soomaad ning mäeküngas. Planeerimise Peakomisjoni hinnangul oli kaebaja krunt nr 75 piisavalt elujõuline. Kaebuses Riigikohtule palus Hans Lille muuhulgas, et tema krundile pääsemiseks eraldada juurdepääsutee läbikäidavast kohast ning liita tema krundi külge 1,5 tiinu põllumaad. Kaebaja hinnangul ei olnud planeerimiskava õiglane, kuna talle planeeriti krunt nr 75 kolmes lahusolevas tükis. Karjamaale pääses kaebaja vaid läbi teiste isikute kruntide. Samuti oli Peakomisjon tema krundi suurst õigustamatult vähendanud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Enne maade planeerimist oli kaebajal 5 vakamaad maad, peale planeerimist aga 3,64 vakamaad. Samuti oli kaebaja krunt planeeritud hoopis kahes tükis ning karjamaale pääsemise tee oli planeerimiskaval ka märgitud. Saariküla maade planeerimisel tuli arvesse võtta kõikide elanikkude huve ning kaebaja nõue, et tema kohta suurendatakse teiste isikute maade arvelt, ei olnud Riigikohtu hinnangul põhjendatud.

Kohtuasjas nr 131¹⁸⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Larion Mokrjakovi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Undla asunduse kruntide, Saari ja Telliskopli külade rendimaade, Kurisoo kõrtsi ja metsavahikoha ning Armiku soo ja vahetuse teel saadud küla ostukohtade maade korraldamise asjas. Telliskopli küla maade planeerimiskava kohaselt oli Larion Mokrjakovile kavatsatud anda krunt nr 81 koos seni Mai Leetsiuse kasutada olevate maadega. Riigimaade korralduskomisjonile esitatud palves palus kaebaja planeerida tema krundile veel 3 tiinu turbaraba ja 2 tiinu heinamaad. Mai Leetsisus nõudis, et turbaraba jääks tema krundi külge, kuna tal oli nimetatud maa-ala kasutamise eesõigus. Viru Riigimaade korralduskomisjon rahuldask Mai Leetsiuse palve. Planeerimise Peakomisjon jättis Larion Mokrjakovi poolt esitatud kaebuse rahuldamata, kuna tema poolt kasutatud krunt nr 81 oli piisavalt elujõuline. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Larion Mokrjakov, et maade planeerimisel seati ta ebavõrdsesse olukorda, kuna Mai Leetsiusel oli peale planeerimist

¹⁸⁵ RKA00 11.02.1930, 130 – ERA.1356.2.102.

¹⁸⁶ RKA00 14.02.1930, 131 – ERA.1356.2.102.

heinamaad rohkem, kuid kaebajal oli suur perekond. Riigikohus rahuldab kaebuse, selgitades, et planeerimiskava järgi pidi kaebajalt äravõetud osa põllumaa asemel tema kohale juurde liitma seni Mai Letsiuse kasutada olev maa. Kuigi kaebajalt oli maa ära planeeritud, ei olnud tema maale midagi juurde planeeritud. Riigikohus leidis, et Planeerimise Peakomisjon ei põhjendanud sellist otsust piisavalt. Samuti oli jäänud väljaselgitamata, kas oli otstarbekohane liita Mai Letsiuse krundi külge kaebaja krundist maatükk, mis asus Mai Letsiuse krundist 1,5 kilomeetri kaugusel.

Kohtuasjas nr 132¹⁸⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Juhkami kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Alatskivi renditalude planeerimise asjas. Kaebaja leidis, et juurdepääsutee läbi naaberkrundi kaebaja krundile oli rajatud läbi vesise maa. Riigikohus leidis, et tee ümberplaneerimiseks polnud kaebaja nõusolekut vaja ning tema nõusoleku puudumine ei muutnud peakomisjoni otsust tühiseks. Samuti polnud kaebaja esitanud tõendeid, miks kõne all olev tee läbimatu oli. Lisaks leidis kohus, et kaebaja polnud tõendanud, et Peakomisjoni otsusega rikuti mõnda kehtivat seadust, ning seetõttu jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata. Alatskivi renditalude planeerimise asja puudutas ka lahend 133¹⁸⁸, milles Riigikohtu administratiivosakond arutas Karl Kalevi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale. Kaebaja leidis, et uus tee oli planeeritud tema hoonete ning põllumaa vahele, mis muutis viljakoristuse keeruliseks. Lisaks uuele planeeritud teele asus krundi ääres ka vanem tee, mida inimesed endiselt kasutasid. Riigikohus rahuldab kaebuse ning selgitas, et polnud vajadust kahe tee järele, eriti olukorras, kus uus tee kaebaja huvisid riivas.

Kohtuasjas nr 135¹⁸⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Kuke kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Otepää kirikumõisast renditalude planeerimise asjas. Kaebaja leidis, et tema talule kuuluv heinamaa oli jagatud kolmeks ning liidetud ümbritsevate kruntidega. Kaebaja maade külge oli liidetud naabertalu väheväärtuslikum heinamaa, mistõttu tema talu suurus vähenes. Riigikohus otsustas kaebuse rahuldamata jätta, kuna riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 17¹⁹⁰ järgi oli talu jäänud peaaegu endisesse suurusesse (talude suurus vähenes vaid 0,29 tiinu võrra) ning krundi suurus vastas ka maaseaduse § 17¹⁹¹ nõuetele. Talu piirid olid korrektselt paika pandud. Ülalmainitud lahendiga samasisulisi renditalude

¹⁸⁷ RKA00 13.03.1930, 132 – ERA.1356.2.102.

¹⁸⁸ RKA00 13.02.1930, 133 – ERA.1356.2.102.

¹⁸⁹ RKA00 14.02.1930, 135 – ERA.1356.2.102.

¹⁹⁰ Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 17 kohaselt korraldati endised elujõulised renditalud võimalikult endises suuruses.

¹⁹¹ Maaseadus § 17: “Põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes ainult maapidamisest elavad ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalisi olusid.”

planeerimise kaebusi arutas Riigikohus ka lahendites 136¹⁹², 157¹⁹³ ja 158¹⁹⁴, kus Riigikohus ei rahuldanud kaebusi, kuna kruntide suurused ei olnud võrreldes varasemaga muutunud.

Kohtuasjas nr 138¹⁹⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Ferdinand Pauskari kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Otepää kiriku renditalude planeerimise asjas. Kaebaja oli Tartu Riigimaade korralduskomisjonilt palunud jätta linaleotiigi tema talu piiridesse, kuid palve jäeti rahuldamata. Kaebaja talu alla kuuluv veevärgiga karjatee liideti naaberkrundi külge, mille tõttu võeti kaebajalt ära võimalus vee juhtimiseks ning paisutamiseks. Riigikohus leidis, et riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-i 53¹⁹⁶ järgi tuli kruntide piirid rajada sirgejoonelised ning linaleotiiki ei saanud lugeda küllaldaseks põhjuseks sellest erandi tegemiseks. Küll aga leidis kohus, et kaebaja ja naabertalu krundi piiri oli võimalik rajada ka nõnda, et vee juhtimine ja paisutamine ei tekitaks kaebajale raskusi. Riigikohus rahuldab kaebuse kruntide piiri kohta käivas osas.

Kohtuasjas nr 139¹⁹⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jakob Rebase kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Otepää kiriku renditalude planeerimise asjas. Planeerimise kava järgi oli Kopa nr 13 talu poolitatud kahe rentniku vahel. Jakob Rebane ei olnud piiridega rahul ning kaebas Planeerimise Peakomisjonile, kus tema kaebust ei rahuldatud. Kaebaja leidis, et temal ning teisel rentnikul oli kokkulepe talu poolitamise kohta, mida planeerimisel ei arvestatud. Lisaks olevat uus piir ainult 30 jalga kaebaja hoonetest kaugel, mille tõttu olid tülid loomade üle piiri käimise pärast paratamatud. Kohus leidis, et rentnikute vaheline kokkulepe oli alusetu, kuna see polnud millegagi tõendatud. Riigikohus selgitas, et piiri kaugus hoonetest ei omanud mingit tähtsust, kuna üle piiri käimist sai takistada krundi piirile aia tegemisega, mitte piiri kaugemale planeerimisega. Kohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 140¹⁹⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Kristov Treieli kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Otepää kiriku renditalude korraldamise asjas. Enne planeerimist oli kaebaja talu suuruseks 38,61 tiinu ning peale planeerimist 36 tiinu. Kaebaja poolt esitatud kaebused Tartu Riigimaade korralduskomisjonile ja Planeerimise Peakomisjonile jäid rahuldamata. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Kristov Treiel, et tema talu oli muudetud elujõuetuks, kuna ära oli planeeritud head põllu- ning karjamaad. Samuti oli kaebaja hinnangul

¹⁹² RKAoo 14.02.1930, 136 – ERA.1356.2.102.

¹⁹³ RKAoo 25.03.1930, 157 – ERA.1356.2.102.

¹⁹⁴ RKAoo 25.03.1930, 158 – ERA.1356.2.102.

¹⁹⁵ RKAoo 14.02.1930, 138 – ERA.1356.2.102.

¹⁹⁶ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 53: „Kruntide piirid tulevad rajada sirgejoonelised. Erandid võib teha ainult ehituste ja looduslike piiride ärakasutamisel.“

¹⁹⁷ RKAoo 14.02.1930, 139 – ERA.1356.2.102.

¹⁹⁸ RKAoo 14.02.1930, 140 – ERA.1356.2.102.

ebaseaduslik, et planeeritud maa sai juurde kaebajast paremal järjel olev talu. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja Planeerimise Peakomisjonile uueks arutamiseks tagasi. Kaebaja talu suurus oli planeerimisel vähenenud ning kaebaja oli igas instantsis väitnud, et tema talust oli parem heinamaa ära võetud ning antud suuremale naabertalule. Kaebaja talus oli heina- ja karjamaad 15,43 tiinu, naabertalus 25,58 tiinu. Seega ei olnud kaebaja talu ning naabertalu heina- ja karjamaa vahel korras võrdsed, mistõttu ei saanud õigeks pidada ka Peakomisjoni põhjendust, et kaebaja talu oli küllaldaselt rohumaaga varustatud.

Kohtuasjas nr 144¹⁹⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jüri Luiki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Selli mõisa maade korraldamise asjas. Kaebaja hinnangul oli temalt ära võetud krundi nr 28 heinamaa 1 tiinu suurus, mis oli olnud kaebaja peres pikka aega kasutusel. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna krunt nr 28 oli juba 1921. aastal planeeritud kogusuurus 17,40 tiinu. Lahusolev heinamaatükk oli krundist eraldatud juba aastal 1921 ja Planeerimise Peakomisjoni poolt kinnitatud piirides, so kogusuurus 17,40 tiinu, oli see krunt ka rendilepingu põhjal kaebajale kasutuses olnud. Seega oli kaebaja seisukoht, et lahusolev heinamaatükk oli temalt ära võetud, alusetu.

Kohtuasjas nr 154²⁰⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Matvei Kolki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Saaremaal Hellamaa vallas asuva Rintsi kirikumõisa ja Kosla koolimaade planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjon otsustas krundist nr 2 2 ha suuruse maa eraldamise Matvei Kolgile tühistada, kuna eraldatavat maad läks maa eelmistele kasutajatele rohkem vaja. Samuti jäeti rahuldamata kaebaja palve maad juurde saada. Peakomisjoni hinnangul ei omanud tähendust asjaolu, et kaebaja oli peale planeerimise algatamist lapse lapsendanud. Kaebuses Riigikohtule leidis Matvei Kolk, et vaidluse all olev maatükk peaks määratama talle, kuna ta oli krundile istutanud juba puid. Samuti oli lapsendamine algatatud juba enne planeerimiskava arutamist, mistõttu oleks Peakomisjon pidanud sellega arvestama. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Planeerimise Peakomisjoni kaevatud otsus oli koostatud Maakorraldus valitsuse poolt kinnitatud Rintsi kirikumõisa ja Kosla koolimaade planeerimise põhijoonte alusel. Nimetatud Peakomisjoni otsusega ei olnud kehtivaid õigusakte rikutud. Kaebajale oli kindlustatud tema praegune krunt ning asjaolu, et pärast planeerimise algust ja pärast Riigimaade korralduskomisjoni otsust kaebaja lapsendas Vassili Kolki, ei andnud alust planeerimiskava muutmiseks, mis oli koostatud koostamise ajal kehtinud õigusaktide kohaselt.

¹⁹⁹ RKA00 18.03.1930, 144 – ERA.1356.2.102.

²⁰⁰ RKA00 18.03.1930, 154 – ERA.1356.2.102.

Kohtuasjas nr 156²⁰¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Joosep Treiguti kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Vaeküla mõisa ääremaade ja sama mõisa juurde kuuluvate Mõedaka, Konna ja Rahkla küla rendimaade korraldamise asjas. Kaebuses Riigikohtule palus Joosep Treigut tühistada Peakomisjoni otsuse. Kaebaja palus, et Hindriku talu maa peal asuv endine küla kaev jäetaks üldiseks kasutamiseks. Kaevu kasutamise õigus jäeti kaebajale vaid kolmeks järgneva aastaks. Kaebaja selgitas, et vaid temalt võeti küla ühise kaevu kasutamise õigus ära. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja ei olnud kuidagi tõendanud, et Planeerimise Peakomisjon oli oma otsusega õigusakte rikkunud, et joogivee saamise võimalus kaebaja oma talu maadest oli võimatu või seotud liiga suurte kulutustega.

Kohtuasjas nr 161²⁰² arutas Riigikohtu administratiivosakond August Põhjatü kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kongota asunduse krundi nr 1 temale mitteplaneerimise asjas. Kaebaja elumaja oli ehitatud naaberkrundi omaniku maja külge. Peakomisjon jättis kaebaja kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja ei suutnud tõestada, et temal oli kasutada oleva maa peal oma hoone. Riigikohus leidis, et Peakomisjoni otsus oli õiguspärane. Lisaks leidis Riigikohus, et kaebaja ei tõendanud, et ta oleks naaberkrundi omaniku juurde asundustalude ajutiste kõrvalrentnikkude maaga varustamise seaduse §-s 1²⁰³ ettenähtud korras kõrvalrentnikuks määratud. Seega ei olnud tõendatud, et kaebajal oli õigus selle seaduse alusel krundi poolitamist nõuda. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 163²⁰⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Gustav Nikluse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Vasila nr 3 renditalu külge Kurnakese ja Jaanuse järvedest osa mitteplaneerimise pärast. Peakomisjon jättis kaebaja taotluse rahuldamata, kuna nimetatud järved planeeriti juba 1920. aastal riigirenditalu Pedajamäe nr 79 külge. Kaebaja leidis, et see põhjendus polnud õige, sest nimetatud talu asemel oli järvi kasutanud Põllutöoministeerium ja neid kolmandatele isikutele välja rentinud. Kaebaja leidis, et temal kui

²⁰¹ RKA Oo 25.03.1930, 156 – ERA.1356.2.102.

²⁰² RKA Oo 4/14.11.1930, 161 – ERA.1356.2.102.

²⁰³ § 1: „Kodanikkudele, kes omavalitsuste ajutise otsuse ehk põllutöoministeeriumi korralduse alusel maaseaduse § 15 punkti a mõtte kohaselt välja antud asundustaludest riigimaad ajutiste kõrvalrentnikkudena kasutavad, annab põllutöoministeerium maad selles seaduses ettenähtud korras.“ Sama § 2 kohaselt, kui kõrvalrentnik tema käes kasutada olevat maad seni isiklikult harinud, varustab põllutöoministeerium teda maaga, kas: 1) väikemajapidamistena väljaantavate kruntide arvel, või 2) sama asundustalu arvel, millest osa ajutise kõrvalrentniku kasutada oli, kusjuures eraldatakse kõrvalrentniku kasuks, riigimaade planeerimise korras, kuni pool asundustalust, kui kõrvalrentnik maasaamises enam- ehk samaõigusline on, kui kinnitatud rentnik, ja täistöökoht, kui kõrvalrentnik vähemate õigustega; kinnitatud rentnikule ei või alla 10 ha kasutamiseks jääda.“ Asundustalude ajutiste kõrvalrentnikkude maaga varustamise seadus. – RT 1924, nr 51/52.

²⁰⁴ RKA Oo 14.02.1930, 163 – ERA.1356.2.102.

huvitatud isikul oleks pidanud olema õigus MTM § 53 ja § 54a²⁰⁵ kohaselt oma nõudeid esitada. Kaebaja leidis, et tema koha planeerimine ei olnud algatatud Põllutööministeeriumi korraldusel MTM § 49²⁰⁶ kohaselt. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et kuna Planeerimise peakomisjoni otsus oli jõus, siis puudus võimalus kaebaja palve rahuldamiseks. Kaebaja seletus, nagu ei oleks riigirenditalude planeerimisel 1920. aastal toimetatud MTM § 53 ja § 54a nõuete kohaselt, oli Riigikohtu meelest alusetu ning tõendamata. Riigikohus leidis, et kaebaja talu planeerimine oli ette võetud Maakorralduse valitsuse 1928. aasta tööplaani korras, seega Põllutööministeeriumi korraldusel.

Kohtuasjas nr 168²⁰⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Kuuse, Ado Nikluse ja Gustav Toome kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Vana-Otepää mõisast riigi rendi- ja tagavaramaade planeerimise asjas. Kaebajad palusid tühistada Peakomisjoni otsuse nende kruntide külge kuuluvate metsaheinamaatükkide äravõtmise ja väikekohapidajatele väljaandmise kohta ning palusid heinamaatükid neile tagasi anda. Alates 1923. aastast olid nad kasutanud neid maid rendilepingu alusel põlise pidamise õigusega. Kohus leidis, et kaebus tuli jätta rahuldamata, kuna 1926. aastal võeti need heinamaatükid kaebajate kasutamiselt Põllutööministeeriumi korraldusel ära ja anti väikekohapidajatele kasutamiseks kuni uue planeerimiseni. Polnud õige kaebajate väide, nagu oleks Planeerimise Peakomisjon need heinamaatükid kaebajatelt lihtsalt ära võtnud. Kaebajad ei tõendanud, et neil olnuks nende maatükkide peale õigus.

Kohtuasjas nr 172²⁰⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Karlsoni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere vallas asuva Koolimaa nr 80 talu planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjon jättis Karlsoni kaebuse rahuldamata, kuna Karlsonil ei olnud krundil nr 80 mingit majapidamist, samuti ei kasutanud ta nimetatud maad. Planeerimise Peakomisjon otsustas, et Karlson ei olnud asjast huvitatud isikuks ning seega puudus tal kaebeõigus planeerimise kava kohta. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Karlson,

²⁰⁵ MTM § 53: „Maamõõtja esildab kokkuseatud planeerimise kava kohalikkudele elanikkudele, asjast huvitatud isikutele ja asutustele selleks määratud ajal ja kohal kohaliste ringkonna riigimaade valitseja ja metsaülevaataja ning kohaliku vallavolikogu esitaja juuresolekul.

Märkus 1: Esilduse aja ja koha teatab maamõõtja: a) asjast huvitatuile avalikult vallavalitsuses hiljemalt seitse päeva enne esildust väljapandud teadaandega; b) ringkonna riigimaade valitsejale, metsaülevaatajale ja vallavolikogu esitajale kirjalikkude ehk telefonogrammiliste kutsetega hiljemalt 3 päeva enne esildust.

Märkus 2: Metskonna metsaülevaataja ja vallavolikogu esitaja puudumine ei takista esildust.“

MTM § 54a: „Kaebusi kava kohta võivad asjast huvitatud isikud anda kirjalikult riigimaade ülevaataja kaudu korralduskomisjonile kümne päeva jooksul, arvates planeerimise kava esilduse päevast.“

²⁰⁶ MTM § 49: „Riigi poolt ülevõetud maade otstarbekohase kasutamise võimaldamiseks maaseaduse põhjal võetakse ette põllutööministeeriumi korraldusel nende planeerimine.“

²⁰⁷ RKA Oo 25.03.1930, 168 – ERA.1356.2.102.

²⁰⁸ RKA Oo 25.03.1930, 172 – ERA.1356.2.102.

et temal kui endisel krundi nr 80 omanikul oli planeerimise suhtes õigustatud huvi. Karlson palus kohtul Planeerimise Peakomisjoni otsus tühistada ning krunt nr 80 talle endises suuruses tagastada. Riigikohus rahuldab kaebuse ning tühistas Planeerimise Peakomisjoni otsuse põhjusel, et Karlson oli olnud nimetatud krundi omanik enne maaseaduse kehtima hakkamist. Maaseaduse § 22²⁰⁹ alusel tuli kaebajat pidada asjad huvitatud isikuks, kellel oli õigus planeerimise kava kohta kaebusi esitada.

Kohtuasjas nr 175²¹⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jakob Thomsoni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Virumaal asuva Püssi asunduse kruntide ümberplaneerimise asjas kaebaja krundi puutuvast osast. Kaebaja ei olnud rahul Püssi mõisa maast planeeritud kruntide ümberplaneerimise ja renditalude korraldamise kavaga ning palus tema krundile põllu- ja rohumaad juurde lõigata. Kaebaja palve jäi Planeerimise peakomisjonis rahuldamata põhjusel, et põllu- ja rohumaad juurdeandmine oli seotud kruntidega nr 180 ja 181, mis olid ette nähtud endiste mõisatööliste maaga varustamiseks. Kaebuses Riigikohtule palus Thomson Planeerimise Peakomisjoni otsus tühistada, kuna tema krundil oli põllumaad alla 3 hektari ning karjamaad polnud tal üldse. Endise Püssi mõisa karjamaast olevat võimalik tema väikekohale maad juurde planeerida, kuna kruntide nr 180 ja 181 ei olnud veel mõisatööliste välja antud. Riigikohtu hinnangul jäeti Thomsonile maa andmata põhjusel, et vaba maad ei olnud. Riigikohtus leidis, et Riigikohtul puudus seaduslik alus teha Planeerimise Peakomisjonil ettekirjutus, et komisjon peaks endiste mõisatööliste maaga varustamiseks määratud krundid ära kaotama ning nende arvel kaebajale maad juurde andma. Asjaolu, et kruntide nr 180 ja 181 ei ole veel töötajatele välja antud, ei olnud käesolevas asjas oluline. Riigikohus jättis Planeerimise Peakomisjoni otsuse jõusse, kuna komisjon ei olnud otsust tehes rikkunud ühtegi seadust ega määrust, mis põhjustaks otsuse tühistamise.

Kohtuasjas nr 176²¹¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mart Laatsi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tartumaal Kavilda vallas asuva Pikati renditalu planeerimise asjas. Kaebuses Riigikohtusse leidis Laats, et temale kui koha rentnikule oma hoonetega tuleks planeerida elujõuline koht. Pikati krundi suuruselt oli 56 vakamaad ning sellest kohast ei oleks olnud võimalik mitut krundi planeerida, kuna väiksem krunt muutunuks elujõuetuks. Planeerimise kava kohaselt oli Pikati krunt planeeritud väiksemateks üksusteks, mis ei võimaldanud talle äraelamist ega põllumajanduslike hoonete kasutamist. Planeerimise Peakomisjoni otsusega jäeti Laatsi kaebuse otsustamine lahtiseks, st planeerimise kava ei olnud

²⁰⁹ Maaseadus § 22: „Riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida (§-de 17 ja 18 alusel).“

²¹⁰ RKA00 28.03.1930, 175 – ERA.1356.2.102.

²¹¹ RKA00 28.03.1930, 176 – ERA.1356.2.102.

veel kinnitatud. Riigikohutu hinnangul puudus alus kaebuse rahuldamiseks, kuna planeerimise kava oli veel lõplikult kokku panemata ning ka komisjon ise oli Laatsi kaebuse lahendamata jätnud.

Kohtuasjas nr 178²¹² arutas Riigikohtu administratiivosakond Jakob Vaski kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kupna asunduse Ohja küla rendimaade planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega ei antud kaebajale põllu- ja heinamaad juurde, talle planeeriti vaid majaalune krunt. Kaebaja hinnangul anti maad isikutele, kellel puudus õigus Ohja külast maad saada. Planeerimise Peakomisjon oleks pidanud kaaluma, kas mõni maasaaja polnud võrreldes kaebajaga vähemõigustatud. Kaebaja soovis, et Riigikohus muudaks Peakomisjoni otsust nii, et tema hoonetealusele maale lisataks 5 tiinu põllumaad juurde. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata põhjendusel, et kaebaja ei olnud Riigikohtule esitatud kaebuses ära näidanud, milliseid õigusakte oli Planeerimise Peakomisjon tema suhtes otsust tehes rikkunud. Planeerimise kavast nähtus, et kaebaja eluhoone asus teiste renditalude vahel, kust oli võimatu kaebajale maad juurde planeerida. Riigikohtu hinnangul puudus kaebajal igasugune alus nõuda, et temale kaugemalt, renditalude maadest, maad antaks, sest nimetatud talud ei ületanud maaseaduse § 17²¹³ ettenähtud normi.

Kohtuasjas nr 181²¹⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Friedrich Viitmanni pärijate kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kuru asunduse krundist nr 22 kuivati eraldamise pärast. Planeerimiskava kohaselt oli krundist nr 22 eraldatud viljakuivati 0,08 tiinulise maa-alaga. Planeerimise Peakomisjon tühistas nimetatud kava, kuna kuivati eraldamine iseseisvaks maaüksuseks ei olnud otstarbekas. Kuru masinatarvitajate ühisuse kaebuse põhjal tühistas Riigikohus otsusega 12. novembrist 1929 Peakomisjoni otsuse.²¹⁵ Planeerimise Peakomisjon asja uuel arutamisel eraldati viljakuivati siiski kinnisasjast. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja volinik, et Peakomisjon oleks pidanud planeerimise küsimust kaaluma ka planeerimisreeglite seisukohalt – nimelt oli maade planeerimise eesmärk maade koondamine. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides sarnaselt samas asjas tehtud varasemale lahendile, et Planeerimise Peakomisjonil puudus pädevus arutada küsimust sellest,

²¹² RKA00 28.03.1930, 178 – ERA.1356.2.102.

²¹³ Maaseadus § 17: „Põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes ainult maapidamisest elavad ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalist olusid.“

²¹⁴ RKA00 15.04.1930, 181 – ERA.1356.2.102.

²¹⁵ Riigikohus leidis varasemas lahendis, et Põllutöoministeerium oli viljakuivati eraldamist pidanud vajalikuks, mistõttu Planeerimise Peakomisjonil puudus alus kaaluma hakata, kas on vajalik viljakuivatit eraldada või mitte. Peakomisjonil tuli kaaluda vaid seda, kas viljakuivati eraldamine oli tehniliselt võimalik. – Kuru Masinatarvitajate Ühisuse kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 27. aprillist 1928.a. Järvemaal Kuru nr. 22 asundustalust viljakuivatushoone koos vakamaasuuruse krundiga iseseisvaks maaüksuseks eraldamisest keeldumise kohta. ERA.1356.2.6838.

kas maade planeerimine oli otstarbekohane või mitte. Planeerimise Peakomisjonil tuli vaid kaaluda, kas kuivati eraldamine oli tehniliselt võimalik – Peakomisjon leidis, et eraldamine oli võimalik. Seega oli Planeerimise Peakomisjon asja uuel arutamisel juhindunud Riigikohtu poolt antud juhtnööridest ning puudus alus kaebuse rahuldamiseks.

Kohtuasjas nr 183²¹⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Schützi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere mõisas oleva Unditalu nr 72 küljest heinamaa äraplaneerimise pärast. Tammeleetsi nr 72 talu omanik Jaan Schütz palus Planeerimise peakomisjonil tühistada Tartu riigimaade korralduskomisjoni otsuse, kuna planeerimise käigus oli tema talule antud 13 vakamaad kõlbmatut heinamaad. Samuti võeti tema talu maade küljest ära heinamaad pops Karl Meyerile 6,5 vakamaad ulatuses (liideti krundile 77) ja pops Mihkel Rattile 6,5 vakamaa ulatuses (liideti krundile 79). Samuti leidis kaebaja, et uue planeeritud tee asemel tuleks endine tee alles jätta. Planeerimise Peakomisjon jättis Schützi kaebuse rahuldamata. Kaebuses Riigikohtule palus Schütz Peakomisjoni otsuse tühistada, kuna popsidele antud maa asemel anti temale halvema väärtusega maad. Sarnaselt kohtuasjadele nr 178 ja 175 leidis Riigikohus, et kaebaja ei olnud oma kaebuses ära näidanud, milliseid õigusakte oli peakomisjon oma otsusega rikkunud. Planeerimisel ei olnud mitte ainult kaebaja rendikoht, vaid kõik Tähtvere küla renditalud, mistõttu ei saanud planeerimise otstarbekuse üle otsustada iga üksiku renditalu pidaja seisukohalt. Renditalude planeerimisel oli piiriks maaseaduse §-s 17 ettenähtud norm, alla mille talu suurust vähendada ei saa. Riigikohtu hinnangul ei olnud kaebaja talu suurus, 104 vakamaad ehk 35,5 hektarit, alla nimetatud normi. Riigikohus jättis Jaan Schützi kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 192²¹⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Meyeri kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere mõisas oleva Ossu nr 71 renditalu planeerimise asjas. Kaebajale kuuluvast krundist nr 71 eraldati 11 ha suurune tükk, mis liideti talude nr 75 ja 72 maade juurde. Vastutasuks anti kaebajale 2,4 ha suurune maatükk. Selle kavaga jäi Johan Meyer ka rahule. Riigimaade Korralduskomisjoni otsusega otsustati 2,4 ha suurust maatükki kaebaja krundi külge mitte liita, kuid kaebaja maast eraldati endiselt 11 ha suurune tükk. Selle kavaga ei olnud Meyer nõus ning palus 11 ha suuruse maatüki taaskord tema krundi külge liita, kuna 11 ha suurune maatükk oli liidetud krundi nr 75 külge, millel oli 41 ha maad. Krundi nr 75 suurus ületas kaebaja maa suurust. Kaebaja palus Riigikohtul tühistada Planeerimise Peakomisjoni otsuse põhjusel, et tema krunt nr 71 oleks pidanud alles jääma võimalikult oma endises suuruses. Tema krundist äralõigete tegemise põhjuseks ei

²¹⁶ RKA00 25.03.1930, 183 – ERA.1356.2.102.

²¹⁷ RKA00 25.03.1930, 192 – ERA.1356.2.102.

saanud olla vaid asjaolu, et järelejäänud koha suurus vastas maaseaduse §-s 17 ettenähtud normidele. Tungivat vajadust tema koha vähendamiseks ei olnud komisjonid välja toonud. Riigikohus leidis, et Planeerimise Peakomisjoni otsus tuli tühistada, kuna riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 17 kohaselt korraldatakse endised renditalud, kui nad oma suuruse poolest elujõulised on, võimalikult endises suuruses. Riigikohtu hinnangul ei olnud Peakomisjon kaebaja vastuväidetega küllaldaselt arvestanud – Peakomisjoni otsuses vaid mainiti, et krunt nr 71 oli piisavalt rohumaaga varustatud ning vastas maaseaduse § 17 normidele. Riigikohus leidis, et Peakomisjon ei olnud piisaval määral arvestanud tehniliste juhtnööride §-ga 17.

Kohtuasjas nr 193²¹⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Tartu-Valga prefekti kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere-Vorbuse rajooni konstaabli krundi nr 11 planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjon oli oma otsusega määranud krundi nr 11 aianduskrundiks ja selle asemele Tähtvere valla konstaabli kasutamiseks määranud krundi nr 16. Riigikohtule esitatud kaebuses palus prefekt tühistada Peakomisjoni otsuse ning määrata krunt nr 11 konstaabli krundiks. Prefekt leidis kaebuses, et krunt nr 16 asus maanteest umbes 1 kilomeetri kaugusel, rahvale mitte nii kättesaadaval kohal võrreldes krundiga nr 11. Seega oli krundi asukoht oluline nii teenistuse kui ka rahvale politseiniku kättesaadavuse mõttes. Kaebaja hinnangul ei huvitanud valla elanikke see, kus asusid metsaülema ja ringkonnavalitseja palgamaad, küll aga oli rahva jaoks tähtis politsei asukoht. Prefekt leidis, et ei olnud olulisi põhjuseid selle krundi teistele isikutele määramiseks. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et MTM §-de 65 ja 67²¹⁹ järgi eraldas Põllutöoministeerium riigi kätte võetud maadest planeerimise teel saadud maaüksustest riigi ja omavalitsusasutustele, kogudustele, tööstusettevõtetele ja teisteks eriotstarbeks määratud maaüksused ja nende maade saamiseks tuli pöörduda Põllutöoministeeriumi poole. Nende sätete kohaselt oli Põllutöoministeerium jätnud endale õiguse valitsemise korras otsustada, milliseid eriotstarveteks määratud maaüksuseid ta kellelegi andis. Tartu-Valga prefekt oleks pidanud oma sooviavaldusega pöörduma Kohtu- ja Siseministri kaudu Põllutöoministri poole. Ka kohtuasjas nr 250²²⁰ leidis

²¹⁸ RKA00 28.03.1930, 193 – ERA.1356.2.102.

²¹⁹ MTM § 65: „Riigi kätte võetud maadest planeerimise teel saadud maaüksustest eraldab põllutöoministeerium riigi-, ja omavalitsusasutustele, kogudustele, tööstusliste ettevõtetele alla ja teisteks eriotstarveteks määratud maaüksused ja jätab nad oma kätte pidada ehk annab nad välja nende tarvitajatele vastavate erimääruste ja põllutöoministeeriumi poolt äratähtendatud tingimuste põhjal.“

MTM § 67: „§-s 65 äratähtendatud maade saamiseks tuleb soovijatel pöörata põllutöoministeeriumi poole. § 66-s nimetatud maade väljaandmine sünnib maaseaduse §-s 20 äratähtendatud korras.“

²²⁰ RKA00 07.02.1930, 250 – ERA.1356.2.102.

kohus, et Põllutöoministeerium ei saa teha korraldusi maa-alade kohta, mis ei olnud kuulunud selle valitsemisalasse.

Kohtuasjas nr 196²²¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mihail Rostovtsevi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tähtvere mõisas oleva Paju kõrtsi koha planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjonile esitatud kaebuses palus Rostovtsev endist Paju kõrtsi koos hoonetega ning juurde kuuluva 10 vakamaaga temale kasutada jätta ning eraldada talle veel 10-15 vakamaad maad. Peakomisjon jättis kaebuse rahuldamata, kuna Rostovtsevil oli mujal iseseisev majapidamine, mistõttu ei olnud teise iseseisva majapidamise loomine põhjendatud. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Rostovtsev, et Riigikogu poolt 17. detsembril 1926 vastuvõetud seaduse § 22²²² põhjal olevat tal õigus Paju kõrtsi koha edasikasutamiseks, kuna alates aastast 1916 oli ta kõrtsi rentnik. Peale Paju kõrtsi oli kaebajal rendil 8 vakamaa suurune maa-ala, kus kaebajal oli viljapuuad ning maasikaistandus. Paju kõrtsi maad olid liidetud väikeste tükkidena teiste kruntide külge, kuid kaebajale ei jätud midagi. Riigikohus selgitas, et kaebaja pöördus Põllutöoministeeriumi poole 1927. aastal, st enne kohtade korraldamist, ning palus kõrtsikoha temale kasutamiseks jätta koos 10 vakamaa suuruse põllumaaga. Aprillis 1928 esines põllutöoministrile Tähtvere valla kaitsemaleva ja Tähtvere Lauulu ja Mängu seltsi volinik palvega anda Paju kõrts koos maa-alaga nimetatud organisatsioonidele. Hiljem on Tartu ringkonnaavalitseja edastanud teate, mille kohaselt oli kõrtsikohta 18 aastat kasutanud Mihail Rostovtsev. Seltsi ning maleva esindajad soovisid teada, kas Rostovtsevil oli ka mujal elamine. Tartu Ringkonnaavalitseja on hilisemas kirjas öelnud, et Rostovtsevil oli Veeriku alevis maja koos viljapuuaiaga. Selle teate peale otsustas Riigimaade valitsuse direktor nimetatud kõrtsikoha planeerimise korras eraldada. Planeerimisakti kohaselt on Paju kõrtsi hooned koos 1,4 ha suuruse maa-alaga kavatsatud anda Tähtvere kaitsemalevale, Lauulu ja Mängu seltsile ja Tuletõrje seltsile. Mihail Rostovtsevi poolt Riigikohtule esitatud Riigimaade valitsuse 8. juuni 1929. aasta kirjast nähtus, et Põllutöoministeerium tunnistas Rostovtsevi, kui senist Paju kõrtsi kasutajat, eesõigustatud maasaajaks nimetatud koha peale ning teatas, et valla seltsidele sellest kohast maad anda ei saanud. Seega oli peale maade planeerimist selgunud, et õigustatud

²²¹ RKA00 03.04.1930, 196 – ERA.1356.2.102.

²²² Maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seaduse § 22: „Riigistatud maade saamiseks § 15 lit a alusel, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid sellejuures võib riik maid uuesti kruntida (§-de 17 ja 18 alusel). Seda eesõigust ei ole omavalitsustel ja juriidilistel isikutel. Märkus: käesolevas paragrahvis tähendatud väiketalude rentnikkude õigused omandavad ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatöölise kohtade pidajad, kui nemad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.“ Maaseaduse § 15 lit a kohaselt anti riigimaid tarvitada sellekohaste eriseaduste alusel: a) põliselt (pärandatavalt) põllumajapidamiseks väikemajapidamistena või kõrvaltöõharuna peetavate käsitöölise-, kalameeste-, maatöölise- ja aiapidamiste maakohtadena maaseaduse § 20 korras määratud maasaajatele, ning juurdelõigetena (ka eraldi maatükkidena) väikemaapidamistele. – Maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seadus. – RT 1927, nr 1.

maasaajaks oli Mihail Rostovtsev. Rostovtsevi õigused Paju kõrtsi suhtes oleks pidanud välja selgitama enne koha planeerimisele asumist. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja tagasi Peakomisjonile otsustamiseks.

Kohtuasjas nr 197²²³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Kaski kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tamsalu asunduse krunt nr 7 küljest osa raudteejaama aluseks maa-alaks eraldamise pärast. Maamõõtja seadis kokku Tamsalu raudteejaama ehituspiirkonda kuuluva krundi nr 7 eraldamise kava. Selle kava vastu esitas krunt nr 7 kasutaja Karl Kask protesti, mille Järva Riigimaade korralduskomisjon rahuldamata jättis. Planeerimise Peakomisjon leidis, et Siseministri poolt kinnitatud Tamsalu raudteejaama piirkonna äramärgimine looduses tuli teostada koos planeerimiskavaga vastavalt ehituskruntide väljaandmise juhtnööride nõuetele, mistõttu pidi Järva Riigimaade Korralduskomisjon ehituskruntide kava kokku seadma. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et ta oli Siseministri otsuse vaidlustanud, mille alusel oli maa eraldamine tema krundist ette võetud. Seetõttu leidis kaebaja, et Peakomisjon oleks pidanud asja seiskama, mitte Järva Riigimaade korralduskomisjonile tagasi saatma. Riigikohus arutas asja ning jättis kaebuse rahuldamata. Planeerimise Peakomisjonile esitatud kaebuses palus kaebaja tühistada Järva Riigimaade korralduskomisjoni otsuse tema kasutuses oleva Tamsalu raudteejaama ehituspiirkonda kuuluva krunt nr 7 osa eraldamise asjas. Planeerimise Peakomisjon rahuldab kaebaja palve ja andis asja uueks arutamiseks Järva Riigimaade korralduskomisjonile. Kaebaja väide, nagu ei oleks talle asja esitamisel Peakomisjonis sõna antud, oli Riigikohtu hinnangul tõendamata. Küll aga palus kaebaja asja arutamisel, et asja arutamine pandaks seisma ajaks, kuni Riigikohus tema kaebuse kohta Siseministri otsuse peale oli seisukoha võtnud. Kuna kaebaja palve rahuldamiseks tühistas Planeerimise Peakomisjon kaevatud otsuse ja saatis asja uueks otsustamiseks, siis võis kaebaja asja uuesti arutamisel, kui Riigikohus seniks veel ei olnud teinud otsust tema kaebuse kohta Siseministri peale, paluda asja arutamise peatamist. Seetõttu puudus alus Peakomisjoni otsuse tühistamiseks.

Kohtuasjas nr 198²²⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Luke vallavolikogu voliniku kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Luke koolilt õunapuuaiaga äraplaneerimise asjas. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse peadirektori otsusega oli otsustatud Luke valla krundist nr 66 eraldada endine rentniku maja koos vastava maa-alaga. Põllutöoministeeriumi korraldusel oli krunt nr 66 määratud ümberplaneerimisele ja sellest oli eraldatud metsniku krunt koos aiaga (krunt nr 61). Luke vallavalitsuse kaebused maja ja aia eraldamise vastu krundist nr 66 olid

²²³ RKA00 28.03.1930, 197 – ERA.1356.2.102.

²²⁴ RKA00 08.04.1930, 198 – ERA.1356.2.102.

Tartu riigimaade korralduskomisjoni ja Planeerimise Peakomisjoni otsustega tagajärjeta jäetud. Luke valla volinik palus Riigikohtult Peakomisjoni otsuse tühistamist, kuna Luke vald ei olnud maad saanud Põllutöoministeeriumilt, vaid kokkuleppel Luke mõisa kasutaja K. Idamiga. Voliniku hinnangul oli õunapuuaed olnud seni kooli kasutada ning kooli jaoks vajalikuks õppevahendiks. Riigikohus leidis, et Põllutöoministeeriumil oli õigus teha korraldusi krundist nr 66 endise rentniku maja eraldamiseks. Riigikohtu hinnangul oleks Luke vald õigustatud kaebama vaid siis, kui planeerimise korras oleks rikutud kehtivaid seaduseid või määruseid, mille tagajärjel oleks valla huvisid seadusvastaselt riivatud. Krunt 61 oli krundist 66 eraldatud otstarbekohaselt ning sealjuures ei olnud kehtivaid õigusakte rikutud. Seetõttu puudus ka alus Planeerimise Peakomisjoni otsuse tühistamiseks.

Kohtuasjas nr 215²²⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Loderaudi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Moisekatsi vallas asuva Arniko veskimaa planeerimise asjas. Arniko veski planeerimise kava järgi oli nimetatud talust eraldatud umbes 2 tiinu suurune maa-ala Jaan Zirki talule ja umbes 1 tiinu suurune maatükk Jaan Varese talukohale. Võru Riigimaade korralduskomisjonile edastatud kaebuses seletas Loderaud, et isikud, kellele maad eraldati, elasid eratalude maade peal, kust nad olid juba krundid saanud. Korralduskomisjon leidis, et Loderaudi veskikrunt oli piisavalt elujõuline. Ka Planeerimise Peakomisjon jättis Loderaudi kaebuse rahuldamata. Riigikohtusse esitatud kaebuses palus Loderaud Peakomisjoni otsus tühistada ning Arniko veskikoht Moisekatsi maade korraldamise kavast kustutada. Loderaudi hinnangul oli planeerimise komisjonid rikkunud MTM §-de 70 ja 77²²⁶ nõudeid, kuna Jaan Vares ei suutvat maad harida. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna MTM §-d 70 ja 77 ei puutunud üldse käesolevasse kohtuasja, kuna need reguleerisid maasaajate määramist. Juurdelõigete andmine väikekohtadele nende elujõuliseks muutmise eesmärgil oli õigustatud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-ga 13 ja 18²²⁷. Kaebaja koht oli

²²⁵ RKA00 08.04.1930, 215 – ERA.1356.2.102.

²²⁶ MTM § 70: „Et maasaajate nimekirja pääseda, tuleb maatahtjatel kuni § 68 tähendatud vallavolikogu koosolekuni sooviavaldusega selle vallavalitsuse poole pöörata, kelle piirkonnast maad välja andmisele tulevad.“ MTM § 77: „Maasaajate nimekirjade kokkuseadmisel tuleb silmas pidada, et maatahtjal oleks sarnaseid kalduvusi ja kogemusi põllutöö alal, et ta suudaks temale määratud kohta pidada.“

²²⁷ Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 13 kohaselt oli riigimaade planeerimise eesmärgiks peale uute kohtade loomise ka elujõuetute väikekohtade täiendamine juurdelõigete andmise läbi, nende majapidamiste elujõuliseks muutmise otstarbel, ka majapidamiste lahus seisvate maatükkide koondamine, peab maakorraldaja selgusele jõudma, missugused majapidamised nii era- kui ka riigimaadel täiendamist vajavad, ära tähendama tarvilised juurdelõiked, niisama ka kindlaks määrama soovitatavad maavahetused.

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 18: „Renditalu maadel ja planeerimise piirkonnas asuvate väikemaapidamiste, muuseas ka eramaadest lahutatavate vabadiku kohtade suurendamiseks, seaduse täitmisest tingitud eriotstarbekohtade eraldamiseks, niisama ka ehituskruntide rajamiseks iseäranis tungiva tarviduse korral, tuleb, kui muud riigi maatagavara läheduses või piirkonnas ei asu, ära kasutada ka renditalude maad, viimaseid vastavalt vähendades. Selle juures peab aga arvestama iga talu majapidamise seisukorraga ja põhimõtte järele

tööstuskoht ning vastas oma suuruse poolest (15,90 tiinu) maaseaduse §-s 18²²⁸ ettenähtud normile.

Kohtuasjas nr 228²²⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Männiku kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Virumaal Lilienbachi asunduses Uueküla kruntide nr 81 ja 82 planeerimise asjas. Lilienbachi asunduse talude planeerimise kava esitlusel arutati talu nr 68, mille kasutajateks olid Karl Eltermann ja Peeter Männik, planeerimist. Nimetatud talu planeeriti jagada kahte ossa – lõunapoolne osa nr 81 oli arvatud Eltermannile ja põhjapoolne osa Männikule (nr 82). Mõlemad pooled olid otsusega rahul. Ida-Virumaa Korralduskomisjonile esitatud kaebuses palus Eltermann anda talle krunt nr 82 ja krunt 81 anda Männikule. Eltermann leidis, et tema oli mitu aastat krundi põhjapoolset serva harinud, mis nüüd läks Männikule. Ida-Viru Korralduskomisjon jättis Eltermanni kruntide äravahetamise palve rahuldamata ning muudeti vaid krundite vahelist piiri. Planeerimise Peakomisjonile esitatud kaebuses palus Peeter Männik jätta kruntide piiriks planeerimiskavas ettenähtu. Planeerimise Peakomisjoni otsusega muudeti taaskord kruntide piire – Eltermanni käes olevates maadest moodustati krunt nr 82 ning Männiku kasutuses olnud maadest krunt nr 81. Peakomisjon leidis, et Eltermann oli maasaajaks määratud just krundile nr 82. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Männik tühistada peakomisjoni otsuse, kuna nii tema kui ka Eltermann olid esialgse kokkuleppega kruntide omandi suhtes kokkuleppele jõudnud. Riigikohus leidis, et MTM §-de 55 ja 56²³⁰ järgi kuulus planeerimise kava kinnitamisele riigimaade korralduskomisjoni poolt ning komisjon oli õigustatud kavas muudatusi tegema ka ilma kaebuseta. Korralduskomisjon oli kruntide piire muutnud ning peakomisjon oli edasikaebuse järgselt krundid rajanud nii, et Eltermanni kasutuses olnud maad moodustasid krundi nr 82, kuna krundile nr 82 oli maasaajaks määratud just Eltermann. Männik ei esitanud tõendeid selle

käima, et maakorraldus ei tohi ühtki väikemajapidamist halvata; sellepärast tuleb äraloikeid teha eestkätt ekstensiiv majapidamiste maadest nii, et talude inventar ja loomad endiselt ka kitsamal pinnal täielikku kasutamist leiaksid.“

²²⁸ Maaseadus § 18: „Neile, kes maad peavad kõrvaltöõharuna ehk aiapidamisena, antakse maa põliseks pidamiseks tarbe järele, kuid mitte üle §-s 17 määratud suuruse.“

²²⁹ RKA00 14.11.1930, 228 – ERA.1356.2.102.

²³⁰ MTM § 55: „Peale esildamist märgib maamõõtja planeerimise kava järele piirid kohapeal ajutiste piirimärkidega ära ja esitab planeerimise kava ühes asjasse kuuluva materjaliga ilma viivitusega riigimaade korralduskomisjonile kinnitamiseks.“

MTM § 56: „Edasikaebamise tähtaja möödumisel vaatab riigimaade korralduskomisjon planeerimise kava ühes ligipandud materjaliga ja sissetulnud kaebustega läbi avalikul koosolekul ja kuulab ära ilmunud asjaosaliste seletused. Komisjon võib kava kinnitada ettepanud kujul, teha selles tarvilikud muudatused, ehk saata tagasi maamõõtjale uuesti kokkuseadmiseks.“

Märkus: planeerimise kava arutamise päevast riigimaade korralduskomisjonis teatab riigimaade ülem asjast huvitatuile ja osalistele hiljemalt 7 päeva enne komisjoni koosolekut riigimaade ülema, ringkonna riigimaade valitseja ja kohaliste vallavalitsuse kantseleides väljapandud kuulutuste läbi. Isikutele, kes planeerimise kava vastu kirjalikud kaebused komisjonile esitanud, ja asjast huvitatud pooltele antakse koosoleku päevast teada nimeliste kutsetega: maal —vallavalitsuse ning linnas ja alevis — politsei kaudu vähemalt kolm päeva enne komisjoni koosolekut. Asjaosaliste mitteilmumine ei takista asja arutamist.“

väite ümberlükkamiseks. Seega tuli pidada õigeks, et Eltermann on krundile nr 82 maasaajaks kinnitatud. Kuna maa planeerimisel oli arvestatud maa endise tegeliku kasutamisega ja planeerimisel ei olnud rikutud õigusnorme, siis ei olnud Riigikohtu hinnangul ka vajadust Peakomisjoni otsuse tühistamiseks.

Kohtuasjas nr 229²³¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Gustav Steini, Ferdinand Steini, Otto Kranichi, Harald Kruusmanni, Juan Fäelmanni, Aleksander Ambergi, Jaan Viinbergi, Jakob Aaviku, Alviine Aaviku, Juhan Schvabenfeldti, Gustav Fäelmanni ja Roman Eschbaumi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Hulja asunduse eluaseme kohtade planeerimise asjas. Riigikohtule esitatud kaebuses seletasid kaebajad, et neil olevat Hulja-Vanakülas ostutalud, mis eraldati Hulja mõisast. Eraldatud karjamaad on pikliku kujuga – karjamaa üks ots ulatus küla alla, krundi teine ots oli vastu Rakvere-Kadrina maanteed. Et karjamaale pääseda, kinkis endine Hulja mõisa omanik tervele külale kohtade väljaostmisel tüki maad, kuhu kõikide karjamaade otsad välja tulevad (Karjavainu krunt). Kohtade ostmisest 1890. aastal kuni viimase ajani kasutasid karjamaade omanikud seda maa-ala ühiselt. Karjavainu krundil asusid ka kahe vabadiku eluhooned. 1928. aasta planeerimisega korraldati ka vabadikkudele kuuluvad eluasemed nende eluhoonete all olevas suuruses. Kaebajad olid sellise korraldusega rahul, kuna külaelanikele jäi alles pääs karjamaadele. Viru Riigimaade korralduskomisjoni otsusega eraldati vabadikkudele peaaegu terve Karjavainu krunt, nimetatud otsus jäi jõusse ka Planeerimise Peakomisjonis, mille tagajärjeks oli see, et külaelanikel ei olnud enam pääsu karjamaadele. Kaebajate hinnangul olid planeerimiskomisjonid kohustatud MTM § 56 alusel kutsuma asja üle arutamisele ka neid. Kaebajatel polnud võimalust enda huvisid kaitsta. Riigikohus nõustus kaebajatega ning jaatas asjaolu, et kaebajad olid nimetatud asjas huvitatud poolteks ning seega oleks pidanud nad arutamise päevaks komisjoni kohale kutsuma. Riigikohus rahuldab kaebuse.

Kohtuasjas nr 265²³² arutas Riigikohtu administratiivosakond Marie Kieli, Helene Jägeri ja Margareta Kochi kaebuseid Põllutöoministeeriumi korralduse peale Lesmehe ja Metsavahi maakohtade võõrandamise asjas. Sõrista kinnistu nr 159 endise kasutaja Aleksander Kieli pärijatel oli maaseaduse jõustumise ajal kasutada Karaski krunt nr 156, Lesmehe ning metsavahi krunt koos veskiga. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus tegi Võru-Valgamaa Riigimaade ülemale ülesandeks nimetatud seni veel ülevõtmata krundid üle võtta maaseaduse

²³¹ RKAOo 08.04.1930, 229 – ERA.1356.2.102.

²³² RKAOo 07.02.1930, 265 – ERA.1356.2.102.

§ 1 põhjal ja MTM § 17 korras²³³. Põllutöoministri korralduse alusel võetigi nimetatud krundid endistelt omanikkudelt üle. Kaebajad vaidlustasid otsuse Riigikohtus, selgitades, et Põllutöoministri otsus oli väär nii sisuliselt kui ka vormiliselt, maakohtade ülevõtmisest ei olnud kaebajaid teavitatud. Kuigi krundid võisid maaseaduse § 1 alusel kuuluda võõrandamisele, siis tuli kaebajate hinnangul siiski kõikidele omanikkudele vähemalt 50 ha maad tagasi anda. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades oma otsust järgnevalt. Kui kaebajate hinnangul oli neil õigus teataval määral maad tagasi saada, siis pidid nad vastava palvega pöörduma Põllutöoministeeriumi poole. Seisukoht, et krundite ülevõtmine oli olnud väär nii sisuliselt kui ka formaalselt, ei kuulunud arutamisele, kuna kaebajad ei olnud Põllutöoministri otsuse peale esitanud kaebust Põllutöoministeeriumile. Alles Põllutöoministeeriumi otsuse peale sai esitada kaebuse Riigikohtule.

Kohtuasjas nr 271²³⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Vanamõlder kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse korralduse peale Uuetoa nr 53 riigirenditalu karja- ja heinamaametsa asjas. Harju riigimaade VII ringkonna otsusega 13. augustist 1923 oli Uuetoa talu karja- ja heinamaa mets tasuta rentniku omaks tunnustatud. Harju maakonnakomisjoni otsusega nimetatud otsus kinnitati. Uuetoa krunt planeeriti aastal 1923, talu suurus enne planeerimist oli 20 tiinu, peale planeerimist aga 22,8 tiinu. Planeerimisel lõigati Uuetoa krundist ära Jootma ja Vanatua heinamaad ning asemele anti maad Uuetoa heinamaast. Samuti oli Uuetoa krundile planeeritud juurde 6,05 tiinu metsamaad. Kaebaja palus Riigikohtult anda Uuetoa nr 53 krundil olev mets talle tasuta vabaks kasutamiseks, kuna nimetatud krundil metsamaa puudus. Kaebaja selgitas, et Uuetoa talu korraldamisel ei olnud sellele talule uut maad juurde antud, kuna juurde antud metsamaa oli juba varasemalt Uuetoa talul ühiskarjamaana kasutuses olnud. Riigikohtu hinnangul ei saanud nimetatud kaebaja vastuväidet tõendatuks pidada. Harju maakonnakomisjoni otsus, millega mets tasuta rentniku omanduseks tunnistatu, võis käia vaid selle metsa kohta, mis Uuetoa talu külge varem kuulus, kuid mitte

²³³ Maaseaduse § 1 põhjal kuulusid riikliku maagavara loomiseks võõrandamisele riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis BES §-s 597 tähendatud, koos kõigi nende päraltolemiste ja kõlbliku põllumajandusliku inventariga, olgu viimane mõisa omaniku, pidaja või rentniku päralt.

MTM § 17: „Võõrandatud varanduste üleandmiseks seavad põllutöoministeeriumi poolt määratud ringkonna riigimaade valitsejad võõrandatud varanduste omanikkude ehk nende volinikkude ja kohalikkude vallavalitsuste esitajate juuresolekul kokku võõrandamisele kuuluva liikumata ja liikuva varanduse nimekirjad.

Märkus 1. Nimekirja tähendatakse maade üle ainult need teated, mille kohta koha peal kindlad andmed olemas.

Märkus 2. Hoolekande all olevate mõisate inventuuri tegemisele kutsutakse omaniku puudumisel, viimase esitajana, mõisa hoolekandjad.

Märkus 3. Omaniku, tema voliniku ehk hoolekandja puudumisel kutsutakse inventuuri kokkuseadmise juure omaniku asemikuna kohaliku vallavalitsuse esitaja“

²³⁴ RKA00 28.01.1930, 271 – ERA.1356.2.102.

sellel maal kasvava metsa kohta, mis talu korraldamisele 1923. aastal talu külge liideti. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 317²³⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Muhu kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Häädemeeste asunduse krunt nr 26 planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega liideti krunt 26 krundi nr 4 külge. Krunt 26 oli Jaan Muhule ja teistele antud kasutada ajutiselt kui tagavara heinamaa ning Põllutööministri korraldusel vahetati krunt 26 kruntide nr 5 ja 6 vastu, mistõttu puudus võimalus planeerida kaebajale krundi nr 26. Riigikohus leidis, et asja materjalidest ei tulene, et kaebaja oleks krundile nr 26 maasaajaks määratud maaseaduse §-de 20–22²³⁶ alusel. Riigikohtu hinnangul olid alusetud ka kaebaja väited, nagu oleks ta krundil nr 26 olnud rentnik rendilepingu alusel. Maa oli kaebajale antud vaid lühikeseks perioodiks ajutiselt kasutada. Kuna Jaan Muhu oli krundil vaid ajutiseks kasutajaks, oli Põllutööministeerium õigustatud krundi suhtes korraldusi tegema, sh krundi teise krundiga liitma. Samuti koosnes krunt vaid põllumaast ning ei moodustanud iseseisvat talu. Riigikohus jättis Jaan Muhu kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 322²³⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eduard Peermansoni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Rahumäe asunduse kruntide planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja kasutada olev krunt nr 41 ei kuulunud põllutööministri otsuse järgi uuesti planeerimisele. Seega ei võinud nii maakorraldaja ega ka planeerimiskomisjonid kaebaja krundi piiride suhtes muudatusi teha. Kaebaja krundi planeerimine oli toimunud juba aastal 1928 ning seetõttu oli hilja kaebajal väita, et planeerimisel rikuti maaseaduse, maareformi teostamise määruse või riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride sätteid. Riigikohtu hinnangul ei olnud kruntide nr 33, 35, 53, 42 ja 43 ümberplaneerimisega kaebaja huvisid rikutud.

Kohtuasjas nr 359²³⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Prikki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Loodi asunduse krundist nr 10 tee läbirajamise asjas. Loodava tee vastu protesteerisid krundi nr 10 omanikud, kes leidsid, et kaebaja krundini nr 7 oli väljapääsutee juba 1920. aastal rajatud. Kaebaja leidis, et 1920. aastal planeeritud tee läks läbi

²³⁵ RKA00 04.11.1930, 317 – ERA.1356.2.102.

²³⁶ Maaseadus § 20: “Väikemaapidamiseks maasaamise järjekorra määrab kindlaks maakonnavalitsus vallanõukogu ettepanekul.”

Maaseadus § 21: “Esimestena saamad maad: 1) kodanikud, kes Eesti Vabastussõjas väerinnal iseäralikku vahvust on näidanud; 2) sõdurid, kes Vabastussõja võitlustes vigastatud; 3) Vabastussõjas langenud sõdurite perekonnad; 4) sõdurid, kes Vabastussõjas tegevusest vaenlase vastu osa võtnud, silmas pidades tegevuse kestust.”

Maaseadus § 22: „Riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida (§-de 17 ja 18 alusel).“

²³⁷ RKA00 11.04.1930, 322 – ERA.1356.2.102.

²³⁸ RKA00 08/15.04.1930, 359 – ERA.1356.2.102.

soo, oli kõver ning et ta on väljapääsuteena kasutanud krunti nr 10. Riigikohus leidis, et kaebaja väide, nagu oleks rajatud tee soine ning kõver, ei olnud kuidagi põhjendatud. Lisaks leidis Riigikohus, et kuigi kaebajal oleks läbi krundi nr 10 lühem tee, ei õigustanud see asjaolu ainult temale uut teed rajamast. Samuti ei õigustanud uue tee rajamist asjaolu, et kaebaja oli krundist nr 10 omanike loal läbi käinud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et Planeerimise Peakomisjon ei rikkunud riigimaade planeerimise tehnilisi juhtnööre. Samasisulist teede läbi krundi rajamisega seotud probleemi lahendas Riigikohus ka lahendis 391²³⁹.

Kohtuasjas nr 369²⁴⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Piibu voliniku Ants Piibu kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Karksi luteriusu kirikumõisas oleva Kiriku kõrtsi nr 301 krundi planeerimise asjas. Kaebuses Riigikohtule seletab Peeter Piip, et temal kui kõrtsikoha endisel rentnikul oli selle koha peale maaseaduse § 22²⁴¹ alusel eesõigus. Kõrtsikoht oli aga antud kohalikule luterlikule kogudusele. Kaebaja hinnangul ei olnud kaalukas Peakomisjoni arvamus, et kõrtsikoha krunt tuli tagasi kogudusele anda, kuna seaduse kohaselt tuli kogudusele tagasi anda kuni 50 hektarit, aga mitte just tingimata 50 ha. Samuti oli kaebaja hinnangul tegemist maaseaduse § 22 mõttes väikemajapidamisega. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, sest puudusid andmed, et Peeter Piibu kasutada olnud kõrtsikoht oleks kunagi moodustanud väikese rendikoha maaseaduse § 22 mõttes. Peeter Piip oli Polli mõisa töölisenä kõrtsihoones elanud ning kasutanud kõrtsi juurde kuuluvat 1 vakamaa suurust aiamaad. Riigikohtu hinnangul ei moodustanud selline maakasutus väikemajapidamist maaseaduse § 22 mõttes.

Kohtuasjas nr 370²⁴² arutas Riigikohtu administratiivosakond Tori evangeeliumi luteriusu koguduse voliniku Rudolf Kuuskmanni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse Tori koguduse maade planeerimise asjas. Riigikohus tühistas oma 19.03.1929. otsusega²⁴³ Planeerimise peakomisjoni otsuse Tori õpetajakoha planeerimise kohta käivas osas. Varasemat lahendit põhistas Riigikohus väitega, et õpetajakoha maa-ala ei võinud arvata Pärnu jõe alla kuuluvaks, kuna BES § 1014²⁴⁴ põhjal kuulus jõgi ühiskonna või laevasõidu jõgede hulka.

²³⁹ RKAoo 11.04.1930, 391 – ERA.1356.2.102.

²⁴⁰ RKAoo 11.04.1930, 369 – ERA.1356.2.102.

²⁴¹ Maaseaduse § 22 alusel oli riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid, eesõigus nende talude rentnikutel.

²⁴² RKAoo 18./25.03.1930, 370 – ERA.1356.2.102.

²⁴³ Tori Evangeeliumi Luteriusu koguduse kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 27. aprillist 1928.a. Pärnumaal Tori vallas koguduse maade planeerimise kohta. – ERA.1356.2.7287.

²⁴⁴ BES § 1014: „Tarvitamise õiguse kohalt tehakse vahe avalikkude ning laeva sõidetavate jõgede ja nende vahel, mis vähem tähtsad on, siia hulka ka ojasid arvates (a). Esimeste liiki arvatakse: Eestimaal ainult Naroovat,

Samuti oleks õpetajakoht tulnud planeerida sirgete piiridega riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 53²⁴⁵ alusel. Planeerimise Peakomisjon otsustas asja uuel arutamisel kaebuse taas rahuldamata jätta. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Tori koguduse volinik tühistada Peakomisjoni otsuse, kuna asja uuel arutamisel ei arvestatud Riigikohtu juhtnööridega. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna administratiivkohtu korra § 2 ja 3²⁴⁶ põhjal kuulusid ametiasutuste otsused tühistamisele vaid juhul, kui need olid vastuolus kehtivate õigusaktidega. Planeerimise peakomisjon oli asja uuesti arutades Pärnu jõe planeeritava maa hulgast välja arvanud ning vastuolu BES §-ga 1014 oli seega ka kõrvaldatud. Samuti oli Riigikohtu hinnangul Peakomisjon piisava hoolikusega põhjendanud, miks olid krundi piirid sopilised. Sopilised piirid tulenesid looduslikest oludest ning rajatud kraavisüsteemist. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-de 48 ja 52²⁴⁷ järgi tuli krundi piiride määramisel arvestada ka kraavidega.

Kohtuasjas nr 381²⁴⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Mittuse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Jõgisoo vallas Mõrdu küla Siimu talu planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Riigikohtu hinnangul oli Planeerimise Peakomisjon korrektselt leidnud, et selle maatüki äralõikamine ei halvanud Siimu talu majapidamist. Siimu talule anti 34 tiinu soomaa asemel 12,55 tiinu heinamaad, seega on talu

Liivimaal Väina (b), Koiva, Ema ja Pärnu jõe (d), aga Kuramaal, pääle Väina jõe, Vindava, Ubau, Viissi, Ua ja Uutsi jõe (e).“

²⁴⁵ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 53: „Kruutide piirid tulevad rajada sirgejoonelised. Erandid võib teha ainult ehituste ja looduslike piiride ärakasutamisel.“

²⁴⁶ Administratiivkohtu kord § 2: „Protesteerida ja kaevata administratiivasjus võib: a) valla-, alevi-, linna- ja maakonna-nõukogude (volikogude), üksikute ministeeriumite ja nende osakondade ning teiste seaduses eraldi äratähendatud riigiasutuste poolt tehtud otsuste, korralduste ja määruste vastu, kui need maksvate seadustega ehk seadusjõuliste kohusliste määrustega kokku ei käi; b) valla-, alevi-, linna- ja maakonnavalitsuste, nende osakondade (komisjonide), kui ka valituse esimeeste ja üksuste liikmete, miilitsaülemate, valitsuse komissaride ja teiste seaduses eraldi äratähendatud valitsusasutuste ning üksikute ametnikkude tegevuse, otsuste, korralduste, määruste ja tegevuste oleku vastu, kui selles avaldub maksvate seaduste ehk seadusjõuliste kohusliste määruste rikkumine, nende poolt ettekirjutatud kohuste täitmata jätmine ehk põhjendamata viivitus.“ § 3: „Õigus protesteerida on valitsuse komissaridel ja teistel ametnikkudel, kellel seaduse järele ülesandeks on tehtud omavalitsuse ja teiste riigiasutuste seaduslikkuse järele valvata. Õigus kaevata on kõigil isikuil, seltsidel, ühisustel ja omavalitsuse asutustel, kui nende õiguslised ehk varanduslised huvid administratiivasjus seadusvastaselt on puudutatud.“

Administratiivkohtu kord § 3: „Õigus protesteerida on valitsuse komissaridel ja teistel ametnikkudel, kellel seaduse järele ülesandeks on tehtud omavalitsuse ja teiste riigiasutuste seaduslikkuse järele valvata. Õigus kaevata on kõigil isikuil, seltsidel, ühisustel ja omavalitsusasutustel, kui nende õiguslised ehk varanduslikud huvid administratiivasjus seadusvastaselt on puudutatud.“

²⁴⁷ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 48: „Torutatud või lahtiste kraavidega kuivatatud maade planeerimisel tuleb toruja kraavisüsteemid planeeritud kohtadele võimalikult tervelt jätta, et võimaldada nende korrashoidmist maade tarvitajatele.“

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 52: „Alalised looduslikud tõkked, millest ülepääsemine raskendatud (jõed, järved, teed, kraavid jne), tulevad eestkätt ära kasutada rajatavate kruutide piirideks, välja arvatud väikesed ojad, millest ülepääsemine või mille sängi muutmine raskusi ei tee. Looduslikud tõkked, mida piirideks ära kasutada ei saa, ei või lõigata kruuti teravate (alla 30°) nurkade all ega ära lõigata väikseid osasid, mille harimine raskendatud.“

²⁴⁸ RKA00 11.04.1930, 381 – ERA.1356.2.102.

piisavalt maaga varustatud. Kaebaja väide, et talle 12,55 tiinu suurune heinamaa on samuti soine, on tõendamata. Samuti oli Riigikohtu hinnangul tõendamata väide, et planeerimisel lõigati kaebaja maast ära vaid viljakas maa.

Kohtuasjas nr 440²⁴⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Planeerimise Peakomisjoni palvet tühistada Harju Riigimaade Korralduskomisjoni otsus Kolga mõisa krundi nr 99 ümberplaneerimise asjus endise omaniku Gerhard Stenbocki palvel. Vabariigi Valitsuse otsusega määrati maaseaduse § 20 p 3²⁵⁰ alusel maasaajaks Peeter Stenbock. Nimetatud 50 ha suurune krunt eraldati Kolga mõisa maadest, krundil asusid viinavabrik, härrastemaja ja aed. Maade ümberplaneerimisel eraldati nimetatud krundist üks mõisahooned krundile 103. G. Stenbock esitas ümberplaneerimise kava peale kaebuse, kuna tema hinnangul kuulusid mõisahooned ühele krundile. Harjumaa Riigimaade Korralduskomisjoni otsusega määrati, et „krunt nr 99 sisse planeeritud krundid nr 103 ja 103-2 kaotada, vähendades vastavalt krundi nr 99 piire krundi nr 121 kasuks ja krundi nr 121 vähendada vastavalt krundi nr 70 kasuks, krunt 103-2 jätta tagavaramaaks.“ Planeerimise Peakomisjon palus Riigikohtul korralduskomisjoni otsuse tühistada, kuna peakomisjonil puudus alus korralduskomisjoni otsuse muutmiseks.²⁵¹ Peakomisjoni hinnangul võis P. Stenbockile määratud krundi planeerida vaid krundist nr 99, mitte krundist nr 103.

Riigikohus selgitas, et nii planeerimisele kuuluvad maad kui ka nende planeerimise juhtnöörid määratakse kindlaks Põllutöoministeeriumi poolt. Ülejäänud asutused võivad otsustada vaid nende maade planeerimise üle, mis Põllutöoministeeriumi poolt planeerimisele on määratud. Praegusel juhul oli ümberplaneerimisele määratud vaid krunt nr 99, krundi 103 planeerimisele määratud ei olnud. Seega toimus Riigimaade korralduskomisjon krundi nr 103 osaliselt ära kaotades väärt. Lisaks ei antud nimetatud krundi ümberplaneerimisest teada krundi nr 103 omanikule. Kuna krunt nr 103 oli juba varasemalt seaduslikus korras planeeritud ja riigimaade korralduskomisjonil puudus omal algatusel õigus otsustada selle krundi ümberplaneerimine või ära kaotamine, siis ei saanud Harju Riigimaade Korralduskomisjoni otsus krundi nr 103

²⁴⁹ RKA00 08./15.04.1930, 440 – ERA.1356.2.102.

²⁵⁰ Maaseadus § 20 p 3: „§ 15. lit a tähendatud maakohtade saajate järjekorra määrab maakonnavalitsus vallavolikogu ettepanekul.

Märkus 1: Põllutöoministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21 ettenähtud järjekorda c) mõisatöölisele, kes enne käesoleva (maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seaduse) seaduse maksma hakkamist mõisates alalisteks tööliseks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisena“

²⁵¹ 1924. aasta lahendis nr 1118 asus Riigikohus seisukohale, et korralduskomisjoni jõustunud otsuseid on võimalik muuta vaid Riigikohtus Planeerimise peakomisjoni ettepanekul.

ümberplaneerimise kohta käivas osas kehtiv olla. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja Planeerimise Peakomisjonile uueks arutamiseks.

Kohtuasjas nr 490²⁵² arutas Riigikohtu administratiivosakond Liisa Villefeldti kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Mündi asunduse keskkoha ja Kriilevälja küla maade korraldamise asjas. Kriilevälja küla maade planeerimisel palus kaebaja planeerida endale heinamaad, mis oli tema ajutises kasutuses olnud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades, et nimetatud maade planeerimisel ei olnud mingit seaduslikku kohustust ja alust kaebaja krundile nr 9 maad juurde planeerida.

Kohtuasjas nr 508²⁵³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Keila Evengeelse Luteri Usu koguduse juhataja kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Keila surnuaia planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega tühistati koguduse surnuaia eraldamise kava ning saata see korralduskomisjonile otsustamiseks tagasi. Peakomisjoni hinnangul ei olnud surnuaia tegelik piir kooskõlas kavas olnud piiriga, kuna tegelik piir oli paika pandud kividega. Riigikohtule esitatud kaebuses selgitas koguduse volinik, et asjaolul, et kiviaed on vaid osa surnuaia ümber, ei ole antud asjas tähtsust. Voliniku hinnangul ei kuulunud surnuaiad maaseaduse § 1 märkus 1 p 3²⁵⁴ järgi võõrandamisele.

Riigikohtu hinnangul oli Peakomisjon tunnustanud planeerimisele kuuluvaks osa koguduse maad, mis koguduse hinnangul moodustas surnuaia. Küsimus, millised maad kuulusid maaseaduse põhjal riigile ülevõtmisele ja millised mitte, ei kuulunud riigimaade planeerimist toimetavate asutuste pädevusse. Nimetatud küsimuste lahendamise käis MTM § 15–23 ettenähtud korras. Koguduse maade planeerimisel ei saanud Peakomisjon ise otsustada, millised maad võõrandamisele kuulusid ja millised mitte. Seega ei kuulunud ka käesolevas asjas Peakomisjoni pädevusse otsustamise, millistes piirides Keila koguduse surnuaed võõrandamata on jäänud, vaid see küsimus kuulus lahendamisele teiste asutuste poolt. Riigikohtu hinnangul ei olnud Peakomisjoni otsustus koguduse surnuaia maade kohta põhjendatud ja seaduslik, ning saatis asja uueks arutamiseks peakomisjonile tagasi. Ka kohtuasjas 203²⁵⁵ jõudis Riigikohus seisukohale, et maaseaduse alusel ei kuulunud surnuaiad võõrandamisele ning rahuldab kaebuse.

²⁵² RKAOo 04.11.1930, 490 – ERA.1356.2.102.

²⁵³ RKAOo 04.11.1930, 508 – ERA.1356.2.102.

²⁵⁴ Maaseadus § 1 märkus 1 p 3: “Võõrandamise alla ei kuulu 3) surnuaiad, kirikute ja kloostrite alune pind koos tarviliku õuemaaga.”

²⁵⁵ RKAOo 04.03.1930, 203 – ERA.1356.2.102.

Kohtuasjas nr 554²⁵⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Reinbergi, Johannes Eeloni, Jüri Eeloni, Jüri Kuuskmanni ja Eduard Puusepa kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kolga vallas asuva Tsitre mõisa renditalude ja Hara saare planeerimise asjas. Kaebajad palusid Peakomisjoni otsuse tühistada, kuna peakomisjon planeeris Tsitre mõisa maadest vaid kolm kalurikohta, millest kõik olid vaid ühe tiinu suurused. Kaebajate hinnangul oleks Planeerimise Peakomisjon pidanud kasutama 50 tiinu Tsitre mõisa maadest, et luua 9–10 elujõulist talukohta. Kaebajad leidsid, et maade planeerimisel ei oleks tohtinud Peakomisjon anda maad juurde endistele rendikohtadele. Samuti eraldati mõisa maadest eriotstarbeline 30 tiinu suurune krunt sinirebaste kasvanduse jaoks. Riigikohtu hinnangul ei näidanud kaebajad kaebuses ära, milliseid nende õigusi oli Peakomisjon rikkunud. Maade planeerimisel oli lubatud juurdelõikeid anda endistele väikekohtadele ja väikemaapidamistele enne uute kohtade planeerimist riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-de 13 ja 15²⁵⁷ alusel. Riigikohus asus seisukohale, et kasvandusele eraldatud maa suurust ei saa ebaseaduslikuks pidada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 563²⁵⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Ravili kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kohtla asundustalude ümberplaneerimise asjas. Kohtla vallaõukogu koosolekul määrati krundile nr 6 maasaajateks Adam ja August Ravil. Krunt nr 6 poolitati maasaajate vahel nii, et August Ravil sai 10,33 tiinu suuruse maatüki ja Adam Ravil sai 8,37 tiinu suuruse maatüki. August Ravili hinnangul ei olnud selline krundi nr 6 poolitamine seaduslik, kuna vallaõukogu otsuse alusel oli teda krundile nr 6 peremeheks määratud, ning Adam Ravil oli juurdesaajaks märgitud vaid kuni rendilepingu lõpuni. Samuti ei vastanud kaebaja arvates talle eraldatud krunt seaduses sätestatud nõuetele. Riigikohtu hinnangul olid maasaajad krundile nr 6 kindlaks määratud juba varem, vallaõukoguga otsusega määrati kindlaks vaid pea- ning kõrvalrentnik. Samuti oli krundite poolitamise juures August Raviliga arvestatud kui pearentnikuga, kuna temale planeeritud maatükk oli suurem Adam Ravilile planeeritud maatükist. Samuti olid planeeritud maatükkide suurused seaduslikud, mistõttu jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata.

²⁵⁶ RKA00 04.11.1930, 554 – ERA.1356.2.102.

²⁵⁷ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 15: „Maapidamiste suurendamine juurdelõigete andmise läbi on soovitatav: a) kui majapidamisesse kuuluv maa-ala keskmise suurusega perekonna äraelamist ei võimalda ja kohapeal kõrvalteenistuse (§ 27-28) võimalused puuduvad; b) kui kõrvaltööharuna peetav krunt loomapidamist ei võimalda; d) kui juurdelõike andmise läbi võimalik on parandada ebasoodsat kõlvikute vahekorda ja sellega majapidamise tasuvust tõsta. Juurdelõigete määramisel tuleb arvestada tõeliste tarvidustega, krunte võimalikult mitte suurendades üle käesolevate juhtnööride §§ 31–32 tähendatud normide.“

²⁵⁸ RKA00 14.11.1930, 563 – ERA.1356.2.102.

Kohtuasjas nr 565²⁵⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Rudolf Ontoni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kohtla asundustalude ümberplaneerimise asjas. Kaebaja palus Riigikohtul tühistada Peakomisjoni otsuse osas, mis käis eluasemekoha eraldamise kohta Amanda Kolole, sest sellest kohalt olid hooned ära veetud enne Planeerimise Peakomisjoni otsust. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning selgitas, et kaebaja kaebusest ei nähtu, kuidas Peakomisjoni otsusega oli tema õigusi rikutud. Asjaolu, et Amanda Kolo oli oma hooned krundilt nr 2 temale eraldatud eluasemekohalt ära vedanud enne Peakomisjoni otsuse tegemist, oli kaebaja esmalt tõstatanud kaebuses Riigikohtule. Riigikohus sai aga asja arutada vaid nende andmete põhjal, mida oli juba eelmistes instantsides arutatud.

Kohtuasjas nr 578²⁶⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Villem Veinbergi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Karinu-Nõmmeküla tee ja Prandi talu Leoski heinamaa planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kohtukoosseisu hinnangul oli Peakomisjon korrektselt jätnud kaebaja kaebuse rahuldamata. Kaebaja maale oli planeeritud 103 meetri pikkune tee, varasemalt läbistas kaebaja krunti kaks teed. Uus planeeritud tee oli aga varasematest teedest lühem. Nii Planeerimise Peakomisjon kui ka Riigikohus leidsid, et üks tee oli kaebajale vähem koormav. Samuti selgitas Riigikohus, et kaebaja krundi küljest äraplaneeritud 1,5 hektari suurune heinamaa oli vajalik piirkonnas olevate väikekohtade korraldamiseks. Kaebaja ei olnud välja toonud asjaolusid, millest nähtuks, et uue tee rajamisega ja heinamaatüki äralõikamisega oleks konkreetset seadusesätet rikutud.

Kohtuasjas nr 580²⁶¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mats Klemmeri kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kaiu vallas asuva Toomja küla renditalude planeerimise asjas. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Mats Klemmer tühistada Planeerimise Peakomisjoni otsuse Kannamäe nr 112 renditalu planeerimist puudutavas osas. Kaebaja selgitas, et enne planeerimist oli talu 6 tükis, kogusuurusega 18 hektarit. Peale planeerimist koosnes talu kolmest tükist ning on 13 hektari suurune. Kaebaja leidis, et tema talu ei vastanud enne planeerimist maaseaduse §-s 17 ettenähtud normidele ja seetõttu ei olnud õigust tema talu suurust vähendada. Samuti leidis kaebaja, et tema maast eraldati just kõige parem osa viljapuudega, samuti asus eraldatud maa peal kaebaja ait. Riigikohus selgitas, et kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 3 p 1 lit a²⁶² järgi võis rendikohast, mis oli

²⁵⁹ RKA00 14.11.1930, 565 – ERA.1356.2.102.

²⁶⁰ RKA00 12.12.1930, 578 – ERA.1356.2.102.

²⁶¹ RKA00 14.11.1930, 580 – ERA.1356.2.102.

²⁶² Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 3 p 1 lit a: „Seda korralduse nõudmise õigust ei ole eramaadel asuval maakasutajal, kui: a) tal endal on või riik või maaomanik talle kindlustab mujal maad, niis oma põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest üldiselt vastab tema käes praegu kasutada olevale maakohale

alla 20 ha suur, eluasemeks eraldada hoonealuseks ja õuemaaks mitte üle 1/3 ha suuruse maatüki. Riigikohtu hinnangul ei saanud seaduslikuks pidada liitmist osa kaebaja krundist talu nr 107 külge. Krundi nr 107 suurus oli enne planeerimist 40,83 ha. Maal, mis kaebaja krundist eraldati ja krundiga 107 liideti, olid kaebaja hoone ning viljapuud. Krundi nr 112 suurus oli 12,86 hektarit. Riigikohtu hinnangul ei õigustanud nimetatud asjaolud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-de 15, 17, 1, 52 alusel krundi nr 112 küljest maa eraldamist krundi nr 107 külge. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja uueks arutamiseks Peakomisjonile tagasi.

Kohtuasjas nr 594²⁶³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Valdase kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kohtla asundustalude ümberplaneerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna krunt nr 29, mis oli ajutiselt kasutada antud viiele mõisa töölistele, kellest üks oli ka kaebaja, oli planeeritud vastavalt kinnitatud planeerimise kavale. Samuti oldi planeerimisel arvestatud maakasutajate perekondade suurustega. Kuna kaebaja koha peal ei elanud ning ka tema perekond oli väike, siis planeeriti temale krundist nr 29 umbes 1 hektari suurune osa. Riigikohtu hinnangul ei olnud sellise otsustusega kaebaja õigusi rikutud ning jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulist Kohtla asundustalude ümberplaneerimise asja arutas Riigikohus ka lahendis 595²⁶⁴.

Kohtuasjas nr 605²⁶⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Gustav Heinmanni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kahala asunduse krundist nr 36 Kolga piimaühingule krundi eraldamise pärast. Planeerimise Peakomisjoni otsusega tühistati Harju Riigimaade Korralduskomisjoni otsus meierei piiri muutmise kohta, kuna kava esitusel oli kaebaja krundi nr 36 ja meierei krundi nr 68 vaheline piir jäetud samale kohale, kuhu see Harju Riigimaade Korralduskomisjoni otsusega oli kinnitatud, samuti puudus alus ilma teise poole nõusolekuta piiri muutmiseks. Riigikohtule esitatud kaebuses selgitas Gustav Heinmann, et esitatud kava vastu ei olnud Kolga meierei seaduslikus korras kaevanud, samuti puudus kaebaja hinnangul ka temal endal edasikaebeõigus. Kaebaja arvates ei olnud tulnud Peakomisjoni otsusest selgelt välja, milline esitatud kava jõusse jäi. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Kui Planeerimise Peakomisjon oli tühistanud Järva Riigimaade Korralduskomisjoni otsuse ning kinnitanud

või kui tema käes kasutada oleva maakoha eraldamine rikub peakoha maa-ala ühtlust sedavõrd, et selle edaspidine kasutamine põllumajanduslikult tuntavalt raskeneb ja kui sealjuures peakoht, millest eraldamine sünnib, on vähem kui 20 ha; on peakoht alla 20 ha, on maakasutajal õigus nõuda peakohast eluasemeks hoonealuse ja õuemaade eraldamist, kuid mitte üle 1/3 ha“ – Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus. RT 1926, nr 16.

²⁶³ RKAoo 14./28.11.1930, 594 – ERA.1356.2.102.

²⁶⁴ RKAoo 14./28.04.1930, 595 – ERA.1356.2.102.

²⁶⁵ RKAoo 04.11.1930, 605 – ERA.1356.2.102.

meierei krundi piirid esitatud kavas ettenähtud kujul, siis tuligi mõista neid piire, mis olid ette nähtud just esitatud kavas.

Kohtuasjas nr 606²⁶⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Illuka vallaomavalitsuse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kuremäe kloostri maade planeerimise asjas. Seisuste kaotamise seaduse § 6 märkus 2²⁶⁷ alusel Viru maavolikogu otsusega anti Illuka vallaomavalitsuse valdamisele endise Kuremäe kirikukooli hooned. Nende hoonete otstarbekohaseks kasutamiseks oleks olnud vajalik hoonete omanikule või valdajale planeerida iseseisvad maatükid või koolikrundi osana hoonetele maad juurde planeerida. Peakomisjoni otsusega planeeriti maad juurde kruntidele (nr 5 ja 6), mis olid ajutiselt antud kasutada postkontorile ja konstaablile. Kaebaja hinnangul oleks pidanud need krundid kuuluma vallaomavalitsusele kui hoonete omanikule, kuna vaidluse all olevad krundid on kuulunud kooli juurde. Nimetatud maad ei kuulunud maaseaduse § 1 p 3 alusel riigile ülevõtmiseks. Riigikohus sedastas, et krundid nr 5 ja 6 olid eraldatud postkontorile ja konstaablile, kuid lahendamata oli jäänud küsimus, kas hoonetel asuvad krundid võisid kuuluda endisele kogudusele või vallavalitsusele. Kaebaja väide, et hoonetealust maad võis eraldada vaid hoonete omanikule, aga mitte üürnikele, oli õige. Hoonete vallale jäämise korral võis ka nende hoonete juurde eraldatud maad koolikoha külge arvata, kui mujalt seda võimalik ei ole eraldada seadusliku normi piirides. Riigikohus rahuldaski kaebuse ning saatis asja uueks arutamiseks Peakomisjonile tagasi.

Kohtuasjas nr 607²⁶⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Libe kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Toomja küla renditalude planeerimise asjas. Hans Libe palus tühistada Peakomisjoni otsuse Nurga nr 118 renditalu planeerimist puudutavas osas. Kaebaja selgitas, et Peakomisjon oli tema krundist suurema osa põldu liitnud krundi nr 116 külge, ning kaebajale anti vastu pikk ja kitsas põlluriba. Sellise planeerimisega oli rikutud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 20 ja 50²⁶⁹. Kaebaja hinnangul ei olnud peakomisjonil

²⁶⁶ RKA00 14.11.1930, 606 – ERA.1356.2.102.

²⁶⁷ Seisuste kaotamise seadus § 6 märkus 2: „Märkus 2: Endiste kogudute päralt olevad kihelkonna- ja abikoolide hooned ühes kooli inventariga lähevad vastavate maakonna-omavalitsuste omanduseks“ – Seisuste kaotamise seadus. RT 1920, nr 129/130.

²⁶⁸ RKA00 14.11.1930, 607 – ERA.1356.2.102.

²⁶⁹ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 20: „Maakorralduse põhimõtteks on rajada maaüksused, mis ratsionaalset ja tasuvat maapidamist võimaldavad. Siin on pea nõudmiseks, et kõik haritav maa (põld) eluaseme läheduses ja võimalikult ühes tükis oleks. Selle järgi tuleb kõigil juhtumistel, kus praeguste eluasemete asetus selle põhimõttele vastava maakorralduse läbiviimist ei võimalda, püüda üksikuid maapidajaid, eeskätt neid, kelle eluasemete ümberpaigutamine kõige väiksema kahjuga teostatav, välja viia uutele asukohtadele, kusjuures neil endiste eluasemete kasutamist lubada võiks (kuni 6 aastat). Võimalikkudeks osutuvate ümberpaigutuste kohta tuleb maapidajatelt kirjalik nõusolek võtta.“

vajadust korralduskomisjoni otsuse muutmiseks, samuti ei vastanud kaebaja krundi suurus seaduses sätestatud normidele. Riigikohus leidis, et peale planeerimist on kaebaja krundi suuruseks 12,12 hektarit ning krundi nr 116 suurus oli 11,35 hektarit. Seega ei ole krunt nr 116 kaebaja krundi arvelt suurenenud. Kahe krundi vaheline piir arvestab looduslikke olusid. Planeerimise Peakomisjoni otsus oli põhistatud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 52²⁷⁰ kohaselt ettenähtud asjaoludega. Seetõttu jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 608²⁷¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Elisabet Sautina kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Vtroiski nutor krunt nr 4 planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega liideti Vtroiski nutor krundist nr 5 krundi nr 4 külge 3-4 tiinu karjamaad. Kaebaja leidis, et nimetatud karjamaad oleks tulnud tema krundi külge liita, kuna temal oli haritavat maad vähe. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Vtroiski nutor krunt nr 4 vastas haritava maa poolest maaseaduse laiendamise seaduse §-s 3²⁷² ettenähtud suurusele. Vtroiski nutor nr 4 krundil oli vähemalt 50 hektarit haritavat maad. Kaebaja ei olnud Riigikohtu hinnangul kuidagi tõendanud, et peale plaanil märgitud mitteharitava maa (2,65 ha) veel krundi nr 4 piirides mitteharitavat maad oleks.

Kohtuasjas nr 609²⁷³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Ilistomi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kaiu vallas Ärismaa külas asuva Tõnu nr 82 riigirenditalu ümberplaneerimise asjas. Kaebaja selgitas, et planeerimiskava ei võimaldanud tal oma talu otstarbekohaselt kasutada, kuna läbipääs talu südamest talu põllu- ja heinamaale minevat mööda kitsast ning pehmet heinamaariba. Selleks, et võimaldada kaebajale läbipääsu mööda paremat maad, tuleks tema krundi külge planeerida naabertalu nr 84 küljest paar vakamaad. Kaebaja krundi läbistas kolm teed ning juurde oli planeeritud veel neljaski. Neljas tee tuleks kaebaja hinnangul planeerida mööda krundi piire. Samuti oli kaebaja hinnangul planeeritud tee laius – 3 meetrit – liiga lai. Riigikohtu hinnangul oli kaebaja seletus, et heina- ja karjamaale viib pehme heinamaariba, põhjendamata. Asja algdokumentidest lähtuvalt läks väljapääs talu südamest mööda küladevahelist teed. Alusetu oli kaebaja väide, nagu tuleks talle

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 50: „Krundi ideaal on ruut, mida eriti väikeste maaüksuste juures käsitada tuleb. Kõlvikute krundi koondamiseks võib ideaalvormist loobuda tingimisel, et krundi iga kõlviku pikkuse ja laiuse suhe ei tõuseks üle 5:1 ja terve krundi suhe üle 15:1.“

²⁷⁰ Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 52 käsitles looduslikke tõkkeid maade planeerimisel.

²⁷¹ RKA00 14.11.1930, 608 – ERA.1356.2.102.

²⁷² Maaseaduse laiendamise seadus Naroova taguste ja Petserimaa maa-alade peale § 3: „Võõrandamise alla ei kuulu peale maaseaduse § 1 märkus 1 tähendatud asutuste maid ka külakogukondade ja ühisuste päralt olevad maad, samuti jääb võõrandamata igast võõrandatavast maaüksusest 50 tiinu kõlbulikku maad ühes tarviliste majapidamise hoonetega. Oli ühe maakoha peal 1. maiks 1921 a. iseseisva majapidamisega kaasomanik, siis jäetakse igaühele alles kuni 50 tiinu kõlbulikku maad.“ – Maaseaduse laiendamise seadus Naroova taguste ja Petserimaa maa-alade peale. RT 89, 1922.

²⁷³ RKA00 12.12.1930, 609 – ERA.1356.2.102.

naabertalust vaid seetõttu maad planeerida. Samuti leidis Riigikohus, et ei olnud tuvastatud, et läbi kaebaja krundi uus tee oli planeeritud. Kõik krundil olnud teed olid seal juba varasemalt olemas olnud. Riigikohtu hinnangul oli kaebaja väide tee liialt suure laiuse kohta tõendamata, kuna kaebaja ei olnud oma väite kinnitamiseks esitanud täiendavaid andmeid. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 615²⁷⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Magnus Meesaki kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Antsu asunduse Prillapatsi nr 26 koha korraldamise asjas. Planeerimise Peakomisjon otsustas muuta Prillapatsi koha metsavahi palgamaa krundiks. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja tühistada Peakomisjoni otsus ning lugeda krunt jätkuvalt renditaluks. Meesaki vanemad olid nimetatud kohta 120 aastat palgamaana kasutanud, kõik krundil asuvad hooned olid tema perekonna poolt ehitatud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et kohtuasja dokumentide kohaselt oldi Prillapatsi kohta 40–50 aasta jooksul kasutatud metsavahikohana. Ka kaebaja ise kui metsavaht oli nimetatud krundi kasutanud metsavahi palgamaana. Kohtuasjas puudusid andmed ning tõendid selle kohta, et Prillapatsi koht oleks olnud renditalu. Asjaolu, et kaebaja vanemad olid krundile hooneid ehitanud, ei muuda kohta renditaluks ning ei õigustanud seda kaebajale rendile andmaks.

Kohtuasjas nr 612²⁷⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eesti apostliku õigeusu kiriku sinodi, Pühitsa apostliku koguduse ja Kuremäe kristliku töö- ja heategeva naisühingu kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kuremäe kloostri maade planeerimise asjas. Riigikohtule esitatud kaebuses palus kaebaja tühistada Planeerimise Peakomisjoni otsuse, kuna Pühitsa kogudusel oli olnud 199 tiinu maad. Maaseaduse muutmise seaduse § 3 p 2²⁷⁶ kohaselt oli kogudusel õigus sellest maast tagasi saada 50 tiinu. Kaebajate hinnangul oli ekslik Peakomisjoni seisukoht, millega anti kogudusele tagasi vaid 5 tiinu maad. Lisaks ei kuulunud kaebaja hinnangul maaseaduse § 1 p 3 kohaselt võõrandamisele kloostri alune pind, sh ka kloostri tööliste majad, preestrite elumajad ning ülejäänud kloostri hooned. Riigikohus selgitas,

²⁷⁴ RKA00 12./19.12.1930, 615 – ERA.1356.2.102.

²⁷⁵ RKA00 14.11.1930, 612 – ERA.1356.2.102.

²⁷⁶ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 3 p 2: Maaseadusega võõrandatud varandusest antakse tagasi nende endistele omanikkudele: 2) Kirikuteenijate senistes alalistes asukohtades väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire asuvatest koguduste maadest riigimaade planeerimise korras koguduste teenijate isiklikkudeks tarvidusteks eraldatud maad ühes nende peal asuvate kirikuteenijate elu- ja majapidamishoonetega ning muude päraldustega, kogusuuruses mitte üle 75 ha, kusjuures koguduste ühe teenija tarviduseks eraldatud maa-ala ei või olla üle 50 ha, ja peale selle koguduste hoonete korrashoiuks ja kütteks võimaluse korral kuni 25 ha vastavalt koguduselt võõrandatud metsa. Tagasiantavatest maadest eraldatakse ja jäävad tagasi andmata igal juhtumisel: a) koolimajad ühes seaduse järgi nõutava koolimaaga; b) iseseisvad väikemaapidamised, mille pidajateks ei ole koguduse teenijad.

Märkus. Kogudustele antakse tagasi peale käesolevas paragrahvis tähendatud tagasiantavate maade, armuadramaad, mis sihtvarandustena annetatud kogudustele nende teenijate leskede ja vaestelaste ülalpidamiseks.“

et maaseaduse alusel riigistatud maade ülevõtmine toimub MTM §-des 15–23 sätestatud korras. Neis asjus võib kaebusi tõsta administratiivkorras ametiasutuste alluvuse korras ning ka administratiivkohtu korras. Riigimaade planeerimist toimetavate asutuste võimkonda kuulub üksnes riigile juba ülevõetud maade planeerimine MTM §-de 49–64 korras. Seega ei kuulunud Planeerimise Peakomisjoni pädevusse selle küsimuse lahendamine, millises ulatuses maaseaduse § 1 p 3 põhjal Kuremäe kloostri alune pind koos maaga tuleb lugeda võõrandamata jätuks, vaid seda oleks tulnud otsustada maade riigile ülevõtmise korras. Maade planeerimisel oleks tulnud ainult arvesse võtta selle kohta tehtud otsus. Planeerimise Peakomisjon tagastas kogudusele vaid 5 tiinu maad põhjendusel, et endisel Kuremäe Nikolai-Arseni kogudusel oli vaid 5 tiinu maad. Riigikohus leidis, et Planeerimise Peakomisjon oli jätnud tähelepanuta asjaolu, et kogudus oli moodustatud endisest Uspenski peakirikust ja Nikolai-Arseni abikirikust. Asja otsustamisel oleks Peakomisjonil tulnud välja selgitada ja arvesse võtta ka Uspenski peakiriku ja kloostri vahetada maade kasutamisel ja üldisel kloostri majapidamisel. Kui kloostri majapidamise oli ühine ja see teenis nii Uspenski peakirikut kui ka Nikolai-Arseni abikirikut, siis on Pühitsa kogudusel maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 2 alusel õigus maad tagasi saada kuni 50 hektarit. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja arutamiseks Planeerimise Peakomisjonile tagasi.

Kohtuasjas nr 617²⁷⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Toomas Klaasingi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Lõve asunduse krundi nr 70 planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna krundi nr 70 planeerimine on toimunud juba aastal 1925 ning kaebaja oli andnud oma nõusoleku õuema koos seal asuvate hoonetega eraldamiseks. Seega oli kaebaja esitanud kaebuse juba otsustatud asja kohta. Krunt nr 70, mille tagasiliitmist enda krundi külge kaebaja nõudis, oli Lõve piimaühisusele antud seaduslikus korras. Planeerimisasutused ei saanud krundi kasutamise korda piimaühisusega lõpetada, kuna selle küsimuse üle otsustamine kuulus Riigimaade ja Metsade valitsuse võimkonda.

Kohtuasjas nr 618²⁷⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Katarina Kosenkransiuse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Tammiste mõisa Raidla küla renditalude planeerimise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning selgitas, et maaseaduse § 22²⁷⁹ alusel oli riigil õigus riigistatud väiketalusid uuesti kruntida, kuid uuesti kruntimisel ei võinud neid vähendada alla maaseaduse §-des 17 ja 18 ettenähtud normi. Talude kruntimisel ei tulnud üksnes arvesse võtta üksiku talu planeerimise otstarbekust, vaid kõikide planeerimispiirkonnas asuvate talude

²⁷⁷ RKA00 12.12.1930, 617 – ERA.1356.2.102.

²⁷⁸ RKA00 12.12.1930, 618 – ERA.1356.2.102.

²⁷⁹ Maaseaduse § 22 alusel oli riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaludena rendil olid, eesõigus nende talude rentnikutel.

planeerimise otstarbekust. Praeguses vaidluses kuulusid planeerimisel Tammiste mõisa kõik talud. Planeerimise tagajärjel suurenes kaebajale kuuluv talukoht 28,34 hektarini. Kaebaja ei olnud kuidagi tõendanud, et planeerimise tagajärjel oli tema talu elujõetuks muutunud või et planeerimiskomisjonid oleks mõnda seadusakti rikkunud. Riigikohtu hinnangul oli kaebus alusetu, kuna planeerimise tagajärjel oli tema talukoht hoopis suurenenud.

Kohtuasjas nr 630²⁸⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Arseni Madissoni kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Pärnu Ekaterina õigeusu koguduse ja Tahkuranna Vennaste seltsi maade planeerimise kinnitamise asjas. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et Peakomisjon oli jätnud maade planeerimise kava kinnitamata ja saatnud asja Pärnu riigimaade korralduskomisjonile tagasi kava uueks kokkuseadmiseks MTM § 62²⁸¹ korras. MTM § 51 ja 56²⁸² põhjal oleks Pärnu riigimaade korralduskomisjon pidanud asja uuesti avalikul koosolekul läbivaatamisele võtma ja teda MTM § 56 märkuse²⁸³ alusel koosolekule kutsuma. Korralduskomisjon oli aga asja tagasi peakomisjonile saatnud ilma omapoolset seisukohta lisamata. Seega ei saanud Peakomisjon planeerimise kava kinnitada, kuna korralduskomisjoni uut seisukohta ei olnud. Kaebaja hinnangul oli ka Peakomisjoni seisukoht, et tema krunt oli piisavalt elujõuline, alusetu. Riigikohus selgitas, et planeerimise kava saadeti Pärnu Riigimaade Korralduskomisjonist Peakomisjonile tagasi ning Peakomisjonil oli pädevus kava ära kinnitada. Kaebaja väide, et teda ei kutsutud Pärnu Riigimaade Korralduskomisjoni istungile, oli esmakordselt esitatud alles kaebuses Riigikohtule, mistõttu ei võtnud Riigikohus seda vastuväidet arvesse. Samuti tuvastas Riigikohus, et kaebaja ei ole kunagi Pärnu õigeusu kogudusega rendisuhtes olnud, mistõttu puudus tal ka alus koguduse maadest juurdelõiget

²⁸⁰ RKA00 12.12.1930, 630 – ERA.1356.2.102.

²⁸¹ MTM § 62: „Planeerimise peakomisjon arutab asja avalikul koosolekul, kuulab ära ilmunud asjaosaliste seletused ja kinnitab planeerimise kava, muutes tarvilisel korral riigimaade korralduskomisjoni otsuseid ehk saadab kava viimasele uuesti läbivaatamiseks. Märkus. Asjaosaliste ilmumine ei ole sunduslik ja mitteilmumine ei takista asja arutamist.“

²⁸² MTM § 51: „Kogutud materjalide põhjal seab riigimaade ülem iga maaüksuse kohta üles põhijooned, millede alusel maa planeerimine läbi tuleb viia. Ülemaltähendatud toimetused esitab riigimaade ülem riigimaade korralduskomisjonile seisukoha võtmiseks. Riigimaade korralduskomisjonis läbivaadatud toimetused esitab riigimaade ülem maakorralduse valitsusele ühes komisjoni protokollidega otsustamiseks. Ettevalmistatud tööde alusel seatakse kokku iga aasta kohta tööplaan, mis kinnitatakse põllutööministri poolt.“

MTM § 56: „Edasikaebamise tähtaja möödumisel vaatab riigimaade korralduskomisjon planeerimise kava ühes ligipandud materjaliga ja sissetulnud kaebustega läbi avalikul koosolekul ja kuulab ära ilmunud asjaosaliste seletused. Komisjon võib kava kinnitada ettepanud kujul, teha selles tarvilikud muudatused, ehk saata tagasi maamõõtjale uuesti kokkuseadmiseks.“

²⁸³ MTM § 56 märkus: „Planeerimise kava arutamise päevast riigimaade korralduskomisjonis teatab riigimaade ülem asjast huvitatuile ja osalistele hiljemalt 7 päeva enne komisjoni koosolekut riigimaade ülema, ringkonna riigimaade valitseja ja kohaliste vallavalitsuse kantseleides väljapandud kuulutuste läbi. Isikutele, kes planeerimise kava vastu kirjalikud kaebused komisjonile esitanud, ja asjast huvitatud pooltele antakse koosoleku päevast teada nimeliste kutsetega: maal – vallavalitsuse ning linnas ja alevis – politsei kaudu vähemalt 3 päeva enne komisjoni koosolekut. Asjaosaliste mitteilmumine ei takista asja arutamist.“

nõuda. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulist probleemi arutas Riigikohus ka lahendis nr 635²⁸⁴.

Kohtuasjas nr 636²⁸⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Mitti revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebas Viljandi Maavalitsuse otsuse peale Auksi-Välgita tee õgvendamise ja uue tee avamise asjas. Kaebuses Rahukogule leidis kaebaja, et nimetatud asja arutamine ei kuulunud Maavalitsuse pädevusse – nimelt kuuluvat teede planeerimine teiste instantside pädevusse. Rahukogu otsusega jäeti kaebus rahuldamata, kuna Maavalitsus oli talitanud planeerimiskava kohaselt, mitte teinud iseseisvalt otsuseid. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Hans Mitt, et teega seotud küsimuste lahendamine ei olnud Maavalitsuse poolt sündinud maanteede seaduses sätestatud korras. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et kohtuasjas ei olnud Viljandi Maavalitsuse poolt maanteede seaduse alusel midagi toimetatud. Seetõttu oli alusetu kaebaja vastuväited maanteede seaduse võimaliku rikkumise kohta. Välgita asunduse planeerimisel oli riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 45 ja 54²⁸⁶ kohaselt kaebajas riigirendi-krundist teed läbi rajatud ning need teed olid ka vastavalt märgistatud. Maavalitsuse Teedeosakonna juhataja ei talitanud maanteede seaduse põhjal, vaid Maavalitsuse Teedeosakonna juhatajana, kelle ülesannete hulka kuulus ka järelevalve teede üle. Maavalitsus seisukoht, et käesoleval juhul ei olnud tegemist Maavalitsuse poolt algatatud uute teede avamisega maanteede seaduse alusel, oli korrektne.

Kohtuasjas nr 735²⁸⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Uusna-Tänasilma piimaühisuse juhatuse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Uusna mõisa maade planeerimise asjas. Peakomisjoni otsusega otsustati ühisusele Uusna mõisa maadest eraldatud krunt nr 7 liita krundi nr 3 külge, jättes ühisuse palve maa eraldamise kohta rahuldamata. Riigikohtu hinnangul kuulus kaebus rahuldamisele, kuna piimaühisus oli Uusna mõisa maadel tegutsenud alates aastast 1923. Seetõttu tuli vastav krunt ühisusele kasutamiseks ette näha. Viljandi Riigimaade Korralduskomisjoni otsusega eraldati nimetatud krunt ühisusele. Planeerimise Peakomisjon,

²⁸⁴ RKAOo 06./13.06.1930, 635 – ERA.1356.2.102.

²⁸⁵ RKAOo 06.06.1930, 636 – ERA.1356.2.102.

²⁸⁶ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 45: „Enne kava kokkuseadmist määratakse kindlaks teedevõrk, kusjuures uued teed nii rajatakse, et need minimaalsete kordaseadmise ja korrashoiu kulude juures kõige paremat läbikäimist võimaldaksid.“

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid § 54: „Igale krundile peab juurdepääsu tee rajama võimalikult mööda kuiva maad ja mööda piire. Väiksed endised kõverad külavaheteed tulevad õgvendada. Uued teed rajatakse: vähem käidavad, üksiku krundi juurde 4 meetrit, rohkem käidavad, mitmest krundist läbiviivad teed 6 meetrit laiad. Kui tee kraavitamist nõuab, siis rajatakse kraavide alla 2 meetrit.“

²⁸⁷ RKAOo 04.11.1930, 735 – ERA.1356.2.102.

jättes piimaühisuse maata, rikkus riigimaade planeerimise tehniliste juhtnõõride § 22 jagu II ja § 23²⁸⁸ esinevaid nõudeid. Seetõttu ei saanud Peakomisjoni otsus jõusse jääda.

Kohtuasjas nr 736²⁸⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Alliku kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Uusna mõisa maade planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjon jättis Johannes Alliku kaebuse rahuldamata jätta, kuna kaebaja krunt ei asunud Uusna mõisa maadega kõrvuti, eraldi põllutüki planeerimise ei olnud otstarbekohane ning et heinamaad oli kraavitud ja selle süsteemi rikkumine ei olnud otstarbekas. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et Peakomisjon on oma otsuse teinud vaid ühe isiku huvides ning et nimetatud heinamaad ei olnud kraavitud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Peakomisjon oli õigesti leidnud, et eraldi maatüki juurdeplaneerimine ei olnud otstarbekohane, kuna kaebaja maa ei asunud Uusna mõisa maadega kõrvuti. Nimetatud asjaolu oli küllaldaseks põhjuseks, miks kaebaja palve rahuldamata jätta.

Kohtuasjas nr 737²⁹⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Puskari kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Uusna mõisa maade planeerimise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega jäeti planeerimise kavas töölistele ettenähtud heinamaa riigi tagavaramaaks. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Johan Puskar, et nimetatud maa tuleks võimalikult kiirelt planeerida ning töölistele maa eraldada. Samuti oli Peakomisjon kaebaja hinnangul rikkunud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnõõride §-e 15 ja 16²⁹¹. Riigikohus

²⁸⁸ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõõrid § 22: „Eriotstarbe kohad on kaht liiki; 1) riigi- ja omavalitsuseasutustele ja seltskondlikkudele organisatsioonidele mitmesugusteks, nende asutuste ja organisatsioonide ülesannete täitmiseks tarvilikud maatükid, kuhu ka riigi ja omavalitsuse asutuste ametnikkude palgamaad kuuluvad; 2) planeerimisel oleval maa-alal asuvate loodusvarade ja tööstusettevõtete ärakasutamiseks vajalikud maatükid.“

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõõrid § 23: „Eriotstarbe kohti riigi- ja omavalitsuseasutustele ning seltskondlikkudele organisatsioonidele tuleb ette näha ainult vastavate seaduste, määruste ja korralduste alusel põhjendavate sooviavalduste puhul. Mõisate planeerimise korral, niisama ka muil juhtumisel, kus rohkesti uusi kohti asumiseks luuakse, tuleb uute maasaajate asunikkude ühiskorralduste jaoks tarvilikud kohad, nagu viljapeksu (rehe), viljakuivatise ja meierei platsid, turbavõtmise ning linaleo kohad jne, ette näha maakorraldajal oma algatusel.“

²⁸⁹ RKA00 04.11.1930, 736 – ERA.1356.2.102.

²⁹⁰ RKA00 04.11.1930, 737 – ERA.1356.2.102.

²⁹¹ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõõrid § 15: „Maapidamise suurendamine juurdeldõigete andmise läbi on soovitatav: a) kui majapidamisesse kuuluv maa-ala keskmise suurusega perekonna äraelamist ei võimalda ja kohapeal kõrvalteenistuse (§ 27-28) võimalused puuduvad; b) kui kõrvaltöõharuna peetav krunt loomapidamist ei võimalda; d) kui juurdeldõike andmise läbi võimalik on parandada ebasoodsat kõlvikute vahekorda ja sellega majapidamise tasuvust tõsta. Juurdeldõigete määramisel tuleb arvestada tõeliste tarvidustega, kruntide võimalikult mitte suurendades üle käesolevate juhtnõõride §-des 31–32 tähendatud normide.“

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõõrid § 16: „Üksikud lahusseisvad maatükid, mis elujõuetute väikekohtade korraldamisest üle jäävad ja uute kruntide loomiseks sündsad ei ole, niisama ka olemasolevate kruntide piiridesse siiluna tungivad väiksed maaribad, peaaesjalikult niisugused, mille suurus üle 3 ha ei ulata, võivad juurde lõigatud saada ka suurematele piiriäärsetele majapidamistele, kusjuures juurdeldõigete saamiseks muude ühesuguste tingimuste juures eesõigus on eramaaomanikel, kellelt kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korralduse seaduse alusel maad võõrandatud“

jättis kaebuse rahuldamata põhjendades, et viide planeerimise tehniliste juhtnööride §-dele 15 ja 16 kaebaja poolt oli ekslik. Samuti ei ole põhjendatud kaebaja väide, et maade korraldamiseni võib tema hinnangul minna palju aega ning et planeerida tuleks võimalikult kiiresti.

Kohtuasjas nr 845²⁹² arutas Riigikohtu administratiivosakond Marie Grosbergi revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebasjas Pärnu Maavalitsuse otsuse vastu Vaida talu karja- ja heinamaatee pärast. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja talule oli varasemalt planeeritud tee tema talu juurde, pikkusega 560 meetrit, kuid kaebaja soovis, et tee rajataks mujalt (pikkusega 640 meetrit). Varasemalt planeeritud tee oli otstarbekam, kuna kaebaja poolt soovitud tee läinuks läbi naabertalu aiamaast. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Marie Grosberg rahukogu otsus tühistada. Kaebaja hinnangul oli planeeritud tee kasutamine raskendatud, kuna teed ei olnud veel sisse sõidetud ning tee oli tihti üleujutatud. Sellise tee hooldamine oleks aga kulukas, kuid kaebaja poolt soovitud tee oli sobivamal pinnasel. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades otsust järgmiselt. Pärnu Maavalitsuse Teedeosakonna poolt teostatud ülevaatus käigus jõudsid ametnikud järeldusele, et juba planeeritud tee oli otstarbekohasem, kui kaebaja poolt soovitud tee. Riigikohtu hinnangul oli alusetu kaebaja väide, nagu tuleks tee suurte kuludega korda teha, kuna muidu on selle kasutamine võimatu. Samuti puudus Pärnu Maavalitsusel võimalus rajade teed kaebaja poolt soovitud kohale, kuna see tee oleks läbinud naabertalude õuemaid ning naabertalude omanikud nõusolekut tee rajamiseks ei andnud.

Antud alapunktis käsitletavatest lahenditest olid paljud väga lühikesed (1-2 lk) ning tihti puudusid viited õigusaktidele. Probleemid tõusetusid valdavas osas sellest, et isikud leidsid, et nende krunt olid maade planeerimisel muudetud elujõuetuks. Samuti olid paljud kaasused seotud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööridest tulenevate reeglite järgimisega. Kaebajad viitasid tihti kruntide elujõuetusele, kuid tavaliselt oli planeerimiskomisjonid seaduses sätestatud piirmääradest kinni pidanud. Leidus ka kaasuseid, kus isikute kruntide suurus oli suurenenud, kuid leiti siiski, et krundid olid liialt väiksed. Mõningate kohtuasjade sisuks oli olukord, kui Põllutöoministerium oli kaebaja krundist vahetanud osa maad riigimaa vastu. Maaseaduse §-de 15, 20 ja 22 muutmise seaduse § 1 märkus 2 alusel oli Põllutöoministeriumil õigus riigimaid piiri õiendamise ja majapidamiste koondamise otstarbel vahetada eraomandis olevate maade vastu. Sellise vahetamise eesmärk oli eelkõige riigimaade piiride õiendamine ning koondamine, mitte eramaade koondamine riigimaade arvel.

²⁹² RKA00 04.11.1930, 845 – ERA.1356.2.102.

Kokku lahendas Riigikohus maade planeerimisest tekkinud probleeme käesolevas alapunktis 74 korral. Riigikohtu administratiivosakond rahuldab kokku 16 kaebust, osaliselt ühe kaebuse ning rahuldamata jäeti 57 kaebust – seega üle kolmveerandi kaebustest jäid rahuldamata. Kuna keskmiselt rahuldati vaid iga viies maade planeerimisega seotud kaebus, sai Planeerimise Peakomisjon, kelle otsuste peale valdavalt kaevati, maade planeerimisega seotud probleemide lahendamiseks korrektselt hakkama.

2.4 Raielankide vabaksandmine

Käesolevas alapunktis on käsitletud probleeme seoses raielankide vabaksandmisega. Metsalankide vabaksandmisega tegeles Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus.²⁹³ Vabaksandmisele kuuluv metsa peakasutuse raielank määrati kindlaks Metsade Peavalitsuse poolt, arvestades Metsahoiu komitee poolt kinnitatud metsamajanduse plaani, kui sellest kinni oli peetud. Kui nimetatud metsamajanduse plaan puudus, arvestati raielank välja Metsade Peavalitsuse korraldusel.²⁹⁴ Nimetatud raielangist arvestati maha: 1) kõik endiste omanike poolt tehtud metsa väljaraiumised, ja raiumised metsa vahekasutuse²⁹⁵ arvel b) endiste omanikkude poolt müüdud ja Põllutöoministeeriumi Metsade Peavalitsuse poolt maaseaduse § 5 märkuse alusel ostjale raielandi kasutamiseks antud maatükid c) riigiasutuste poolt rekvireeritud mets, mis muust metsast kindlate piirimärkidega oli eraldatud ja mille kasutamisele riigiasutus enne metsa riigi valdamisele võtmisel tegelikult asunud oli, kui endistele omanikkudele selle eest oli tasu makstud.²⁹⁶ Peale nimetatud metsa mahaarvamist kindlaks määratud metsa peakasutuse raielangilt antakse raielangi ülejääk endistele omanikkudele või nende õiguste omandajatele tagasi vabaks kasutamiseks. Tagasiantud metsa kasutamise tähtajad määras kindlaks Metsade Peavalitsus samadel alustel, kui riigimetsa müümisel.²⁹⁷

Kohtuasjas nr 206²⁹⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Laura Berendti kaebust Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsuse peale Aavere-Raigu mõisa metsa 1919. aastal vabaksandmisest keeldumise pärast. Aastal 1919 oli Aavere-Raigu mõisa metsa raielangist kasutamata 1 tiin metsa, mis anti mõisa omanikule. Seetõttu keeldus Maakorralduse ja Metsade

²⁹³ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 1. – RT 1926, nr 3.

²⁹⁴ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 13.

²⁹⁵ Metsa vahekasutuseks nimetati metsa kasutamist hooldus- ja sanitaarraieid tehes. Eesti keele seletav sõnaraamat, <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=vahekasutus> (vaadatud 21.02.2019)

²⁹⁶ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 14.

²⁹⁷ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 16.

²⁹⁸ RKA00 04.03.1930, 206 – ERA.1356.2.102.

Peavalitsus nimetatud raielangi andmisest kaebajale. Kaebaja leidis, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p-i 6²⁹⁹ alusel oli tal õigus raielank tagasi saada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et 1925. aasta seaduse põhjal ei võinud endistele omanikele enam midagi tagasi anda. Kaebaja ei olnud tõendanud, et Aavere-Raigu mõisa metsast oli mõni raielank senini kasutamata jäänud, kuna asja algdokumentide põhjal olevad kõik raielangid ära kasutatud. Samasisulisi probleeme lahendas Riigikohus ka lahendites 207³⁰⁰, 247³⁰¹ ning 471³⁰².

Kohtuasjas nr 240³⁰³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Adele Glanstroemi kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Ohakvere mõisa 1919. aastal raielangi vabaksandmisest keeldumise pärast. Kaebaja palus maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse ja selle seaduse elluviimise määruse §13–16³⁰⁴ alusel vabaks anda Ohakvere mõisa metsas 39 tiinu suurune raielank. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus leidis, et raielangid olid täielikult ära kasutatud ning puudus võimalus neid kaebajale anda. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et endiste lepingute täitmiseks oli eraldatud 50 tiinu metsa, kuid see oli sündinud eelmiste aastate ülejääkide arvelt ning kõne all olev raielank oli alles. Riigikohus leidis, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 punkt 6 lubas endistele omanikkudele 1919 aasta raielanke tagasi anda kahel tingimusel.³⁰⁵ Riigikohus leidis, et asja algtoimetustes ei

²⁹⁹ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 3 punkt 6: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi nende endistele omanikkudele: /.../ 6) Põhja- ja Lõuna-Eestis 1919 a. ning Petserimaa ja Naroova-tagustel maadel 1922 a. raielank, kui varemalt metsa raiutud ei ole üle normi ja metsateenijate palgad endise omaniku poolt tasutud kuni 1. maini 1920 aastal, Petseri ja Naroova-tagustel maadel aga kuni 1. maini 1923 aastal.“

³⁰⁰ RKAoo 15.04.1930, 207 – ERA.1356.2.102.

³⁰¹ RKAoo 27.10.1930, 247 – ERA.1356.2.102.

³⁰² RKAoo 10.10.1930, 471 – ERA.1356.2.102.

³⁰³ RKAoo 10.10.1930, 240 – ERA.1356.2.102.

³⁰⁴ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus § 13: „Vabaksandmisele kuuluv (Põhja- ja Lõuna-Eestis) 1919 a. ja (Petseri- ja Naroova-tagustel maadel) 1922 a. metsa peakasutuse raielank määratakse kindlaks metsade peavalitsuse poolt, arvesse võttes metsahoiu komitee poolt kinnitatud metsamajanduse plaani, kui sellest kinni oli peetud. Viimase puudumisel arvatakse see välja metsade peavalitsuse korraldusel, aluseks võttes 60-aastast raieringi okaspuumetsa ja 30-aastast raieringi lehtpuu metsa kohta.“

§ 14: „Ülemaltähtendatud viisil kindlaks määratud raielangist arvatakse maha: a) kõik endiste omanikkude poolt tehtud metsa väljaraiumised, välja arvatud raiumised metsa vahelkasutuse arvel. Valikraie teel välja raiutud puumass arvatakse pinna suuruse peale ümber, välja minnes käsitatava puistiku selleaegsest keskmisest puumassi tagavarast; b) endiste omanikkude poolt müüdnud ja põllutööministeeriumi metsade peavalitsuse poole maaseaduse § 5 märkuse alusel ostjale 1919 a. ja vastavalt 1922 a. raielangi arvel kasutamiseks antud maatükid; d) riigiasutuste poolt rekvireeritud mets, mis muust metsast kindlate piirimärkidega eraldatud ja mille kasutamisele riigiasutus 1919/1920 a. ehk vastavalt 1922/1923 majandusaastal enne metsa riigi valdamisele võtmist tegelikult asunud oli, kui endistele omanikkudele selle eest tasu on kastud ehk nad õigustatud on tasu saama.“

§ 15: „1919 a. kasutamata raielankide küsimus, mille vabaksandmine otsustatud kuni 28. märtsini 1923 a. Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal 7. juulist 1920 a., ei kuulu uuesti otsustamisele käesolevate määruste alusel.“

§ 16: „Peale 14 tähendatud metsa mahaarvamist kindlaks määratud metsa peakasutuse raielangist antakse viimase ülejääk endistele omanikkudele või nende õiguste omandajatele tagasi vabaks kasutamiseks. Tagasiantud metsa kasutamise tähtajad määrab kindlaks metsade peavalitsus samadel alustel, nagu riigi metsa müümisel.“

³⁰⁵ Tingimused olid järgnevad: a) kui varasemalt ei olnud metsa raiutud üle normi ja b) kui metsateenijate palgad olid endiste omanikkude poolt tasutud kuni 1. maini 1920. aastal.

leidunud tõendit, et vaidluse all olev 1919. aasta raielank oleks kindlaks määratud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määruse § 13 järgi ning rahuldab kaebuse.

Kohtuasjas nr 301³⁰⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hermann Harpe kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Harku mõisa metsa 1919 a. raielangi vabaksandmise asjas. Riigikohus leidis, et Riigimaade ja metsade valitsuse otsuses toodud põhistus, et Riigimaade ja Metsade Peavalitsuses olemasolevate andmete põhjal oli Harku mõisa 1919 a. raielank tervelt ära kasutatud, ei vastanud asja algdokumenditele. Asja andmete kohaselt oli 1 tiin metsa kasutamata jäänud ning Riigikohus otsustas kaebuse rahuldada.

Kohtuasjas nr 305³⁰⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Gromovi pärijate kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale 1922/1923. aasta raielangi vabaksandmisest ning raielubade uuendamisest keeldumise pärast. Riigimaade ja Metsade Peavalitsusele esitatud palves soovis kaebaja saada luba 1922. aastal raiumata jäänud ligi 60 tiinu suuruse metsa raiumiseks. Samuti soovis kaebaja 1916–1919. aastate kasutamata jäänud raielankide vabaksandmist. Riigimaade ja Metsade Peavalitsus jättis palve rahuldamata. Riigikohtule esitatud kaebuses palus kaebaja anda talle raielank tagasi ning pikendada raielubasid samal alusel, nagu see toimus riigimetsa müügi korral. Riigikohus rahuldab kaebuse osaliselt – raielubade uuendamise osas jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata, kuna puudus Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsus nimetatud asjas, mistõttu polnud olematu otsuse peale kaebamine võimalik. Raielangi vabaksandmise osas leidis Riigikohus, et sama raielank oli juba varasemalt ühel korral vabaks antud ja ärakasutamata jäänud. Kohtuasja dokumentide kohaselt ei olnud metsa Narva linna piires üle normi raiutud ning kinni oli ka peetud Metsade Peavalitsuse poolt esitatud raieplaanis. Samuti oli kaevatud otsuses jäetud märkimata, millisest plaanist ning mil määral oli raiumisel kõrvale kaldutud.

Kohtuasjas nr 371³⁰⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond James zur Mühleni kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Pornuse mõisa metsa 1919/20 a. raielangi vabaksandmise kohta. Kaebaja palus anda 1919/20 a. raielangi vabaks, kuid Riigimaade ja metsade valitsus leidis, et palve täitmiseks puudus alus, kuna nimetatud raielank oli varem endise omaniku poolt täielikult ära kasutatud (üle normi raiuti 3,5 tiinu okaspuumetsa ning 0,28 tiinu lehtpuumetsa). Kaebaja leidis, et maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 punktis 6 sätestatud raielangi tagasiandmiseks nõutud tingimused oli ta täitnud. Riigikohus leidis, et kõne all olevat raielanki enam ei eksisteerinud, kuna raielank oli endise omaniku poolt 1920.

³⁰⁶ RKA00 09.05.1930, 301 – ERA.1356.2.102.

³⁰⁷ RKA00 30.05.1930, 305 – ERA.1356.2.102.

³⁰⁸ RKA00 30.05.1930, 371 – ERA.1356.2.102.

aastal sõlmitud müügilepinguga ära kasutatud. Pornuse mõisa metsa 1919. aasta raienorm oli 13,14 tiinu suuruses, ning 1920. aastaks oli sellest ära kasutatud 16,36 tiinu, seega üle normi 3,22 tiinu. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulist probleemi arutas Riigikohus lahendis 452³⁰⁹ ning jõudis samadele järeldustele. Kohtuasjas nr 378³¹⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond metsa raienormi arvestamisest tulenenud probleemi. Kütteaine Keskkomitee oli raiunud metsa ning raielangi tagasiandmisel oli raiutud metsaga ka arvestatud. Kaebaja selle otsuse vastu tähtajaliselt kaebust ei esitanud, vaid hoopis kolm aastat hiljem.

Kohtuasjas nr 456³¹¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Ilse Reisbergi kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Loobu mõisa metsa 1919 a. raielangi vabaksandmisest keeldumise pärast. Kaebaja isa ning Loobu mõisa omaniku vahel sõlmiti 1918. aastal müügileping 29,35 tiinu metsa raiumiseks. Kuna kaebaja isa suri, siis lepingu tähtpäevaks maharaiumata mets riigistati. Kaebaja palus metsa maharaiumiseks määrata uue tähtpäeva. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et asja algdokumentides ei leidunud andmeid selle kohta, et kaebaja oleks Jakob Raja õigusjärglane ning et kaebajal oli õigus metsa vabaksandmist nõuda. Riigikohus lisas, et kaebus tuli jätta rahuldamata ka seetõttu, et vabaksantavast metsast vastava osa väljanõudmine pidi toimu enne 1. maid 1922, kuna see oli viimaseks tähtajaks Loobu mõisa omaniku ning Jakob Raja vahel sõlmitud metsa müügilepingus. Riigikohus leidis, et kaebajal puudus seaduslik alus nõuda metsa vabaksandmist.

Kohtuasjas nr 689³¹² arutas Riigikohtu administratiivosakond Eduard Kuusiku kaebust Põllutöoministri otsuse peale Erastvere ja Vana-Piigandi mõisa metsade 1919 a. raielangi kasutamata osa vabaks andmisest keeldumise kohta. 1917. aastal sõlmitud lepinguga ostis kaebaja mõisa endise omaniku käest 120 tiinu metsa ning lepingute uuendamise komisjoni poolt anti maaseaduse § 5 märkus 1³¹³ alusel 1920. aastal kaebajale vabaks 35 tiinu metsa. Terves ulatuses lepingut ei uuendatud, kuid kaebaja soovis kogu 120 tiinu metsa vabaks andmist. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et kaebaja ei esitanud kaebust lepingute uuendamise komisjoni otsusele õigel ajal ning järelikult oli otsus jõustunud. Lisaks leidis Riigikohus, et kaebuse esitamise ajaks 1927. aastal, oli leping oma kehtivuse kaotanud

³⁰⁹ RKAOo 30.05.1930, 452 – ERA.1356.2.102.

³¹⁰ RKAOo 30.05.1930, 378 – ERA.1356.2.102.

³¹¹ RKAOo 10.10.1930, 456 – ERA.1356.2.102.

³¹² RKAOo 17.10.1930, 689 – ERA.1356.2.102.

³¹³ Maaseadus § 5: “Kõik võõrandatava maa peale tehtud a) rendilepingud; b) metsa- ja maapõuevaranduste kasutamise lepingud kaotavad maksvuse.

Märkus: Põllutöoministeeriumil on õigus neid lepinguid uuendada.”

ning järelikult puudus alus kaebuse rahuldamiseks. Samasisulist kaebust lahendas Riigikohus ka lahendites 703³¹⁴ ja 705³¹⁵.

Kohtuasjas nr 555³¹⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Albert Gürgensi kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Põlgaste asunduse 1919/1920 raielangi ja metsamaterjalide väljaandmise asjas. Riigimaade ja Metsade Peavalitsus selgitas oma otsuses, et nimetatud raielank oli eelmise omaniku poolt ära kasutatud, mistõttu jäeti kaebus rahuldamata. Metsamaterjal oli tunnustatud Põlgaste mõisa omanduseks ning endine omanik oli materjali ka realiseerinud. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja Peavalitsuse otsus tühistada ning anda kaebajale välja kõne all olev raielank ning metsamaterjal. Kaebaja hinnangul kuulus talle 1,63 tiinu nimetatud metsamaast ning puudusid tõendid, et ta oleks selle metsamaa ka endale saanud. Põllutööministeerium oleks pidanud kaebajale raielangi kätteandmist tõendama, kuid puudus üleandmise- ning vastuvõtmise akt nimetatud toimingu kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades oma otsust sellega, et kohtuasja dokumentide kohaselt oli kaebajale tagasi antud Põlgaste mõisa metsast 1919/1920. aastal kasutamata jäänud raielank ning nimetatud tehingu kohta on olemas ka vastuvõtmise akt kaebaja allkirjaga. Vaidluse all olev metsamaterjal ei olnud riigistatud, vaid oli märgitud Põlgaste mõisa omanduseks. Seetõttu oli kaebus selles osas alusetu.

Kokku lahendas Riigikohtu administratiivosakond uuritud säilikus 14 korral probleeme seoses raielankide vabaksandmisega. Nimetatud lahenditest lahendati 3 kaebust täielikult ning 1 osaliselt, 11 kaebust jäeti rahuldamata. Kaasustes esinenud probleemid olid küllalt spetsiifilised ning puudutasid küllaltki väikest osa raielankide kasutajatest – suurem osa endistest omanikkudest suutsid metsadele sätestatud raienormid ära kasutada, kuna 1919. aasta norme tuli vabaks anda vaid 2660 tiinu.³¹⁷

2.5 Probleemid seoses linnade ja alevite maaga varustamise seadusega

Linnade ja alevite maaga varustamise seadus³¹⁸ reguleeris riiklikku maatagavarasse arvatud, linnade ja alevite administratiivpiirkonnas asuvate maade korraldamist. Nimetatud maad läksid linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 kohaselt kohaliku linna või alevi omavalitsuse valdamisele, alates 1. maist 1928. aastal. Koos maadega andis Põllutööministeerium üle ka

³¹⁴ RKA00 17.10.1930, 703 – ERA.1356.2.102.

³¹⁵ RKA00 21.10.1930, 705 – ERA.1356.2.102.

³¹⁶ RKA00 07./14.11.1930, 555 – ERA.1356.2.102.

³¹⁷ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse eelnõu. – ERA.31.3.1727.

³¹⁸ Linnade ja alevite maaga varustamise seadus. – RT 113, 1927.

kolmandate isikutega sõlmitud maade või ehitiste tarvitamise lepingud, ning vastav omavalitsus astus Põllutööministeeriumi õigustesse ja kohustustesse. Põllutööministeeriumi ja linna- või alevivalitsuse vahel üleantavate varanduste tarvitamise kohta sõlmitud lepingud kaotasid alates 1. maist 1928. kehtivuse.³¹⁹ Üleantud maade jaoks oli vastav omavalitsüksus kohustatud omal kulul koostama planeerimiskava Siseministeeriumi poolt määratud tähtjaks. Kinnitamiseks esitatud planeerimiskava alusel eraldas Vabariigi Valitsus Siseministeeriumi ettepanekul teistele omavalitsustele või riigile tarvilikud maa-alad, kuna ülejäänud maad ühes riigile kuuluvate päraldistega läksid pärast kava kinnitamist vastava omavalitsuse omanduseks. Teistele omavalitsustele eraldatud maa-alad läksid nendele omavalitsustele üle tasuta.³²⁰ Linna ja alevi administratiivpiirkonnas asuvad riigimaad läksid üle vastava omavalitsuse valdamisele, kes oli kohustatud neid maid planeerima.³²¹

Kui maaseadusega hakati isikute maaprobleeme lahendama juba aastal 1919, siis linnades ja alevites elavate isikute jaoks oli nende maasuhteid reguleerivaks esimeseks õigusaktiks 1927. aastal vastu võetud linnade ja alevite maaga varustamise seadus. Varasemalt toimus linnade ja alevite maaga varustamine Vabariigi Valitsuse poolt 14. aprillil 1920. aastal vastuvõetud ajutise määruse³²² alusel. Ka tolleaegne ajakirjandus on kritiseerinud seaduse vastuvõtmise venimist.³²³

Kohtuasjas nr 225³²⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Antsla alevi voliniku kaebust Põllutööministri otsuse peale Antsla aleviku nimelise maatüki kohta käinud obrokilepingu, mis oli sõlmitud Ungern-Sternbergi ja Karl Krooni vahel, kehtivaks tunnistamise ja kinnistusloa andmise pärast. Kaebuses palus kaebaja tühistada Põllutööministeeriumi otsuse ning anda Karl Krooni pärijatele luba krundi nr 16 obrokilepingut kinnistada pärijate nimele. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 alusel pidi põllutööministeerium maade üleandmise juures kõik lepingud alevivalitsusele üle andma. Kaebaja hinnangul ei olnud üle antud Karl Krooni pärijatega sõlmitud lepingut. Kaebaja selgitas, et tema arvates ei olnud Põllutööministeeriumil õigus teha korraldusi alevi maade kohta ilma alevivalitsuse nõusolekuta. Riigikohus jättis

³¹⁹ Linnade ja alevite maaga varustamise seadus § 1-2.

³²⁰ Linnade ja alevite maaga varustamise seadus § 3.

³²¹ Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse eelnõu. – ERA.31.3.1755.

³²² Ajutine määrus linnade ja alevite maaga varustamise kohta. – RT 1920, nr 61/62.

³²³ „Kui maaseadus oli üks esimestest sammudest meie iseseisva riigi seadusandluses, millega rahuldati aastasadade jooksul kasvanud nälga maa järele maa tegelikkude harijate suhtes, siis seda ei saa kahjuks öelda linnade ja alevite ning nende elanikkude maaga varustamise kohta. Alles 1927 a. lõpul jõuti nii kaugemale, et anti linnade ja alevite maaga varustamise seadus (RT 1927, nr 113), mille mõte ja siht oli lahendada kiires korras ka linnades ja alevites elutsevate kodanikkude hädavajalisi nõudeid maa järgi.“ – *Sine auctore*. Päevaleht „Linnade ja alevite asunikud ootavad oma asumismaa kinnistamist“, 04.01.1929, nr 3, lk 2.

³²⁴ RKA00 30.05.1930, 225 – ERA.1356.2.102.

kaebuse rahuldamata, kuna linnade ja alevite maaga varustamise seaduse §-s 2 räägiti nende rendilepingute ülesütlemisest, mis Põllutöoministeerium oli ise kolmandate isikutega sõlminud. Käesoleval juhul oli tegemist 1914. aastal sõlmitud lepinguga, mis oma iseloomu poolest esines maaseaduse §-s 5³²⁵ sätestatud lepingutest ning ei olnud oma kehtivust kaotanud. Kuna kõnealune maatükk oli eelnimetatud seaduse alusel Antsla alevile koos teiste maadega üle läinud, siis kuulus obrokimaks selle maatüki pealt alevivalitsusele. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 4³²⁶ põhjal kuulus kaebuses tähendatud tunnistuse väljaandmise õigus põllutöoministeeriumile, mitte alevivalitsusele.

Kohtuasjas nr 320³²⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Arved Kelchi kaebust Põllutöoministri otsuse peale Viljandi linnas asuva aiamaa äravõtmise pärast. Põllutöoministri otsusega kinnitati ettepanek, millega osa Kelchi kasutada olevast maa-alast arvati aiamaajapidamise alla mittekäivaks, kuna Viljandi linnavalitsus soovis nimetatud maa-ala korraldada ning kujundada. Kaebuses Riigikohtule leidis Kelch, et tema aiapidamise äravõtmiseks puudus seaduslik alus. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 kohaselt läksid selle seaduse §-s 1 nimetatud maad, st maad, mis oli arvatud riiklikku maatagavarasse ja asusid linnade ja alevite administratiivpiirkonnas, kohaliku linna või alevi omavalitsuse valdamisele alates 1. maist 1928. Koos maadega pidi Põllutöoministeerium üle andma ka kolmandate isikutega sõlmitud maade või ehituste kasutamislepingud ning vastav omavalitsusasutus Põllutöoministeeriumi õigustesse ja kohustustesse. Sama seaduse § 3 kohaselt oli vastav omavalitsus kohustatud üleantud maade jaoks omal kulul valmistama planeerimiskava. Planeerimiskava alusel eraldas vabariigi Valitsus teistele omavalitsustele või riigile kuuluvad maa-alad, kuna ülejäänud maad läksid pärast kava kinnitamist vastava omavalitsuse omanduseks. Siseministeerium eraldas nendest maadest tarvilikud maa-alad omavalitsustele. Planeerimisele ei kuulunud aiamaajapidamised, kus hooned ja teised päraldised maapidaja omad olid. Maa-alade aiamaajapidamiseks tunnistamine ja piiride kindlaksmääramine toimus planeerimiskava koostamisel ja kinnitamisel. Käesolevas asjas oli Põllutöominister tunnistanud Viljandi linna valdamisele läinud maa-alal olevaks Arved Kelchi poolt asutatud aiaäri aiamaajapidamiseks. Seega ei kuulunud aiamaajapidamiseks otsustamise Põllutöoministri

³²⁵ Maaseadus § 5: “Kõik võõrandatava maa peale tehtud a) rendilepingud, b) metsa ja maapõuevaranduste kasutamise lepingud kaotavad maksvuse.”

³²⁶ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 4: „Kõik need iseseisvate üksustena kinnistusraamatutes tähendatud maatükid kui ka mõisatest lahutamata osad, mille kohta tehtud võõrandamislepingud enne 12. juulit 1917 a, kantakse nende omandajate nimele kinnistusraamatutes Põllutöoministeeriumi poolt väljaantud tunnistuste põhjal. Vastavad tunnistused antakse omandajatele, kui kohus või Põllutöoministeerium tunnustanud nende poolt esitatud lepingud.“

³²⁷ RKA00 28.02 ja 18.03.1930, 320 – ERA.1356.2.102.

pädevusse ning tema otsusel puudus juriidiline jõud. Seetõttu rahuldab Riigikohus kaebuse ning tühistas Põllutöoministri otsuse.

Kohtuasjas nr 345³²⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Kaigase revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebas Viljandi linnavalikogu otsuse peale 19. juunist 1929 ja Viljandi linnavalitsuse otsuse peale 13. aprillist 1929 maade planeerimise asjas. Viljandi-Pärnu rahukogule esitatud kaebuses seletas Kaigas, et 1927. sügisel otsustas Viljandi linnavalitsus Kõstioja nr 3a maatüki temalt ära võtta. Kaigas esitas linnavalitsusse palve, et temaga nimetatud krundil rendilepingut jätkataks, mille linnavalitsus rahuldamata jättis. Linnavalitsuse otsuse peale kaebas Kaigas linnavalikokku, kus samuti tema kaebus tagajärjeta jäeti. Kaebuses Viljandi-Pärnu rahukogule leidis Kaigas, et linnavalikogu ja -valitsuse tegevus temaga rendilepingu mitte sõlmimise kohta oli vastuolus linnade ja alevite maaga varustamise seadusega, sest enne planeerimise kava kinnitamist ei võinud linnavalitsus krunte senistelt kasutajatelt ära võtta. Viljandi-Pärnu rahukogu jättis kaebuse rahuldamata. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Jaan Kaigas rahukogu otsuse tühistada. Riigikohtu hinnates kuulus vaidluse all olev maatükk nende maade hulka, mis läksid Viljandi linna kätte määrusega linnade ja alevite maaga varustamise kohta. Selle määruse § 2³²⁹ alusel anti maa linnadele edasirentimiseks eraisikutele ehituskruntideks, aia-, heina- ja karjamaaks ja väikemaapidamisteks. Rendileping Kõstioja nr 3a kasutamise kohta Viljandi linnavalitsuse ja Jaan Kaigase vahel lõppes 1. novembril 1927. Riigikohtu arvates ei pannud eelnimetatud määrus mingeid kohustusi maade rentnikkude suhtes ning tähtpäeva saabumisega leping poolte vahel lõppes. Seetõttu ei saanud linnavalitsust ega -volikogu kohustada, et nad jätkaksid Jaan Kaigasega Kõstioja nr 3a krundil rendilepingut. Lõpetuseks leidis Riigikohus, et kaebajapoolne viide linnade ja alevite maaga varustamise seadusele oli alusetu, sest nimetatud seadus hakkas kehtima 31. detsembril 1927, so peale pooltevahelise rendilepingu lõppemist. Kohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 380³³⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Haapsalu linna voliniku Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Haapsalu linnale üleantud maade asjas. Haapsalu metsaülem andis Riigimaade Peavalitsuse ettekirjutuse alusel aktiga üle Haapsalu linnavalitsusele linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 alusel 159,72 tiinu metsa ja

³²⁸ RKA00 10.10.1930, 345 – ERA.1356.2.102.

³²⁹ Ajutine määrus linnade ja alevite maaga varustamise kohta § 2: „Maa antakse linnadele ning alevitele edasirentimiseks nii eraisikutele ehituskruntideks, aiamaaks, heina ning karjamaaks, rentijate oma tarviduste kohaselt ja väikemaapidamisteks kui ka üldkasulikkudele omavalitsus-, ühiskondlikkudele ehk eraasutustele ning tööstusettevõtetele nende otsekooste tarviduste kohaselt põllutöoministeeriumi poolt määratud normide järgi ehk puhkudel, milleks norme ei ole määratud, erikokkuleppel. Maade edasirentimine suurmaapidamiseks on keelatud.“

³³⁰ RKA00 04.03 ja 11.04.1930, 380 – ERA.1356.2.102.

üksikuid puid ühes maa-alaga, mis leidis Haapsalu linna kindlaksmääratud administratiivpiirides. Riigimaade amet teatas peale akti andmist, et metsa maa-ala üleandmine oli tühistatud, kuna linnade ja alevite maaga varustamise seadust ei saanud laiendada peale selle seaduse kehtima hakkamist linnade ja alevite piiridesse arvatud maade peale. Riigikohtule esitatud kaebuses palus kaebaja Riigimaade ameti otsuse tühistada. Kaebaja hinnangul pidi metsa maa-ala siiski üle minema, kuna linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 kohaselt läksid maad alles 1. maist 1928. linnadele ja alevitele üle, Haapsalu linna administratiivpiire oli aga laiendatud 28. märtsil 1928, st enne seaduses nimetatud tähtaega. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades, et linnade ja alevite maaga varustamise seaduse ja selle seaduse seletuskirjast tulenevalt nähtus, et seadusega oli lahendatud vaid nende riigimaade kuuluvust ja korraldamist, mis juba enne selle seaduse ilmumist (9. detsember 1927) olid arvatud linnade ja alevite administratiivpiirkonda. Riigikohus tuvastas, et maa-ala linna piiridesse arvamine oli toimunud peale linnade ja alevite maaga varustamise seaduse kehtima hakkamist.

Kohtuasjas nr 253³³¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Seppa revisjonikaebust Elva jaoskonna rahukohtuniku otsuse peale Tartu Maavalitsuse kaebasjas Elva alevivolikogu otsuse vastu maa omanduseks andmise ja väljarentimise kohta. Rahukohtuniku otsusega tühistati Elva alevivolikogu otsus 5 vakamaa suuruse maa üldistel alustel kasutamise andmise kohta. Selles osas esitas kaebaja ka kaebuse Riigikohtule. Maavalitsus oli oma kaebust Elva alevivolikogu otsuse peale ekslikult põhjendanud sellega, et Johan Sepp oleks 10 vakamaa suuruse maa-ala ehituskrundiks saanud. Alevivolikogu ei olnud J. Sepale ehituskrunti andnud. Samuti ei olnud Maavalitsus protestinud Elva alevivolikogu otsust linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 7³³² rikkumise pärast. Riigikohtu hinnangul ei kuulunud kaebus rahuldamisele. Maavalitsuse kaebuses oli mainitud, et 10 vakamaaline Johan Seppa poolt ostetud krunt ei moodustanud ehituskrunti, vaid Maavalitsus oli protesti põhjendanud sellega, et alevivolikogul ei olnud õigust 5 vakamaad Johan Seppale vabal kokkuleppel rendile anda. Asjaolu, et rahukohtunik kohaldas linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 7, oli korrektne.

Kohtuasjas nr 323³³³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Marta Achtmanni revisjonikaebust Suure-Jaani jaoskonna rahukohtuniku otsuse peale kaebasjas Suure-Jaani

³³¹ RKA00 28.01.1930, 253 – ERA.1356.2.102.

³³² Linnade ja alevite maaga varustamise seadus § 7: „Kuni maade omanduseks või põliseks tarvitamiseks andmiseni ehituskruntidena määrab nende kasutamise viisi ja tingimused linnavõi alevivolikogu ja kinnitab siseministeerium.“

³³³ RKA00 14.02.1930, 323 – ERA.1356.2.102.

alevivolikogu otsuse vastu ehituskrunt nr 16 väljarentimise kohta. Rahukohtuniku otsusega jäeti kaebaja kaebus Suure-Jaani alevivolikogu otsuse peale rahuldamata, millega oli otsustatud krundi nr 16 peale sõlmida rendileping Jaan Pallo pärijatega, mitte Ado Hakkaja pärijatega, kelle hulka kuulus ka kaebaja. Riigikohtu hinnangul ei olnud alevivolikogu ja rahukohtunik arvestanud sellega, et nii hooned kui ka liikuv inventar asusid nii krundil nr 16 kui ka 26 – seega sai neid krunte kasutada ainult ühiselt ühe krundina. Krunt nr 16 oli välja renditud alates 1920. aastast Ado Hakkaja pärijatele. Rahukogu ei olnud sellele tähelepanu pööranud, kuna rahukogu hinnangul ei olnud esitatud piisavalt tõendeid, samas oli rahukogu pidanud tunnistaja läbi tõendatud seda, et krunte nr 16 ja 26 kasutasid Jaan Pallo ning pärijad. Küsimus, kas Ado Hakkaja pärijad olid õigused krundi nr 16 peale kaotanud ja kas Jaan Pallo pärijad olid rendiõigused krundile 16 omandanud, kuulus lahendamisele tsiviilkohtus. Rendilepingu punkti 28 järgi oli rentnikul, kui ta kõiki lepingutingimusi korralikult täitis, õigus krunt põliseks tarvitamiseks saada. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 10³³⁴ põhjal oli krundi kasutajal eesõigus ühe tema käes kasutada olnud krundi saamiseks kruntide väljaandmisel. Riigikohus leidis, et kuna neid asjaolusid ei olnud asja otsustamisel arvesse võetud, tuli otsus tühistada. Sama asja kohta Jaan Pallo pärija Liisa Pallo esitatud kaebust arutas Riigikohus lahendis 726³³⁵.

Kohtuasjas nr 586³³⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander-Friedrich Engelhardti pärijate kaebust Põllutööministri otsuse peale Türi alevi piiridesse jäänud ehituskruntide ja hoonete tagasiandmise asjas. Kaebajad esitasid Maakorralduse Peavalitsusele palve anda pärijatele tagasi maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse põhjal Türi alevis olnud ehitused koos nende juurde kuuluvate maa-aladega. Peavalitsus jättis palve rahuldamata, kuna ei olnud selge, et tagasi anda palutud ehitused olid ehituskruntide näol mõisa maast tegelikult eraldatud ja ehituskrundi iseloomu kandnud. Kaebajad palusid Peavalitsusel asja uuest läbi vaadata ning esitasid tõendeid selle kohta, et maa-alad olid enne maareformi Alliku mõisast lahutatud ning eraisikute kätte antud. Peavalitsus jättis kaebe taaskord rahuldamata, samuti jättis palve rahuldamata Põllutööminister, kuna polnud selge, kas krundid kandsid endas

³³⁴ Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 10: „Käesoleva seaduse maksmahakkamisel on krunte kasutajal isikul eesõigus ühe tema käes kasutada oleva krundi saamiseks kruntide väljaandmisel käesoleva seaduse alusel. Kui omavalitsus kolmandate isikute käes kasutada olevaid maid neile käesoleva seaduse alusel tarvitamiseks ei anna endistes piirides, või kui maakasutaja loobub vahekorra lõpetamise tagajärjel maid tarvitamiseks võtmast omavalitsuse poolt määratud tingimustel, on linna- või alevivalitsus kohustatud tasuma maakasutajale omavalitsusele tulnud maadel asuvate ja maakasutaja poolt püstitatud ehituste, tehtud maaparanduste ja tema omanduseks tunnustatud metsa, viljapuude ja põõsaste väärtuse. Ei lepi pooled tasu suuruse üle kokku, määratakse see kohtu korras. Tasu makstakse maakasutajale välja hiljemalt tema lahkumisel kohalt.“

³³⁵ RKAoo 09.12.1930, 726 – ERA.1356.2.102.

³³⁶ RKAoo 10.10.1930, 586 – ERA.1356.2.102.

ehituskruntide iseloomu. Kaebuses Riigikohtule palusid kaebajad varasemad otsused tühistada ja tunnistada, et hooned koos maaga kuulusid kaebajatele. Riigikohtu hinnangul anti maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p 4³³⁷ alusel tagasi ehitusplatsid, mis enne 25. oktoobrit 1919. aastal selleaegsete alevite administratiivpiirides asusid, samuti rüütlimõisast lahutatud, tegelikult eraldatud ja endiste omanikkude poolt ehituste alla võetud, kuid seni kinnistusraamatute järgi lahutamata krundid. Vaidluse all olevad krundid kuulusid 25. oktoobril 1919, Türi alevi administratiivpiirkonnas. Põllutööminister ei olnud vaielnud väite vastu, et nimetatud krundid kuulusid alevi administratiivpiirkonda, samuti on kruntidest tulnud maksud laekunud Türi alevisse. Põllutööminister ei olnud arvestanud kaebajate tõendusi selle kohta, et nimetatud krundid olid eraldatud ning neid kasutati ehituskruntidena. Seetõttu rahuldas Riigikohus kaebuse ning saatis asja uueks arutamiseks tagasi.

Linnade ja alevite maaga varustamise seadus nägi ette nende maade korraldamist, mis olid võõrandatud maaseaduse alusel riigile ning mis asusid alevite ja linnade administratiivpiirides.³³⁸ Võõrandatud maad läksid vastava omavalitsuse valdamisele, kes olid kohustatud nimetatud krunte planeerima. Omavalitsused olid kohustatud nimetatud maid kodanikele ehituskruntidena välja andma.³³⁹ Kokku lahendas Riigikohtu administratiivosakond uuritud säilikus 8 korral probleeme seoses linnade ja alevite maaga varustamise seadusega, millest 3 kaebust rahuldati ning 5 kaebust jäeti Riigikohtu administratiivosakonna poolt rahuldamata.

2.6 Maasaajate kinnitامised ja määramised

Käesolevas peatükis on käsitletud probleeme, mis tõusetusid vallavolikogude ning maavalitsuse poolt maasaajate kandidaatide määramisest. Kaasuste põhiprobleemid seisnesid enamasti küsimuses, kellel oli õigus maad saada.

Maasaamise probleem oli terav, kuna riigis oli suur hulk ilma maata või vähese maaga inimesi, kes kõik soovisid pikaajaliseks tarvitamiseks maad.³⁴⁰ Maaseaduse § 20 sätestas, et väikemaapidamiseks maasaamise järjekorra määras kindlaks maakonnavalitsus vallanõukogu

³³⁷ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 3 p 4: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi nende endistele omanikkudele 4) enne 25. okt. 1919 a. selleaegsete alevite administratiivpiirides asunud, rüütlimõisast lahutatud, kui ka tegelikult eraldatud ja endiste omanikkude poolt ehituste alla võetud, kuid seni kinnistusraamatute järgi lahutamata ehitusplatsid.“

³³⁸ Linnade ja alevite maaga varustamise seadus § 1.

³³⁹ Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse eelnõu – ERA.31.3.1755.

³⁴⁰ Kruus, H. Eesti ajalugu kõige uuemal ajal V. Tartu, 1928, lk 124.

ettepanekul, § 21 sätestas maasaajate järjekorra. Esmajärjekorras anti maad sõduritele, kes olid Eesti Vabadussõjas „iseäralikku vahvust näidanud“, Vabadussõjas vigastatud sõduritele, Vabadussõjas langenud sõdurite perekondadele ning sõduritele, kes olid Vabadussõjas osa võtnud vaenlasevastasest tegevusest. Maaseaduse § 22 kohaselt anti riigistatud maade saamiseks, mis olid väiketaludena rendil olnud, eesõigus nende talude rentnikutele, kuid nimetatud maid võis riik uuesti kruntida. Maasaajate määramist reguleerisid ka Vabariigi Valitsuse poolt maaseaduse § 28 põhjal välja antud määrused maareformi teostamiseks.

Maadest, mis riigi kätte võeti, eraldas põllutööministeerium riigi- ja omavalitsusasutustele, kogudustele, tööstusettevõtetele ja teisteks eriotstarbeks määratud maaüksused. Nimetatud maaüksused jäid põllutööministeeriumi kätte ning nimetatud krunte anti nende kasutajatele välja vastavate erimääruste ja põllutööministeeriumi poolt ära märgitud tingimuste põhjal.³⁴¹ Kogudustele maa andmine legitimeeriti aastal 1922 maareformi teostamise määruste muutmise ja täiendamise määrusega.³⁴² Probleem tõusetas sellest, et kogudustel oli tihti maad kirikutest eemal ning kogudused soovisid maad riigi tagavaramaa vastu vahetada. Nimetatud määruse muudatusega loodi põllutööministeeriumi poolt võimalus maaga varustada ka neid kogudusi, kellel maad polnud ning planeerida osa kirikumaadest ära. Kogudustele jäeti vastavalt nende suurusele kuni 50 tiinu maad riigirendi alusel.³⁴³

Kõiki teisi maaüksusi andis Põllutööministeerium esialgu rendile kuueks aastaks. Kardeti, et kohene maa müük oleks langetanud maa hinda, kuna nii mõnigi maa saaja oleks arvatavasti saadud maa maha müünud.³⁴⁴ Kui rentnik oli rendile andmise jooksul kõiki renditingimusi korralikult täitnud, läks nimetatud krunt peale rendiaja lõppemist rentnikule põliseks pärandatavaks tarvitamiseks.³⁴⁵ Isikud, kes soovisid maasaajaks saada, pidid soovijad sooviavaldusega pöörduma selle vallavalitsuse poole, kelle piirkonnast maad väljaandmisele tulid.³⁴⁶ Sooviavaldanutest seadis vallavolikogu ühisel koosolekul koos riigimaade ülemaga kokku maasaajate nimekirjad. Riigimaade ülema ülesandeks oli valvata, et maasaajate nimekirjade koostamine toimus seaduslikult ning et kaitsitud oleks sõdurite huvid.³⁴⁷ Maasaajate nimekirjad pani vallavalitsus hiljemalt 24 tundi pärast nende koostamist vallamajas nähtavale kohale üles. Kahe nädala jooksul peale nimekirjade avaldamist said puudutatud isikud

³⁴¹ MTM § 65.

³⁴² Määrus maareformi teostamise määruste §§ 30, 40 ja 65 muutmise ja täiendamise kohta. – RT 1922, nr 125.

³⁴³ Seletuskiri maareformi teostamise määruste muutmise ja täiendamise määruse juurde. 28. september 1922. – ERA.31.3.1621

³⁴⁴ Tael, K. „Noore riigi maareform Vana-Põltsamaa vallas“, Eesti Põllumajandusmuuseumi aastaraamat V, Ülenurme 2015, lk 162-163.

³⁴⁵ MTM § 66.

³⁴⁶ MTM § 70.

³⁴⁷ MTM § 68.

vallavolikogu otsuse peale kaevata kohalikku maavalitsusse. Maavalitsuse otsuste peale, nii sinna esitatud kaebuste kui ka maasaajate kandidaatide kinnitamise peale oli võimalik esitada kaebus piirkonnajärgsesse rahukokku. Rahukogu otsuste peale sai kaebuse esitada Riigikohtusse.

Maasaajate nimekirjade koostamisel pidid ametiasutused silmas pidama, et maasaaja kandidaadil oleks kogemusi põllutöodes ning et isik suudaks temale määratud kohta üleval pidada.³⁴⁸ Isikutele maa määramisel, kes konkreetse krundi saamiseks olid sooviavaldused esitanud, peeti kinni kindlast järjekorrast. Esmajärjekorras olid maasaajate kandidaadid, kes oli väljaantava mõisa juures olevate väikekohtade rentnikud olnud.³⁴⁹ Teisel kuni üheksandal järjekohal olid erinevad Vabadussõjas osalenud isikud. Viimasel, kümnendal järjekohal olid kõik teised maasoovijad peale eelpool nimetatute.

Aastal 1930 esitati Põllutööministeeriumile 1070 palvet eesõigustatud korras maa saamiseks, nendest 160 moodustasid eesõigustega sõdurite palved. Vabasid planeeritud krunte, mis aastal 1930 väljaandmisele kuulusid, oli 263.³⁵⁰

Kohtuasjas nr 216³⁵¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Julius Kenderi kaebust Põllutööministri otsuse peale Karula kiriku mõisast või viimase juures olevate renditalude hulgast ühe krundi andmisest keeldumise pärast. Põllutööministeerium oli kaebajale Sangaste Mäemõisa asunduskohta pakkunud, kuid kaebaja ei olnud nimetatud kohta vastu võtnud. Kaebaja soovis saada krunti Karula mõisa maadest. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et Põllutööministeerium võis maasaajaid ise vabadele kohtadele määrata³⁵², kuid ei võinud seaduslikus korras maasaajateks määratud isikuid kohtadelt kõrvaldada, nagu seda oli kaebaja palunud. Seega oli Põllutööministeerium õigesti talitanud, kui ta kaebaja palve talle Karula mõisa maadest krunt eraldada, tagajärjeta jättis.

Kohtuasjas nr 222³⁵³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Liisa Anni revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale Kastre mõisa Pöörsoo nr 16 krundi peale maasaaja kandidaadi määramise kohta. Riigikohtu hinnangul kuulus Tartu-Võru rahukogu otsus

³⁴⁸ MTM § 77.

³⁴⁹ MTM § 77¹. Nimetatud rentnikud pidid rendikohtade peal olema alates 25. oktoobrist 1919 ehk kauem, ehk kui need kohad rentnikutele anti tagasi maanõukogu poolt 27. novembril 1918. a antud määruste (RT nr 5, 1918) alusel, hiljemalt 1. maiks 1929. a, samuti ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatööliste kohtade pidajad, kui nemad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.

³⁵⁰ *Maaleht* "1070 maasoovi Põllutööministeeriumis", nr 32 (56), 25. märts 1930, lk 1.

³⁵¹ RKAoo 24.01.1930, 216 – ERA.1356.2.102.

³⁵² Tulenevalt maaseaduse § 20 märkusest 1.

³⁵³ RKAoo 11./28.02.1930, 205 – ERA.1356.2.102.

tühistamisele. Ülekuulatud tunnistajate seletuse järgi kasutas Pöörsoo krundi Vene ajal Eduard Anni, kes ka Eesti Valitsuse ajal nimetatud krundi kohta oli rendilepingu sõlminud. Eduard Anni pärijaks kinnitati Johan Persima, kellele olid üle läinud mh ka maaga seotud õigused. Riigikohus leidis, et silmas pidades, et maaseaduse § 22 ja MTM § 17 p-s 1 ettenähtud maasaamise eesõiguseid võis omada see väiketalu rentnik ehk tema pärija, kes maaseaduse kehtimisel väiketalu rentnikuks päriselt oli. Seda, kes krundil rentnikuks tegelikult oli, oli rahukogu jätnud välja selgitamata. Kohtuasjas puudusid andmed, et maaseaduse kehtima hakkamisel oli Eduard Anni Pöörsoo koha suhtes endise mõisa omanikuga iseseisvalt rendilepingulises vahekorras. Kui aga selgunuks, et Eduard Anni pidas Pöörsoo kohta kui üks oma isa, surnud Jaan Anni kinnitamata pärijatest, siis ei saanud Eduard Anni testamendijärgne pärija J. Persima omada neid õigusi, mida Eduard Annil ei olnud, so maaseaduse § 22 ja MTM § 77¹ p 1³⁵⁴ ettenähtud endise väikekoha rentniku eesõigusi kogu Pöörsoo koha suhtes.

Kohtuasjas nr 227³⁵⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Matsoni kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale tasuta maa asemel rahalise tasu mitemääramise pärast. Peavalitsuse otsusega ei antud kaebajale rahalist tasu, kuna tasu ei olnud õigustatud saama isikud, kes olid riigimaid juba kasutanud ja nendest hiljem olid loobunud. Riigikohtule esitatud kaebuses selgitas kaebaja Matson, et ta andis krundi nr 4 riigile tagasi, kuna ta ei saanud seda ajutiselt majanduslikel põhjustel kasutada. Kaebajal säilis lootus, et talle tekib krundi tagasi andmise eest hüvitis 1000 kroonile. Riik oli ka krundile uue kasutaja leidnud ning saavat krundist renditulu. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et kohtuasja dokumentidest tulenevalt oli välja selgitatud, et kaebaja oli enda eesõigused krundile nr 4 edasi müünud ning müügilepingu alusel oli ta selle eest ka rahalist tasu saanud. Seega ei olnud kaebaja maasaamise õigusest loobunud, vaid selle edasi müünud.

Kohtuasjas nr 233³⁵⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Madli ja August Lage kaebust Põllutöoministri otsuse peale Jõõpre õigeusu koolikoha rendile andmise asjas. Kaebajad palusid Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuselt nimetatud koolikoha krunt neile rendile anda, kuna kooli ning Madli Lage mehe Mihkel Lage vahel oli 1905. aastal sõlmitud rendileping koolikoha

³⁵⁴ MTM § 77¹ p 1: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes MTM § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: 1) Väljaantava mõisa järel olevate väikekohtade (renditalude-, kvoote- ja kuuendikukohtade) rentnikud, nende kohtade peale, kus nad asuvad 25. oktoobrist 1919 a ehk kauem, ehk kui need kohad rentnikkudele tagasi anti maanõukogu poolt 27. novembril 1918 a. antud määruste § 4 (RT 1918, nr 5) ja selle juurde Ajutise Valitsuse poolt 17. dets. 1918 a. antud juhtnõuete (RT 1918, nr 10) alusel, hiljemalt 1. maiks 1920 a., samuti ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatööliste kohtade pidajad, kui nemad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918 aastal (maaseaduse § 22).“

³⁵⁵ RKA00 28.01.1930, 227 – ERA.1356.2.102.

³⁵⁶ RKA00 28.01.1930, 233 – ERA.1356.2.102.

pikemaajaliseks kasutamiseks. Peale Mihkel Lage surma kasutasid kohta kaebajad, olid sinna ehitanud hooned ning põllumaa ja neil oli selle koha edasikasutamise eesõigus. Põllutööministeerium rentis aga koolikoha Jõõpre vallale, kuigi neil mingit alust selleks ei olnud. Põllutööministri otsusega jäeti kaebus rahuldamata ning kaebajad kaebasid edasi Riigikohtusse. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et koolikoht oli juba Vene valitsuse ajal Jõõpre vallale kasutada antud kuni aastani 1930. Kuna krunt oli kaebuse arutamise ajal veel planeerimata, siis jäi kaebajatele võimalus esitada soov maasaajaks saamiseks, kui koht planeerimisele määratakse.

Kohtuasjas nr 237³⁵⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Meeri valla revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale Nõo luteriusu kirikumõisa maast planeeritud kruntide peale maasaajate kinnitamise kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna leidis, et kaevatud rahukogu otsuse tühistamiseks ei olnud põhjust. Vallavolikogul oli õigus maavalitsuse otsuste vastu kaevata, kui viimane vallakolikogu huvisid maasaajate määramise küsimuses seadusvastaselt rikkus. Käesolevas vaidluses oli Meeri vallavolinik rahukogule kaebuse andnud mitte vallavolikogu huvide rikkumise tõttu, vaid kaebus oli Riigikohtu hinnangul suunatud eraisiku Karl Kisbergi huvide kaitsmiseks. Seetõttu oli Tartu-Võru rahukogu põhjendatult leidnud, et vaidlusaluses asjas puudus Meeri vallal seaduslik alus oma rahulolematuse avaldamiseks ühe valla poolt maavalitsusele ettepanud kandidaadi kinnitamata jätmise kohta. Kuna eraisik Karl Kisberg, kelle õigusi ja huvisid võis maavalitsuse otsus puudutada, ise kaebust ei ole esitanud, siis ei pidanud ka rahukogu K. Kisbergi maasaamise õigusi sisuliselt kaaluma.

Kohtuasjas nr 239³⁵⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mikk Andersoni revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale Soosaare asunduse krundi Annuseaia nr 64 peale maasaaja kinnitamise kohta. Revisjonikaebuses palus kaebaja tühistada Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse, millega tühistati Viljandi maavalitsuse otsus osas, mis puudutas Soosaare vallas maasaajate määramist krundi Annuseaia nr 64 kohta. Kaebaja leidis, et Ado Vare, kes soovis krundile Annuseaia nr 64 maasaajaks määratud olla, oli pidanud seda kohta palgamaana ning seega ei olnud ta selle maa rentnik. Kaebaja hinnangul puudus Ado Varel MTM § 77 p-s 1 sätestatud eesõigus. Krundi nr 64 oli planeeritud ka osa Lepsilla koha hooneid ja maad, mida oli kasutanud kaebaja Anderson. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna rahukogu tühistas korrektselt Viljandi maavalitsuse otsuse vormilistel põhjustel. Rahukogu tühistas Viljandi maavalitsuse otsuse, kuna maavalitsuse otsusest ei nähtunud, et maavalitsus oleks arutanud Ado

³⁵⁷ RKA00 24.01.1930, 237 – ERA.1356.2.102.

³⁵⁸ RKA00 24.01.1930, 239 – ERA.1356.2.102.

Vare kaebust, mis oli esitatud maavalitsusele ning et otsuses puuduvad Ado Vare kaebuse tagajärjeta jätmise põhjused. Riigikohtu hinnangul ei vaielnud kaebaja vormilistele küsimustele vastu.

Kohtuasjas nr 255³⁵⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Irmgard Priidu/Briido revisjonikaebust Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale Miina Priidu/Briido kaebeasjas Harju maavalitsuse otsuse vastu Kugli kohale maasaaja kinnitamise kohta. Keila vallavolikogu seadis Kugli nr 19 krundile maasaajate kandidaatideks Irmgard Briido ja Miina Briido tingimusel, et pooled koha maad koos poolte hoonetega Miina Briido kasutada jäävad kuni tema surmani. Maade ja hoonete kasutamisel olid mõlemal maasaajal ühesugused õigused ja kohustused. Harju maavalitsus kinnitas nimetatud krundile maasaajaks vaid Irmgard Briido, kuna varasemalt oli krundi tegelikuks kasutajaks Johannes Briido, kelle õigused selle koha suhtes läksid peale surma üle Irmgard Briidole. Rahukogule esitatud kaebuses palus Miina Briido Harju maavalitsuse otsuse tühistada ja maasaajaks määrata tema. Tallinna-Haapsalu rahukogu otsusega määrati maasaajaks Miina Briido. Rahukogu otsuse peale esitas Riigikohtule kaebuse Irmgard Briidov selgitades, et tema abikaasa Johannes Briido oli Kugli krunti pidanud alates aastast 1918. Peale Johannes Briido surma oli kaebaja hinnangul maa kasutajaks tema. 20. septembri 1927 otsusega³⁶⁰ tühistas Riigikohus Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse ja saatis asja rahukogule uueks otsustamiseks. Rahukogu otsusega tühistati Harju maavalitsuse otsus, millega oli maasaajaks määratud Irmgard Briido. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus Irmgard Briido tühistada Harju maavalitsuse otsuse. Riigikohus leidis, et Mihkel Briido pärijate vahel sõlmitud kokkuleppe alusel jäi Kugli koha kasutajaks Mihkel Briido poeg Johannes. Kõik Mihkel Briido õigused Kugli koha kasutamise suhtes tuli lugeda nimetatud kokkuleppe alusel üleläinuks tema pojale Johannesele. Peale Johannes Briido surma läksid tema õigused Kugli koha suhtes üle tema lesele Irmgard Briidole, kes oli Keila jaoskonna rahukohtuniku otsusega Johannes Briido pärijaks määratud. Kuna rahukogu ei järginud oma otsuses Riigikohtu poolt antud juhtnööre, tühistas Riigikohus rahukogu otsuse ning saatis asja otsustamiseks tagasi.

Kohtuasjas nr 256³⁶¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Tilzeni revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viljandi maakonnakomisjoni otsuse peale Paistu asunduse Ojamäe nr 2 talu metsa ja hoonete kohta. Kaebuses rahukogule palus kaebaja Ojamäe talu heina- ja karjamaal kasvav mets ja krundil olev saun tasuta tema omaks tunnistada.

³⁵⁹ RKAoo 28.01.1930 ja 14.02.1930, 255 – ERA.1356.2.102.

³⁶⁰ Riigikohus leidis, et rahukogu ei olnud arvestanud Mihkel Briido pärijate vahel sõlmitud kokkuleppega maa kasutamise kohta. – Briido, Nelly-Irmgardi kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsusele Harjumaal Keila vallas Kugli talule maasaajate määramise kohta. ERA.1356.2.6751.

³⁶¹ RKAoo 07.10.1930, 256 – ERA.1356.2.102.

Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata, kuna metsamaa oli tunnistatud riigile kuuluvaks, sest A. Tilzen oli nimetatud maad kasutanud palgamaana. Kaebaja ei olnud tõendanud, et ta oli talu rentnikuna kasutanud. Palgamaana kasutamine ei andnud samu õigusi, kui rentnik olemine. Kaebuses Riigikohtule palus A. Tilzen rahukogu otsus tühistada, kuna see, et kaebaja kasutas maad palgamaana, ei omanud tähtsust. Kaebaja oli krundil elanud üle 40 aasta ning kasvatanud ka vaidluse all oleva metsa. Riigikohus rahuldab kaebuse osaliselt ning leidis järgnevat. Riigikohus selgitas, et palgamaana kasutamine ning rentnik olemine olid siiski erinevad ning seaduses selgelt eristatud. Palgamaade kasutajatel puudusid seadustes ettenähtud õigused, mis käisid väikekohtade rentnikute kohta. Seetõttu jättis Riigikohus kaebuse heina- ja karjamaal kasvava metsa kohta rahuldamata. Riigikohus rahuldab kaebuse osas, mis käsitles kaebaja sauna, kuna rahukogu ei olnud kaebaja vastuväited sauna kohta oma otsuses arutanud.

Kohtuasjas nr 261³⁶² arutas Riigikohtu administratiivosakond Harju maavalitsuse revisjonikaebust Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale Artur Kilgase kaebeasjas Harju maavalitsuse otsuse vastu Harju-Jaani kirikumõisast planeeritud krundi nr 170 maasaaja kinnitamise kohta. Riigikohtu hinnangul ei kuulunud revisjonikaebus rahuldamisele, kuna rahukogu otsusega on Harju-Jaani kirikumõisa koha nr 170 kandidaadiks Aleksander Lassi kinnitamise kohta tühistatud. Aleksander Lass kuulus MTM § 77¹ järgi X³⁶³ järjekorda. Rahukogu leidis, et Aleksander Lass oli maasaajaks eesõigustatud saada Artur Kilgase ees, kes kuulus IX³⁶⁴ järjekorda, kuna Artur Kilgasel oli kasutada Vaino talu normaalsuuruses. Harju maavalitsus leidis oma kaebuses Riigikohtule, et Artur Kilgas ei olnud õigustatud saada veel maad juurde, kuna maaseaduse § 17 kohaselt oli tema kasutada olev talu normaalsuuruses. Harju maavalitsuse hinnangul ei olnud rahukogu arvestanud sellega, et Aleksander Lass oli vaidluse all olevat krundi kasutanud alates aastast 1912 koos oma isaga. Riigikohus märkis, et ainuüksi poja poolt isatalu kasutamine ei toonud alati kaasa poja maasaajaks määramist ja jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 267³⁶⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Urmi revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale Karl Kartau kaebeasjas Tartu maavalitsuse otsuse vastu maasaaja kandidaadiks mitteülesvõtmise pärast. Hellenurme vallas asuva Alalooga nr 1 renditalu peale oli vallavolikogu poolt maasaaja kandidaadiks määratud Johannes Urm,

³⁶² RKA00 28.01.1930, 261 – ERA.1356.2.102.

³⁶³ MTM § 77¹ p 10: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ./ 10) kõik teised maasoovijad peale ülaltähendatute (p 1–9).

³⁶⁴ MTM § 77¹ p 9: „9) Vabadussõja tegevusest vaenlase vastu (lahingutest) osavõtnud sõdurid, silmas pidades eelliinil viibimise aega (maaseaduse § 21).

³⁶⁵ RKA00 28.01.1930, 267 – ERA.1356.2.102.

nimetatud otsus kinnitati ka Tartu maavalitsuse poolt. Karl Kartau kaebuse tagajärjel nimetatud otsus rahukogus tühistati ning maasaajaks määrati Karl Kartau. Rahukogu põhistuste kohaselt oli nimetatud krunti kasutanud Karl Kartau Põllutöoministeeriumiga sõlmitud rendilepingu alusel alates aastast 1920, Johannes Urmi pere polnud nimetatud krundil talu omanud. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Johannes Urm rahukogu otsus tühistada, kuna 1920. aastal sõlmitud rendileping ei andnud Karl Kartaule veel eesõigust krundi saamiseks. Alalooga talu oli kaebaja perekonna käes olnud üle 50 aasta, kuid Karl Kartau oli krunti kasutanud alla kümne aasta. Riigikohus rahaldas kaebuse järgnevatel põhjendustel. Alalooga krundi nr 1 endise kasutaja August Urmi surmaga 1929. aastal olid tema õigused, mis tal selle talu kohta olid, üle läinud tema pojale Johannes Urmile, kes oli oma isa pärijaks kinnitatud. Kokkulepe August Urmi pärijate ja Karl Kartau vahel käis ainult August Urmi vallasvara kohta ning ei halvanud mingil moel Johannes Urmi rendiõigusi Alalooga nr 1 talule. Peale August Urmi surma jäi talu rendile tema lese Pauline Urmile (hilisemalt Kartau), Pauline Urmi surma korral aga tema teisele mehele Karl Kartaule. Karl Kartau sõlmis koha rendilepingu 1. mail 1920. aastal ning seega ei saanud teda Alalooga talu nr 1 vanarentnikuks pidada, kellel MTM § 77¹ p 1 järgi kohale esimese järjekorra eesõigus oleks. Seega oli õigustatud Johannes Urmi maasaajaks määramine ning rahukogu otsus kuulus tühistamisele. Kohtuasjas nr 753³⁶⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Urmi kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse direktori otsuse peale Alalooga nr 1 talu kasutamise asjas. Peale eelmise Riigikohtu lahendi jõustumist oli Johannes Urm 26. märtsil 1930 pöördunud Põllutöoministeeriumi poole palvega sõlmida temaga rendileping ning anda talu tema kasutusse. 24. mail 1930 oli Karl Kartau Alalooga nr 1 talu hõivanud ning ei lasknud Johannes Urmi talule juurde. Põllutöoministeerium teatas 6. juunil 1930, et talu jääb rendile Karl Kartaule alates 21. maist 1930. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et Põllutöoministeerium ei olnud otsust tehes lähtunud Riigikohtu poolt tehtud lahendist nr 267. Riigikohus rahaldas kaebuse, kuna Põllutöoministeerium ei olnud otsust tehes juhindunud eelmises kohtulahendis antud juhistest.

Kohtuasjas nr 285³⁶⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Viljandi maavalitsuse ja Johan Ritsoni revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale Jaan Lenderi kaebasjas Viljandi maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kinnitamise kohta. Jaan Lenderi kaebuse alusel oli Viljandi-Pärnu rahukogu otsustanud tühistada Viljandi maavalitsuse otsuse Holstre valla Vasila asunduse krundi nr 5 peale Johan Ritsoni maasaajaks määramise kohta ning kinnitas sellele krundile maasaajaks Jaan Lenderi. Rahukogu leidis, et Jaan Lender oli maasaamiseks

³⁶⁶ RKA00 07.11.1930, 753 – ERA.1356.2.102.

³⁶⁷ RKA00 28.01.1930, 285 – ERA.1356.2.102.

eesõigustatud MTM § 77¹ p 5³⁶⁸ alusel. MTM § 77 kuulus kohaldamisele ainult siis, kui valida oli maasaajate vahel, kellel olid maasaamiseks ühesugused õigused. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palusid kaebajad tühistada rahukogu otsuse, kuna Jaan Lender oli olnud „korratu põllupidaja“, rentinud temale riigi poolt kasutada antud maad edasi kolmandatele isikutele ning müünud oma majapidamises kõrtsitoitu. Johan Ritson oli aga korralik põllumees. Kaebajate hinnangul oli MTM mõtteks anda eeliskorras maad inimestele, kes olid ka tegelikult põllupidajad, samuti ei vastanud nende hinnangul Jaan Lender MTM §-s 77 sätestatud nõuetele. Riigikohus selgitas, et maaseaduse § 21 alusel said eelisjärjekorras maad 1) kodanikud, kes Eesti Vabadussõjas „väerinnal iseäralikku vahvust on näidanud“ 2) sõdurid, kes vabadussõjas said vigastada 3) langenud sõdurite perekonnad 4) vabadussõjas vaenlasevastases tegevusest osa võtnud sõdurid. MTM §-s 77¹ olid maasaamise eesõigustused liigitatud sama moodi, kui maaseaduse §-s 21. Nii maaseaduse kui ka MTM kohaselt oli maasaamiseks eesõigustatud Jaan Lender, kellele oli antud II liigi III järgu vabadusrist. MTM § 77 kohaldus vaid juhul, kuid maasaamiseks olid õigustatud samasugused isikud, st kui kohaldamisele ei tulnud MTM §-s 77¹. Kui selgub, et Jaan Lender ei ole olnud korralik põllumees, saab MTM § 118³⁶⁹ alusel tema õigused rendimaale kaotada, kuid sellega ei saanud arvestada maasaajaks määramisel. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 295³⁷⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Saksi revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale Jaan Lenderi kaebasjas Tartu maavalitsuse otsuse peale Puurmani asunduse Alaveski krundi nr 11 peale maasaaja kandidaadi (Eduard Kaik) kinnitamise kohta. Riigikohus jättis revisjonikaebuse rahuldamata, selgitades, et Eduard Kaik oli maaseaduse väljakuulutamise ajal (25. oktoober 1929. a) Alaveski nr 11 renditalu pidaja ning maaseaduse § 22 kohaselt oli temal eesõigus koha saamiseks. Eduard Kaiki kohast lahtiütlemise akt oli rahukohtuniku otsusega tühistatud ning rahukohtuniku otsus oli jõustunud, seega oli Eduard Kaik endiselt nimetatud krundi maasaaja. Kaebaja väide, et Eduard Kaik oli vaimuhaige, ei olnud Riigikohtu hinnangul relevantne.

³⁶⁸ MTM § 77¹ p 5: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: /.../ 5) Vabadussõja tegevusest vaenlase vastu lahingutest osavõtnud sõdurid, kellele Vabariigi Valitsuse poolt II liigi vabadusrist on annetatud, silmas pidades celliinil viibimise aega.“

³⁶⁹ MTM § 118: „Rentnik kaotab õiguse rendimaa peale: 1) kui täiend rendist lahti ütleb; 2) kui ta maad ilma loata osalt ehk tervelt teisele isikule edasi rendib; 3) kui ta lubamata viisil müüb ehk talust välja veab loomatoitu ehk sõnnikut, ehk hävitab riigi päralt olevaid hooneid; 4) kui ta on süüdi mõistetud kõigi õiguste kaotamisega; 5) kui ta kaks rendimaksu tähtaega järgimööda on lasknud mööda minna, renti tasumata ja rendimaksmiseks pikendust saamata; 6) kui rentnik teisi renditingimisi ja määrusi rikub ja kahekordse põllutööministeeriumi poolt tehtud hoiatuse peale vaatamata neid ei täida.“

³⁷⁰ RKA00 24.01.1930, 295 – ERA.1356.2.102.

Kohtuasjas nr 313³⁷¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Kadri Pähna kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse direktori otsuse peale rendiõiguste üleandmise asjas. Vana-Roosa krundile nr 37 määrati maasaajaks Mihkel Pähn kui langenud sõduri isa. Peale Mihkel Pähni surma määrati tasuta maasaajaks Maakorralduse Peavalitsuse otsusega Kadri Pähn. Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale esitas kaebuse August Pähn, kuna Kardi Pähn oli Mihkel Pähna teine naine ning sellise otsusega läks krunt Mihkel Pähna tegelike pärijate käsutusest välja. Kaebuse peale teatas Riigimaade Peavalitsus, et Kadri Pähnaga sõlmitud rendileping jäi jõusse kuni pärijate kindlaksmääramiseni. Kardi Pähn esines palvega, et talle antaks luba anda oma krundi nr 37 rendiõigused üle Eduard Hurtile. Palve jäi Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsusega rahuldamata põhjendustel, et Kadri Pähna ei oldud ametlikult Mihkel Pähna pärijaks nimetatud. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Kadri Pähn, et ta kasutas maad rendilepingu alusel, ning MTM § 120³⁷² alusel võis ta oma õigusi edasi anda ka teistele isikutele.

Riigikohus asus seisukohale, et Põllutöoministeeriumi poolt keeldumine Kadri Pähnale rendiõiguste edasiandmise loa andmiseks oli põhjendatud, kuna Mihkel Pähna pärijaid poldud veel kinnitatud. Rendiõigusi said üle anda aga vaid selleks õigustatud isikud.

Kohtuasjas nr 315³⁷³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Reimanni revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebeasjas Võru maavalitsuse otsuse peale Kaagri asunduse krunt nr 6 peale maasaaja kandidaadi kinnitamise kohta. Tartu-Võru rahukogu otsusega jäeti rahuldamata Jaan Reimanni kaebus Võru maavalitsuse otsuse peale Kaagri asunduses krunt nr 6 maasaaja kinnitamise kohta. Kaebaja selgitas kaebuses Riigikohtule, et Jaan Reimanni maapidamise vastas väiketalu mõistele juba aastal 1909, kuna oli kindlates piirides ja vajalike eluhoonetega, nimetatud andmed olid nähtavad ka Kooraste vallavalitsuse vakuraamatust. Kaebaja hinnangul ei olnud rahukogu piisavalt selgitanud, miks lähtuti otsuse tegemist katastriraamatust, mitte aga vakuraamatust. Kaebaja hinnangul ei olnud oluline, et ta mõisale telliskive teinud oli ning et krunt hiljem tööstusliku krundina välja anti, kuna krundil oli säilinud väiketalu iseloom. Riigikohus jättis revisjonikaebuse rahuldamata, leides, et kaebaja ei olnud tõendanud, et krunt nr 6 oleks olnud kindlates piirides ning väiketalu pidamise iseloomuga. Rahukogu oli õigesti leidnud, et kaebajat ei saanud pidada väiketalu rentnikuks, kellel oleks esimese järgu eesõigus maa saamiseks. Samuti väitis kaebaja kohtuasjas, et ta oli Kaagri nr 6

³⁷¹ RKA00 11.2.1930, 313 – ERA.1356.2.102.

³⁷² MTM § 120: „Põllutöoministeeriumi nõusolekul võib maapidaja, kes maad vähemalt kuue aastase rendilepingu alusel kasutab, oma kohapidamise õigust edasi anda isikutele, kes maaseaduse §-de 16, 17 ja 18 järele õigustatud on riigi maatagavarast maad saama.

Rentniku surma korral lähevad tema õigused ja kohustused pärijatele.“

³⁷³ RKA00 11.2.1930, 315 – ERA.1356.2.102.

krundi rentnikuks ning telliskivimeistriks ning et tema käes oli kasutamiseks 12 vakamaad maad, mille kasutamise eest maksis ta aastas 50 rubla renti. Riigikohtu hinnangul ei leidnud tõendamist asjaolu, et nimetatud 12 vakamaa suurune maatükk oleks vaidlusaluse koha juurde kuulunud. Kaebaja ei olnud tõendanud, et selle 12 vakamaa suuruse maa pidamine oleks vastanud väikekoha pidamise nõuetele ning moodustaks talu või väikekoha. Samuti ei omanud asjas tähtsust vaku- ja katastriraamatu andmed, kuna nendes nimetatud andmed käisid vaid tööstuskoha kohta ning tööstuskoha omamine ei andnud eesõigust maa saamiseks põlluharimiseks maaseaduse alusel.

Kohtuasjas nr 342³⁷⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eduard Eideni pärijate kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Udriku-Päri asunduse krundi nr 7 kasutamiseks rendilepingu sõlmimise asjas. Kaebaja palus Kadrina ringkonnavalitsejalt, et krunt nr 7 Eduard Eidenile antakse ja temaga ka vastav rendileping sõlmitaks. Koha peale oli maasaajaks määratud kaebaja, kuid rendileping oli sõlmitud tema voliniku Mihkel Hinlandiga. Kaebuses Põllutööministeeriumile leidis ministeerium, et Mihkel Hinland oli määratud krundile maasaajaks tingimisi, st ta pidi koha eest hoolitsema ning valitsema seda kuni Eduard Eiden vabanes sõjaväeteenistusest. Seetõttu oli leping sõlmitud Hinlandiga, kuna Eiden ei olnud peale sõjaväeteenistust ilmunud krundi vastu võtma. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Eiden varasemad otsused tühistada, leides, et rendileping Hinlandi sõlmiti temaga kui eraisiku, mitte kui Eduard Eideni volinikuga. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Krundile nr 7 sõlmiti rendileping Hinlandiga kuni aastani 1926, mil seda pikendati aastani 1932. Kohtuasja dokumentidest ei nähtunud, mille alusel oli vallavolikogu määranud Hinlandi krundi nr 7 valitsejaks kuni Eideni tagasitulekuni sõjaväest. Samuti puudusid andmed selle kohta, miks ei ole Eiden kuni 1929. aastani nõudnud koha enda nimele kandmist Hinlandilt ega Põllutööministeeriumilt. Undla vallavolikogu otsusega oli Hinland määratud krundi valitsejaks ning selle alusel oli temaga rendilepingut ka pikendatud. Kui kaebaja soovis saada rendilepingut enda nimele, pidi ta selle sooviga esinema eelkõige Hinlandi vastu. Kui Hinland sellest keelduks, kuulus kaebus arutamisele tsiviilkohtus.

Kohtuasjas nr 343³⁷⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Sergei Kaupi revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viljandi maavalitsuse otsuse peale maasaajate kinnitamise kohta. Riigikohus jättis revisjonikaebuse rahuldamata, kuna kaebaja seisukoht, et maaseaduse §-s 22 ettenähtud maasaamise eesõiguseid omas ka see väikekoha rentnik, kes seadusega võõrandatud maade tegeliku ülevõtmise ajal selle rendikoha rentnikuks oli, oli väär.

³⁷⁴ RKA00 28.02.1930, 342 – ERA.1356.2.102.

³⁷⁵ RKA00 11./28.02.1930, 343 – ERA.1356.2.102.

Riigikohus selgitas, et maaseaduse § 22 käis ainult nende väiketalu rentnike kohta, kes maaseaduse kehtima hakkamisel riigistatud väiketalude rentnikuteks olid. Sergei Kaup oli maaseadusega võõrandatud Kotsmaa renditalu kasutama hakanud endise mõisa omaniku Krüdneriga sõlmitud rendilepingu alusel 1921. a. st peale maaseaduse kehtima hakkamist. Seetõttu oli rahukogu Riigikohtu hinnangul korrektselt leidnud, et kaebajal puudus eesõigus selle rendikoha saamiseks.

Kohtuasjas nr 343³⁷⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Valge ja kolmanda isiku Hans Piiraja revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebeasjas Tartu maavalitsuse otsuse peale maasaajate kinnitamise kohta. Kursi kirikumõisa Vanajaagu renditalu maadest oli planeeritud kaks krunti (nr 42 ja 43), mille peale Puurmanni vallavolikogu krunditele maasaajate kandidaatide määramisele otsustati krundile nr 42 määrata maasaajaks Hans Piiraja kui Vanajaagu renditalu esialgne kasutaja. Krunt nr 43 määrati August Valgele kui Vanajaagu renditalu omaniku viimasele järeltulijale. Vallavolikogu otsuse vastu protesteeris August Valge, kes nõudis endale krunti nr 42. August Valge põhjenduste kohaselt oli krundil nr 42 suurem osa tema poolt varasemalt kasutatavast maast. Tartu maavalitsus leidis, et Puurmanni vallavolikogu oli krundi nr 42 õigesti Hans Piirajale määranud, kuna tema oli vanem maapidaja. Maavalitsus mõõnis, et kuigi krundil nr 42 on nii Piiraja kui ka Valge poolt ehitatud hooneid, on enamus krundil asuvatest hoonetest Hans Piiraja omad. Rahukogu tühistas Tartu maavalitsuse otsuse ning saatis asja maavalitsusele uuesti läbivaatamiseks. Rahukogu hinnangul tuli krundi nr 42 suhtes tekkinud vaidlus lahendada loosi tõmbamisega. Rahukogu selgitas oma otsust põhjendusega, et aastakümnete jooksul maa kasutamisel kaotas tähtsuse asjaolu, kes oli vanem või noorem maakasutaja. Samuti ei saanud eelistada kaebajat Valget kolmanda isiku Piiraja ees krundile nr 42 kandideerimisel. Kuna krundil nr 42 on nii kaebaja Valge kasutada olnud maa kui ka Hans Piirajale kuuluvad hooned, tuli otsust tehes arvestada mõlema poole huvidega võrdselt. Küsimuse pidi MTM § 78 märkus 1³⁷⁷ kohaselt lahendada liisuheitmine. Rahukogu otsuse peale kaebasid nii August Valge kui ka Hans Piiraja. August Valge leidis, et tema õiguseellased olid vanemad kohapidajad. Hans Piiraja leidis oma kaebuses, et tema eelkäijad oli varasemalt nimetatud krundile asunud. Samuti oli Hans Piiraja hoonete ning maa seisukorda järjepidevalt parandanud. August Valge kasutada oli põllumaa, mis oli just Hans Piiraja perekonna poolt kraavitud ning kividest puhastatud. Samuti ei

³⁷⁶ RKA00 14./28.02.1930, 344 – ERA.1356.2.102.

³⁷⁷ MTM § 78: „§ 77 alusel nimekirja ülesvõetud maasaajatel on kohtade valimiseks eesõigus § 77¹ äratähendatud järjekorras, kusjuures endistel väiketalude, kui ka metsaametnikkude ja metsatööliste likvideeritud kohtade pidajatele annab põllutöoministeerium kohad, mis riigimaade planeerimise korras nende käes tarvitada olnud maast või mujalt eraldatud.

Märkus 1. Kui ühte ja sama kohta soovivad saada mitu ühel viisil õigustatud isikut, otsustatakse küsimus liisuga.“

pidanud Hans Piiraja hinnangul rahukogu kohaldama MTM § 78 märkust 1, kuna käesoleval juhul oli tegemist vaid kahe maasoovijaga, kes maa saamiseks mitte ühel viisil õigustatud ei olnud. Samuti olid just Hans Piirajal krundil nr 42 oma eluhooned.

Riigikohus selgitas, et Vanajaagu krundile nr 42 oli Puurmanni vallavolikogu määranud kandidaadiks Hans Piiraja MTM § 78 märkus 3 põhjal. Nimetatud säte annab vallavolikogule õiguse juhul, kui mõnel maasoovijal oli koha saamiseks mõni iseäralik põhjus või eesõigus, mis nendes määrustes ei olnud ette nähtud, määrata ilma liisku heitmata otsust põhjendades. Seda õigust oli Puurmanni vallavolikogu ka kasutanud ning Tartu maavalitsus oli selle põhjenduse õigeks lugenud. Hans Piiraja oli Vanajaagu talu esialgne kasutaja ja temale kuulusid krundil asuvad hooned olid suurema väärtusega. Rahukogus ei ole selle põhjenduses õigsus ümber lükatud ning rahukogul ei olnud Riigikohtu hinnangul põhjust vallavolikogu otsuse muutmiseks, kuna vallavolikogu oli MTM § 78 märkus 3³⁷⁸ kohaselt korrektselt toiminud. August Valge väide, et tema õiguseellased olid vanemad kohapidajad, oli paljasõnaline ning tõendamata. Riigikohus jättis August Valge kaebuse rahuldamata, tühistas rahukogu otsuse ning jõustas Puurmanni vallavolikogu otsuse.

Kohtuasjas nr 352³⁷⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Anu Johansoniga kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse ja Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale Halliste asunduse krunt nr 10 kasutamise asjas. Põllutöoministri otsusega oli Halliste kirikumõisa krunt nr 10 määratud väljarentimisele surnud mõisatöölise M. Laretei pärijatele maaseaduse § 20 märkus 1 p c³⁸⁰ alusel, M. Laretei pärija Anu Johansoniga oli sõlmitud koha kasutamiseks ka rendileping. Planeerimise Peakomisjoni otsusega liideti nimetatud krunt koolikoha nr 3 juurde. Anu Johansoniga sõlmitud leping öeldi üles, kuna krunt nr 10 kuulus likvideerimisele. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja kohustada Põllutöoministeeriumi nimetatud krundi talle kasutamiseks andma, kuna tema oli krundi endise kasutaja pärija, mistõttu pidid kõik endise kasutaja õigused krundile temale üle minema. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna

³⁷⁸ MTM § 78 märkus 3: „Märkus 3. Kui mõnel maasoovijal on teatava koha saamiseks mõni iseäralik põhjus ehk eesõigus, mida siin ei ole ette nähtud (nagu mõisate poolt ärakaotatud talude tagasisaamise soov perekonnale), siis võib vallavolikogu ka seesugusele isikule soovitud koha määrata ilma liisuta, igal üksikul juhtumisel seda põhjendades.“

³⁷⁹ RKA00 11.04.1930, 352 – ERA.1356.2.102.

³⁸⁰ Maaseaduse § 20 märkus 1 p c: „§ 15 lit a tähendatud maakohtade saajate järjekorra määrab maakonnavalitsus vallavolikogu ettepanekul.“

Märkus 1. Põllutöoministril jääb õigus määrata maad omavalitsus asutusteta väljaspool § 21 ettenähtud järjekorda: /.../ c) mõisatöölisele, kes enne käesoleva (maaseaduse § 15, 20, 22 ja 23 muutmise seaduse) seaduse maksma hakkamist mõisates alalisteks töölisteks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisena.“

kohtuasja dokumentide kohaselt oli kindlustatud kaebajale võimalus valida nelja krundi vahel krundi nr 10 asemel.

Kohtuasjas nr 384³⁸¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Lilly Kongase kaebust Põllutööministri otsuse peale Naissaare asunduse krundi nr 14 vallale andmise asjus. Naissaare vallavalitsus esines Põllutööministeeriumile palvega anda vallale kasutamiseks krunt nr 14. Krundi soovis endale metsavaht Kongas ning hiljemalt tema lesk Lilly Kongas. Põllutööministri otsusega anti krunt nr 14 vallale kasutamiseks ning Lilly Kongasele lubati anda maad mujalt. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Lilly Kongas Põllutööministri otsus tühistada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et kaebaja abikaasa Jaak Kongas oli Naissaarel metsavaht ning kasutas metsavahikrunti nr 28. Krundi nr 14 kasutas Jaak Kongas Metsavalitsusega sõlmitud rendilepingu alusel. Krundi nr 14 ei olnud maasaajatele väljaandmiseks määratud, vaid oli Põllutööministri otsusega jäetud eriotstarbeks. Kuna Jaak Kongas kasutas metsavahikrunti ning teda koos Lilly Kongasega ei olnud maasaajateks määratud, puudus kaebajal ka seaduslik alus nõuda endale krundi nr 14.

Kohtuasjas nr 399³⁸² arutas Riigikohtu administratiivosakond Daniel Visse revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viljandi maavalitsuse otsuse peale Morna asunduse krunt nr 25 peale maasaajate kinnitamise kohta. Rahukogu otsusega oli Daniel Visse kaebuse Viljandi maavalitsuse korralduse peale Morna asunduse krunt nr 25 peale maasaaja kandidaadiks August Põdra kinnitamise asjas tagajärjeta jäetud, kuna August Põder oli sõjategevusest kauem osa võtnud, kui Daniel Visse. Samuti ei olnud tõendatud Daniel Visse selgitus, nagu oleks August Põdrale juba maad määratud. Rahukogu otsusega oli krundile nr 25 määratud maasaajaks ka Johann Koortmann. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus Daniel Visse rahukogu otsuse tühistada seoses Johan Koortmanni maasaaja kandidaadiks määramise asjas, tunnistada teda August Põdra ees eesõigustatuks maad saada ning kinnitada teda krundile nr 25 maasaajaks. Kaebaja leidis, et Johan Koortmannil ei olnud maasaamise õigust maaseaduse § 22 põhjal. Riigikohus leidis, et Johan Koortmann oli krundile nr 25 maasaajaks määratud hoopis teises kohtuasjas, mis ei olnud praeguse vaidlusega seotud. Seetõttu ei saanud Riigikohus ka Johan Koortmanni puudutavas osas seisukohale asuda. Daniel Visse ei vaielnud vastu sellele, et August Põder on tema ees õigustatud maasaajaks, vaid väitis, et August Põder oli oma eesõigused krundil nr 11 juba ära kasutanud. Krundile nr 11 määrati maasaajaks August Põdra isa, kuid tegelikult oli krunt läinud üle August Põdra enda kasutusse, mistõttu ei olnud August Põder enam õigustatud teistkordselt eelisjärjekorras maad saada. Ka

³⁸¹ RKA00 07.03.1930, 384 – ERA.1356.2.102.

³⁸² RKA00 18.03.1930, 399 – ERA.1356.2.102.

kohtuasja juures olevatest dokumentidest võis näha, et August Põder oli esinenud kui krundi nr 11 rentnik. Riigikohtu hinnangul ei olnud August Põdral enam seaduslikku alust sama õiguse alusel nõuda veel teist krunti, kuna sõdurid olid õigustatud saama ühe krundi. Seetõttu ei olnud alust lugeda August Põtra eesõigustatuks Daniel Visse ees. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja otsustamiseks Viljandi maavalitsusele tagasi. Sarnaste asjaoludega maasaajaks määramise probleemi lahendas Riigikohus ka lahendis 361³⁸³.

Kohtuasjas nr 427³⁸⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hugo Krigoldoi revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viru maavalitsuse otsuse peale maasaajate kinnitamise kohta. Rakvere-Paide rahukogule antud kaebuses selgitas Hugo Krigoldoi, et Mäetaguse vallavolikogu oli määranud Kiikla asunduse krundile nr 52 maasaajaks Johannes Reimanni, kes ei olnud sõdur ning kes seega polnud maa saamiseks eesõigustatud. Rahukogu jättis Hugo Krigoldoi kaebuse rahuldamata ning ei määranud teda maasaajaks, kuna ta ei olnud vallavolikogule maasaamise sooviga esinenud. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus Krigoldoi rahukogu otsus tühistada. Kaebaja selgitas, et ta ei olnud vallavolikogus maasaamise sooviga esinenud, kuna ta oli varasema otsusega Kiikla asunduses määratud tagavara maasaajaks. Samuti seletas kaebaja, et teda ei olnud teavitatud krundi nr 52 maasaamise arutamise ajast vallavolikogus. Riigikohus selgitas, et MTM § 70³⁸⁵ põhjal pidid isikud, kes soovisid maasaajate nimekirja pääseda, vastava sooviavaldusega esinema vastavale vallavalitsusele. Kaebaja on ka ise tunnistanud, et ta ei ole vastavat soovi esitanud. Riigikohus leidis, et nii maaseaduses kui ka MTM määrustes ei olnud tagavara maasaajate kandidaate ette nähtud. Kui vallavolikogu oli tagavara kandidaadid määranud, siis ilmselt sel moel, et kui mõni maasaajaks kinnitatud isik krundi vastuvõtmisest loobuks, siis tagavara kandidaadil oleks võimalik see maa endale saada. Riigikohtu hinnangul sai isik olla tagavara kandidaadiks maasaamisel aga konkreetse krundi suhtes, mitte kõikides asulates paiknevate kruntide suhtes. Samuti selgitas riigikohus, et kohtuasja dokumentide kohaselt oli vallavolikogu koosoleku päevast MTM § 69³⁸⁶ kohaselt avalikult teatanud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Ka kohtuasja 622³⁸⁷ tugines kaebaja väitele, et ta on määratud krundile vallavolikogu poolt tagavarakandidaadiks. Riigikohus selgitas, et maasaajate arvu iga üksiku asunduse kohta

³⁸³ RKA00 28.02.1930, 361 – ERA.1356.2.102.

³⁸⁴ RKA00 07.03.1930, 427 – ERA.1356.2.102.

³⁸⁵ MTM § 70: „Et maasaajate nimekirja pääseda, tuleb maatahtjatel kuni § 68 tähendatud vallavolikogu koosolekuni sooviavaldusega selle vallavalitsuse poole pöörata, kelle piirkonnast maad väljaandmisele tulevad.“

³⁸⁶ MTM § 69: „Vallavolikogu koosoleku päeva kohta lepib riigimaade ülem vallavalitsusega kokku. Koosoleku päevast annab vallavalitsus vähemalt üks nädal varem avalikult teada.“

³⁸⁷ RKA00 17.10.1930, 622 – ERA.1356.2.102.

määras ära Põllutöoministeerium, vallavolikogul puudus alus tagavarakandidaatide määramiseks.

Kohtuasjas nr 441³⁸⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Järva maavalitsuse revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale Gustav Valti kaebasjas maasaajaks mittekinnitamise kohta. Rahukogu otsustas Järva maavalitsuse otsuse Hildegard Evarti krundile nr 19 maasaajaks määramise kohta tühistada ja asi uueks otsustamiseks maavalitsusele tagasi saata. Rahukogu leidis, et Evartil oli olemas talukoht Kuusiko nr 9, mille suurus oli 10 tiinu. Maaseaduse, MTM määrustega ning Riigikohtu seisukohtadega aga ei olnud kooskõlas anda maad isikutele, kellel oli vähemalt normaalsuuruses krunt olemas. Seega polnud rahukogu hinnangul Hildegard Evart õigustatud olema Gustav Valti ees eeõigustatud maasaajaks. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Järva maavalitsus rahukogu otsuse tühistada, kuna maavalitsuse hinnangul ei kitsendanud maaseadus nende isikute maasaamist, kellel mingigi varandus olemas oli. Maavalitsuse hinnangul oli Hildegard Evart krundi nr 19 heas usus kasutanud ning Gustav Valtil ei olnud maa saamise suhtes mingeid eelisõigusi. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhistades, et maaseaduse ja MTM peamine eesmärk oli anda maad just isikutele, kellel maad ei olnud. Need, kellel oli maa juba olemas, olid õigustatud saama juurdelõikeid talukohtade elujõulisemaks muutmiseks. Hildegard Evartil olev talu vastas normaalsuuruses talu nõuetele, mistõttu ei olnud ta ka õigustatud maad saama.

Kohtuasjas nr 453³⁸⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mart Tambergi kaebust Riigimaade- ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Põraverse asunduse krunt nr 7 rendiõiguste üleandmise asjas. Krundi nr 7 kasutaja August Tensing ja Mart Tamberg esitasid Põllutöoministeeriumile avalduse, millega August Tensing soovis oma rendikoha pidamise õigused üle anda Mart Tambergile. Nimetatud palve jäeti tagajärjeta, kuna August Tensing oli esitanud ka teise avalduse, sooviga anda oma rendiõigused üle Heinrich Kaasikule. August Tensing kohustati esitama tõend, et tema vahekord Kaasikuga on lahendatud ning et viimasel ei oleks Tensingu vastu kaebusi. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Mart Tambergi rendiõiguste üleandmise ära otsustada. Kaebaja leidis, et ta vastas maaseaduse § 16–18 nõuetele ning et tema sõlmis Tensinguga rendiõiguste üleandmise lepingu enne Kaasikut. Riigikohus põhistas oma seisukohti järgnevalt. Põllutöoministeerium võis keelduda rendiõiguse üleandmisest vaid põhjustel, mis olid tuletatud maaseaduse ja MTM nõuetest ning et kolmandate isikute nõuded maapidaja vastu ei saanud olla alusel rendiõiguste üleandmise nõusoleku andmisest keeldumiseks. Praeguses asjas keeldus Põllutöoministeerium nõusoleku

³⁸⁸ RKA00 25.03. ja 11.04.1930, 441 – ERA.1356.2.102.

³⁸⁹ RKA00 15.04.1930, 453 – ERA.1356.2.102.

andmisest, kuna August Tensing oli esinenud ka teise avaldusega anda koht üle Heinrich Kaasikule, kes samuti vastas maaseaduse §-s 16–18 väljatoodud nõuetele. Kaebaja seisukoht, nagu oleks temal eesõigus juba seetõttu, et ta sõlmis rendiõiguste üleandmise lepingu esimesena, oli alusetu. Kohtuasjas uuritud dokumentide põhjal oli August Tensing teinud ettepaneku anda rendiõigused üle teinus esmalt Kaasikule, ning sellises olukorras ei saanud Põllutöoministeerium koha rendiõiguste üleandmist otsustada enne, kui ei olnud välja selgitatud A. Tensingi tõeline soov. Kohus jättis kaebuse rahuldamata. Kohtuasjas nr 680³⁹⁰ arutas Riigikohus samuti rendiõiguste üleandmisest tekkinud probleemi, kuid rahaldas kaebuse, kuna Põllutöoministeeriumil puudus alus keelduda rendiõiguste üleandmisest juhul, kui kellelgi oli õiguste üleandja vastu nõudeid tsiviilkorras. Samuti kohtuasjas nr 459³⁹¹ leidis Riigikohus, et kui rendiõiguste üleandmiseks on sõlmitud leping kahe isiku vahel, toimub sellise vaidluse lahendamine tsiviilkohtus.

Kohtuasjas nr 464³⁹² arutas Riigikohtu administratiivosakond Juuli Šoppe (Soppe) revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebasjas Viljandi maavalitsuse otsuse peale maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Võisiku vallavolikogu määras Rummu nr 47 renditalu peale maasaajaks Tõnis Kassi seaduslikud pärijad. Viljandi maavalitsus kinnitas nimetatud vallavolikogu otsuse. Rahukogule esitatud kaebuses palus Juuli Soppe kinnitada nimetatud krundile maasaajaks tema, kuna Tõnis Kassi testamendi kohaselt oli Tõnis Kassi pärijaks just tema. Juuli Soppe oli elanud kogu elu Rummu nr 47 talus, nimetatud talu sai ta oma isalt. Tõnis Kass sai selle talu hooned pärast abiellumist Juuli Soppega. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja rahukogu otsuse tühistada, kuna rahukogu oli ekslikult Tõnis Kassi testamenti tõlgendanud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et Tõnis Kassi testamendist tulenevalt oli Juuli Soppel vaid varanduse kasutamise õigus kuni surmani, kuid tegelikult pärijaks oli Tõnis Kassi alaealine pojapoeg. Seega oli rahukogu otsus õiguslikult korrektne ning kaebajal puudus alus nõuda, et teda kinnitataks krundile nr 47 maasaajaks.

Kohtuasjas nr 495³⁹³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Triina Vaheri ja Miina Vaheri revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebasjas Võru maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kinnitamise kohta. Võru maavalitsuse otsusega oli kinnitatud Erastvere vallavolikogu otsus, millega Piigandi asunduse krunt nt 8 peale oli maasaajaks määratud vabadussõjas osalenud Aleksander Hiir. Rahukogu jättis kaebajate kaebuse rahuldamata.

³⁹⁰ RKA00 15.04.1930, 680 – ERA.1356.2.102.

³⁹¹ RKA00 10.10.1930, 459 – ERA.1356.2.102.

³⁹² RKA00 28.03.1930, 464 – ERA.1356.2.102.

³⁹³ RKA00 15./29.04.1930, 495 – ERA.1356.2.102.

Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses leidsid kaebajad, rahukogu ei olnud arvestanud asjaoluga, et Triina ja Miina Vaheri õiguslik eelkäija Jüri Vaher oli 1921. maavalitsuse poolt maasaaja kandidaadiks määratud ning temaga oli sellel alusel ka rendileping sõlmitud. Kaebajate hinnangul ei olnud rahukogu seda küsimust oma otsuses üldse käsitlenud. Samuti oli rahukogu leidnud, et üle ühe krundi ei või ühel perekonnal olla, kaebajate hinnangul tulenes maaseaduse § 22 ja MTM §-st 77 neile aga õigus nimetatud krunti endale nõuda.

Riigikohus jättis kaebajate kaebuse rahuldamata ning põhistas oma otsust järgnevalt. Rahukogu jättis Triina Vaheri kaebuse osa tagajärjeta, kuna ta polnud vallavolikogu ees üldse isiklikult maasaajaks kandideerinud, vaid palus põliseks maasaajaks kinnitada Miina Vaheri. Seetõttu MTM § 70³⁹⁴ põhjal puudus tal võimalus maasaajate nimekirja pääsemiseks. Rahukogu poolt oli kindlaks tehtud, et Miina Vaheril ei olnud enam õigust oma isa, surnud Jüri Vaheri, vanarentniku õiguse alusel maa saamiseks kandideerida, sest Jüri Vaherile oli üks koht juba antud. Nimetatud koht oli Jüri Vaheri pärijatele, st Miina ja Triina Vaherile üle läinud, ning üle ühe koha ei võinud üks perekond nõuda. Seega oli rahukogu otsus seaduslik, kuna oleks olnud lubamatu anda ühele soovijale mitu krunti.

Kohtuasjas nr 498³⁹⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Maandi (Maantee) ja Viljandi maavalitsuse revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale kaebeasjas Viljandi maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kinnitamise kohta. Kaebuses rahukogule palus Jaan Maandi tühistada Viljandi maavalitsuse otsus ning nimetada krundile nr 116 maasaajaks tema. Kaebaja oli nimetatud krunti kasutanud aastast 1878 ning seetõttu oli tal maaseaduse § 22 ja MTM § 77¹ p 1 põhjal esimese järjekorra maasaamise õigus. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata, kuna 1924. a oli Jaan Maandi oma maasaamise õiguse üle andnud oma pojale Jaak Maandile, kes oli korrektselt nimetatud krundile maasaajaks nimetatud. Riigikohus tühistas oma otsusega 26. aprillist 1929³⁹⁶ rahukogu otsuse ja saatis asja rahukogule uueks arutamiseks. Riigikohus selgitas, et Jaak Maandil oli esimese järjekorra maasaamise õigus, kuna ta oli nimetatud kohal rentnikuks. Talupidamise üleandmisel järglasele ei olnud otsustavat tähtsust. Rahukogu määras asja uuesti arutamisel krundile maasaajaks Jaak Maandi. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus Jaan Maandi rahukogu otsuse tühistada, kuna temal oli maaseaduse § 21 alusel maasaamise õigus. Samuti puudus kaebaja hinnangul rahukogul pädevus maasaajaid määrata, kuna maaseaduse § 20 ja MTM §-de 68–78 põhjal kuulus see

³⁹⁴ MTM § 70: „Et maasaajate nimekirja pääseda, tuleb maatahtjatel kuni § 68 tähendatud vallavolikogu koosolekuni sooviavaldusega selle vallavalitsuse poole pöörata, kelle piirkonnast maad väljaandmisele tulevad.“

³⁹⁵ RKA00 15./29.04.1930, 498 – ERA.1356.2.102.

³⁹⁶ Unt, Augusti ja Unt, Ida kaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsusele 22. novembrist 1928 Viljandimaal Uue-Põltsamaa vallas Nigula talust planeeritud krundile nr. 117 Maandi, Johannese maasaajaks kinnitamise kohta. – ERA.1356.2.9103.

pädevus omavalitsusasutustele. Riigikohus kordas oma varasemas, so 26. aprilli 1929 lahendis väljatoodud seisukohta, et Jaak Maandil kui krundi nr 116 kauaaegsel rentnikul oli MTM § 77¹ alusel eesõigus selle krundi saamisel. Talu pidamise üleandmine isalt pojale ei omanud tähtsust. Riigikohus leidis, et õige oli ka kaebajate väide, et rahukogu ei saanud ise maasaajaid määrata, kuna administratiivkohtu korra § 22 p 2³⁹⁷ alusel ei saanud kohus asetada oma otsust administratiivasutuse otsuse asemele. Riigikohus rahuldab kaebuse ning kirjutas rahukogule ette määrata Jaak Maandi Nigula krundile nr 116 maasaajaks.

Kohtuasjas nr 519³⁹⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Tõnis Jaaksoni kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Tomuski asunduse krundi nr 4 Johannes Kiilasele määramise kohta. Krundi nr 4 oli Viljandi Eesti Põllumeeste Selts kasutanud alates aastast 1924, aastal 1928 määrati nimetatud krunt korraldamisele, st krundist loodi üks normaaltalu ning mitu töölistkrundi. Normaaltalule määrati maasaajaks Johannes Kiilas. Tõnis Jaakson, kes oli olnud Põllumeeste Seltsi allrentnik, palus nimetatud talu anda rendile talle, kuna ta oli krundi kauem kasutanud ning tal olid seal ka hooned. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leidis, et maa määramine Johannes Kiilasele oli sündinud seaduspäraselt, kuna maaseaduse § 20 märkus 1³⁹⁹ põhjal oli J. Kiilas tasuta maasaaja. Kaebajale ei olnud mingil moel maasaamise õigust antud, samuti ei olnud ta maaseaduse § 22 mõttes väiketalu rentnik. Samuti ei olnud õigustavaks asjaoluks kaebaja väide, et ta oli nimetatud krundil pikemalt kasutanud.

Kohtuasjas nr 526⁴⁰⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Marie (Maria) Tolsi ja Ferdinand Innuse revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale Erra vallanõukogu kaebeasjas Viru maavalitsuse otsuse vastu Erra mõisast planeeritud kohtade maasaajate määramise asjas. Riigikohus jättis kaebused rahuldamata, põhistades oma seisukohta järgnevalt. Vallavolikogu poolt koostatud nimekirja võis maavalitsus muuta vaid kaebuste alusel, kuna uusi kandidaate maavalitsus omal algatusel nimekirja lisada ei võinud. Vaidlusaluses asjas oli rahukogu korrektselt tühistanud Viru maavalitsuse otsuse Marie Tolsi ja Ferdinande Innuse maasaajateks

³⁹⁷ Administratiivkohtu kord § 22 p 2 alusel võis administratiivkohus otsustada protesteeritud ehk kaevatud korraldusi, määrusi, otsuseid ehk tegevust kas täielikult või osalt tühjaks tunnistada, tarvilisel korral ette kirjutades, tühjakstunnistatud akti asemel uus korraldus, määrus ehk otsus välja anda, või uus tegevus ette võtta antud juhatuste järele.

³⁹⁸ RKA00 07.11.1930, 519 – ERA.1356.2.102.

³⁹⁹ Maaseadus § 20 märkus 1: “Põllutööministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21 ettenähtud järjekorda: a) Vabadussõjast osavõtnud ja maaseaduse § 21 pp 1 ja 2 tähendatud sõjaväelastele ja lahingust osavõtnud vabatahtlikkudele; b) Vabadussõjas langenud sõjaväelaste maata perekondadele; c) mõisatööliste, kes enne käesoleva (maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seaduse) seaduse maksma hakkamist mõisates alalisteks töölisteks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisena; d) uudismaadele asujatele; e) käsitööliste ja kalameestele.”

⁴⁰⁰ RKA00 10.10.1930, 526 – ERA.1356.2.102.

määramise kohta, kuna kumbki neist ei olnud Erra vallavolikogu otsuse peale neid maasaajate nimekirja mittekinnitamise kohta maavalitsusele kaebust esitanud. Seetõttu puudus Riigikohtul revisjonikaebuse rahuldamiseks seaduslik alus.

Kohtuasjas nr 530⁴⁰¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Reinhold Sippa revisjonikaebust Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale tema kaebas Viljandi maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Rahukogu jättis Reinhold Sippa kaebuse Olustvere mõisa Särgla nr 69 rendikohale maasaajate kinnitamise kohta tagajärjeta, kuna vallavolikogu määras nimetatud krundile maasaajaks Peet Jürmani põhjusel, et Jürman oli krundil olevaid hooneid kasutanud üle 20 aasta. Reinhold Sippa oli nimetatud kohta kasutanud alates metsade riigistamisest metsavahi-kohana ja hilisemalt riigirentnikuna kuni aastani 1924. Sippa oli nimetatud krundile enda kulul ehitanud vaid karjalauda. Rahukogu hinnangul ei olnud endisel metsavahil eesõigust maa saamiseks väikekoha rentniku ees. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus kaebaja rahukogu otsuse tühistada, kuna rahukogu otsusest ei olnud näha, et Peet Jürman oleks peale hoonete kasutamise olnud ka maakasutaja. Kaebaja ja Peet Jürman kasutasid krundil olevaid hooneid ühiselt. Kaebaja leidis, et krundil olevad hooned kuulusid riigile, peale lauda, mis kuulus temale. Samuti oli kaebajal hinnangul temal kui metsavahil samasugused õigused maa saamiseks kui talude rentnikutel maaseaduse §-de 15, 20 ja 22 põhjal.

Riigikohtu hinnangul kuulus rahukogu otsus tühistamisele, kuna kohtuasja juures olevate dokumentide kohaselt ei olnud Peet Jürmanil krundil nr 69 ühtegi enda hoonet, vaid ta oli krundil asuvaid hooneid vaid parandanud. Tunnistaja, kes rahukogus üle kuulati, oli väitnud, et krundil asuvad hooned kuulusid Peet Jürmanile, kuid Jürman ise tõendeid selle kohta esitanud ei olnud. Seega oli ekslik rahukogu seisukoht, et krundil nr 69 asuvad hooned oli Peet Jürmani omad. Samuti oli ekslik rahukogu arvamus, et Reinhold Sippal kui endisel metsavahil ei olnud samu õigusi maa saamiseks võrreldes väikekohtade rentnikega. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse alusel omasid väiketalude rentnike õigusi maa saamiseks ka likvideeritud või likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatööliste kohtade pidajad, kui nad olid neid maid kasutanud palgamaana. Reinhold Sippal kui krundi nr 69 kasutajal ja endisel metsavahil olid suuremad õigused krundi nr 69 endale saamiseks võrreldes Peet Jürmaniga, kes kasutas vaid krundil asuvaid hooneid. Samasisulist probleemi lahendas Riigikohus ka asjas nr 325⁴⁰².

⁴⁰¹ RKAOo 17.10.1930, 530 – ERA.1356.2.102.

⁴⁰² RKAOo 28.02.1930, 325 – ERA.1356.2.102.

Kohtuasjas nr 559⁴⁰³ arutas Riigikohtu administratiivosakond David Kanguri revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale tema ja teiste kaebasjas Tartu maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Kodijärve vallavolikogu otsusega oli Unipiha asunduse krundile nr 3 maasaaja kandidaadiks määratud Karl Mosin. Tartu maavalitsuse otsusega määrati krundile maasaajaks Rudolf Lilla MTM § 77¹ p 9⁴⁰⁴ põhjal, kuna tema oli Vabadussõja eesliinil kauem viibinud. Rahukogule esitatud kaebus jäi rahukogu poolt rahuldamata. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus kaebaja rahukogu otsus tühistada ning määrata krundile nr 3 maasaajaks tema. Krunt nr 3 oli varem tasuta kasutamiseks antud Sohamajevile ning kaebaja oli temalt omandanud õiguse krundile nr 3. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et krunt nr 3 oli Vabariigi Valitsuse otsusega 19. novembrist 1920. a määratud tasuta kasutamiseks Herman Sohamajevile. Sohamajev oli nimetatud maad kasutanud rendilepingu alusel aastatel 1922–1927. Aastal 1927 rendivahekord temaga lõppes, krunt anti tagasi Põllutöoministeeriumile ning krunti väljaandmine oli määratud maaseaduse § 20 ja MTM § 66⁴⁰⁵ korras maaseaduse §-s 21 ja MTM § 77¹ tähendatud eesõiguste alusel. David Kangur ei olnud maaseaduse ja MTM alusel maasaamiseks eesõigustatud, Rudolf Lilla oli maa saamiseks õigustatud MTM § 77¹ p 9 alusel. Kui David Kangur arvas endal olevat õigus krunt nr 3 endale saada Herman Sohamajeveili eesõiguste alusel, siis oleks ta pidanud oma nõudega esinema Põllutöoministeeriumi vastu.

Kohtuasjas nr 569⁴⁰⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Sau revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale kaebasjas Viru maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kinnitamise kohta. Vao vallavolikogu otsusega oli Triigi-Avispea krundi nr 55 peale maasaaja kandidaadiks määratud Aleksander Sau. Viru maavalitsus otsustas MTM § 77¹ p 1⁴⁰⁷ alusel

⁴⁰³ RKA00 17.10.1930, 559 – ERA.1356.2.102.

⁴⁰⁴ MTM § 77¹ p 9: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ././ 9) Vabadussõja tegevusest vaenlase vastu (lahingutest) osavõtnud sõdurid, silmas pidades eelliinil viibimise aega (maaseaduse § 21).“

⁴⁰⁵ MTM § 66: „Kõik teised maaüksused, peale § 65 äratähendatute, annab põllutöoministeerium esialgu rendile 6 aastaks. On rentnik rendiaja jooksul kõik renditingimused korralikult täitnud, läheb rendilolev maaüksus peale rendiaja lõppu rentnikule põliseks pärandatavaks tarvitamiseks.“

Märkus. Tähtajaliseks tarvitamiseks ilma järgneva põlise tarvitamise õigusega antakse maaüksused linnade ja alevite lähemas ümbruses, raudteejaamade läheduses, mõisa südames ja teistes kohtades, kus maad väljaandmise silmapilgul § 65 äratähendatud otstarveteks vaja ei ole, kuid kus sarnast tarvidust lähemal ajal on ette näha.“

⁴⁰⁶ RKA00 04.11.1930, 569 – ERA.1356.2.102.

⁴⁰⁷ MTM § 77¹ p 1: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ././ 1) Väljaantava mõisa järel olevate väikekohtade (renditalude-, kvoote- ja kuuendikukohtade) rentnikud, nende kohtade peale, kus nad asuvad 25. oktoobrist 1919 a ehk kauem, ehk kui need kohad rentnikkudele tagasi anti maanõukogu poolt 27. novembril 1918 a antud määruste § 4 (RT 1918, nr 5) ja selle § juurde Ajutise Valitsuse poolt 17. dets. 1918 a antud juhtnõuete (RT 1918, nr 10) alusel, hiljemalt 1. maiks 1920 a, samuti ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatöölise kohtade pidajad, kui nemad ise või nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918 aastal.“

krundile maasaajaks nimetada August Lepiku. Maavalitsuse otsuse peale esitatud kaebusejättis rahukogu rahuldamata, kuna vaidluse all olnud krunti oli August Lepik kasutanud üle 20 aasta. Samuti oli August Lepik osalenud vabadussõjas, mistõttu oli tema Aleksander Sau ees õigustatud maad saama. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus Aleksander Sau rahukogu otsus tühistada, kuna August Lepikut kui õpetajat ei saanud käsitööliseks lugeda.

Riigikohtu hinnangul nähtus maaseaduse § 15 lit a⁴⁰⁸ ja § 20 märkus 1 lit c⁴⁰⁹, et riigimaadest kuulusid väljaandmisele eriuksustena ka nn käsitöölise kohad. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnõrde §-s 28⁴¹⁰ selgitati millistel tingimustel ja kellele riigimaade planeerimisel käsitöölise kohad eraldati. Planeerimise juhtnõrde kohaselt olid käsitöölise kohad mõeldud väljaandmiseks just käsitöölisele, rätsepale jne. Nimetatud krunt nr 55 oli planeeritud just käsitöölise kohana, mistõttu tuli nimetatud krundile maaseaduse § 20 ja MTM § 66 kohaselt määrata just käsitööline. Maaseaduse §-s 20 ja MTM §-s 77¹ nimetatud eesõigusi pidi arvestama võrdsete käsitöölise puhul. Oli tuvastatud, et August Lepik oli algkooliõpetaja, st mitte käsitööline. Kuna nimetatud kohale tulnuks maasaajaks kinnitada käsitööline, tühistas Riigikohus rahukogu ja Viru maavalitsuse otsuse ja saatis asja maavalitsusele uueks arutamiseks.

Kohtuasjas nr 577⁴¹¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Kartau palvet uuesti läbivaatamisele võtta Johannes Urmi kaebeasjas tehtud Riigikohtu administratiivosakonna otsus 28. jaanuaril 1930. a Hellenurme vallas asuva Ala-Loogu talu peale maasaaja kandidaadiks kinnitamise pärast. Riigikohtu otsusega 28. jaanuarist 1930.⁴¹² a oli Johannes

⁴⁰⁸ Maaseadus § 15 lit a: „Riikliku maatagavara maa antakse: a) põllumajapidamiseks põliselt (pärandatavalt) tarvitada väikemaapidamistena sellekohase eriseaduse järele.“

⁴⁰⁹ Maaseadus § 20 märkus 1 lit c: „Maaseadus § 20 märkus 1: “Põllutöoministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21 ettenähtud järjekorda: /.../ c) mõisatöölisele, kes enne käesoleva (maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seaduse) seaduse maksimahakkamist mõisates alalisteks tööliseks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisena.”

⁴¹⁰ Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnõrde § 28: „...Piirkonnas võimalikkude põllutöölise, metsatöölise, tööstustöölise, käsitöölise, ametmeeste ja kalameeste, lühidalt kõrvaltööhari kruntide arvu kättesaamiseks tuleb selgitada:

a) kui suur on lähema ümbruskonna (valla) põllumajapidamiste tarvidus alalise palgalise tööjõu järel (põllutööl. arv);

b) missugused muud alalised teenistuse võimalused samas ümbruskonnas olemas: metsatööl (metsatööl, arv), turbatööstuses, kaevanduses, vabrikutes, veskites jne. (tööstustööl. arv); mitu käsitöölise ümbruskonna elanikkudelt tööd saada võivad (rätsepad, kingsepad, sepad, puusepad jne) ja kui palju ametnikke ja teenijaid kohalikkudes riigi- ja omavalitsuseasutustes ja eraettevõtetes teenistust leiavad.

Suuremate veekogude ääres tuleb peale selle selgitada ka elamise võimalusi kalapüügist, so kui palju kalamehe perekondi ära elada võiks kohapeal, arvesse võttes veekogu kalarikkust.

Võrreldes olemasolevate väikemaapidamiste arvu, kus maapidaja pea tegevusalaks mõni eelpoolnimetatud kutsetest, teoreetiliselt võimalikkude kõrvaltööharikohtade arvuga ning arvesse võttes olemasolevaid maasoove, selgub, kas uusi kõrvaltööharikrunte otstarbekohane asutada ja kui palju.“

⁴¹¹ RKA00 07.11.1930, 577 – ERA.1356.2.102.

⁴¹² Urm, Johannes kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsusele 28. maist 1929.a. Tartumaal Hellenurme vallas Alalooga nr. 1 renditalu maasaajaks määramisest keeldumise kohta. – ERA.1356.2.8217.

Urmi revisjonikaebuse tagajärjel tühistatud Tartu-Võru rahukogu otsus ja Karl Kartau poolt rahukogule esitatud kaebus tagajärjeta jäetud ning Riigikohtu otsuse alusel kinnitati Johannes Urm Hellenurme vallas asuva Alalooga nr 1 renditalu krundile maasaajaks. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Karl Kartau Riigikohtu otsuse Johan Urmi revisjonikaebuse suhtes uuesti läbi vaadata ja lasta rahukogul uuesti asja arutada. Kaebaja leidis, et Riigikohus oleks pidanud asja arutama vaid revisjonikaebuse piirides. Riigikohus oli oma otsusega asja sisuliselt uuesti ära lahendanud ning kaebajal võeti võimalus uuesti tõendeid esitada. Johannes Urmil ei olnud nimetatud krundile kaebaja hinnangul mingit õigust, kuna krundil oli talupidajaks just kaebaja Karl Kartau. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, sest kaebaja põhjendused ei õigustanud asja uuesti läbi vaatamaks. Kaebajal oli võimalus oma vastuväiteid esitada asja varasemal arutamisel Riigikohtus. Ka kohtuasjas 318⁴¹³ leidis Riigikohus, et ainult Riigikohus ei saa revisjonikaebuse arutamisel arvesse võtta esmakordselt esitatud tõendeid, kui need käisid selliste asjade kohta, mida Rahukogu poolt pole varasemalt arutatud. Kui asi oli maavalitsusele teistkordselt otsustamiseks saadetud, võis isik aga uusi tõendeid esitada.

Kohtuasjas nr 599⁴¹⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Emilie Reeršlägeri revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebasjas Valga maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Rahukogu arutas Emilie Reeršlägeri kaebust Sangaste mõisast planeeritud kruntidele maasaajate kandidaatide kinnitamise asjas ja otsustas kaebuse rahuldamata jätta. Maaseaduse § 22 alusel anti riigistatud maade saamiseks, mis olid väiketaludena rendil, eesõigus nende talude rentnikele. Rentnike alla kuulusid ka juba likvideeritud ja likvideeritavate endiste metsatööliste kohtade pidajad. Sangaste mõisavalitsuse tunnistuse alusel olevat Sangaste mõisa juures oleva metsaülema talukohta Parve olnud kaebaja mehe Herman Reeršlägeri kasutuses palgamaana. Nimetatud krunt planeeriti aastal 1927 ümber ning sellest moodustati kolm krunti: metsniku koht 15 ha suuruses ning kaks normaaltalu. Krundil olnud hooned jäid metsniku kohale, metsniku koht jäi kaebaja mehe poja Verner Reeršlägeri kasutusse. Rahukogu hinnangul tuli kaebajat lugeda maasaaja kandidaadiks MTM § 77¹ p 10⁴¹⁵ põhjal kümnenda järjekoha õigusega, metsaametniku krunti ei olnud likvideeritud. Maa saamiseks oli rohkem õigustatud Johann Vaher, kes oli võidelnud vabadussõjas. Riigikohtule esitatud revisjonikaebuses palus kaebaja rahukogu otsus tühistada, kuna kaebaja hinnangul oli tegemist metsaametniku koha likvideerimisega.

⁴¹³ RKA00 11.02.1930, 318 – ERA.1356.2.102.

⁴¹⁴ RKA00 04./07.11.1930, 599 – ERA.1356.2.102.

⁴¹⁵ MTM § 77¹ p 10: “MTM § 77¹ p 10: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ././ 10) kõik teised maasoovijad peale ülaühendatute (p 1–9).”

Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna kaebaja arvamus, nagu oleks käesolevas asjas tegemist maaseaduse § 22 märkuses ette nähtud metsaametniku koha likvideerimisega, oli ekslik, kuna käesolevas asjas oli tegemist vaid metsaametniku palgamaa vähendamisega. Metsniku koht oli endiselt alles, kuid palgamaad vähendati. Palgamaa vähendamine, mis oli toimunud ümberplaneerimisel peakohast eraldamisega, ei andnud metsaametnikule või tema pärijatele MTM §-s 77¹ ettenähtud eesõigusi. Seetõttu puudus alus rahukogu otsuse tühistamiseks. Samasisuliselt metsaametnike palgamaa vähendamise asju arutas Riigikohtu administratiivosakond ka lahendites nr 732⁴¹⁶ ja 377⁴¹⁷.

Kohtuasjas nr 658⁴¹⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Grünthali revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale kaebasasjas Järva maavalitsuse otsuse vastu Prandi asunduse krundile nr 22 Jaan Passi maasaajaks kinnitamise kohta. Järva maavalitsus otsustas maasaajaks määrata Jaan Passi, juhindudes samas asjas varem tehtud Riigikohtu lahendist.⁴¹⁹ Kaebaja leidis, et temal kui langenud sõduril isal olid suuremad õigused maa saamiseks. Riigikohus leidis, et Jaan Grünthal oli Jaan Passiga võrreldes madalamal järjekohal maa saamiseks, nagu see oli juba varasemalt Riigikohtus tuvastatud. Seega oli maavalitsus korrektselt toiminud, kui maasaajaks kinnitati Jaan Pass. Ka kohtuasjades nr 185⁴²⁰ ja 264⁴²¹ leidis kohus, et maasaajal olid suuremad eesõigused kui kaebajal ning kaebaja oli seetõttu õigustatult maast ilma jäetud.

Kohtuasjas nr 660⁴²² arutas Riigikohtu administratiivosakond Johannes Penderi revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebasasjas Tartu maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Pala vallavolikogu oli Mekaste mõisa krundile nr 29 määranud maasaajaks Johannes Penderi, kuna Pender oli tegelik maakasutaja. Maavalitsuse otsusega kinnitati Pender krundile maasaajaks. Otsuse peale esitas rahukogule kaebuse Rudolf Kukki. Rahukogu otsusega kinnitati maasaajaks Rudolf Kukki, kuna Johannes Penderil ei olnud eesõigust maa saamiseks, kuna krundi tegelik kasutamine ja hoonete ehitamine ei andnud maasaamiseks õigust. Samuti oli Rudolf Kukki võtnud osa Vabadussõjast. Kaebuses

⁴¹⁶ RKAoo 09.12.1930, 732 – ERA.1356.2.102.

⁴¹⁷ RKAoo 04./25.03.1930, 377 – ERA.1356.2.102.

⁴¹⁸ RKAoo 07.11.1930, 658 – ERA.1356.2.102.

⁴¹⁹ RKAoo 01./19.02.1929. Pass, Jaani kaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsusele 10. novembrist 1927.a. Järvamaal Mäo vallas Prandi asunduse krundile nr. 22 maasaajaks määramise asjus. – ERA.1356.2.6856.

⁴²⁰ RKAoo 24.01 ja 11.02.10.1930, 185 – ERA.1356.2.102.

⁴²¹ RKAoo 28.01.1930, 264 – ERA.1356.2.102.

⁴²² RKAoo 14.11.1930, 660 – ERA.1356.2.102.

Riigikohtule leidis kaebaja, et Rudolf Kukk ei olnud rahukogule esitanud kaebust tähtaegselt. Samuti ei olnud rahukogu andnud kaebajale piisavalt aega temapoolsete tõendite esitamiseks.

Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et kohtuasjas puudusid tõendid selle kohta, et Rudolf Kukk ei oleks rahukogule kaebuse esitamisel tähtaegadest kinni pidanud. Riigikohus selgitas, et MTM § 78⁴²³ koos määrustega ei olnud aluseks maasaajate määramisel, vaid määratud maasaajatele kohtade andmisel. Maasaajate määramine toimus MTM § 77¹ alusel. Kaebaja ei olnud esitanud tõendeid selle kohta, et temal oli suurem õigus maasaamiseks kui Rudolf Kukul, kes oli maasaajaks tunnistatud MTM § 77 p 9⁴²⁴ alusel. Asjas puudus tähtsus sellel, et kaebajale ei olnud rahukogus antud aega täiendavate tõendite esitamiseks, kuna nimetatud tõendid ei oleks kohtuasja lõpptulemust muutnud.

Kohtuasjas nr 686⁴²⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Leonid Kahkra revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebas Valga maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide määramise kohta. Vaidluse all olnud Sootaguse krunt nr 52 oli eraldatud Mudsi talust eluaseme kohana Liis Pritsi palvel, kellel nimetatud krundil eluhooned olid. Krunt nr 52 oli määratud maaseaduse § 20 korras väljaandmiseks, maaseaduse § 15 lit a tähendatud kohtade hulgas selliseid eluaseme kohti ette nähtud ei olnud. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse⁴²⁶ § 2 kohaselt oli põliseks tarvitamiseks või omanduseks õigus saada 1) maaseaduse § 20 korras määratud maasaajad 2) eluasemekohtade pidajatel. Ehituskruntide väljaandmise määru⁴²⁷ oli eluaseme kohtade ehituskruntide väljaandmise kohta sätestatud erikord. Määruse § 6 kohaselt toimus ehituskrundi väljaandmise isikule, kellel nimetatud krundil hooned olid, ilma liisu heitmiseta. Riigikohus sedastas, et eluasemekoha ja ehituskrundi pidaja õigused olid sarnased. Kui eluasemekohad määrati Põllutöoministeeriumi

⁴²³ MTM § 78: „§ 77 alusel nimekirja ülesvõetud maasaajatel on kohtade valimiseks eesõigus § 77¹ äratähendatud järjekorras, kusjuures endistel väiketalude, kui ka metsaametnikkude ja metsatööliste likvideeritud kohtade pidajatele annab põllutöoministeerium kohad, mis riigimaade planeerimise korras nende käes tarvitada olnud maast või mujalt eraldatud.

Märkus 1. Kui ühte ja sama kohta soovivad saada mitu ühel viisil õigustatud isikut, otsustatakse küsimus liisuga. Märkus 2. Valimise ja liisu alla ei käi koht, mille piirides asub mõne maasaajate nimekirja võetud isiku majapidamine, kui see isik soovi avaldab seda kohta omale saada ja kui tema majapidamine asus sellel kohal enne 11. novembrit 1918 a.

Märkus 3. Kui mõnel maasoovijal on teatava koha saamiseks mõni iseäralik põhjus ehk eesõigus, mida siin ei ole ette nähtud (nagu mõisate poolt ärakaotatud talude tagasisaamise soov perekonnale), siis võib vallavolikogu ka seesugusele isikule soovitud koha määrata ilma liisuta, igal üksikul juhtumisel seda põhjendades.“

⁴²⁴ MTM § 77¹ p 9: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ./ 9) Vabadussõja tegevusest vaenlase vastu (lahingutest) osavõtnud sõdurid, silmas pidades eelliinil viibimise aega (maaseadus § 21).“

⁴²⁵ RKA00 14.11.1930, 686 – ERA.1356.2.102.

⁴²⁶ Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus. – RT 1925, nr 109/110; RT 1926, nr 96; RT 1927, nr 54.

⁴²⁷ Ehituskruntide väljaandmise määru. – RT 1926, nr 53; RT 1928, nr 83.

poolt väljaandmisele maaseaduse § 20 korras, siis tuli nende väljaandmisel ka neid õigusi silmas pidada, mis olid tekkinud seoses sellega, et krunt planeeriti isiku palvel, kellel krundil omad hooned olid. Nimetatud krundile võis teise maasaaja määrata vaid siis, kui see, kelle palvel krunt esialgselt planeeriti, krundi saamisest loobus. Käesoleval juhul oli krundile nr 52 määratud maasaajaks Paul Tamm ning ei arvestatud Liis Pritsu õigusjärglase Leonid Kahkra õigustega. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis asja uueks arutamiseks rahukogule tagasi.

Kohtuasjas nr 701⁴²⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Joosep Kure ja Valga maavalitsuse revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale kaebas Valga maavalitsuse otsuse vastu maasaajate kandidaatide kinnitamise kohta. Sangaste vallavolikogu otsusega oli Joosep Kurg määratud maasaajaks Kure talust eraldatud krundile nr 190. Valga maavalitsus kinnitas Joosep Kure maasaajaks. Maavalitsuse otsuse peale esitas kaebuse Aleksander Elias. Rahukogu tühistas maavalitsuse otsuse, kuna Aleksander Eliasel olid suuremad õigused maa saamiseks võrreldes Joosep Kurega. Kaebuses Riigikohtule palus Joosep Kurg rahukogu otsus tühistada, kuna tema hinnangul polnud tõendatud, et Aleksander Elias oli kauem Vabadussõjast osa võtnud võrreldes temaga. Samuti polnud rahukogu arvestanud asjaoluga, et krunt nr 190 oli eraldatud Kure talust Joosep Kure elumaja juurde ning et selle planeerimise vastu antud kaebus oli Riigikohtu poolt rahuldamata jäetud. Riigikohtu hinnangul kuulus rahukogu otsus tühistamisele. Rahukogu otsusest nähtuvalt pidi krunt nr 190 minema Joosep Kurele, kes kohustus oma maja ning hooned praegusest kohast ära vedama, mistõttu jäi maja talust välja eraldamata. Kure talu maade planeerimisel väikemajapidamiseks oli seaduslik alus.⁴²⁹ Nimetatud krunt oli rajatud Joosep Kure palvel ning tema majapidamise jaoks. Sangaste vallavolikogu kui ka Valga maavalitsus olid õigesti leidnud, et nimetatud krundile tuli Joosep Kurg maasaajaks nimetada, kuna krunt oli eraldatud temale ning ta kohustus krundile ka oma eluhooned vedama. Analoogiliselt MTM § 77¹ p 1 kohaselt tuli kohale määrata selle endine kasutaja, kellele nimetatud krunt otseselt rajati, kui tema ise ei loobu selle koha saamisest. Seetõttu tühistas Riigikohus rahukogu otsuse.

Kohtuasjas nr 745⁴³⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hendrik Nimpsi ja Mihkel Siigi revisjonikaebust Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale kaebas Lääne maavalitsuse otsuse vastu maasaajate määramise kohta. Lääne maavalitsus kinnitas krundile maasaajaks Georg Puusilla, rahukogu jättis kaebajate kaebused rahuldamata. Rahukogu hinnangul kuulus

⁴²⁸ RKA00 05.12.1930, 701 – ERA.1356.2.102.

⁴²⁹ Tulenevalt riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride §-st 18 ja 32.

⁴³⁰ RKA00 09.12.1930, 745 – ERA.1356.2.102.

Mihkel Siig MTM § 77¹ p 10 alla ning Hendrik Nimps sama sätte p 9⁴³¹ alla. Samuti oli Georg Puusild kauem rindel viibinud, kui Hendrik Nimps. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna rahukogu oli õigesti leidnud, et Georg Puusild oli maa saamiseks eesõigustatud. Kaebajad olid oma kaebuses Riigikohtule leidnud, et neil olid „iseäralikud eesõigused“ – kaebaja Nimps oli olnud endine mõisatööline ning Siig endise metsavahikoha pidaja. Riigikohus selgitas, et hoolimata kaebajate väidetest käis maasaajate kandidaatide seadmine siiski harilikus korras, st maasaajate nimekirjade koostamisel ei arvestatud isikute varasemate töökohtadega.

Kohtuasjas nr 794⁴³² arutas Riigikohtu administratiivosakond Jüri Pärsoni revisjonikaebust Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale kaebasjas Harju maavalitsuse otsuse vastu Rapla vallas Kuusiku mõisast väljaantavate kruntide peale maasaajate määramise kohta. Rahukogu otsusega määrati vaidluse all olevale krundile maasaajaks sõdurid, kes kaebaja hinnangul olid vähem õigustatud maad saada, kui tema. Samuti leidis rahukogu, et kaebaja alaline elukoht oli väljaspool Rapla valda. Riigikohtu hinnangul oli vaidluse all küsimus, kas kaebajat tuli MTM § 77¹ märkus 1⁴³³ mõttes lugeda Rapla vallast päritolevaks. Rahukogu oli leidnud, et perekonnakirjade põhjal oli kaebaja Rapla vallast pärit. Riigikohtu hinnangul ei saanud seda küsimust lahendada perekonnakirjade põhjal, kuna need ei määranud isiku alalist elukohta. Hoolimata rahukogu ekslikust seisukohast ei saanud kaebajat lugeda Rapla valla kodanikuks. Kaebaja ei olnud esitanud tõendeid selle kohta, et tema alaline elukoht oleks Rapla vallas.⁴³⁴ Kuigi kaebaja elas kaebuse esitamise hetkel küll Rapla alevikus, ei olnud Riigikohtu hinnangul tõendeid selle kohta, et ta oleks Rapla valda alaliselt elama asunud, omaks seal ettevõtet või et ta oleks sisse kantud Rapla vallavolikogu valijate nimekirja. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Samasisulisi maasaajate määramisega seotud probleeme käsitles Riigikohtu administratiivosakond ka lahendites nr 236⁴³⁵, 272⁴³⁶ ning 451⁴³⁷.

Maasaajate määramisega pöörduti 1930. aastal Riigikohtu poole 51 korral. Nimetatud kaebustest rahaldas Riigikohtu administratiivosakond täielikult 13 kaebust, osaliselt ühe kaebuse ning rahuldamata jäeti 37 kaebust. Kokkuvõtvalt seisnesid probleemid selles, et

⁴³¹ MTM § 771 p 9, 10: „Maasaamiseks sooviavaldanud kodanikkudest, kes § 77 nõuetele vastavad, kandidaatide nimekirja kokkuseadmisel tuleb kinni pidada järgmisest järjekorrast: ././ 9) Vabadussõja tegevusest vaenlase vastu (lahingutest) osavõtnud sõdurid, silmas pidades eellinil viibimise aega (maaseaduse § 21); 10) kõik teised maasoovijad peale ülaltähendatute (p 1–9).“

⁴³² RKAoo 12.12.1930, 794 – ERA.1356.2.102.

⁴³³ MTM § 77¹ märkus 1: „Märkus 1. Pkt. 2–9 alla kuuluvatest väljaspool jagatava mõisa valda pärit olevatest maasoovijatest võib maasaajate nimekirja ainult nii palju üles võtta, et nende kohta mitte üle 50% väljaantavatest mõisakohtadest ei tule.“

⁴³⁴ BES § 3066 sätestas, et alaliseks elukohaks loetakse see koht, mis osutus isiku kodanlise tegevuse ja tema ettevõtte asupaigaks.

⁴³⁵ RKAoo 24.01. ja 23.02.1930, 236 – ERA.1356.2.102.

⁴³⁶ RKAoo 07.02.1930, 272 – ERA.1356.2.102.

⁴³⁷ RKAoo 18.03.1930, 451 – ERA.1356.2.102.

kaebajate hinnangul oli neil õigus maasaajaks määratud olla. Tihti ei põhinenud kaebajate väited seadusnormidel – leiti, et maa saamise õigus tuleneb neile suure pere olemasolust. Paljud kaebused põhinesid ka maasaajate määramise järjekohtadest tulenenud probleemidest – maareformi teostamise määrustes oli aga kindel järjekord välja toodud, millest kohtud ning ametkonnad lähtuma pidid. Nii mõnedki kaebused olid esitatud seetõttu, et asjast huvitatud isikud olid kaebamiseks või avalduste esitamiseks mõeldud tähtpäevad mööda lasknud. Enamus kaebusi jäeti rahuldamata, mis viitab sellele, et maaseaduses ning maareformi teostamise määrustes ettenähtud järjekorrast pidasid vallavolikogud, maavalitsused ning muud ametkonnad kinni.

2.7 Inventari võõrandamisest tõusetunud probleemid

Alapeatükis käsitletakse kaasusi, kus probleemid tõusetusid maareformi käigus inventari võõrandamisest. Maaseaduse § 1 kohaselt võõrandati riigile koos maaga ka põllumajanduslik inventar. MTM § 18 kohaselt kuulus põllumajandusliku inventari alla kõik elus ja eluta inventar, mis uutele asunikkudele või riigile oli vajalik põllumajanduseks. Võõrandamata jäi inventari omaniku isiklikuks tarvitamiseks olnud inventar ning maaseaduse § 1 teises tähenduses äramärgitud inventar. Maaseaduse § 1 teise märkuse kohaselt jäeti võõrandamata endistelt võõrandatava maa pidajatelt, kui nad maad harimiseks said, uue majapidamise sisseseadmiseks tarvilik elav ja eluta inventar. Maaseaduse § 11 kohaselt võeti elus inventari eest tasu määramisel aluseks 1914. aasta turuhind. Eluta inventari hinnaks võeti inventari hind sellest ajast, mil asi oli omandatud. Kui inventar oli vananenud, siis arvati selle hinnast maha vastav vananemise protsent.⁴³⁸ Maaseaduse alusel võõrandatud inventari hindamine toimus maaseaduse §-s 13 ettenähtud hindamiskomisjoni poolt.

Kohtuasjas nr 32⁴³⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Georg Stackelbergi kaebust Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale Sarnakõrve mõisa inventari ülevõtmise kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et MTM § 17⁴⁴⁰ järgi pani ringkonnaavalitseja

⁴³⁸ Maaseadus § 12.

⁴³⁹ RKA00 22.12.1930, 32¹ – ERA.1356.2.102.

⁴⁴⁰ MTM § 17: “Võõrandatud varanduste üleandmiseks seavad põllutööstusministeeriumi poolt määratud ringkonna riigimaade valitsejad võõrandatud varanduste omanikkude ehk nende volinikkude ja kohalikkude vallavalitsuste esitajate juuresolekul kokku võõrandamisele kuuluva liikumata ja liikuva varanduse nimekirjad. Märkus 1: Nimekirja tähendatakse made üle ainult need teated, mille kohta koha peal kindlad andmed olemas. Märkus 2: Hoolekande all olevate mõisate inventuuri tegemisele kutsutakse omaniku puudumisel, viimase esitajana, mõisa hoolekandjad. Märkus 3: Omaniku, tema voliniku ehk hoolekandja puudumisel kutsutakse inventuuri kokkuseadmise juurde omaniku asemikuna kohaliku vallavalitsuse esitaja.”

kokku võõrandamisele kuuluva inventari nimekirja, mille MTM § 20⁴⁴¹ järgi pidi riigimaade ülem revideerima ja selle järel koostama ülevõtmise akti. MTM ei näinud ette, et § 20 põhjal tehtud aktid vajanuks hilisemat kinnitamist või teistkordset revideerimist. Isikul, kelle õiguseid või huvisid aktiga riivati, oli õigus kaevata administratiivkohtule või nimetatud ameti ülemusele, kellel oli õigus asja ümber otsustada. Administratiivasjus võis administratiivkohtu korra § 9⁴⁴² järgi administratiivkohtule kaebusi esitada tähtaegadel, mis olid seaduses eraldi kindlaks määratud. Kui seaduses tähtaeg puudus, siis võis kaebusi esitada kuu aja jooksul. Tähtaegselt kaebuse mitteesitamisel kaotas asjassepuutuv isik õiguse administratiivasutuse otsusele vastuvaidlemiseks ning tehtud otsus jäi jõusse. Riigikohus leidis, et käesoleval juhul ei olnud riigimaade ülema poolt koostatud akti vastu tähtaegselt kaebust esitatud ning akt oli jõustunud. Seega puudus Riigikohtul alus kohustada Põllutöoministeeriumit antud kaebust sisuliselt arutlusele ja otsustamisele võtma. Asja sisulist poolt Riigikohus ei puudutanud.

Kohtuasjas nr 235⁴⁴³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Eduard Nolkeni kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Kaagvere mõisa inventari võõrandamise asjas. Kaebaja palus Peavalitsuselt vabastada võõrandamisest 1920. aastal seadusevastaselt üle võetud Kaagvere mõisa inventar, kuid Maakorralduse ja Metsade Peavalitsus jättis palve rahuldamata. Peavalitsus jättis kaebuse rahuldamata põhjusel, et kaebus oli esitatud hilinenult. Kaebuses Riigikohtule selgitas kaebaja, et 1920. aastal toimunud inventari ülevõtmise vastu oli protesti avaldatud, kuid protest ja kaebused olid olnud asja arutamise hetkeni läbi vaatamata. Samuti oli kaebaja hinnangul inventari ülevõtmise vastu protesteerinud ka mõisa endised kaks omanikku. Riigikohus arutas asja ja jättis kaebuse rahuldamata, leides, et kuigi kaebaja oli aastal 1920 inventari ülevõtmise vastu protesti avaldanud, siis oli ta jätnud märkimata, mida ta leidis seadusevastaselt ülevõetuks ning millistel alustel. Ühe endise mõisaomaniku protest inventari võõrandamise üle oli tõstetud inventari hindamise kohta ning selle otsuse kohta

⁴⁴¹ MTM § 20: „§-s 17 tähendatud riigi kätte võetavate varanduste nimekirjad revideerib riigimaade ülem ehk tema asemik ja seab nende põhjal kokku üleandmise akti. Akt tehakse kolmes eksemplaris. Aktile kirjutavad alla riigimaade üle (ehk tema asemik), ringkonna riigimaade valitseja, kohaliku vallavalitsuse esitaja ja varanduse omanik ehk tema asemik. 1 eksemplar aktist antakse võõrandatud varanduse omanikule, teine jääb põllutöoministeeriumi, kolmas saadetakse riigikontrolli.

Märkus: Aktis tähendatakse ära ka need tööstuslised ettevõtted, mis ei kuulu võõrandatud maade päraltolemiste hulka ja sellega võõrandamisele maaseaduse § 1 põhjal, kuid mis asuvad nende maade piirkonnas.“

⁴⁴² Administratiivkohtu kord § 9: „Kaebused ja protestid antakse kohtule sisse tähtaegadel, mis seaduses eraldi on kindlaks määratud; neil juhtumistel aga, kus seaduses tähtaega ära tähendatud ei ole, kuu aja jooksul, arvates sellest päevast, millal protesti ehk kaebust väljakutsuv määrus, korraldus või otsus avalikult teada anti, või kui ta teadaandmise ehk väljakuulutamise alla ei käinud, sellest päevast, millal määrus, korraldus, otsus, samuti ka tegevus, tegevusetus ehk hooletus kaebajale ehk protestitõstjale teadmaks sai. Viivituse peale kaebuse ehk protesti tõstmiseks tähtaeg piiratud ei ole.“

⁴⁴³ RKA00 09.05.1930, 235 – ERA.1356.2.102.

edasisi kaebusi olnud esitatud. Riigikohtul puudus alus kaebaja palve rahuldamiseks, kuna inventari ja saaduste ülevõtmise kohta ei olnud kaebust esitatud õigeaegselt.

Kohtuasjas nr 356⁴⁴⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Esseni kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale Kastre asunduse krunt nr 45 inventari asjas. Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsusega oli Kastre mõisa endisele omanikule Aleksander Essenile Kastre mõisast tagasi antud koha nr 45 jaoks antava inventari turu- ja võõrandamishinna vahe otsustatud tasuda 1 843,52 krooni suuruses. Kaebaja oli kaebuse tõstatanud lehmade ja mullikate ning seemnekaerte ja -otrade madalate hindade ja vähese arvu tõttu. Põllutöoministeerium määras keskmised turuhinnad vastavalt Tartu linnavalitsuse statistikabüroo andmete aluselt 3. oktoobrist 1929. Kaebaja esitas omakorda vastavat turuhinnad 12. aprillist 1930, kus hinnad olid mõnevõrra suuremad võrreldes Põllutöoministeeriumi poolt esitatutega. Riigikohtu hinnangul oli Põllutöoministeeriumi poolt määratud hinnad liiga madalad. Samuti oli Põllutöoministeerium ilma põhjusest vähendanud seemnete arvu. Asjaolu, et kaebaja oli vastu võtnud Põllutöoministeeriumi poolt talle määratud summa, ei võtnud see temalt õigust antud nõude esitamiseks, kuna kaebaja ei olnud andnud kinnitust, et talle Põllutöoministeeriumi poolt tagastatud 1 843,52 krooni sobis. Põllutöoministeeriumi seisukoht, nagu nimetatud summa aktsepteerimisel ütles kaebaja kõikidest pretensioonidest lahti, oli väär. Riigikohus rahuldas kaebuse ning saatis asja Põllutöoministeeriumile uueks otsustamiseks.

Kohtuasjas nr 626⁴⁴⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mary Braschi kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale ülevõetud vilja ja noorloomade tagasisaamise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et ametniku või ametiasutuse seadusvastase tegevuse üle maaseadusega võõrandatud varanduste ülevõtmisel võis kaebuse tõstatada ametniku ülemusele ja administratiivkohtule ning et selles korras kuulusid lahendamisele maaseadusega võõrandatud varanduste ülevõtmisel tekkinud tülid. Maaseadusega võõrandatud inventari ülevõtmine sündis Põllutöoministeeriumi nimel tema allasutuste poolt. MTM § 17⁴⁴⁶ kohaselt seadis ringkonnavalitseja kokku võõrandamisele kuuluva inventari nimekirja, mille MTM § 20 kohaselt pidi Riigimaade ülem või tema asemik revideerima ja sellele järgnevalt koostama ülevõtmise akti. MTM ei näinud ette, et § 20 alusel vormistatud aktid vajaksid teistkordset kinnitamist või revideerimist Põllutöoministeeriumile

⁴⁴⁴ RKA00 15.04 ja 22.05.1930, 356 – ERA.1356.2.102.

⁴⁴⁵ RKA00 09.12.1930, 626 – ERA.1356.2.102.

⁴⁴⁶ MTM § 17: „Võõrandatud varanduste üleandmiseks seavad põllutöoministeeriumi poolt määratud ringkonna riigimaade valitsejad võõrandatud varanduste omanikkude ehk nende volinikkude ja kohalikkude vallavalitsuste esitajate juuresolekul kokku võõrandamisele kuuluva liikumata ja liikuva varanduse nimekirjad.“

järgmise ametiasutuse poolt. Kui võõrandatud inventari nimekiri oli koostatud, Riigimaade ülema poolt rekvireeritud ning ülevõtmise akt koostatud, siis oli olemas administratiivasutuse akt, mis jõustus ja kuulus täitmisele. Isikutel, kelle õigusi või huvisid nimetatud aktiga puudutati, oli õigus kaebus esitada ametkonna ülemusele, kellel oli õigus asja ümberotsustamiseks. Samuti oli isikul õigus pöörduda administratiivkohtu poole. Administratiivkohtu korra § 9 järgi võis administratiivasjus Riigikohtule kaebusi esitada nende tähtaegade jooksul, mis vastavas seaduses kirjas olid. Kui seaduses edasikaebe tähtaeg puudus, sai otsust vaidlustada kuu aja jooksul alates ajast, mil otsus avalikult kuulutati või puudutatud isikule teatavaks sai. Riigikohus leidis, et antud asjas ei olnud kaebaja kuuajalisest edasikaebetähtajast kinni pidanud, mistõttu oli Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsus jõustunud.

Kokku lahendas Riigikohus uuritavas säilikus inventari võõrandamisega seotud probleeme 4 korral. Kolmel korral jäeti kaebused rahuldamata ning ühe kaebuse otsustas Riigikohtu administratiivosakond rahuldada. Kuigi inventari võõrandamine oli seadustatud juba maaseaduse esmases 1919. aasta redaktsioonis, esines sellest tõusetunud probleeme ka 1930. aasta kohtulahendites. See viitab asjaolule, et inimeste jaoks olid inventariga seotud probleemid olulised ning väärt kohtusse pöördumist ka aastate möödumisel. Mitmeski kohtuasjas olid tekkinud probleemid seoses menetlusõiguslike küsimustega – näiteks oli lastud mööda võõrandamisele kuuluva inventari nimekirja peale kaebuse esitamise tähtaeg (kohtuasi nr 32) või oli kaebaja jätnud märkimata, milliseid esemeid ta arvas olevat üle võetud seadusevastaselt (kohtuasjas nr 235). Kohtuasjas nr 356 rahuldas Riigikohus kaebuse, kuna Põllutöoministerium oli määranud võõrandatud inventarile ilma põhjuseta madalamad hinnad.

2.8 Menetlusõiguslikud probleemid

Lisaks materiaalõiguslikele probleemidele käsitles Riigikohtu administratiivosakond ka mitmeid kaasuseid seoses menetlusõiguslike probleemidega. Planeerimiskava peale võisid huvitatud isikud esitada kaebusi 10 päeva jooksul Riigimaade ülema kaudu.⁴⁴⁷ Maareformi teostamise määruse §-s 63 oli ette nähtud, et Planeerimise Peakomisjoni otsused olid lõplikud ning nende peale võis Riigikohtule kaevata ühe kuu jooksul. Administratiivkohtu korra § 2 kohaselt võis protesteerida ja kaevata administratiivasjus a) valla-, alevi-, linna- ja maakonnavolikogude, üksikute ministeeriumite ja nende osakondade ning teiste seaduses eraldi

⁴⁴⁷ MTM § 54a.

äratähendatud riigiasutuste poolt tehtud otsuste, korralduste ja määruste vastu, kui need maksvate seadustega või määrustega kokku ei käi b) valla-, alevi-, linna- ja maakonnavalitsuste, nende osakondade (komisjonide), kui ka valitsuse esimeeste ja üksikute liikmete, miilitsaülemate, valitsuse komissaride ja teiste seaduses eraldi äratähendatud valitsusasutuste ning üksikute ametnikkude tegevuse, otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku vastu, kui selles avaldub maksvate seaduste ehk seadusjõuliste kohuslike määruste rikkumine, nende poolt ettekirjutatud kohuste täitmata jätmine või põhjendamatu viivitus. Riigikohtu administratiivosakonna pädevuse sätestas administratiivkohtu korra § 6, mille kohaselt allusid Riigikohtule 1) kaebused üksikute ministeeriumite, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiivasutuste otsuste, korralduste ja määruste vastu; 2) revisjoni protestid ja revisjonikaebused rahukohtunikkude ja rahukogude otsuste peale administratiivasjus. Kõik Riigikohtu otsused olid lõplikud.

Kohtuasjas nr 79⁴⁴⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karoline Vetter-Rosenthali kaebust Põllutööministeeriumi otsuse peale Viimsi mõisast osa Karolinenhofi nime all vabaksandmisest keeldumise pärast. Kaebaja palus võõrandamisest vabastada Viimsi mõisa all oleva 65 tiinu suuruse Karolinenhofi maakoha, mille kaebaja oli saanud Viimsi ja teiste mõisate jagamisel Viimsi mõisa kaasomaniku Peeter Filatoviga. Põllutööministeerium leidis, et riigistamisest olid vabastatud iseseisvad kinnistusüksused ehk *landstelle*'d⁴⁴⁹, kuid kõnealune maatükk ei olnud tegelikult Viimsi mõisast lahutatud, ning seega ka mitte *landstelle*'ks saanud. Kaebaja leidis, et peale Viimsi mõisa võõrandamist ei saanud teda enam mõisaomanikuks lugeda ja seetõttu oli Karolinenhofi maatükk maaseaduse põhjal võõrandamisest vaba. Lisaks leidis kaebaja, et BES § 605⁴⁵⁰ ja § 610⁴⁵¹ alusel oli krundi võõrandamine võimalik. Riigikohus leidis, et Maakorralduse peavalitsuse otsusega jäeti palve rahuldamata maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse §-i 5⁴⁵² alusel. Riigikohus leidis, et kaebaja ei olnud Põllutööministeeriumi

⁴⁴⁸ RKA00 04.03.1930, 79 – ERA.1356.2.102.

⁴⁴⁹ BES § 597: „Maamõisad Liivi-, Saare- ja Eestimaal jaotatakse järgmistest jagudesse: 1) Kroonu ehk Riigimaade ministeeriumi mõisad; 2) mõisnikkude ehk rüütlike mõisad; 3) mõisnikkude-, linnade- ehk teiste seltside ja kogukondade-, niisama ka heategevuste- ja asutuste- ning kasvatuskohade mõisad; 4) kirikumajade mõisad ja muud kirikute mõisad ja maad; 5) lahutatud kohad, mis mitte täieliku mõisa krundi välja ei tee (*Landstellen*).“

⁴⁵⁰ BES § 605: “Rüütlimõisa omanikul on õigus, kui perekondlikutes otsustes, mahategemistes ehk testamentlikutes korraldamistes selle vastu pole räägitud, niihästi mõisa-, kui ka talumaalt oma arvamise järele nähtud tulid ära lahutada ja välja anda, aga ainult sellega, et peamõisale § 601–608 sees nõutav arv maad järele jääb.”

⁴⁵¹ BES § 610: “Maakohtade ehk maatükkide nime all on seesugused maad mõista, mis juba praegustest maamõisatest äralahutatud on, ehk tulevikus § 605 põhjusel äralahutatud saavad.”

⁴⁵² Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 5: „Käesoleva seaduse § 4 ette nähtud korras vabastatakse võõrandamisest ja antakse lepingu põhjal omandajatele maatükid ja maaosad, mille kohta on sõlmitud võõrandamislepingud pärast 12. juulit 1917 a, kuid enne 25. okt. 1919 a. ja kui lepingu põhjal omandajad on asunud nende maa-alade valdamisele enne 25. okt 1919 a. ja praegu tegelikult neid peavad, ning kui omandatud maatüki suurus ei ole üle 50 ha kõlblikku maad. On maatükk suurem, siis antakse tagasi kuni 50 ha kõlblikku

otsuse peale esitanud kaebust ühekuulise edasikaebe tähtja jooksul, mistõttu jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 129⁴⁵³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Joosep Lille voliniku Marie Lille kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Undla asunduse kruntide Saari ja Telliskopli külade rendimaade, Kurisoo kõrtsi ja metsavahikoha ning Armiku soo ja vahetuse teel saadud küla ostukohtade maade korraldamise asjas. Volinik Marie Lill oli esitanud hariliku volikirja kohtuasjade ajamiseks ning olles kaebaja Joosep Lille õde, ei kuulunud ta nende isikute hulka, kellel oli KAS § 389⁴⁵⁴ järgi õigus kohtutes sarnaste volituste põhjal võõraid asju ajada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 141⁴⁵⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Saadjärve valla voliniku kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Voldi asunduse renditalude korraldamise asjas krunt nr 19 spordiplatsi eraldamise puutuvast osast. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, põhjendades, et Saadjärve vald ei olnud MTM §-s 54a ettenähtud tähtajal esilduskava vastu kaebusega esinenud, mille esitamise juures valla esindajad viibisid. Samuti ei olnud kaebaja tõestanud oma väiteid selle kohta, nagu ei saaks spordiplatsi eraldamisel koolikohast kooli ehitada – koolikoht on peale spordiplatsi eraldamist 9,5 hektari suurune, mis oli Riigikohtu hinnangul piisav suurus kooli ehitamiseks. Koolikoha eraldamisega seotud probleemi lahendas Riigikohus ka lahendis 363⁴⁵⁶. Nimetatud lahendis leidis kohus, et vaidlus all olev maa oli kooli otstarbeks kingitud ja maa kuulus koolivõrku, mistõttu ei kuulunud see eraldamisele. Samas lahendis rõhutas Riigikohus, et eraisikul oli õigus loobuda oma õiguste kaitsest, kuid vallaomavalitsustel oli see kohustuslik.

Kohtuasjas nr 147⁴⁵⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Annamaa kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Kaarepere vallas asuva Silla talu nr 103 planeerimise asjas. Kaebajale planeeritud maast eraldati 9 ha naaberkrundi omanikule ning Aleksander

maad. Ühiselt mitme isiku nimel omandatud maatükkidest antakse tagasi iga kaasomaniku kohta kuni 50 ha kõlbulikke maad. Märkus: Alevite administratiivpiirides kui ka maakonnavalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatavates alevikkude ehituspiirkondades ei või maad tagasi anda ühele isikule üle ühe hektari.“

⁴⁵³ RKAOo 14.02.1930, 129 – ERA.1356.2.102.

⁴⁵⁴ KAS § 389: „Ka neil olekul, mis eelkäivates §-des 387 ja 388 on tähendatud, ei ole kohtukäijatele mitte ära keelatud, usaldusekirju nõudmiseasjade ajamiseks anda oma vanematele, abikaasadele, lastele ja neile inimestele, kellel usaldajaga üks ja seesama nõudmiseasi on ehk kes usaldusekirjade järele nende kohtukäijate varandusi ehk asju valitsevad“ Kohtuasutuste seadus kehtestati 1864. aastal Venemaal ning seda laiendati aastal 1889 Baltimaadele. – K. Tiisik, J. Truusmann, T. Vares (väljaandjad). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu pääle väljaantud : Väljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. Jätku paragrahvid sisse on võetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen, 1889, lk 68.

⁴⁵⁵ RKAOo 11.02.1930, 141 – ERA.1356.2.102.

⁴⁵⁶ RKAOo 28.02.1930, 363 – ERA.1356.2.102.

⁴⁵⁷ RKAOo 18.03.1930, 122 – ERA.1356.2.102.

Annamaa taotles Planeerimise Peakomisjoni otsuse tühistamist. Riigikohus leidis, et MTM § 59⁴⁵⁸ alusel oli igal asjaosalisel õigus riigimaade korralduskomisjoni otsuse peale edasi kaevata peakomisjonile ühe kuu jooksul. Kaebaja ei esitanud nõutud aja jooksul Planeerimise peakomisjonile kaebust, mistõttu Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Asja sisulist poolt Riigikohus ei lahendanud. Kaebetähtaja möödalaskmise probleemi lahendas Riigikohus ka lahendis 17⁴⁵⁹.

Kohtuasjas nr 153⁴⁶⁰ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Paide kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Virumaal asuva Mõisamaa mõisa juures oleva Lepiku nr 13 renditalu korraldamise asjas. Planeerimise Peakomisjoni otsusega planeeriti kaebaja krundist eluasemekoht 2,8 tiinu suuruses. Kaebaja palus Riigikohtul asja uueks arutamiseks saata, kuna Peakomisjon ei olnud teda planeerimiskava arutamisest teavitanud. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, leides, et MTM § 54a⁴⁶¹ põhjal sai huvitatud isik esitada kaebust 10 päeva jooksul. Kohtuasja dokumentide kohaselt ei olnud Karl Paide planeerimiskava vastu kaebust esitanud. Kaebuse mitteesitamist seletas ta sellega, et talle ei oldud planeerimiskava esitamise päevast teatatud. Riigikohus tuvastas, et vallavalitsus oli vastavalt MTM § 53⁴⁶² esimesele märkusele planeerimise kava esitamist ajast ja kohast teavitanud asjast huvitatuid isikuid avalikult väljapandud teadaandega. Isiklikku kutset ei olnud vallavalitsus kohustatud isikutele saatma.

Kohtuasjas nr 159⁴⁶³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Karl Korjuse kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Jemeljanova puustuse ja Vorobjevštšina heinamaa planeerimise asjas. Planeerimise peakomisjoni otsusega tühistati Maakorralduse Valitsuse direktori protesti põhjal otsus, millega tühistati kaebajale juurdelõike andmine. Riigikohus rahuldab kaebuse ning saatis selle peakomisjonile uueks otsustamiseks, sest peakomisjon oli

⁴⁵⁸ MTM § 59: „Riigimaade korralduskomisjoni otsuste peale võib edasi kaevata planeerimise peakomisjonile riigimaade korralduskomisjoni kaudu ühe kuu jooksul, arvates otsuse väljakuulutamise päevast. Ei ole nimetatud tähtaja jooksul komisjoni otsuse vastu asjaosaliste poolt kaebusi ehk maakorralduse või riigimetsade valitsuse poolt proteste esitatud, astub otsus jõusse ja viiakse kohapeal täide. Vastasel korral saadab riigimaade ülem peale edasikaebamise tähtaja lõppu asjatoimetuse ühes sissetulnud kaebustega ja eriarvamistega ning oma seletusega planeerimise peakomisjonile.“

⁴⁵⁹ RKAOo 04.04.1930, 17 – ERA.1356.2.103.

⁴⁶⁰ RKAOo 18.03.1930, 153 – ERA.1356.2.102.

⁴⁶¹ MTM § 54a: “Kaebusi kava kohta võivad asjast huvitatud isikud anda kirjalikult riigimaade ülema kaudu korralduskomisjonile kümne päeva jooksul, arvates planeerimise kava esilduse päevast.”

⁴⁶² MTM § 53: “Maamõõtja esildab kokkuseatud planeerimise kava kohalikkudele elanikkudele, asjast huvitatud isikutele ja asutustele selleks määratud ajal ja kohal kohaliste ringkonna riigimaade valitseja ja metsaüleva ning kohaliku vallavolikogu esitaja juuresolekul.

Märkus 1. Esilduse aja ja koha teatab maamõõtja: a) asjast huvitatuile avalikult vallavalitsuses hiljemalt seitse päeva enne esildust väljapandud teadaandega; b) ringkonna riigimaade valitsejale, metsaülemale ja vallavolikogu esitajale kirjalikkude ehk telefonogrammide kutsetega hiljemalt 3 päeva enne esildust.

Märkus 2. Metskonna metsaüleva ja vallavolikogu esitaja puudumine ei takista esildust.”

⁴⁶³ RKAOo 11.02.1930, 159 – ERA.1356.2.102.

asja arutamisel rikkunud MTM § 61⁴⁶⁴ nõudeid. Nimelt ei teatatud kaebajale asja arutamise päeva komisjonis, mistõttu puudus kaebajal võimalus oma huvisid peakomisjonis kaitsta. Planeerimisest tulenenud probleemi Riigikohus ei arutanud. Ka kohtuasjas nr 311⁴⁶⁵ ei olnud Planeerimise Peakomisjon andnud kaebajale teada asja arutamise päeva komisjonis. Kohtuasjas nr 336⁴⁶⁶ leidis Riigikohus, et Planeerimise Peakomisjon ei olnud rikkunud MTM §-i 61, kui Peakomisjon saatis kutse asja läbivaatamiseks kaebajale, mitte kaebaja volinikule.

Kohtuasjas nr 162⁴⁶⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peeter Saare pärandustombu hooldaja Anna Saare esindaja Johannes Lauli kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale kaebaja käes kasutada olnud renditalu külge Jaanuse järve mitteplaneerimise pärast. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna esindaja Laul ei olnud esitanud volitust Anna Saarelt. Puudusid tõendid selle kohta, et ta oleks olnud õigustatud Anna Saare nimel kaebusega Riigikohtus esinema. Seetõttu ei võtnud Riigikohus kaebust arutusele. Asja sisulist poolt kohus ei arutanud.

Kohtuasjas nr 166⁴⁶⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Suure-Jaani Evangeelse Luteriusu koguduse juhatuse esindaja Georg Rosenbergi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Suure-Jaani kogudusele kirikuplatsi planeerimise asjas. Kaebaja esindaja leidis, et koguduse esindajat ei olnud Planeerimise Peakomisjoni istungile kutsutud. Lisaks leidis volinik, et kirikuplatsiks oli jäetud liialt väike maa-ala ning piir oli määratud liiga kiriku ligidalt, mistõttu oli raskendatud kiriku käärkambri suurendamine. Riigikohus leidis, et Viljandi maakonna planeerimise komisjoni istungile, kus Suure-Jaani kirikumõisa planeerimise kava läbi vaadati, olid ilmunud kaks kirikunõukogu esindajat, kes kirjutasid komisjoni otsusele alla. Istungil kohal olnud kaks Suure-Jaani kirikunõukogu esindajat Planeerimise peakomisjoni otsuse peale edasi ei kaevanud, mistõttu jättis Riigikohus kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 188⁴⁶⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Hendrik Bildermanni kaebust Maakorralduse ja Metsade peavalitsuse otsuse peale Enge vallas oleva Laagri nr 48 talu ostumüügi lepingu mittetunnustamise pärast. Kaebaja oli palunud maaseaduse täiendamise ja

⁴⁶⁴ MTM § 61: “Planeerimise peakomisjon määrab kindlaks oma korralised koosolekud, kuna erakorralised koosolekud komisjoni alalise liikme poolt kokku kutsutakse. Isikutele, kelle kaebused ja eriarvamused peakomisjonis arutusele tulevad, ja asjast huvitatud pooltele antakse koosoleku päevast teada nimeliste kutsetega: maal – vallavalitsuse ning linnas ja alevis – politsei kaudu vähemalt 3 päeva enne komisjoni koosolekut. Peale selle antakse arutusele tulevatest asjadest teada kohalistes riigimaade ülema, ringkonna riigimaade valitseja ja vallavalitsuse kantseleides hiljemalt 7 päeva enne koosolekut väljapandud kuulutuste läbi.”

⁴⁶⁵ RKAoo 08.04.1930, 311 – ERA.1356.2.102.

⁴⁶⁶ RKAoo 28.02.1930, 336 – ERA.1356.2.102.

⁴⁶⁷ RKAoo 14.02.1930, 162 – ERA.1356.2.102.

⁴⁶⁸ RKAoo 28.03.1930, 166 – ERA.1356.2.102.

⁴⁶⁹ RKAoo 24.01.1930, 188 – ERA.1356.2.102.

muutmise seaduse § 4⁴⁷⁰ alusel anda luba talu nr 48 kinnitamiseks tema nimele, kuna kaebaja oli otnud talu aastal 1912 mõisa endise omaniku käest. Põllutööministeerium keeldus lepingut tunnustamast. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna lepingu tunnustamiste nõuded kuulusid lahendamisele tsiviilkohtu korras. Ka lahendites 213⁴⁷¹, 706⁴⁷² ja 443⁴⁷³ leidis Riigikohus, et rendilepingu täitmise ja tunnustamise ning omandiõiguse tunnustamise nõuded kuuluvad lahendamisele tsiviilkohtus.

Kohtuasjas nr 222⁴⁷⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Juhan Valteri kaebust Põllutööministeeriumi tegevuse peale. Tallinna-Haapsalu rahukogu otsusega täideti Põllutööministeeriumi nõue, millega lõpetati Põllutööministeeriumi rendivahekord kaebajaga ning tõsteti kaebaja kohast välja. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning selgitas, et administratiivkohtu korra § 2-3⁴⁷⁵ põhjal võis kohus ametiasutuste otsuseid tühistada ainult siis, kui neis avaldus kehtivate seaduste või määruste rikkumisi. Riigikohus leidis, et Põllutööministeeriumi otsus oli seaduslik.

Kohtuasjas nr 238⁴⁷⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond August Käkki revisjonikaebust Tartu 6. jaoskonna rahukohtuniku otsuse peale kaebasjas Elistvere vallavolikogu otsuse vastu heinamaa jagamise kohta. Rahukohtunikule antud kaebuses palus August Käkki tühistada Elistvere vallavolikogu otsuse heinamaatükkide jagamise asjus. Rahukogu jättis kaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas, et kui kaebaja leidis, et Elistvere vallavolikogu oli lubanud anda talle maad rendile, siis kuulus selline vaidlus tsiviilkohtusse. Samuti oli rahukohtunik võtnud ekslikult administratiivkorras arutusele asja, mis administratiivkohtule ei allunud. Seetõttu ei saanud ka rahukohtuniku otsusus jõusse jääda ning kuulus tühistamisele ning seejärel kustutamisele.

Kohtuasjas nr 251⁴⁷⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Mikk Ilvese revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale kaebasjas endiste renditalude pidajate metsa ja hoonete omandusõiguse kindlaksmääramise Järva maakonna komisjoni otsuse vastu Sillaotsa-Kriki nr

⁴⁷⁰ Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus § 4: „Kõik need iseseisvate üksustena kinnistusraamatutes tähendatud maatükid kui ka mõisatest lahutamata osad, mille kohta tehtud võõrandamislepingud enne 12. juulit 1917 a, kantakse nende omandajate nimele kinnistusraamatutes Põllutööministeeriumi poolt väljaantud tunnistuste põhjal. Vastavad tunnistused antakse omandajatele, kui kohus või Põllutööministeerium tunnustanud nende poolt esitatud lepingud.“

⁴⁷¹ RKAoo 24.01.1930, 213 – ERA.1356.2.102.

⁴⁷² RKAoo 17.10.1930, 706 – ERA.1356.2.102.

⁴⁷³ RKAoo 07.03.1930, 443 – ERA.1356.2.102.

⁴⁷⁴ RKAoo 28.01.1930, 222 – ERA.1356.2.102.

⁴⁷⁵ Administratiivkohtu korra §-d 2 ja 3 on välja toodud leheküljel 50.

⁴⁷⁶ RKAoo 28.01.1930, 238 – ERA.1356.2.102.

⁴⁷⁷ RKAoo 30.05.1930, 251 – ERA.1356.2.102.

29 renditalu metsa kohta. Rahukogu otsusega jäeti tagajärjeta kaebaja palve tema renditalu metsa uuesti hindamise asjas, kuna metsa hindamisotsus oli Põllutööministri poolt kinnitatud. Riigikohtule esitatud kaebuses leidis Mikk Ilves, et ka juba kinnitatud otsuseid peaks saama uuesti hinnata. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seaduse § 7⁴⁷⁸ kohaselt endiste määruste põhjal tehtud otsused, mis Põllutööministri poolt seni kinnitamata, vaadati maakonnakomisjonides uuesti läbi. Sättest tulenes, et otsused, mis Põllutööminiosti poolt kinnitati, ei kuulunud uuesti läbivaatamisele. Kuna Põllutööminister oli kaebaja metsa hindamisotsuse kinnitanud, ei kuulunud see uuesti läbivaatamisele.

Kohtuasjas nr 252⁴⁷⁹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Juhan Müüri poja Jaan Müüri revisjonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale Viru maavalitsuse juurde otsuse peale maasaajate kinnitamise kohta. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Jaan Müür ei olnud kaebuse juurde esitanud ühtegi tõendit selle kohta, et Juhan Müür oleks teda esindama volitanud. Kohtuasja juures oli küll Juhan Müüri poolt Jaan Müürile väljastatud kohtu-volikiri, mis oli tõestatud vallavalitsuse poolt. Kuna Jaan Müür ei kuulunud vannutatud advokaatide hulka, siis ei võinud ta sellise volikirjaga üldkohtus esineda. Tsiviilkohtupidamise seaduse § 247⁴⁸⁰ alusel pidi vannutatud advokaatide hulka mittekuuluvale isikule üldkohtutes esinemiseks antud volitus tõestatud olema notari poolt, mitte aga vallavalitsuse poolt.

Kohtuasjas nr 260⁴⁸¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Alatskivi valla voliniku kaebust Põllutööministri otsuse peale Alatskivi valla koolikrundi nr 164 piiride muutmise ja hoonete koolile kasutada andmise asjas. Alatskivi vald palus Põllutööministri müüa vallale Alatskivi mõisa juures olev laut, samuti anda vallale õpetajate palgamaa suurusele vastav krunt. Vald selgitas, et koolile planeeritud krundil oli vaid 1,04 tiinu põllumaad, millest ei jätkunud 6 õpetaja maaga varustamiseks. Ka ei olnud maad anda vallal, mistõttu tuli pöördud Põllutööministeeriumi poole. Põllutööministri otsusega jäeti palve rahuldamata. Kaebuses Riigikohtule palus Alatskivi vald kohustada Põllutööministeeriumit andmaks koolile maad piisavas suuruses. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et koolikrundi nr 164

⁴⁷⁸ Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamiseseaduse § 7 on välja toodud töö lehekülgedel 18-19.

⁴⁷⁹ RKAoo 07.02.1930, 252 – ERA.1356.2.102.

⁴⁸⁰ Tsiviilkohtupidamise seaduse § 247: „Niisuguse inimese võimustus, kes mitte Vannutatud Usaldusemeeste arust ei ole, sünnib usaldusekirja läbi, mis ustavaks on tunnistatud seatud korra järele.“ – K. Tiisik, J. Truusmann, T. Vares (väljaandjad). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu päälle väljaantud: Väljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. Jätku paragrahvid sisse on võetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen, 1889, lk 33.

⁴⁸¹ RKAoo 07.02.1930, 260 – ERA.1356.2.102.

planeerimine oli kinnitatud Planeerimise Peakomisjoni otsusega, mille peale ei olnud Alatskivi vald kaebust esitanud. Samuti ei olnud vald tähtajaliselt esitanud kaebust Põllutööministri otsuse peale.

Kohtuasjas nr 324⁴⁸² arutas Riigikohtu administratiivosakond Hans Tomsoni palvet Vääna asunduskruntide nr 46 ja 47 planeerimise kohta käiva Riigikohtu 1929. aasta 26. aprilli otsuse ümberotsustamise pärast⁴⁸³. Kaebaja hinnangul kuulus Riigikohtu poolt tehtud otsus muutmisele, kuna Riigikohus jättis varasemalt teatud kirjavahetuse kaebaja ja Planeerimise peakomisjoni vahel läbi vaatamata. Peale Riigikohtu otsuse jõustumist sai kaebaja teada, et krundi nr 46 kasutaja Arol oli selle koha ära müünud ja üle andnud. Riigikohus jättis Tomsoni palve rahuldamata. Senati korralduse seaduse § 155 põhjal, mis oli kehtiv ka Riigikohtu kohta Riigikohtu seaduse § 1⁴⁸⁴ põhjal, võis sisuliselt äraotsustatud asjades Senati otsuseid asjast huvitatud isikute või vastavate ministrite või peavalitsuste palvete ja ettepanekute peale muuta sama paragrahvi punktides 1–7 ettenähtud juhtudel. Hans Tomsoni palve tugines punktidele 1 ja 6. Punkt 1 lubas Riigikohtu otsuse muutmist või äramuutmist niisugusel korral, kui olid avalikuks tulnud uued asjaolud, mis asja otsustamisel tähtsad olid ja niisugusel korral anti asja ümberotsustamise palve Senati korralduse seaduse § 156 p 1 põhjal nelja kuu jooksul sellest päevast arvates, kui uus asjaolu oli palujale teatavaks saanud. Punkt 6 lubas otsuse muutmist või äramuutmist juhul, kui otsuse aluseks võetud asjaolude kirjelduses oli ilmsiks tulnud tõsine viga või oluline vastuolu põhististe ja otsuse enda vahel. Sellisel juhul anti asja ümberotsustamise palve Senati korralduse seaduse § 156 punkti 4 alusel nelja kuu jooksul kohtuotsuste kuulutamise päevast arvates. Riigikohtu otsus, mille ümberotsustamist Tomson palus, oli välja kuulutatud 26. aprillil 1929. aastal ning motiveeritud otsus oli Tomsonile välja saadetud 15. mail 1929 aastal. Tomsoni poolt tähendatud uued asjaolud, et krundi nr 46 kasutaja oli oma õigused selle koha peale edasi andnud teisele isikule, ei olnud asja otsustamise jaoks oluline. Samuti ei olnud Tomson ise oma palves seletanud, milline oluline tähtsus asja kohta tema poolt mainitud asjaolul oli.

Kohtuasjas nr 328⁴⁸⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Joosep Tobre kaebust Riigimaade ja Metsade peavalitsuse otsuse peale Tosso maakoha tagasiandmisest keeldumise kohta.

⁴⁸² RKA00 11.04.1930, 324 – ERA.1356.2.102.

⁴⁸³ Arol, Aleksandri kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 13/21. veebruarist 1929.a. Harjumaal Vääna asunduses krundi nr. 46 planeerimise kohta. – ERA.1356.2.6674.

⁴⁸⁴ Riigikohtu seadus § 1: „Riigikohus teostab Vabariigis ülemat kohtuvõimu endise Vene senati kohta käivate seaduste määratud piirides ja alustel, ühes nende täienduste ja muudatustega, mis teisiti otsustanud vabariigi seaduslikud valitsemise alused, vabariigis maksvad seadused ja määrused ning käesolev seadus.“

⁴⁸⁵ RKA00 28.02.1930, 328 – ERA.1356.2.102.

Riigimaade ja Metsade peavalitsuse otsusega määrati, et kaebaja pidamisel olnud Tosso maakohr kuulus maaseaduse alusel riigile võõrandamiseks. Kaebuses Riigikohtule leidis kaebaja, et ta oli juba esinenud nõudega Põllutööministeeriumi vastu Tosso talu omanduse õiguse tunnustamise pärast igamise alusel. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning ei arutanud asja sisulist poolt, kuna vaidlus kaebaja ja Põllutööministeeriumi vahel omandiõiguse tunnustamiseks kuulus tsiviilkohtupidamise seadustiku § 1⁴⁸⁶ alusel lahendamisele tsiviilkohtus. Ka kohtuasjades nr 327⁴⁸⁷, 413⁴⁸⁸ ja 484⁴⁸⁹ ei lahendanud Riigikohus asja sisulist poolt, kuna kaebus oli sarnaselt eelmise kaasusega esitatud tsiviilkohtu asemel administratiivkohtule. Kohtuasjas nr 466⁴⁹⁰ oli pooltevaheline vaidlus tulnud müügilepingust, mille lahendamine kuulus tsiviilkohtusse.

Kohtuasjas nr 330⁴⁹¹ arutas Riigikohtu administratiivosakond Võru valla kogukonna voliniku August Friedrich Palgi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Võru asunduse krunt nr 3 planeerimise asjas. Riigikohtus esines volinik Palgi volikirja alusel, mis oli talle antud Võru valla kogukonna poolt asjade ajamiseks valitsusasutustes, aga mitte kohtutes. Planeerimise peakomisjoni toimikus leidis küll Võru valla volikogu üldvolikiri, mis Palgile 1927. aastal antud oli, kuid see ei andnud õigust Palgil Riigikohtule kaebust esitama, kuna volinik Palgi ei kuulunud vannutatud advokaatide ega nende abide ega KAS § 389⁴⁹² ettenähtud isikute hulka. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 337⁴⁹³ arutas Riigikohtu administratiivosakond Konstantin Baranori kaebust Riigimaade ja Metsade peavalitsuse otsuse peale Lohu mõisa villakraasimise tööstusettevõtte tagasiandmise asjas. Riigikohus jättis asja läbi vaatamata ning asja sisulist poolt ei puudutatud, kuna kaebaja oli palunud oma kaebuse läbi vaatamata jätta.

Kohtuasjas nr 355⁴⁹⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Aleksander Laasbergi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Varangu, Pehka ja Saariku külade rendimaade korraldamise asjas. Kaebaja selgitas kaebuses Riigikohtule, et teine asjast huvitatud isik ei olnud esitanud oma kaebust tähtaegselt, samuti oli tema kaebus ilma allkirjata. Seetõttu oli

⁴⁸⁶ Tsiviilkohtupidamise seadustik § 1: „Iga vaidlemine tsiviilõiguse üle käib kohtukohtade otsusetegemise alla.“ – K. Tiisik, J. Truusmann, T. Vares (väljaandjad). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu pääle väljaantud: Väljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. Jätku paragrahvid sisse on võetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen, 1889, lk 3.

⁴⁸⁷ RKAOo 26.02.1930, 327 – ERA.1356.2.102.

⁴⁸⁸ RKAOo 04.03.1930, 413 – ERA.1356.2.102.

⁴⁸⁹ RKAOo 10.10.1930, 482 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹⁰ RKAOo 15.04.1930, 466 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹¹ RKAOo 11.04.1930, 330 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹² Kohtuasutuste seadus § 389 on välja toodud leheküljel 109.

⁴⁹³ RKAOo 27.01.1930, 337 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹⁴ RKAOo 11.04.1930, 355 – ERA.1356.2.102.

Planeerimise Peakomisjoni otsus ebaseaduslik. Riigikohus rahuldab kaebuse. Maareformi teostamise määrustes olid ettenähtud edasikaebamise kord ning tähtajad, mille jooksul võis edasikaebusi Riigimaade korralduskomisjonide otsuste vastu anda. Allkirjata kaebuste andmise võimalus oleks teinud mõttekuks kindlate tähtaegade määramise edasikaebamiseks, kuna sellisel juhul kuuluks ka kellegi teise poolt kaebaja nimel ilma vastava volitusega antud kaebus arutamisele. Kuna MTM-s olid kindlad edasikaebetähtajad, siis pidid ka kaebused, mis kaebajate poolt antakse, olema nende poolt allkirjastatud. Läbi voliniku esitatud kaebuse puhul pidi juures olema ka sobiv volikiri. Asjaolu, et kaebust vastuvõttev ametnik allkirjata kaebust tagasi ei saatnud, ei õigusta selle kaebuse alusel asja arutamist. Riigikohus saatis asja Planeerimise Peakomisjonile uueks otsustamiseks.

Kohtuasjas nr 437⁴⁹⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Vana-Otepää vallavalitsuse kaebust Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale maakohtade valla omanduseks tunnistamise ning nende eraldamiseks ja kinnistamiseks tunnistuse andmise asjas. Vana-Otepää vald oli 1874. aastast saadik kasutanud nelja riigile kuuluvat krunti. 1874. aastal sõlmitud rendilepingu alusel sai vald krundid rendile määramata ajaks tasuta. Peale Põllutöoministeeriumi poolt maade riigistamist hakati kruntide eest nõudma renditasu ning valla hinnangul oli selline tasunõue kokkuleppe vastane, samuti soovis vald makstud rendiraha tagastamist. Kuna Riigimaade ja Metsade Peavalitsus jättis kaebuse rahuldamata, palus kaebaja Riigikohtult Peavalitsuse otsuse tühistamist. Riigikohus rahuldab kaebuse, kuna Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse oli otsustanud ning arutusele võtnud küsimuse, mida Vana-Otepää vallavalitsus ei olnud palunud otsustada – Peavalitsus otsustas küsimust maatükkide valla omaks tunnistamise, nende eraldamise ja kinnistamiseks tunnistamise asjas. Vana-Otepää vald oli aga esitanud kaebuse maatükkide tähtajatuks rendile andmiseks ning makstud rendiraha tagastamiseks.

Kohtuasjas nr 581⁴⁹⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Teodor Tammeaida kaebust Metsadeamet juhataja otsuse peale Loone asunduse krunt nr 37 heina- ja karjamaametsa korraldamise asjas. Kaebaja palus tühistada Metsadeamet juhataja otsuse tema talu karja- ja heinamaal kasvava metsa uuesti hindamise suhtes. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna administratiivkohtu korra § 6⁴⁹⁷ kohaselt allusid Riigikohtule kaebused üksikute ministrite, ministeeriumite, nende peavalitsuse või viimastele võrdsete allüksuste ja teiste kõrgemate

⁴⁹⁵ RKA00 15.04.1930, 437 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹⁶ RKA00 07.11.1930, 581 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹⁷ Administratiivkohtu kord § 6: “Kõrgemale Riigikohtule alluvad; 1) kaebused üksikute ministeeriumite, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste otsuste, korralduste ja määruste vastu; 2) revisjoni protestid ja revisjoni kaebused rahukohtunikude ja rahukogude otsuste peale administratiiv-asjus. Kõik kõrgema Riigikohtu otsused on lõplikud.”

administratiivasutuse või ametnikkude otsuste, korralduste ja määruste vastu. Metsadeamet oli Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse allüksus ja metsaülem Põllutöoministeeriumi alamametnik. Metsadeamet ei olnud kõrgem administratiivasutus, ka ei olnud metsaülem kõrgem ametnik, kelle otsuste, korralduste ja määruste peale sai kaevata otse Riigikohtusse. Ka kohtuasjades 977⁴⁹⁸ ja 491⁴⁹⁹ jõudis Riigikohus samade järeldusteni. Kohtuasjades nr 487⁵⁰⁰ ja 627⁵⁰¹ leidis Riigikohus, et toimus administratiivkohtu korra § 6 rikkumine, kuna Riigimaade ja Metsade Peavalitsuse ning tema korralduste peale oli võimalik kaevata ainult ametastmelises alluvuse korras valitsusele, mitte aga Riigikohtule.

Kohtuasjas nr 588⁵⁰² arutas Riigikohtu administratiivosakond Jaan Otsa kaebust Põllutöoministri otsuse peale piirimärkide ümberpaigutamise asjas. Lohu talu nr 2 pidaja Jaan Ots esines kaebusega Maakorralduse valitsusele, milles selgitas, et 1922. aastal olevat ristikivi, mis asus tema krundi ning kruntide nr 1 ja 5a puutekohas, krundi nr 1 pidaja huvides liigutatud kruntide piiride määramisel. Liigutamise tagajärjel vähenes kaebaja krundi suurus 0,35 tiinu võrra. Maakorralduse valitsuselt palus kaebaja, et kivi liigutataks tema algsesse kohta tagasi. Maakorralduse valitsus jättis kaebuse rahuldamata, kuna ülejäänud kaks krunti ei olnud väidetava piirikivi liigutamise kohta protesti tõstnud. Samuti oli Jaan Ots krundi nr 2 kasutamist aastal 1926 alustanud looduses tähistatud piiride ulatuses. Kaebuses Riigikohtule selgitas Jaan Ots, et temale anti aastal 1926 krunt kasutamiseks endiste rentnikute piirides ning ametkondadel puudus õigus kruntide piire muuta. Riigikohus rahuldab kaebuse, selgitades järgnevat. MTM § 63⁵⁰³ kohaselt olid Planeerimise Peakomisjoni otsused lõplikud ja sellepärast ei võinud selle otsuse kohaselt valmistatud koha plaani muuta ja piirikivi asukohta muuta ilma Planeerimise Peakomisjoni otsust muutmata. Kohtuasjast tulenevalt puudusid andmed selle kohta, et Lohu talu nr 2 ümberplaneerimiseks oleks seaduslikus korras vastavaid korraldusi tehtud ning et ümberplaneerimist oleks seaduslikus korras läbi viidud Planeerimise Peakomisjoni poolt. Seega tuli piiriküsimustes lähtuda Peakomisjoni poolt kinnitatud plaanidest ning Põllutöoministril puudus alus nende muutmiseks.

Kohtuasjas nr 621⁵⁰⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Peet Schobergi kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale Pärnu Ekaterina õigeusu koguduse kirikumaade ja Tahkuranna Vennaste seltsi maade planeerimise asjas. Kaebuses seletas Peet Schoberg, et aastal

⁴⁹⁸ RKA00 24.12.1930, 977 – ERA.1356.2.102.

⁴⁹⁹ RKA00 07.11.1930, 491 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰⁰ RKA00 15.04.1930, 487 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰¹ RKA00 09./19.12.1930, 627 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰² RKA00 17.10.1930, 588 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰³ MTM § 63: „Planeerimise Peakomisjoni otsused on lõplikud ja nende peale võib edasi kaevata Riigikohtule administratiiv-kohtu korras ühe kuu jooksul koosoleku päevast arvates.“

⁵⁰⁴ RKA00 12.12.1930, 621 – ERA.1356.2.102.

1871 sai Pärnu õigeusu kogudus 75 tiinu maad Tahkuranna mõisalt. Kogudus rentis selle maa välja. Kaebaja kasutas sellest maast 45 vakamaad 59 aasta jooksul järjepidevalt. Pärnu õigeusu koguduse kirikumaade planeerimisel oli aga kaebaja maasaajate hulgast välja jäetud. Riigikohus leidis asja arutamisel, et kaebaja ei olnud planeerimise kava esitamisel ega enne seda esitanud soovi maad saada. Samuti ei ole kaebaja Peet Schoberg ise planeerimise kava vastu kaevanud, vaid kaebuse oli esitanud tema sugulane. Riigikohus tuvastas, et Peet Schoberg ei olnud planeerimise kava vastu õigeaegselt kaebust esitanud ning seetõttu puudus planeerimise peakomisjonil alus kaebaja palve rahuldamiseks. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

Kohtuasjas nr 867⁵⁰⁵ arutas Riigikohtu administratiivosakond Juhan Posti kaebust Planeerimise Peakomisjoni otsuse peale edasikaebamise tähtaja ennistamise asjas. Peakomisjonile esitatud kaebuses leidis Juhan Post, et tema kasutas 10 aastat Püssi asunduse krunti nr 52, millele oli ehitatud eluhoone. 1929 sai kaebaja teada, et tema krunt on uuesti planeeritud ning uus kruntide vaheline piir minevat kaebaja maja keskelt läbi. Juhan Post esitas katastri ja maakorralduse osakonda palve krundi planeerimine uuesti otsustada, kuid sai osakonnalt vastuse, et ta polnud kaebust õigel ajal esitanud. Planeerimise Peakomisjon ei rahuldanud kaebaja palvet edasikaebamise tähtaja ennistamiseks. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja edasikaebe tähtaja ennistada. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et Püssi mõisa maast planeeritud kruntide ümberplaneerimise kava on asjast huvitatuile esitatud 27. oktoober 1928. Kaebaja kui asjast huvitatud isik, pidi õigel ajal kaebusega esinema. Riigikohtu hinnangul oli edasikaebe tähtaeg möödunud kaebaja enda süü tõttu, mispärast puudus alus edasikaebamise tähtaja ennistamiseks.

Kokku lahendas Riigikohtu administratiivosakond 39 korral menetlusõiguslikest küsimustest tekkinud probleeme, millest vaid 8 kaebust rahuldati. Peamised probleemid seisnesid kaebetähtaegade möödalaskmisega, samuti esines mitmeid probleeme seoses esindusõigusega, kui kaebaja nimel oli kaebuse esitanud isik, kes tegelikult ei olnud volitatud kaebust esitama. Samuti oli üheks enamlevinud probleemiks asjaolu, et kaebajad olid esitanud kaebuse valesse kohtusse – Riigikohus selgitas mitmes lahendis, et omandiõiguse tunnustamised ning lepingutega seonduv kuulus lahendamisele tsiviilkohtutes. Ühes kohtuasjas Riigikohus rahuldas kaebuse, kus rahukohtunik oli administratiivasjus võtnud arutusele kaebuse, mis tegelikult administratiivkohtule ei allunud. Kohtuasjas nr 355 rahuldas kohus kaebuse, kuna teine asjast huvitanud isik oli oma kaebuse esitanud ilma allkirjata. Riigikohtu hinnangul oleks

⁵⁰⁵ RKA00 12.12.1930, 867 – ERA.1356.2.102.

allkirjata kaebuste andmise võimalus teinud mõttetuks kindlate tähtaegade määramise edasikaebamiseks. Kaebus rahuldati ka kohtuasjas, kus Riigimaade ja Metsade Peavalitsus oli otsustada võtnud küsimuse, mille lahendamist kaebaja ei palunud. Põllutööminister ületas oma pädevust kohtuasjas nr 588, kus muutis Planeerimise Peakomisjoni poolt kinnitatud planeerimiskava. Esines ka kaasus, kus kaebaja oli enne asja arutamist esitanud palve oma kaebus jätte läbivaatamata, mida Riigikohus ka tegi. Riigikohtu administratiivosakond rahuldab kaks kaebust asjas, kus Planeerimise Peakomisjon ei olnud kaebajale andnud teada komisjonis asja arutamise päeva. Kohtuasjas nr 166 leidis kaebaja, et teda kui koguduse esindajat ei olnud asja arutamisele kutsutud, kuid kohtus tuvastati, et asja arutamisest võtsid osa kaks teist koguduse esindajat. Nii mitmeski kaasuses esines olukord, kus kaebajad ei olnud välja toonud, milliseid õigusakte nende hinnangul oli rikutud, mistõttu jättis Riigikohus ka need kaebused rahuldamata. Üldiselt näitab rahuldamata jäetud kohtuasjade kõrge arv asjaolu, et alamad institutsioonid said õigusaktides sätestatud vormiliste nõuetega korrektselt hakkama.

2.9 Muud maaõiguslikud probleemid

Antud alapunkti on koondatud erinevad maaõiguslikud kaasused, mille õiguslik probleem tulenes muudest maaõiguslikest õigusaktidest, mitte maareformi puudutavatest seadustest või määrustest.

Kohtuasjas nr 224⁵⁰⁶ arutas Riigikohtu administratiivosakond Magnus Mesaki kaebust Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsuse peale Porkuni metskonna Antu metsavahikohast väljatõstmise asjas. Kaebaja leidis, tema väljatõõtmine oli tühine, kuna väljatõstmise otsust ei saanud täide viia enne, kui tema poolt ehitatud hoonete eest oli talle ka makstud. Kaebaja leidis, et metsaseaduse⁵⁰⁷ § 62 kohaldamine tulnuks kõne alla, kui metsavahikohal olevad hooned oleksid riigi omandis. Magnus Mesak leidis, et hooned olid tema isiklikus omandis ning kuni talle pole nende eest tasu makstud, oli tal ka õigus neid kasutada. Riigikohus leidis, et metsaseaduse § 62 alusel pidi metsavaht, niipea kui ta ametist vabastati, üle andma nii tema käes palgamaana kasutuses oleva maa kui ka maal asuvad hooned. Vabastamine pidi toimuma ka siis, metsavaht oli hooned ise ehitatud ning õigustatud nende eest tasu saama. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata.

⁵⁰⁶ RKAOo 28.01.1930, 224 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰⁷ Metsaseadus, endise Vene riigi seaduste kogu, VIII köide 1908. a. väljaanne.

Kohtuasjas nr 242⁵⁰⁸ arutas Riigikohtu administratiivosakond Johan Sisaski kaebust Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuse peale kaebaja käes kasutada oleva veskialuse maa temale müümisest keeldumise asjas. Peavalitsuse otsusega leiti, et Johan Sisaski rendilepingu alusel kasutada oleva veski alust maad ei saanud talle müüa, kuna veskit oli vaja Riigimetsade valitsusele laoplatsiks. Kaebuses Riigikohtule palus kaebaja kohtule kirjutada Maakorralduse ja Metsade Peavalitsusele ette, et tema käes kasutada olev veski müüdaks talle ilma enampakkumiseta riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse § 3⁵⁰⁹ alusel. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, selgitades, et riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse §-de 1⁵¹⁰ ja 3 järgi oleks kaebaja võinud selle seaduse alusel omandada tema käes kasutada oleva kinnisasja enampakkumiseta vaid siis, kui see Vabariigi Valitsuse poolt müügile määrati. Müügi üksikasjad sätestas selgemini nimetatud seaduse elluviimise määrus.⁵¹¹ Praeguses asjas ei olnud veel ka Vabariigi Valitsuse otsust, millega vaidluse all olev maa-ala oleks müügile määratud, mistõttu puudus alus kaebuse rahuldamiseks.

Kohtuasjas nr 310⁵¹² arutas Riigikohtu administratiivosakond Mihkel Paggi revisjonikaebust Tapa jaoskonna rahukohtuniku otsuse peale kaebeasjas Ambla vallavolikogu otsuse peale Ambla algkooli maade kasutamise kohta. Ambla vallavolikogu otsustas anda vallasekretärile endise Raka kooli maa-alast, mis seni oli Ambla algkooli juhataja Mihkel Paggi kasutuses, 2 tiinu kasutada. Otsuse vastu esitatud kaebuse oli rahukohtunik rahuldamata jätnud. Kaebuses

⁵⁰⁸ RKA00 28.01.1930, 242 – ERA.1356.2.102.

⁵⁰⁹ Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seadus § 3: „Käesoleva seaduse § 1. tähendatud kinnisvaradest on nende tegelikkudel kasutajatel, kes neid renditingimuste kohaselt hea peremehe hoolega majandanud, õigus käesoleva seaduse alusel omandada enampakkumiseta nende käes tarvitada olevaid kinnisvaru, kui ettevõttele tarvilikud hooned või tööstusettevõtte korralikuks töötamiseks vajalikust sisseseadest vähemalt 35% väärtuse järgi on tegeliku kasutaja omandus, või kui koht olnud praeguse kasutaja või temale pärandaja käes vahetpidamata vähemalt 6 aastat. Enampakkumiseta müüakse käesoleva paragrahvi eelmises lõikes tähendatud kinnisvaru Vabariigi Valitsuse otsusega põllutööministri ettepanekul. Omaavalitsustele ja ühistegeliste ettevõtetele võib põllutööministeerium § 1. tähendatud kinnisvaru müüa enampakkumiseta.“ – Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seadus RT 1928, nr 16.

⁵¹⁰ Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seadus § 1: “Riigimaade planeerimise korras väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire asuvast riiklikust maatagavarast tööstuslikuks ja kaubanduslikuks otstarbeks ning viljapuuaedadena eraldatud maakohad, mis Vabariigi Valitsuse poolt müügile määratakse, antakse ühes päraldistega omanduseks käesolevas seaduses ettenähtud korras ja alustel. Põllutööministeeriumil on õigus eraldatud maakohti enne müüki uuesti ümber planeerida vastavalt ettevõtte tehnilistele nõuetele.

Veejõul töötava ettevõtte võib käesoleva seaduse alusel müügile määrata, kui paisutuse tagajärjel tekkinud kahjud ei ületa paisutusest saadavat tulu.

Veejõud ei kuulu müügile. Ettevõttele vajalik veejõud antakse maakoha omandajale tarvitada tasuta.

Tööstusliku või kaubandusliku iseloomu kaotanud maakohad antakse tarvitamiseks maaseaduse § 15. lit. a alusel.”

⁵¹¹ Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse elluviimise määrus. – RT 1929, nr 32.

⁵¹² RKA00 14.02.1930, 310 – ERA.1356.2.102.

Riigikohtule leidis Mihkel Paggi, et algkoolide seaduse § 29⁵¹³ kohaselt oli Ambla vald kohustatud talle andma seaduses ettenähtud suuruses põllumaad. Kaebaja arvates võeti temalt ära maa, mida ta kasutas karjamaana, ning seetõttu pidi Ambla vallavolikogu andma talle uue karjamaa. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna avalike algkoolide seaduse § 29 alusel oli igal määralisel õpetajal õigus saada 1,5–2,5 tiinu põllumaad koos ühe lehma ja hobuse heina- ja karjamaaga. Mihkel Paggil oli kasutada kokku 4 tiinu põllumaad. Riigikohus otsustas, et kaebaja taotlus, et puuduva osa heina- ja karjamaa asemel tuli talle anda juurde põllumaad, ei põhinenud seadustel ning ei kuulunud rahuldamisele.

Kohtuasjas nr 346⁵¹⁴ arutas Riigikohtu administratiivosakond Jakob Kangro kaebust Põllutöoministeeriumi korralduse peale Naelakese talust väljatõstmise kohta. Jakob Kangro vabastati metsavahi ametist metsaseaduse § 69 alusel ning tõsteti metsaseaduse § 62 alusel Naelakese talust välja, mis oli metsavahikoht. Kaebaja leidis, et otsus tema kohalt väljatõstmise kohta tuli tühistada, kuna lõplikult polnud lahendatud küsimus, kas Naelakese talu oli metsavahikoht või renditalu. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning leidis, et kuna kaebaja oli metsavahi ametist metsaseaduse § 69 põhjal vabastatud, siis puudus Riigikohtul seaduslik alus Põllutöoministeeriumi poolt Jakob Kangro Naelakese metsavahikohast väljatõstmise kohta tehtud korralduse tühistamiseks. Samasisulist metsavahikohast väljatõstmise probleemi lahendas Riigikohus ka otsustes 425⁵¹⁵ ja 591⁵¹⁶.

Kohtuasjas nr 597⁵¹⁷ arutas Riigikohtu administratiivosakond Tartu Maavalitsuse revisjonikaebust Tartu-Võru rahukogu otsuse peale Oskar Roilandi kaebasjas eratee avamise pärast. Tartu Maavalitsuse otsusega rajati kaebaja Ernejärve nr 33 talust läbistav eratee. Maavalitsuse otsuse peale kaebas Oskar Roiland Rahukogule, kes rahaldas tema kaebuse ning kohustas Tartu Maavalitsust rajama tee kuskilt mujalt. Maavalitsus oli otsustanud tee rajada Koroka talu omaniku Kusta Kusma palvel. Riigimaade ja Metsade Valitsuse tunnistusega on aga tuvastatud, et Kusta Kusma oli krunti vaid ajutiselt kasutatav kolmas isik ning krundi omanikuks oli tegelikult Eesti Vabariik. Seetõttu ei olnud K. Kusma maanteede seaduse § 66⁵¹⁸

⁵¹³ Avalikkude algkoolide seadus § 29: "Iga maa-alkooli juures peab olema tarviline osa maad õpilaste võimlemise- ja mänguplatside ja õuemaaja jaoks vähemalt pool tiinu kooli kohta, ümber 1/6-1/3 tiinu kõlblikku maad kooliaia tarvis jai gale määralisele õpetajale tarvitamiseks poolteist kuni kaks ja pool tiinu põllumaad koos ühe lehma jahobuse heina- ning karjamaaga." Avalikkude algkoolide seadus. – RT 1920, nr 75/76.

⁵¹⁴ RKAoo 28.01.1930, 224 – ERA.1356.2.102.

⁵¹⁵ RKAoo 04/25.03.1930, 425 – ERA.1356.2.102.

⁵¹⁶ RKAoo 06.06.1930, 591 – ERA.1356.2.102.

⁵¹⁷ RKAoo 06.06.1930, 597 – ERA.1356.2.102.

⁵¹⁸ Maanteede seadus § 66: "Erandina eelseisvast üldreeglist on kinnisvara omanik või omanduseõiguse viisil valdaja, kellel kinnisvara korrapäraseks ja otstarbekohaseks kasutamiseks tarvisminev ühendus üksikute kinnisvarade osadega või avaliku teega ei ole teostatav oma maa kaudu, õigustatud nõudma tarviliku väljapääse-, juurdepääse- või ühendustee avamist oma kinnisvara heaks, kas alaliseks või perioodiliseks tarvitamiseks." Maanteede seadus. – RT 1928, nr 48.

põhjal õigustatud nõudma eratee avamist ning Tartu Maavalitsus ei oleks tohtinud tema kaebust rahuldada. Riigikohtule esitatud kaebuses palus Tartu Maavalitsus Rahukogu otsus tühistada, kuna maantee seaduse alusel oli õigustatud nõudma erateed ka muud isikud. Praegusel juhul ei olnud riik teedest huvitatud, vaid hoopis krundi reaalne kasutaja. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna Rahukogu oli korrektselt leidnud, et K. Kusmal kui kolmandal isikul puudus maantee seaduse § 66 alusel õigus nõuda sellise eratee rajamist. Tartu Maavalitsuse seisukoht, nagu K. Kusmal selline õigus siiski oleks, ei tulene seadusest. Asjaolu, et K. Kusmal oli tähtajalise rendilepingu alusel õigus krunti kasutada, ei andnud talle omandiõigusega sarnaseid õigusi tee rajamise nõudmiseks.

Kokku lahendas Riigikohus muid maaõiguslikke probleeme, mis ei olnud tulenenud maareformist, seitsmel korral. Kõik välja toodud 7 kaasust jäeti Riigikohtu administratiivosakonna poolt rahuldamata. Enim esines kaebuseid seoses metsaseadusega, mis oli endises Venemaa Keisririigis vastu võetud seadus. Ülejäänud kaebused põhinesid ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse, algkoolide seaduse ja maantee seaduse alusel tekkinud probleemidest. Üldiselt näitab väike muude maaõiguslike probleemide arv seda, et aastal 1930. arutas Riigikohtu administratiivosakond peaaesjalikult maareformist tekkinud maaõiguslikke probleeme.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimistöö peamiseks eesmärgiks oli uurida ning välja selgitada, milliseid maaõiguslikke probleeme esines Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1930. aastal. Muuhulgas sooviti leida vastus küsimusele, milliste institutsioonide ja asutuste peale uuritud säilikus ning aastal 1930. kokku kõige rohkem kaebusi esitati ning millistele õigusaktidele kohtuasjades kõige rohkem viidati. Töö tuumikmaterjaliks oli Rahvusarhiivi säilik leidandmetega ERA.1356.2.102, mis koondas endasse pooled Riigikohtu administratiivosakonna 1930. aastal tehtud lahendid. Antud töö on mõtteline järg autori varasemale uurimistööle, mis käsitles samuti administratiivosakonna praktikat maaõiguslikes küsimustes ära kirja ERA.1356.2.103 näitel. Töö uurimisobjektiks on valitud vaid üks säilik, kuna 1930. aastal esines maaõiguslikke probleeme palju.

Aastal 1930 tegi Riigikohtu administratiivosakond kokku 1085 lahendit ning uuritav säilik sisaldas kokku 543 kohtulahendit. Neist maaõiguslike probleemidega oli puutumus 268 lahendil, mis moodustas 49,4% säilikus leiduvate lahendite koguarvust ning 24,7% kõikidest Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud lahenditest. Uuritud säilikut lahendas Riigikohus muid maaõiguslikke probleeme, mis ei tulenenud maareformist, kokku seitsmel korral. Madal muude maaõiguslike kaebuste arv näitab seda, et ka veel aastal 1930. koosnes Riigikohtu administratiivosakonna maaõiguslik praktika maareformist tulenenud probleemidest.

Kõige rohkem kaevati Riigikohtu administratiivosakonda 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.102 näitel maaõiguslike probleemidega seoses Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale. Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale kaevati 103-l korral, mis moodustas 38,4% esitatud kaebuste hulgast. Planeerimise Peakomisjonile võis edasi kaevata kohalike riigimaade korralduskomisjonide otsuste peale, kes koostasid riigimaade planeerimise kavasid, ühe kuu jooksul alates riigimaade korralduskomisjoni otsuse väljakuulutamise päevast. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuste peale esitati uuritud säilikus 88 kaebust. Aastal 1927 ühendati kaks Põllutööministeeriumi alla kuuluvat peavalitsust – Maakorralduse Peavalitsuse ja Metsade Peavalitsuse – ühiseks peavalitsuseks. Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse pädevusse kuulus maaseaduse muutmise ja täiendamise seaduse alusel tagasiandmisele kuuluvate varade kindlaksmääramine, maaseaduse alusel kuuluvate varade kindlaksmääramine ja maade korraldamine. Rahukogude ning rahukohtunike otsuste peale esitati kaebuseid 53 korral. Rahukogudele allusid kaebused linna- ja maakonnavalikogude määruste ja otsuste peale ning linna- ja maakonnaavalitsuste, nende komisjonide kui ka üksikute ametnike tegevuste peale.

Oluliselt vähem oli esitatud kaebusi Põllutöoministeeriumi peale (20 korral), samuti esines kolmel korral Riigikohtu lahendi revisjonikaebus ning ühel korral oli kaevatud Harju Riigimaade Korralduskomisjoni otsuse peale.

Kõige enam esines probleeme seoses maade planeerimisega, koguni 74 korral 268-st. Probleemid tõusetusid valdavas osas sellest, et isikud leidsid, et nende krunt olid maade planeerimisel muudetud elujõuetuks. Samuti olid paljud kaasused seotud riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööridest tulenevate reeglite järgimisega. Kaebajad viitasid tihti kruntide elujõuetusele, kuid tavaliselt oli planeerimiskomisjonid seaduses sätestatud piirmääradest kinni pidanud. Leidus ka kaasuseid, kus isikute kruntide suurus oli suurenenud, kuid leiti siiski, et planeeritud krundid olid liialt väiksed. Kõige rohkem viidati kohtuotsustes maaseaduse täiendamise määrustele, riigimaade planeerimise tehnilistele juhtnööridele, maaseadusele ning maaseaduse täiendamise ja muutmise seadustele. Näiteks viidati maade planeerimise vaidlustes tihti maaseaduse §-le 17, mille kohaselt anti põliseks tarvitamiseks maad neile, kes elasid vaid majapidamisest ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suurusel. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 31 alusel oli normaaltalu suuruse ülemmääraks 25 hektarit. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 17 kohaselt korraldati endised renditalud võimalikult endises suuruses, kui nad olid piisavalt elujõulised. Palju oli viidatud ka maaseaduse §-le 15, kus oli sätestatud, kellele antakse riikliku maataagavara maa – põliseks põllumajapidamiseks väikemajapidamistele ning pikaajaliseks kasutamiseks erinevatele asutustele. Kokku rahuldab Riigikohtu administratiivosakond maa planeerimist sisaldanud kaebustest 17 kaebust.

Palju esines probleeme ka seoses maade tagasi- ning väljaandmisega, kokku 56 korral, millest Riigikohus rahuldab kokku 17 kaebust. Riigikohtusse jõudis palju kaebusi maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 § 1 p 1 põhjal. Nimetatud säte nägi ette, et maaseadusega võõrandatud varandusest anti endistele omanikkutele mh tagasi tööstusettevõtete ehitused ning sisseseaded, kui nimetatud ettevõtteid ei olnud vabastatud maksustamisest otsekoheste maksude seaduse § 453 põhjal. Tööstusettevõtteid puudutavad kaebused jäid suuremas osas Riigikohtu administratiivosakonna poolt rahuldamata, kuna kaebajad ei olnud esitanud tõendeid selle kohta, et nende ettevõtteid oleks olnud tööstuslikud.

Maade tagasi- ning väljaandmisega seotud probleemidele järgnesid probleemid seoses maasaajate kinnitamisega ning määramisega. Maasaajatega seotud probleeme esines 51 kaebuses, millest Riigikohus rahuldab 14 kaebust. Esinenud probleemid seisnesid kokkuvõtvalt sellest, et kaebajate hinnangul oli neil õigus olla maasaajaks määratud. Paljud kaebused põhinesid ka maasaajate määramise järjekohadest tulenenud probleemidest – maareformi teostamise

määrustes oli välja toodud kindel järjekord, millest kohtud ning ametkonnad maasaajate määramisel ja kinnitamisel lähtuma pidid. Maasaajate määramisel ning kinnitamisel viidati maaseaduse §-le 21, mis sätestas, kes saavad esimestena maad – 1) kodanikud, kes Vabadussõjas iseäralikku vahvust on näidanud; 2) sõdurid, kes said Vabadussõjas vigastada; 3) Vabadussõjas langenud sõdurite perekonnad; 4) sõdurid, kes Vabadussõjas vaenlasevastasest tegevusest osa olid võtnud. Enim viidati maasaajate määramise ning kinnitamise puhul maareformi teostamise määruste §-le 77¹, mis sätestas maasaamiseks sooviavaldanud isikute järjekorra. MTM § 77¹ kohaselt said enne Vabadussõjaga seotud isikuid eelisjärjekorras maad isikud, kes olid väljaantaval väikekohal rentnikud olnud. Viimases järjekorras said maad isikud, kes eesõigustatud ei olnud.

Menetlusõiguslikest küsimustest tekkinud probleeme lahendas Riigikohtu administratiivosakond uuritud säilikus 39 korral. Peamised probleemid seisnesid kaebetähtaegade möödalaskmisega, samuti esines mitmeid probleeme seoses esindusõigusega, kui kaebaja nimel oli kaebuse esitanud isik, kes tegelikult ei olnud volitatud kaebust esitama. Samuti oli üheks enamlevinud probleemiks asjaolu, et kaebajad olid esitanud kaebuse valesse kohtusse – Riigikohus selgitas mitmes lahendis, et omandiõiguse tunnustamised ning lepingutega seonduv kuulus lahendamisele tsiviilkohtutes. Mitmeski kaasuses esines olukord, kus kaebajad ei olnud välja toonud, milliseid õigusakte nende hinnangul oli rikutud, mistõttu jättis Riigikohus ka need kaebused rahuldamata. Kokku rahaldas Riigikohus 8 menetlusõiguslikest küsimustest tekkinud kaebust.

Juurdelõigete andmisest tekkinud probleeme lahendas Riigikohus 16 kohtuasjas. Juurdelõikeks nimetati riigi- või suurtalu maast väikemajapidamisele eraldatud lisamaad ning riigimaade planeerimise üheks eesmärgiks peale uute kohtade loomise oli ka elujõuetutele väikekohtadele juurdelõigete andmine. Üks peamisemaid probleeme, miks kaebajad olid Planeerimise Peakomisjoni otsuste peale kaebuseid esitanud, oli kaebajate seisukoht, et neile eraldatud maade suurus oli väiksem võrreldes seaduses ettenähtud kruntide suurusega ning palusid seetõttu eraldada endale juurdelõikeid. Kaebajate hulgas oli ka isikuid, kelle maadest oli juurdelõikeid tehtud ning kes väitsid, et juurdelõigete tegemine nende kruntidest halvab maapuuduse tõttu nende majapidamise. Riigikohus rahaldas nimetatud kaebustest vaid ühe, mis viitab sellele, et Planeerimise Peakomisjonil oli juurdelõigete andmisega kujunenud välja kindel ning korrektne praktika.

Vähem esines probleeme seoses raielankide vabaksandmisega (14 korral), linnade ja alevite maaga varustamise seadusest tekkinud küsimustega (8 korral) ning inventari võõrandamisega

(4 korral). Muid maaõiguslikke kaasuseid, kus probleem ei olnud tekkinud maareformi puudutavatest õigusaktidest, esines kokku 7 tükki.

Asutustel ning institutsioonidel, kelle otsuste peale kaevati, õnnestus maaõiguslike probleemide lahendamine üldjoontes hästi, kuna 268 kohtuotsusest rahuldati täielikult vaid 60 kaebust ning osaliselt 4 kaebust ehk 24% lahenditest. Rahuldamata jäeti 204 kaebust ehk 76% kõikidest lahenditest. Nimetatud suhtarvud näitavad, et kuigi üldjoontes said madalamad haldusasutused ning -komisjonid maaõiguslike probleemide lahendamisega hakkama, esines siiski ka olukordi, kus Riigikohtu administratiivosakond pidi kaebuseid õigusaktide rikkumise tõttu rahuldama.

Kokku lahendas Riigikohtu administratiivosakond ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel 1930. aastal maaõiguslikke küsimusi 438 lahendis, mis moodustas 40% kõikidest Riigikohtu administratiivosakonna poolt 1930. aastal tehtud lahenditest. Kõige enam esines 1930. aastal Riigikohtu administratiivosakonnas maaõiguslikke probleeme seoses maade eraldamisega kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse alusel (155 lahendit), järgmisena esines maade planeerimisega seotud lahendeid kokku 74 korral. Enim kaevati Riigikohtu administratiivosakonda 1930. aastal ära kirjade ERA.1356.2.102 ja ERA.1356.2.103 näitel maaõiguslike probleemidega seoses Maakorralduse Peakomisjoni (kokku 159 korral) otsustega. Maakorralduse Peakomisjon kuulus Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse võimkonda, mille otsuste peale esitati 89 kaebust – seega võib kokkuvõtlikult öelda, et enim esitati kaebusi Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse otsuste peale, kokku 248 korral. Kokku rahuldati, nii täielikult kui ka osaliselt, Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal 123 kaebust maaõiguslike probleemide peale ning 315 kaebust jäeti rahuldamata. Seega kõikidest maaõiguslikest 1930. aastal Riigikohtu administratiivosakonnas tehtud otsustest rahuldati täielikult või osaliselt 28% kaebustest ning rahuldamata jäeti 72% kaebustest.

Antud töö alusel on võimalik saada detailne ülevaade, milliseid maaõiguslikke probleeme Riigikohtu administratiivosakond säilikus ERA.1356.2.102 lahendas. Kuna mõlemas säilikus, mis administratiivosakonna 1930. aastal tehtud lahendeid sisaldas, oli maaõiguse alaseid kaasuseid palju, viitab see asjaolule, et ka rohkem kui kümne aasta möödudes maaseaduse vastuvõtmisest olid maa saamisest tekkinud probleemid endiselt teravad. Kuna maasaamise problemaatika oli noores Eesti Vabariigis üks olulisemaid, võiks edaspidigi uurida maaõiguslikke probleeme Riigikohtu praktikas peale 1930. aastaid, et oleks võimalik teha üldisemaid järeldusi Riigikohtu administratiivosakonna maaõigusliku kohtupraktika kohta.

Land law problems in the practice of the administrative department of the Supreme Court of Estonia in 1930 on the basis of archival document ERA.1356.2.102

Summary

The main goal set for this research paper was to investigate and draw conclusions from land law problems met by the Supreme Court's administrative department's practice in the year 1930. Other key interests were to find out which institution's decisions received the most complaints in 1930 and which legislations were most referenced in court cases. The core research material used was data from the National Archives archival document ERA.1356.2.102, which contains half of the administrative department's decisions in 1930. This paper is a contemplative follow-up to an earlier paper by the same author, which also looked into the same administrative department's practice regarding land law problems. The paper only used archival document ERA.1356.2.103 due to the high volume of land law issues in 1930.

In 1930, the Supreme Court's administrative department issued a total of 1085 resolutions, of which 543 are found in the archival document used for this paper. Of the latter, 268 were problems regarding land, which comprises 49.4 percent of all cases in the document and 24.7 percent of all cases resolved by the administrative department in 1930. In the archival document there were seven land law problems not deriving from land reform. It shows that even in 1930 the administrative department land law practice dealt with issues that arose from land reforms.

At a count of 103, the most complaints issued to the Supreme Court's administrative department in 1930 based on document ERA.1356.2.102 were problems regarding decisions made by the Head Committee of Planning – making up 38.4 percent of all complaints. Citizens could appeal decisions to the head committee of planning regarding decisions made by local government land organization committees, who prepared government land planning schedules, one month from the committee's declaration of the decision. Decisions made by the Central Body of Land Management and Forests were met with complaints 88 times in this document. District court's and district court judges' decisions were cassated 53 times. Considerably less complaints were directed at the Ministry of Agriculture (a total of 20 times), Supreme Court decision complaints were asked for another review thrice and only one decision by the Land Government Organization Committee of Harju got appealed.

Most problems arose regarding the planning of land, at 74 cases out of 268. Issues came partly from the fact that a number of people found their plots to have become infertile in the process of land planning. Likewise, many decisions were related to following technical guidelines of government land planning. Appealers often referenced the infertility of the land, but usually the limits set by the planning committees were fulfilled. In a few decisions, the plots in question had increased in size but appealers still assured that the land was too small. In land planning disputes, land law planning technical guidelines § 31 was often cited, which foresees that the average farm should have an upper limit on its size of 25 hectares. In total, the Supreme Court's administrative department resolved 17 complaints regarding land planning.

Many issues came up regarding the distribution of land, in a total of 56 cases, of which the Supreme Court resolved 17. 51 problems arose regarding confirmation and determining of land recipients, of which the Supreme Court resolved 14. Problems stood in that appealers believed themselves to be the proper recipients of the land in question. Many appeals were based on the order which land recipients were chosen by, as the land reform execution regulation had a known order of importance, which courts and administrations had to follow when choosing and confirming land recipients. In the choosing of land recipients, § 21 was cited, which foresaw who received land first. First in line were subjects who had been tenants at the land in question. Subjects without any privileges whatsoever were last in line.

Problems regarding procedural law questions were solved by the Supreme Court's administrative department 39 times in the given document. Mainly, problems came from expiration of the right to appeal. Some of the problems were related to representation rights. Another common issue was that the complaint had been filed to the wrong court – the Supreme Court explained in multiple resolutions that ownership acknowledgement and private law contracts were in the civil court's field of work. In multiple cases, the appellant hadn't brought up the legislations which in their opinion hadn't been followed correctly, due to which the Supreme Court didn't satisfy those complaints. In total, the Supreme Court satisfied 8 complaints regarding questions in procedural law.

The Supreme Court solved 16 cases regarding land redistribution. Land redistribution was in the scope of increasing the size of small plots on the account of government land or very large plots. One goal of government land planning among new plot creations was distributing more land to smaller plots. One of the main problems that arose in complaints to the Head Committee of Planning was the position that the land size increase they had received was smaller than foreseen in the law. The Supreme Court only satisfied one complaint, which shows that the

Head Committee of Planning had worked out a certain and correct practice is land redistribution.

Fewer problems arose with liberating forests, which were originally meant to be cut down, questions regarding the land distribution law in cities and boroughs and agricultural inventory expropriation. Other land law cases, where the problem didn't lie in legislation regarding land reform, came up seven times.

Institutions, whose decisions received complaints, were generally successful in resolving land law problems, since of the 268 court orders 60 were fully satisfied and four were partially satisfied, making up 24 percent of cases. 204 or 76 percent of cases in the document were not satisfied at all. The ratio shows that, despite lower administrative departments being mostly competent, situations arose where the Supreme Court's administrative department had to satisfy complaints due to the violation of legislations.

In total, the Supreme Court's administrative department solved 438 cases regarding land law problems in 1930 based on archival documents ERA.1356.2.102 and ERA.1356.2.103, which comprised 40% of all cases solved by the administrative department in 1930. The highest count of land law problems in 1930 in the Supreme Court's administrative department were regarding the land distribution management to communities, institutions and private land law (155 cases). At second place, 74 cases were related to the planning of land. Most complaints to the Supreme Court's administrative department in 1930 based on archival documents ERA.1356.2.102 and ERA.1356.2.103 were related to land law problems regarding decisions by the Head Committee of Land Management, at a total of 159 cases. The Head Committee of Land Management belonged to the jurisdiction of the Central Body of Forests, whose decisions met 89 complaints – therefore it is possible to conclude that most complaints were issued to decisions made by the Central Body of Forests and Land Management, at a total of 248 times. 123 complaints were fully or partially satisfied and 315 complaints left unsatisfied in the Supreme Court's administrative department's practice of land law problems in 1930. Therefore, of all land law problems decisions given by the Supreme Court's administrative department in 1930, 28 percent were either fully or partially satisfied and 72 percent were left unsatisfied.

This paper can server as a basis to get a detailed overview of the land law problems the Supreme Court's administrative department solved in archival document ERA.1356.2.102. Due to the large amount of resolutions regarding land law issues by the administrative department in 1930, it can be concluded that despite ten years having passed since the adoption of the land law, problems regarding receival of land were still topical. As the troubles regarding land receival

were one of the more important ones in the young Republic of Estonia, further research into land law problems in the Supreme Court's administrative department's practice in the years following 1930 would help draw more general conclusions regarding the court practice of the Supreme Court's administrative department at the time.

Autori nimi ja allkiri: _____

Kasutatud materjalid

Kasutatud kirjandus:

1. Anepaio, T. Rahukogud (ringkonnakohtud) Eesti Vabariigis 1918–1940. https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/rahukogud_ringkonnakohtud_eesti_vabariigis.pdf (vaadatud 25.03.2019).
2. Eesti keele seletav sõnaraamat. – <http://www.eki.ee/dict/ekss/ekss.html> (23.03.2019).
3. Gyldenstubbe, K. Õigusteoreetilisi mõtteid Maaseaduse puhul. – Õigus 1924, nr 6. http://ais.ra.ee/index.php?module=202&op=5&tyyp=2&otsing_id=&sess_id=4604ab674ba8574b4314ccc0e6bc8a05&pealkiri=&naita_ridu=&sort=&active=1&viitekood=&leidandmed=&tasand=&kokku=1&id=110000009233&v_id=110000009227 (vaadatud 25.03.2019)
4. Kruus, H. Eesti ajalugu kõige uuemal ajal V. Tartu, 1928.
5. Orgulas, K. „Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonnas 1930. aastal ära kirja ERA.1356.2.103 näitel.“ Uurimistöö: Tartu 2018 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).
6. Pool, T. Maareform. – Eesti: maa, rahvas, kultuur. Tartu 1926.
7. Puusep, P. Maasaajate määramine ja administratiivkohus. – Õigus 1922, nr 1.
8. Rahvusarhiivi infosüsteem.
9. Riigikohtu brošüür. Riigikohus. Arvutivõrgus kättesaadav: https://issuu.com/riigikohus/docs/riigikohus_brozh_est, 2013, lk 29-30 (vaadatud 25.03.2019).
10. Rosenberg, T. Eesti 1919. aasta maareformi historiograafia. – Künnivaod. Uurimusi Eesti 18.-20. Sajandi agraarajaloost. Tartu: 2013.
11. *Sine auctore*. Maaleht „1070 maasoovi Põllutööministeeriumis“, nr 32 (56), 25. märts 1930.
12. *Sine auctore*. Maaleht „Väikekohad muudetakse elujõulisteks“, nr 106 (130), 18. september 1930.
13. *Sine auctore*. Maareformi tulemusi. – Meie Maa, 10. november 1939, nr 171 (2866).
14. *Sine auctore*. Theodor Pool 40-aastane. – Sakala, 9. detsember 1930, nr 144.
15. *Sine auctore*. Postimees “Kahe ametkonna ühendamine peadirektori alla. Põllutööministri uuem kavatsus” 23. 12.1926, nr 349.
16. *Sine auctore*. Päewaleht „Linnade ja alevite asunikud ootavad oma asumismaa kinnistamist“, 04.01.1929, nr 3.
17. *Sine auctore*. Ülevaade kohtute koosseisu ja tegevuse kohta 1930. aastal. – Õigus 1931, nr 6.
18. Zerel, L. Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonna praktikas 1922. aastal. Uurimistöö: Tartu 2017 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).
19. Tael, K. „Noore riigi maareform Vana-Põltsamaa vallas“, Eesti Põllumajandusmuuseumi aastaraamat V, Ülenurme 2015.
20. Tjutrumoff, I. Asjade alluvus, mis tekivad vaidluste puhul Maaseaduse tarvitamise üle. – Õigus, 1924, nr 3.
21. Viks, S. Maaõiguslikud probleemid Riigikohtu administratiivosakonna lahendites 1926. aastal. Uurimistöö: Tartu 2017 (käsikiri TÜ õigusteaduskonnas õiguse ajaloo õppetoolis).

22. Visnapuu, K. Maareformi reguleerinud õigusaktide rakendamine Riigikohtu tsiviilosakonnas 1920-1924. Magistritöö: Tartu 2017.

Kasutatud normatiivmaterjal:

1. Manifest kõigile Eestimaa rahvastele. 24.02.1918 – RT 1918, nr 1.
2. Maaseadus. 10.10.1919 – RT 1919, nr 79/80.
3. Määrused maareformi teostamiseks. 01.12.1927 – RT 1920, nr 16/17; RT 1927, nr 106.
4. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus. 26.05.1925 – RT 1925, nr 95/96.
5. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 2. 28.05.1927 – RT 1927, nr 52.
6. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr 3. 11.01.1928 – RT 1929, nr 3.
7. Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid. 12.05.1927 – RT 1920, nr 69/70; RT 1927, nr 46.
8. Riigikohtu seadus. 21.10.1919 – RT 1919, nr 82/83.
9. Administratiivkohtu kord. 12.02.1919 – RT 1919, nr 10.
10. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr 2. 20.05.1927 – RT 1927, nr 54.
11. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseadus. 12.04.1924 – RT 1924, nr 51/52.
12. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr 2 elluviimise määrus. 18.01.1929 – RT 1929, nr 8.
13. Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamisseaduse täiendamise seadus. 19.06.1925 – RT 1925, nr 109/110.
14. Maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seadus. 12.04.1924 – RT 1924, nr 51/52.
15. Asundustalude ajutiste kõrvalrentnikkude maaga varustamise seadus. 12.04.1924 – RT 1924, nr 51/52.
16. Maaseaduse §§ 15, 20, 22 ja 23 muutmise seadus. 17.12.1926 – RT 1927, nr 1.
17. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus. 11.02.1926 – RT 1926, nr 16.
18. Seisuste kaotamise seadus. 09.06.1920 – RT 1920, nr 129/130.
19. Maaseaduse laiendamise seadus Naroova taguste ja Petserimaa maa-alade peale. 29.06.1922 – RT 1922, nr 89.
20. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrus. 05.01.1926 – RT 1926, nr 3.
21. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus. 16.06.1925 – RT 1925, nr 109/110; RT 1926, nr 96; RT 1927, nr 54.
22. Ehituskruuntide väljaandmise määrus. 09.06.1926 – RT 1926, nr 53; RT 1928, nr 83.
23. Riikliku maatajavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seadus. 05.03.1926 – RT 1926, nr 26.
24. Avalikkude algkoolide seadus. 07.05.1920 – RT 1920, nr 75/76.
25. Maanteede seadus. 25.05.1928 – RT 1928, nr 48.
26. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seadus. 10.02.1928 – RT 1928, nr 16.
27. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seaduse elluviimise määrus. 13.03.1929 – RT 1929, nr 32.
28. Linnade ja alevite maaga varustamise seadus. 09.12.1927 – RT 113, 1927.

29. Ajutine määrus linnade ja alevite maaga varustamise kohta. 14.04.1920 – RT 1920, nr 61/62.
30. Määrus maareformi teostamise määruste §§ 30, 40 ja 65 muutmise ja täiendamise kohta. 06.10.1922 – RT 1922, nr 125.
31. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määruse §-de 1, 2, 10 ja 13 muutmise ja täiendamise määrus. 18.04.1928 – RT 1928, nr 34.
32. Baltimaa eraseadus (BES). Tallinn: Valgus, 1898. Arvutivõrgus: <http://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:14500> (23.03.2019).
33. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse eelnõu. – ERA.31.3.1755.
34. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse eelnõu. – ERA.31.3.1727.
35. Seletuskiri maareformi teostamise määruste muutmise ja täiendamise määruse juurde. 28. september 1922. – ERA.31.3.1621
36. Tsiviilkohtupidamise seadustik ning kohtuasutuste seadus. – K. Tiisik, J. Truusmann, T. Vares (koost). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu pääle wäljaantud: Wäljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. Jätku paragrahvid sisse on wõetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen, 1889.

Arhiiviallikad:

1. RKAOo 25.03.1930, 114 – ERA.1356.2.102.
2. RKAOo 14.02.1930, 137 – ERA.1356.2.102.
3. RKAOo 18.03.1930, 145 – ERA.1356.2.102.
4. RKAOo 18/25.03.1930, 152 – ERA.1356.2.102.
5. RKAOo 11.02.1930, 115 – ERA.1356.2.102.
6. RKAOo 25.03.1930, 173 – ERA.1356.2.102.
7. RKAOo 28.03.1930, 182 – ERA.1356.2.102.
8. RKAOo 28.03.1930, 187 – ERA.1356.2.102.
9. RKAOo 08.04.1930, 194 – ERA.1356.2.102.
10. RKAOo 08.04.1930, 196 – ERA.1356.2.102.
11. RKAOo 08.04.1930, 195 – ERA.1356.2.102.
12. RKAOo 08.04.1930, 210 – ERA.1356.2.102.
13. RKAOo 04.11.1930, 564 – ERA.1356.2.102.
14. RKAOo 14.11.1930, 579 – ERA.1356.2.102.
15. RKAOo 12.12.1930, 610 – ERA.1356.2.102.
16. RKAOo 12./19.12.1930, 611 – ERA.1356.2.102.
17. RKAOo 04.11.1930, 738 – ERA.1356.2.102.
18. RKAOo 07.02.1930, 45 – ERA.1356.2.102.
19. RKAOo 07.02.1930, 46 – ERA.1356.2.102.
20. RKAOo 04.11.1930, 302 – ERA.1356.2.102.
21. RKAOo 14./28.02.1930, 47 – ERA.1356.2.102.
22. RKAOo 10.10.1930, 486 – ERA.1356.2.102.
23. RKAOo 09.12.1930, 49 – ERA.1356.2.102.
24. RKAOo 04./25.03.1930, 373 – ERA.1356.2.102.
25. RKAOo 24.01 ja 11.02.1930, 60 – ERA.1356.2.102.
26. RKAOo 09.12.1930, 95 – ERA.1356.2.102.
27. RKAOo 05./09.12.1930, 96 – ERA.1356.2.102.

28. RKAOo 05./09.12.1930, 97 – ERA.1356.2.102.
29. RKAOo 05./09.12.1930, 98 – ERA.1356.2.102.
30. RKAOo 09.12.1930, 99 – ERA.1356.2.102.
31. RKAOo 09.12.1930, 100 – ERA.1356.2.102.
32. RKAOo 09.12.1930, 101 – ERA.1356.2.102.
33. RKAOo 09.12.1930, 102 – ERA.1356.2.102.
34. RKAOo 09.12.1930, 105 – ERA.1356.2.102.
35. RKAOo 07.10.1930, 190 – ERA.1356.2.102.
36. RKAOo 09.05 ja 03.06.1930, 281 – ERA.1356.2.102.
37. RKAOo 15.04.1930, 443 – ERA.1356.2.102.
38. RKAOo 09.05.1930, 275 – ERA.1356.2.102.
39. RKAOo 09.05.1930, 277 – ERA.1356.2.102.
40. RKAOo 30.05 ja 03.06.1930, 499 – ERA.1356.2.102.
41. RKAOo 07.10.1930, 573 – ERA.1356.2.102.
42. RKAOo 09.05 ja 03.06.1930, 349 – ERA.1356.2.102.
43. RKAOo 05.12.1930, 418 – ERA.1356.2.102.
44. RKAOo 24.01.1930, 189 – ERA.1356.2.102.
45. RKAOo 11./26.02.1930, 120 – ERA.1356.2.102.
46. RKAOo 04.03.1930, 372 – ERA.1356.2.102.
47. RKAOo 28.02.1930, 204 – ERA.1356.2.102.
48. RKAOo 17.10.1930, 268 – ERA.1356.2.102.
49. RKAOo 15.04.1930, 220 – ERA.1356.2.102.
50. RKAOo 07.03.1930, 234 – ERA.1356.2.102.
51. RKAOo 05.12.1930, 383 – ERA.1356.2.102.
52. RKAOo 28.02.1930, 244 – ERA.1356.2.102.
53. RKAOo 28.02.1930, 248 – ERA.1356.2.102.
54. RKAOo 07.02.1930, 249 – ERA.1356.2.102.
55. RKAOo 07.02.1930, 263 – ERA.1356.2.102.
56. RKAOo 04.03.1930, 397 – ERA.1356.2.102.
57. RKAOo 25.03.1930, 434 – ERA.1356.2.102.
58. RKAOo 15.04.1930, 461 – ERA.1356.2.102.
59. RKAOo 09./30.05.1930, 477 – ERA.1356.2.102.
60. RKAOo 10.10.1930, 497 – ERA.1356.2.102.
61. RKAOo 10.10.1930, 506 – ERA.1356.2.102.
62. RKAOo 10.10.1930, 586 – ERA.1356.2.102.
63. RKAOo 05.12.1930, 681 – ERA.1356.2.102.
64. RKAOo 11.02.1930, 116 – ERA.1356.2.102.
65. RKAOo 18.03.1930, 119 – ERA.1356.2.102.
66. RKAOo 11.02.1930, 121 – ERA.1356.2.102.
67. RKAOo 11.02.1930, 122 – ERA.1356.2.102.
68. RKAOo 18/25.03.1930, 149 – ERA.1356.2.102.
69. RKAOo 11.02.1930, 123 – ERA.1356.2.102.
70. RKAOo 11.02.1930, 127 – ERA.1356.2.102.
71. RKAOo 11.02.1930, 128 – ERA.1356.2.102.
72. RKAOo 11.02.1930, 130 – ERA.1356.2.102.
73. RKAOo 14.02.1930, 131 – ERA.1356.2.102.
74. RKAOo 13.03.1930, 132 – ERA.1356.2.102.
75. RKAOo 13.02.1930, 133 – ERA.1356.2.102.

76. RKAOo 14.02.1930, 135 – ERA.1356.2.102.
77. RKAOo 14.02.1930, 136 – ERA.1356.2.102.
78. RKAOo 25.03.1930, 157 – ERA.1356.2.102.
79. RKAOo 25.03.1930, 158 – ERA.1356.2.102.
80. RKAOo 14.02.1930, 138 – ERA.1356.2.102.
81. RKAOo 14.02.1930, 139 – ERA.1356.2.102.
82. RKAOo 14.02.1930, 140 – ERA.1356.2.102.
83. RKAOo 18.03.1930, 144 – ERA.1356.2.102.
84. RKAOo 18.03.1930, 154 – ERA.1356.2.102.
85. RKAOo 25.03.1930, 156 – ERA.1356.2.102.
86. RKAOo 4/14.11.1930, 161 – ERA.1356.2.102.
87. RKAOo 14.02.1930, 163 – ERA.1356.2.102.
88. RKAOo 25.03.1930, 168 – ERA.1356.2.102.
89. RKAOo 25.03.1930, 172 – ERA.1356.2.102.
90. RKAOo 28.03.1930, 175 – ERA.1356.2.102.
91. RKAOo 28.03.1930, 176 – ERA.1356.2.102.
92. RKAOo 28.03.1930, 178 – ERA.1356.2.102.
93. RKAOo 15.04.1930, 181 – ERA.1356.2.102.
94. RKAOo 25.03.1930, 183 – ERA.1356.2.102.
95. RKAOo 25.03.1930, 192 – ERA.1356.2.102.
96. RKAOo 28.03.1930, 193 – ERA.1356.2.102.
97. RKAOo 07.02.1930, 250 – ERA.1356.2.102.
98. RKAOo 03.04.1930, 196 – ERA.1356.2.102.
99. RKAOo 28.03.1930, 197 – ERA.1356.2.102.
100. RKAOo 08.04.1930, 198 – ERA.1356.2.102.
101. RKAOo 08.04.1930, 215 – ERA.1356.2.102.
102. RKAOo 14.11.1930, 228 – ERA.1356.2.102.
103. RKAOo 08.04.1930, 229 – ERA.1356.2.102.
104. RKAOo 07.02.1930, 265 – ERA.1356.2.102.
105. RKAOo 28.01.1930, 271 – ERA.1356.2.102.
106. RKAOo 04.11.1930, 317 – ERA.1356.2.102.
107. RKAOo 11.04.1930, 322 – ERA.1356.2.102.
108. RKAOo 08/15.04.1930, 359 – ERA.1356.2.102.
109. RKAOo 11.04.1930, 391 – ERA.1356.2.102.
110. RKAOo 11.04.1930, 369 – ERA.1356.2.102.
111. RKAOo 18./25.03.1930, 370 – ERA.1356.2.102.
112. RKAOo 11.04.1930, 381 – ERA.1356.2.102.
113. RKAOo 08./15.04.1930, 440 – ERA.1356.2.102.
114. RKAOo 04.11.1930, 490 – ERA.1356.2.102.
115. RKAOo 04.11.1930, 508 – ERA.1356.2.102.
116. RKAOo 04.03.1930, 203 – ERA.1356.2.102.
117. RKAOo 04.11.1930, 554 – ERA.1356.2.102.
118. RKAOo 14.11.1930, 563 – ERA.1356.2.102.
119. RKAOo 14.11.1930, 565 – ERA.1356.2.102.
120. RKAOo 12.12.1930, 578 – ERA.1356.2.102.
121. RKAOo 14.11.1930, 580 – ERA.1356.2.102.
122. RKAOo 14./28.11.1930, 594 – ERA.1356.2.102.
123. RKAOo 14./28.04.1930, 595 – ERA.1356.2.102.

124. RKAOo 04.11.1930, 605 – ERA.1356.2.102.
125. RKAOo 14.11.1930, 606 – ERA.1356.2.102.
126. RKAOo 14.11.1930, 607 – ERA.1356.2.102.
127. RKAOo 14.11.1930, 608 – ERA.1356.2.102.
128. RKAOo 12.12.1930, 609 – ERA.1356.2.102.
129. RKAOo 12./19.12.1930, 615 – ERA.1356.2.102.
130. RKAOo 14.11.1930, 612 – ERA.1356.2.102.
131. RKAOo 12.12.1930, 617 – ERA.1356.2.102.
132. RKAOo 12.12.1930, 618 – ERA.1356.2.102.
133. RKAOo 12.12.1930, 630 – ERA.1356.2.102.
134. RKAOo 06./13.06.1930, 635 – ERA.1356.2.102.
135. RKAOo 06.06.1930, 636 – ERA.1356.2.102.
136. RKAOo 04.11.1930, 735 – ERA.1356.2.102.
137. RKAOo 04.11.1930, 736 – ERA.1356.2.102.
138. RKAOo 04.11.1930, 737 – ERA.1356.2.102.
139. RKAOo 04.11.1930, 845 – ERA.1356.2.102.
140. RKAOo 04.03.1930, 206 – ERA.1356.2.102.
141. RKAOo 15.04.1930, 207 – ERA.1356.2.102.
142. RKAOo 27.10.1930, 247 – ERA.1356.2.102.
143. RKAOo 10.10.1930, 471 – ERA.1356.2.102.
144. RKAOo 10.10.1930, 240 – ERA.1356.2.102.
145. RKAOo 09.05.1930, 301 – ERA.1356.2.102.
146. RKAOo 30.05.1930, 305 – ERA.1356.2.102.
147. RKAOo 30.05.1930, 371 – ERA.1356.2.102.
148. RKAOo 30.05.1930, 452 – ERA.1356.2.102.
149. RKAOo 30.05.1930, 378 – ERA.1356.2.102.
150. RKAOo 10.10.1930, 456 – ERA.1356.2.102.
151. RKAOo 17.10.1930, 689 – ERA.1356.2.102.
152. RKAOo 17.10.1930, 703 – ERA.1356.2.102.
153. RKAOo 21.10.1930, 705 – ERA.1356.2.102.
154. RKAOo 07./14.11.1930, 555 – ERA.1356.2.102.
155. RKAOo 30.05.1930, 225 – ERA.1356.2.102.
156. RKAOo 28.02 ja 18.03.1930, 320 – ERA.1356.2.102.
157. RKAOo 10.10.1930, 345 – ERA.1356.2.102.
158. RKAOo 04.03 ja 11.04.1930, 380 – ERA.1356.2.102.
159. RKAOo 28.01.1930, 253 – ERA.1356.2.102.
160. RKAOo 14.02.1930, 323 – ERA.1356.2.102.
161. RKAOo 09.12.1930, 726 – ERA.1356.2.102.
162. RKAOo 24.01.1930, 216 – ERA.1356.2.102.
163. RKAOo 11./28.02.1930, 205 – ERA.1356.2.102.
164. RKAOo 28.01.1930, 227 – ERA.1356.2.102.
165. RKAOo 28.01.1930, 233 – ERA.1356.2.102.
166. RKAOo 24.01.1930, 237 – ERA.1356.2.102.
167. RKAOo 24.01.1930, 239 – ERA.1356.2.102.
168. RKAOo 28.01.1930 ja 14.02.1930, 255 – ERA.1356.2.102.
169. RKAOo 07.10.1930, 256 – ERA.1356.2.102.
170. RKAOo 28.01.1930, 261 – ERA.1356.2.102.
171. RKAOo 28.01.1930, 267 – ERA.1356.2.102.

172. RKAOo 07.11.1930, 753 – ERA.1356.2.102.
173. RKAOo 28.01.1930, 285 – ERA.1356.2.102.
174. RKAOo 24.01.1930, 295 – ERA.1356.2.102.
175. RKAOo 11.2.1930, 313 – ERA.1356.2.102.
176. RKAOo 11.2.1930, 315 – ERA.1356.2.102.
177. RKAOo 28.02.1930, 342 – ERA.1356.2.102.
178. RKAOo 11./28.02.1930, 343 – ERA.1356.2.102.
179. RKAOo 14./28.02.1930, 344 – ERA.1356.2.102.
180. RKAOo 11.04.1930, 352 – ERA.1356.2.102.
181. RKAOo 07.03.1930, 384 – ERA.1356.2.102.
182. RKAOo 18.03.1930, 399 – ERA.1356.2.102.
183. RKAOo 28.02.1930, 361 – ERA.1356.2.102.
184. RKAOo 07.03.1930, 427 – ERA.1356.2.102.
185. RKAOo 17.10.1930, 622 – ERA.1356.2.102.
186. RKAOo 25.03. ja 11.04.1930, 441 – ERA.1356.2.102.
187. RKAOo 15.04.1930, 453 – ERA.1356.2.102.
188. RKAOo 15.04.1930, 680 – ERA.1356.2.102.
189. RKAOo 10.10.1930, 459 – ERA.1356.2.102.
190. RKAOo 28.03.1930, 464 – ERA.1356.2.102.
191. RKAOo 15./29.04.1930, 495 – ERA.1356.2.102.
192. RKAOo 15./29.04.1930, 498 – ERA.1356.2.102.
193. RKAOo 07.11.1930, 519 – ERA.1356.2.102.
194. RKAOo 10.10.1930, 526 – ERA.1356.2.102.
195. RKAOo 17.10.1930, 530 – ERA.1356.2.102.
196. RKAOo 28.02.1930, 325 – ERA.1356.2.102.
197. RKAOo 17.10.1930, 559 – ERA.1356.2.102.
198. RKAOo 04.11.1930, 569 – ERA.1356.2.102.
199. RKAOo 07.11.1930, 577 – ERA.1356.2.102.
200. RKAOo 11.02.1930, 318 – ERA.1356.2.102.
201. RKAOo 04./07.11.1930, 599 – ERA.1356.2.102.
202. RKAOo 09.12.1930, 732 – ERA.1356.2.102.
203. RKAOo 04./25.03.1930, 377 – ERA.1356.2.102.
204. RKAOo 07.11.1930, 658 – ERA.1356.2.102.
205. RKAOo 24.01 ja 11.02.10.1930, 185 – ERA.1356.2.102.
206. RKAOo 28.01.1930, 264 – ERA.1356.2.102.
207. RKAOo 14.11.1930, 660 – ERA.1356.2.102.
208. RKAOo 14.11.1930, 686 – ERA.1356.2.102.
209. RKAOo 05.12.1930, 701 – ERA.1356.2.102.
210. RKAOo 09.12.1930, 745 – ERA.1356.2.102.
211. RKAOo 12.12.1930, 794 – ERA.1356.2.102.
212. RKAOo 24.01. ja 23.02.1930, 236 – ERA.1356.2.102.
213. RKAOo 07.02.1930, 272 – ERA.1356.2.102.
214. RKAOo 18.03.1930, 451 – ERA.1356.2.102.
215. RKAOo 22.12.1930, 32I – ERA.1356.2.102.
216. RKAOo 07.11.1930, 57 – ERA.1356.2.102.
217. RKAOo 09.05.1930, 235 – ERA.1356.2.102.
218. RKAOo 07.03.1930, 243 – ERA.1356.2.102.
219. RKAOo 28.01.1930, 226 – ERA.1356.2.102.

- 220. RKAOo 07.02.1930, 290 – ERA.1356.2.102.
- 221. RKAOo 15.04 ja 22.05.1930, 356 – ERA.1356.2.102.
- 222. RKAOo 09.12.1930, 582 – ERA.1356.2.102.
- 223. RKAOo 09.12.1930, 626 – ERA.1356.2.102.
- 224. RKAOo 05./16.12.1930, 692 – ERA.1356.2.102.
- 225. RKAOo 07./17.10.1930, 403 – ERA.1356.2.102.
- 226. RKAOo 05./16.12.1930, 650 – ERA.1356.2.102.
- 227. RKAOo 09./16.12.1930, 656 – ERA.1356.2.102.
- 228. RKAOo 05./16.12.1930, 675 – ERA.1356.2.102.
- 229. RKAOo 09./16.12.1930, 710 – ERA.1356.2.102.
- 230. RKAOo 04.03.1930, 79 – ERA.1356.2.102.
- 231. RKAOo 14.02.1930, 129 – ERA.1356.2.102.
- 232. RKAOo 11.02.1930, 141 – ERA.1356.2.102.
- 233. RKAOo 28.02.1930, 363 – ERA.1356.2.102.
- 234. RKAOo 18.03.1930, 122 – ERA.1356.2.102.
- 235. RKAOo 04.04.1930, 17 – ERA.1356.2.103.
- 236. RKAOo 18.03.1930, 153 – ERA.1356.2.102.
- 237. RKAOo 11.02.1930, 159 – ERA.1356.2.102.
- 238. RKAOo 08.04.1930, 311 – ERA.1356.2.102.
- 239. RKAOo 28.02.1930, 336 – ERA.1356.2.102.
- 240. RKAOo 14.02.1930, 162 – ERA.1356.2.102.
- 241. RKAOo 28.03.1930, 166 – ERA.1356.2.102.
- 242. RKAOo 24.01.1930, 188 – ERA.1356.2.102.
- 243. RKAOo 24.01.1930, 213 – ERA.1356.2.102.
- 244. RKAOo 17.10.1930, 706 – ERA.1356.2.102.
- 245. RKAOo 07.03.1930, 443 – ERA.1356.2.102.
- 246. RKAOo 28.01.1930, 222 – ERA.1356.2.102.
- 247. RKAOo 28.01.1930, 238 – ERA.1356.2.102.
- 248. RKAOo 30.05.1930, 251 – ERA.1356.2.102.
- 249. RKAOo 07.02.1930, 252 – ERA.1356.2.102.
- 250. RKAOo 07.02.1930, 260 – ERA.1356.2.102.
- 251. RKAOo 11.04.1930, 324 – ERA.1356.2.102.
- 252. RKAOo 28.02.1930, 328 – ERA.1356.2.102.
- 253. RKAOo 26.02.1930, 327 – ERA.1356.2.102.
- 254. RKAOo 04.03.1930, 413 – ERA.1356.2.102.
- 255. RKAOo 10.10.1930, 482 – ERA.1356.2.102.
- 256. RKAOo 15.04.1930, 466 – ERA.1356.2.102.
- 257. RKAOo 11.04.1930, 330 – ERA.1356.2.102.
- 258. RKAOo 27.01.1930, 337 – ERA.1356.2.102.
- 259. RKAOo 11.04.1930, 355 – ERA.1356.2.102.
- 260. RKAOo 15.04.1930, 437 – ERA.1356.2.102.
- 261. RKAOo 07.11.1930, 581 – ERA.1356.2.102.
- 262. RKAOo 24.12.1930, 977 – ERA.1356.2.102.
- 263. RKAOo 07.11.1930, 491 – ERA.1356.2.102.
- 264. RKAOo 15.04.1930, 487 – ERA.1356.2.102.
- 265. RKAOo 09./19.12.1930, 627 – ERA.1356.2.102.
- 266. RKAOo 17.10.1930, 588 – ERA.1356.2.102.
- 267. RKAOo 12.12.1930, 621 – ERA.1356.2.102.

268. RKAOo 12.12.1930, 867 – ERA.1356.2.102.
269. RKAOo 28.01.1930, 224 – ERA.1356.2.102.
270. RKAOo 28.01.1930, 242 – ERA.1356.2.102.
271. RKAOo 14.02.1930, 310 – ERA.1356.2.102.
272. RKAOo 28.01.1930, 224 – ERA.1356.2.102.
273. RKAOo 04/25.03.1930, 425 – ERA.1356.2.102.
274. RKAOo 06.06.1930, 591 – ERA.1356.2.102.
275. RKAOo 06.06.1930, 597 – ERA.1356.2.102.
276. Rostovtsev, Mihaili kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 30. aprillist 1929. Tartumaal Tähtvere mõisast eraldatud Paju Kõrtsikoha korraldamise kohta. – ERA.1356.2.8376.
277. Arol, Aleksandri kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 13/21. veebruarist 1929.a. Harjumaal Väana asunduses krundi nr. 46 planeerimise kohta. – ERA.1356.2.6674.
278. Stryk, Gabriele kaebus Põllutöoministeeriumi otsusele Valgamaal Tõrva alevi vesiveski võõrandamise kohta. – ERA.1356.2.5557.
279. Pass, Jaani kaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsusele 10. novembrist 1927.a. Järvamaal Mäo vallas Prandi asunduse krundile nr. 22 maasaajaks määramise asjus. RKAOo 01./19.02.1929 – ERA.1356.2.6856.
280. Kuru Masinatarvitajate Ühisuse kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 27. aprillist 1928.a. Järvamaal Kuru nr. 22 asundustalust viljakuivatushoone koos vakamaasuuruse krundiga iseseisvaks maaüksuseks eraldamisest keeldumise kohta. – ERA.1356.2.6838.
281. Tori Evangeeliumi Luteriusu koguduse kaebus Planeerimise Peakomisjoni otsusele 27. aprillist 1928.a. Pärnumaal Tori vallas koguduse maade planeerimise kohta. – ERA.1356.2.7287.
282. Urm, Johannese kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsusele 28. maist 1929.a. Tartumaal Hellenurme vallas Alalooga nr. 1 renditalu maasaajaks määramisest keeldumise kohta. – ERA.1356.2.8217.
283. Unt, Augusti ja Unt, Ida kaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsusele 22. novembrist 1928 Viljandimaal Uue-Põltsamaa vallas Nigula talust planeeritud krundile nr. 117 Maandi, Johannese maasaajaks kinnitamise kohta. – ERA.1356.2.9103.
284. Briido, Nelly-Irmgardi kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsusele Harjumaal Keila vallas Kugli talule maasaajate määramise kohta. – ERA.1356.2.6751.